CLAES LINDSKOG

KREIKKALAISIA JUMALAISTARUJA JA SATUJA

WERNER SODERSTROM
OSAKEYHTIO

KREIKKALAISIA
JUMALAISTARUJA JA SATUJA

KREIKKALAISIA JUMALAISTARUJA JA SATUJA

TOIMITTANUT

CLAES LINDSKOG

SUOMENTANUT

I. K. INHA

PORVOO

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1928

SISÄLLYS.

JOHDANTO.

1. *Maa ja kansa.*

Kreikka on vuorimaata, jonka rannikko on syvästi uurteinen. Suurimmat lahdet ovat lännestä päin syvälle tunkeutuva Korinthoksen lahti sekä tätä idästä päin vastaava Saaronin lahti. Nämä molemmat lahdet erottaa toisistaan kapea (nykyisin kanavan läpäisemä) Isthmoksen kannas, joka yhdistää Peloponnesoksen niemimaan Keski- ja Pohjois-Kreikkaan. Vuorista ja vuorenhuipuista ovat muutamat tulleet kuuluisiksi muinaisajan runoissa ja saduissa: ennen muita Olympos, Kreikan korkein vuori (noin 3 000 metriä korkea), mikä perintätiedon mukaan oli jumalten asuntona. Sen lumipeitteinen huippu kohoaa kaukana pohjoisessa, Thessalian maakunnan koilliskolkassa. Samassa maakunnassa, mutta hieman etelämpänä ovat vierekkäin Ossa ja Pelion, jotka samoin satujensa vuoksi ovat tulleet kuuluisiksi. Muista vuorista, jotka esiintyvät saduissa, ansaitsevat erikoisen maininnan Parnassos, Oite, Helikon ja Kitairon.

Kreikassa on tosin paljon jokia, vaikkakin niiden merkitys on ollut verraten vähäinen sen vuoksi, ettei mikään niistä ole pitempää matkaa purjehduskelpoinen, ja useimmat niistä ovat vain sadepuroja, jotka kesäisin kokonaan tai osaksi kuivuvat. Kuuluisimmat ja tärkeimmät ovat Eurotas ja Alpheios Peloponnesoksella sekä Peneios ja Akheloos Pohjois-Kreikassa.

Kreikan ilmastoa voidaan suurin piirtein pitää erittäin suotuisana. Kuitenkin on kuumuus syvissä laaksoissa usein sangen rasittava, ja suuri kuivuus kesällä on ilmastollisesti katsoen

suurin haitta, jota vastaan maa saa taistella. Vanhalla ajalla oli ilmasto kuitenkin huomattavasti edullisempi: edesvastuuton metsänhakkuu, jota erikoisesti keskiaikana harjoitettiin, on edistänyt ilmaston huononemista. Tämä kuivuus on juuri syynä siihen, ettei maa kykene täysin tyydyttämään oman maan viljantarvetta, mutta sen sijaan on viinin-, oliivin- ja viikunanviljelys erittäin kannattavaa. Meidän päivinämme viljellään myös appelsiineja, sitruunia ja persikoita, mikä on hyvin tuottoisaa; mutta nämä itämailta kotoisin olevat hedelmälajit tuotiin maahan vasta vanhan ajan lopulla.

Kaupungeista, joilla vanhassa tarustossa ja muinaiskreikkalaisessa historiassa on erikoisen huomattava asema, mainittakoon erikoisesti: Atheena, Sparta eli Lakedaimon, Argos ja Theeba. Vanhimpina aikoina on Atheenalla todellisuudessa ollut melko vähäpätöinen asema, mikä myös käy ilmi Homeroksen lauluista, missä hyvin harvoin mainitaan atheenalaisista sankareista ja säännöllisesti vain sellaisissa osissa, joita epäillään myöhemmin liitetyiksi. Vasta kun Atheena oli kohonnut suurvallaksi — mikä vaihe alkaa Peisistratoksen aikana kuudennen vuosisadan puolivälissä — syntyivät attikalaiset sadut ja erikoisesti tuli Theseus-taru kuvastamaan Atheenan äsken saavuttamaa suurvalta-asemaa. Perintätiedon mukaan oli maasta syntynyt Kekrops Atheenan perustaja; hänen aikaansa sijoitettiin myös Poseidonin ja Athenen välinen kuuluisa taistelu siitä, kumpi saisi maan valtaansa. — Eikä Spartallakaan alkujaan ole ollut johtavaa asemaa Peloponnesoksen doorilaisten valtioiden joukossa, kuten kaupungin myöhemmän historiallisen merkityksen vuoksi olisi valmis otaksumaan. Sitä suuremmassa määrässä on Argos ollut muinaisten tarujen keskipisteenä, ja se lieneekin saduissa kuuluisin Hellaan paikoista. Vanhat kaupungit Mykene ja Tiryns liittyivät mitä läheisimmin Argokseen; mahtavat rauniot kertovat vielä tänäänkin niiden muinaisesta maineesta. — Saduissa kuuluisa kaupunki oli myös Theeba, Boiotian tärkein kaupunki, mistä avautuu kaunis näköala satujen ylistämien Kitairon-, Helikon- ja Par-

nassos-vuorten ylitse. Suurimman maineensa satujen maailmassa saavutti Theeba osaksi Oidipus-tarun vuoksi, osaksi siitä syystä, että sitä pidettiin Herakleen syntymäpaikkana.

Kreikan kansa jakautui jo aikaisin useaan heimoon, joista doorilaiset ja joonilaiset olivat etevimmät. Doorilaiset olivat urhoollisia ja sitkeitä luonteeltaan ja pitivät uskollisesti arvossa isiltä perittyjä tapoja ja käsityksiä; heiltä puuttui sitä vastoin harrastusta korkeampaan sivistykseen ja heidän ajatus- ja elintapansa olivat jossakin määrin raa'at. Doorilaisten vanhoillisuuden ja hitaan harkitsevaisuuden jyrkkänä vastakohtana oli joonilaisten huomattava vilkkaus, heidän nopea alttiutensa uusia ja vaihtelevia vaikutuksia vastaanottamaan sekä heidän suurenmoinen sivistysharrastuksensa, mikä tuotti heille johtoaseman taiteen, tieteen ja kirjallisuuden eri aloilla.

2. *Kreikan kirjallisuus.*

Kansan suussa eläneet muinaiskreikkalaiset tarut ja sadut on meille säilyttänyt kreikkalainen kirjallisuus, joka juontaa alkunsa sankarieepoksesta, sankarirunosta, homerolaisista lauluista. Homeroksen henkilöllisyydestä ja työstä on käyty — ja käydään yhä vielä — kiihkeää väittelyä, ja varmaa on, ettei »homerolaista kysymystä» koskaan kyetä lopullisesti ratkaisemaan. Varmana kuitenkin voidaan pitää, että Homeros-niminen runoilija on ollut olemassa ja että hän huomattavalla tavalla on ottanut osaa homerolaisten laulujen luomiseen; mutta siihen tapaan nähden, millä hän on osallistunut näitten laulujen syntyyn, saamme tyytyä vain otaksumisiin — onko hän kenties ollut itse runoilija jumalan armosta vai ehkä vain aikaisemmin hajallaan olevien eepoksen osien kokooja, tahi onko hän ollut nerokas uranuurtaja eepillisen runouden alalla, taikka onko hänen toimintansa muussa suhteessa ollut sitä laatua, että perintätieto siitä sai aiheen asettaa hänen nimensä kaiken koossapitäjäksi ja yhdistäjäksi.

Lisäksi oli koko joukko muitakin sankarirunoja n. s. »eepillinen jakso», joka liittyi Homeroksen nimeen, mutta jo vanhalla ajalla alettiin täydellä syyllä noista muista erottaa kaksi runoluomaa, jotka vielä tänä päivänäkin liittyvät Homeroksen nimeen, nim.: Ilias ja Odysseia. Edellinen kertoo, kuten lienee tunnettua, Troian edustalla käydyistä taisteluista ja jälkimmäinen kuvailee kotiinpalaavien urhojen, etenkin Odysseuksen harharetkiä ja seikkailuja. Ilias ja Odysseia ovat olleet ensi luokan lähteitä koko sille rikkaalle runoudelle, joka monen seuraavan vuosisadan aikana käsitteli ja kehitteli kreikkalaista tarustoa. Mutta näihin kahteen runoelmaan läheisesti liittyen syntyi äsken mainittu suuri jaksoittainen eeposkin. Nämä runot käsittelivät erikoisesti troialaiseen tarustoon kuuluvia aiheita, jotka aikaan nähden olivat tapahtuneet joko ennen tai jälkeen Iliaassa ja Odysseiassa esitettyjä. Täten syntyi suljettu kokonaisuus, runosikermä, jonka keskustan homerolaiset laulut muodostivat: siitä nimikin. Näistä runoista ei ainoakaan ole meille säilynyt, mutta niillä on kuitenkin ollut tärkeä merkitys sen vuoksi, että suuret traagilliset runoilijat runsain määrin juuri niistä ovat saaneet ainehistonsa.

Paitsi tätä edellämainittua eepillistä runosikermää oli olemassa myös toinen runoryhmä, joka kävi Homeroksen nimellä. Tarkoitan n. k. homerolaisia hymnejä, jotka vieläkin ovat tallella. Ne olivat syntyneet seuraavalla tavalla. Jälkihomerisena aikana ei sankarilauluja enää esitetty kuninkaallisissa saleissa, vaan julkisissa kansankokouksissa uskonnollisten juhlien aikana. Jonkinlaisena prologina runolaulajien eepillisten runojen esityksille oli hymnien laulaminen sen jumalan kunniaksi, jolle juhla oli omistettu, ja näitten laulujen sisältönä olikin sen vuoksi luonteenomaiset kertomukset kyseellisen jumalan tai jumalattaren omasta historiasta. Meillä on tallella 34 tällaista jumalhymniä, jotka on omistettu eri jumalille, kuten Apollonille, Zeukselle, Hermekselle, Aphroditelle ja Demeterille. Näistä hymneistä vanhin ja kaunein on omistettu delolaiselle Apollonille ja kertoo se onnettoman Leton harhailemisista maan päällä,

kunnes hän lopulta saapuu Deloon, missä hän synnyttää kaksoiset Apollonin ja Artemiin.

Se eepillinen runous, josta tähän saakka on ollut puhe, on varsinaisimmin kukoistanut Vähässä Aasiassa. Mutta Kreikan emämaassakin tapaamme jo aikaisin kreikkalaisen eepoksen toisen haaran, nimittäin didaktisen, jonka runopuku ja kielimurre on sama kuin homerolaisenkin, mutta sisältö ja tarkoitus on aivan toinen. Ajatellessamme etenkin sen uskonnollista sisältöä emme enää kohtaa tässä välitöntä, lapsellista käsitystä ihmisten yläpuolella olevasta valoisammasta, iloisemmasta jumalien maailmasta. Hesiodos edustaa pikemminkin ensimmäistä tietoista yritystä järjestää jumalat järjestelmään, selvittää niiden keskinäiset suhteet, ja selittää maailman syntyä ja sen nykyistä olotilaa. Hän ei ole ainoastaan runoilija, vaan myöskin teologi. Uskonnollisessa mielessä tärkein hänen kirjoitelmistaan oli hänen Teogoniansa, missä hän koettaa sovittaa eri jumaltarujen kertomukset yhteen laajaan ja perusteelliseen sukuhistorialliseen kehykseen. Jonkinlainen merkitys on hänen suurimmaksi osaksi kadonneella »Naiskatalogillaankin» ollut, mikä luettelee ne naiset, joita on kohdannut jokin suosionosoitus jumalien puolelta ja joista on tullut puolijumalien ja sankarien sukujen kantaäitejä.

Seitsemännen vuosisadan alussa puhkeaa eräs uusi runouden haara kukoistukseen, nimittäin lyyrillinen. Tälläkin runouden alalla tapaamme runsaasti jumalaistarustosta saatuja vaikutuksia. Näin on asianlaita varsinkin koorilyriikassa, missä jumalaistarustosta otettu kertomus useimmiten muodostaa keskustan. Koorilaulut kehittyivät nimittäin välittömästi uskonnollisten juhlien yhteydessä, ja vanhan perintätavan mukaan sisältyi näihin juhliin jumalten ja sankarien palvontaa. Sisilialainen runoilija Stesikoros oli lyyrillisen koorirunouden edelläkävijä. Hän otti käytäntöön lyyrilliseen runomittaan sepitetyt kertovat jumalaisrunot hyläten vanhemman eepillisen runouden, jonka suosio tähän aikaan oli laskemaan päin. Sisällykseenkin nähden oli hän monessa suhteessa uranuurtaja. Tunnetuin esimerkki

hänen rohkeudestaan mytologisen aiheen uudelleen runoilemisessa on hänen kuuluisa kertomuksensa Helenasta: herjattuaan ensin tätä pääsyylliseksi Troian sotaan ja sen kaikkiin onnettomuuksiin, kerrotaan hänen myöhemmin peruuttaneen aikaisemman runonsa ja runoilleen uuden, missä hän väittää, että Troiassa oli olemassa vain valhekuva Helenasta, samalla kun todellinen Helena ei koskaan ollut lähtenyt Spartasta. Tämän peruutuksen väitetään johtuneen siitä, että Helena taivaastaan oli rangaissut häntä hänen herjauksiensa vuoksi tekemällä hänet sokeaksi. Suurin merkitys tulevalle jumalaistarustoa käsittelevälle runoudelle tuli Stesikoroksen runojen joukossa kuitenkin olemaan hänen runollaan »Ilionin hävityksestä», missä hän kertoi Aineiaan (Aeneaan) harharetkistä ja lopullisesta saapumisesta Italiaan: runo, josta tuli käänteentekevä koko roomalaiselle ja italialaiselle tarustolle. Ikävä kyllä ovat Stesikoroksen runot joutuneet hukkaan. Hänen rinnallaan sekä hänen jälkeensä vaikuttivat koorilyriikan alalla Simonides Keossaarelta, Bakhylides ja Pindaros. Viimeksimainittu, kuuluisin kaikista kreikkalaisista koorilyyrikoista, on tullut erikoisen kuuluisaksi epinikioidensa kautta, jotka olivat helleenien suurissa juhlaleikeissä voittajiksi tulleiden kunniaksi sepitettyjä lauluja. Näissäkin lauluissa on tarulla keskeinen merkitys. Pindaros ottaa tavallisesti myytin sen maan sankaritarustosta, mistä voittaja oli kotoisin. Mutta hän saattoi antaa runomuodon myös sellaisille myyteille, jotka jollakin tavoin liittyivät itse juhlaleikkeihin. Mutta tämä ei ole ollut ainoa seikka, jonka kautta Pindaros on tullut merkitsemään niin paljon tarujen syntymiselle sekä niiden tutkimiselle. Hän on lisäksi syvästi uskonnollinen ja siveellinen luonne, joka kaikin voimin koettaa yhdistää uskonnollisen perintätiedon ja uuden ajan asettamat siveelliset vaatimukset. Jumalaistarut ovat usein epäsiveellisiä ja sopivat huonosti yhteen ankaran siveellisyyden kanssa: niitä on siis muutettava. »En voi jumalista puhua pahaa», lausuu runoilija — ja niinpä hän mukaillen tulkitsee jumalaistarua tavalla, joka paremmin tyydyttää hänen ihanteellisuuttaan.

Jumalaistaruston kehityksessä ei kuitenkaan lyriikalla ole ollut suurin merkitys, vaan tragedialla. Kuten eepillistä runoutta oli seurannut lyriikka, seurasi lyriikkaa vuorostaan nyt tragedia. Tämä runouslaji on omaksunut ja muovaillut jumalaistaruston siihen muotoon, joka useinkin tuli olemaan lopullinen. Aihe saatiin Homeroksen runoista sekä homerisesta kykloksesta — siinä mielessä voi Aiskhylos täydellä syyllä nimittää runojaan »Homeroksen rikkaalta pöydältä pudonneiksi muruiksi» — mutta monet jumalaistarut ovat nyt saaneet aivan uuden muodon osaksi lyyrillisten lisäysten osaksi kansansadun suoranaisesta vaikutuksesta, mutta ennen kaikkea draamallisten runoilijoiden oman mielikuvitustoiminnan kautta. Kolmen suuren draamarunoilijan, Aiskhyloksen, Sofokleen ja Euripideen välillä on kuitenkin olemassa hyvin suuri ero siinä tavassa, jolla he runoilevat tai uudelleen runoilevat jumalaistarustoa. Ja tämä eroavaisuus johtuu heidän kasvatuksensa, luonteensa ja yleisen maailmankatsomuksen erilaisuudesta. Aiskhyloksen runous saa ytimensä hänen vanhanaikaisesta ankarasta katsomustavastaan, hänen lujasta uskostaan korkeamman vallan puuttumisesta maailmanjärjestykseen sekä hänen vakaumuksestaan tämän korkeamman vallan täydellisestä vanhurskaudesta. Tämä vanhurskaus ilmenee erikoisesti siinä järkkymättömässä kohtalossa, joka rautaisin niittauksin liittää sukupolven sukupolveen sekä antaa rangaistuksen ja kirouksen periytyä isiltä lapsille ja lastenlapsille. Me näemme, kuinka johdonmukaisesti hän noudattaa tätä ajatusta esittäessään Pelopsin jälkeläisten onnetonta kohtaloa. Myös Sofokles on syvästi uskonnollinen luonne. Mutta hän käy kevyemmällä ja pehmeämmällä kädellä uskonnollisiin kysymyksiin käsiksi, mieluummin hän väistyy niiden tieltä kuin yrittää niitä ratkaista. Hänen käsitystapansa on alistuvaista luottamusta siihen, että ne kaikesta siitäkin huolimatta, mikä meistä ihmisistä kenties näyttää käsittämättömältä, kuitenkin johtavat maailmaa parempaa tulevaisuutta kohti. Euripideen suhtautuminen jumaliin ja pyhiin taruihin on sitävastoin aivan päinvastainen. Hänen molemmat suuret

edeltäjänsä tragedian alalla olivat itse asiassa jo käyttäneet kaiken sen myytillisen ainehiston, minkä vanhat kuuluisat satusikermät sisälsivät. Atheenalainen yleisö alkoi kehittyä herkuttelevaksi, ja Euripideen oli pakko hakea uusia ja kaukaisempia paikallissatuja saadakseen ainesta tragedioihinsa. Mutta ei tässä kyllin. Mullistavaa hänen runoudessaan oli ennen kaikkea tapa, jolla hän käsitteli ainehistoaan. Me huomaamme, että vanha perintätapa, jonka mukaan traagillisten runoilijoiden tuli ottaa ainehistonsa jumalaistarustosta, tuntui hänestä rasittavalta pakkopaidalta, ja todellisuudessa hän senvuoksi antaakin vanhojen sankarien esiintyä nykyaikaisina ihmisinä, jotka sekä puhe- että käytöstapansa puolesta ihmeteltävästi muistuttavat niitä atheenalaisia, jotka sattuivat elämään Euripideen omana aikana. Elektra on talonpoikaisnainen, Orestes tavallinen roisto, ja vanhojen sankarien puhe on täynnä sofistiikan mitä ovelimpia puhetemppuja, samalla kun elämän mitä moninaisimmat pikku huolet ja mitä alhaisimmat halut heitä kalvavat. Mutta myös jumaliin suhtautui Euripides sekä kriitillisesti että skeptillisesti, ja jumalat saavat pitää hyvänään monta kovaa sanaa, jotka tosin ovat näytelmässä toimivien henkilöiden lausumia, mutta joitten takaa runoilijan oma käsitys haamöittää.

Samoihin aikoihin kuin tragedia kukoisti myös komedia, ja tällä alalla on kuuluisin Aristofanes, jonka komedioista on kokonaista yksitoista jäljellä. Hänen huima satiirinsa kohdistuu leikkivän vallattomasti myös itse jumaliin, ja erikoisesti tulee Dionysoksesta ja Herakleesta hänen kappaleissaan koomillisia henkilöitä, jotka alinomaa joutuvat pilkan ja ivan esineiksi: Herakles harvinaisena suursyömärinä ja naisten ahdistelijana, Dionysos suurena raukkana, joka pienimmänkin vaaran uhatessa aina kyyristyy pensaan taa. Kuitenkin on Aristofaneen komedioilla juuri tämän luonteensa vuoksi ollut hyvin pieni vaikutus itse jumalaistarujen kehitykseen. Vieläkin pienempi on tässä suhteessa ollut uudemman komedian merkitys, jonka draamat ottavat yksityiselämästä aiheensa ja joita lähinnä voidaan sanoa uudenaikaisiksi intriiginäytelmiksi. — Kuitenkin oli jo ennen

Aristofanesta Sisiliassa ja Etelä-Italiassa syntynyt erikoislaatuinen komedia, jonka ensimmäinen nimi on Epikarmos. Hänen draamansa ovat joutuneet hukkaan muutamia katkelmia lukuunottamatta. Mutta suuri roomalainen huvinäytelmänkirjoittaja Plautus on monessa näytelmässään jäljitellyt häntä. Epikarmoksen huvinäytelmät ovat suurimmalta osaltaan mytologisia travestioja, joissa runsaasti tehdään pilaa jumalaistaruston kertomuksilla.

Aleksandrialaisella aikakaudella alkoi eepillinen runous, joka useitten vuosisatojen kuluessa oli melkein kokonaan ollut lepotilassa, työntää uusia vesoja. Mytologisessa suhteessa on tärkein laaja runo argonautien retkestä, jonka tekijä oli Apollonios Rhodokselta. Runo, joka kokonaisuudessaan on säilynyt, kuvailee perusteellisesti ja leveästi argonautien kuuluisaa matkaa noutamaan kultaista taljaa: se oli aihe, jota kukaan todellinen runoilija ei aikaisemmin ollut käsitellyt ja mitä käsitellessä oli mahdollista samalla kertaa mytologisessa viisaudessa ja maantieteellisissä kuvauksissa noudattaa ajan makua. Toinen kuuluisa runoilija oli Rianos Kreetalta, joka eräässä runossaan esitti Herakleen kaikki kohtalot hänen syntymästään alkaen siihen saakka, kun hänet otettiin Olympoon; tämä runo on joutunut hukkaan. Sitävastoin tapaamme historioitsija Pausaniaalla otteen hänen puoleksi myytillisestä runostaan, joka käsittelee Messenian vanhinta historiaa.

Suunnilleen samalta ajalta kuin Apollonios on myös toinen aleksandrialaisen aikakauden kuuluisa runoilija Aratos. Tunnetuimmassa teoksessaan koettaa hän antaa taiteellisen muodon aikansa lempitieteelle, tähtitieteelle, ja tällä tavoin tehdä sitä suurelle yleisölle tunnetuksi. Oppinutta esitystä kaunistetaan jumalaistaruilla ja saduilla, joissa puolijumalat ja nymfit sijoitetaan tähtitaivaalle, ja joissa eri tähtikuviot asetetaan yhteyteen ihmisten kohtaloiden kanssa maan päällä. Monet vanhoista jumalaistaruista liitetään eri tähtiin, ja taivas sekä loistavat taivaankappaleet asutetaan jumalilla ja puolijumalilla.

Myöskin roomalaisten suuret runoilijat alkoivat noudattaa aleksandrialaisen ajan makua mytologisissa mielikuvitelmissa. Täällä on ennen kaikkea kaksi mainitsemisen arvoista nimeä. Ovidius on monessa runossaan käyttänyt kreikkalaisesta jumalaistarustosta saatuja aiheita; tunnetuin on hänen suuri runoelmansa Metamorfosit, jota voidaan sanoa suureksi satukirjaksi, jonka runoilija alkaa maailman luomisella ja jatkaa Caesariin saakka. Hän on kuitenkin käsitellyt ainoastaan sellaisia satuja, jotka koskevat muuttumisia. Ainehistonsa on hän melkein kokonaan saanut kreikkalaisesta kirjallisuudesta, ja näin saamme hänen kauttaan tiedon eräistä kreikkalaisista taruista, jotka muuten olisivat pysyneet tuntemattomina. Myöskin renessanssin runoilijat ja taiteilijat ovat erikoisesti juuri hänen kauttaan tutustuneet antiikin jumalaistaruihin. — Vergiliuksellakin on suurta kansalliseepostaan varten ollut kreikkalainen malli. Aeneidin edellinen puolisko on Odyssean jäljittelyä, jälkimmäinen taasen Iliaan. Tämä runoelma edustaa suuressa määrin Augustuksen aikakauden uskonnollisia ja siveellisiä aatteita, mutta me löydämme siinä myöskin edellisten aikakausien uskonnollisten aatteiden kerrostumia. Me kohtaamme siinä kreikkalaisen mytologian synkän kuolemanvaltakunnan, minne vainajien varjot ovat kokoontuneet, me tapaamme siinä myös myöhemmät kreikkalaiset opit Tartaroksesta ja Elysiumin kentistä. Ja koko se jumalten maailma, jota runo liikuttelee, on todellisuudessa kreikkalaisen jumalmaailman jäljittelyä. Mutta hänen jumalansa eivät ole niin silminnähtävän havainnollisia, mikä oli Homeroksen runoissa esiintyvien jumalien luonteenomaisena piirteenä.

Kreikkalaiset ja roomalaiset runoilijat eivät kuitenkaan ole ainoat, joilta saamme tietomme myyteistä. Myöskin proosakirjallisuudessa on monissa muodoissa säilytetty vanhoja myyttejä eri tarkoituksia varten. Esimerkiksi historiankirjoitus on hakenut oleellisimman aineistonsa juuri niistä. Myyttejä pidettiin nimittäin todellisena historiana, ja koko käsittelytavassa nojauduttiin sen vuoksi ennen kaikkea vanhaan eepokseen.

Vanhimmat kreikkalaiset historiankirjoittajat, joita sanottiin »logografeiksi», s. o. historiankertojiksi, käsittelivät erikoisesti hallitsevien ylimyssukujen sukukertomuksia samoin kuin eri kansojen tapoja. He johtivat näitten sukujen alkuperän johonkin tarusankariin ja tämän kautta johonkin olympolaiseen jumalaan. Ja useat vielä voimassaolevat kultit he johtivat myytillisistä kertomuksista. Myöskin »historian isä», Herodotos, oli monessa suhteessa vielä logografien kannalla, eikä Aristoteles aivan syyttä sano häntä »mytologiksi». Vasta Tukydides tulee kriitillisen historiantutkimuksen isäksi ja hylkää myytit historiallisen tiedon perustana.

Varsinaiset historioitsijat eivät kuitenkaan ole ainoat, jotka ovat käsitelleet myyttejä. Kaikki ne, jotka omistautuivat vanhojen runoilijain selittämiseen, »grammatikot», ovat käsittäneet tärkeäksi tehtäväksi myyttien selittämisen. Draamarunoilijain teoksiin liitettiin sisällysluetteloita ja kommentaareja, ja nämä ovat myöhemmin olleet oppineen mytologisen kirjallisuuden pääasiallisimpia lähteitä. Tällä alalla on ennen kaikkea mainittava Apollodoros, joka kirjoitti suuren kokoomateoksen »Bibliotek», jossa hän on esittänyt mytologian pääpiirteet; meille ei tämä teos ole säilynyt kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan eräs verraten kuiva ote, joka ilmeisesti oli aiottu käytettäväksi lähinnä koulukirjana.

3. *Uskonto ja jumalat.*

Kreikkalainen historiankirjoittaja Herodotos sanoo historiansa eräässä kohdassa, että Homeros ja Hesiodos ovat »luoneet opin jumalain suvusta, antaneet nimet jumalille, jakaneet heille asemat ja tehtävät ja ilmoittaneet heidän ulkonäkönsä». Kaikesta liioittelusta huolimatta on tässä Herodotoksen lausumassa paljon totuutta. Sillä vaikkakaan ei Homeros — yhtä vähän kuin Hesiodoskaan — ole luonut jumalia ja vaikkakin he ovat ottaneet heidän nimensäkin suurimmaksi osaksi van-

hoista kulteista, ovat kuitenkin homeriset runot antaneet kreikkalaisille kaikiksi ajoiksi heidän virallisen jumalamaailmansa, heidän panteoninsa, ja Homeroksen ansiosta ovat vanhat paikalliset jumaluudet työnnetyt syrjään ja olympolaiset jumalat valloittaneet paikkansa kansan tietoisuudessa. Homerinen jumalamaailma elää ensi sijalla kreikkalaisessa kirjallisuudessa ja taiteessa. Ja huomaa helposti, miten homeriset runot ovat vaikuttaneet myytteihin.

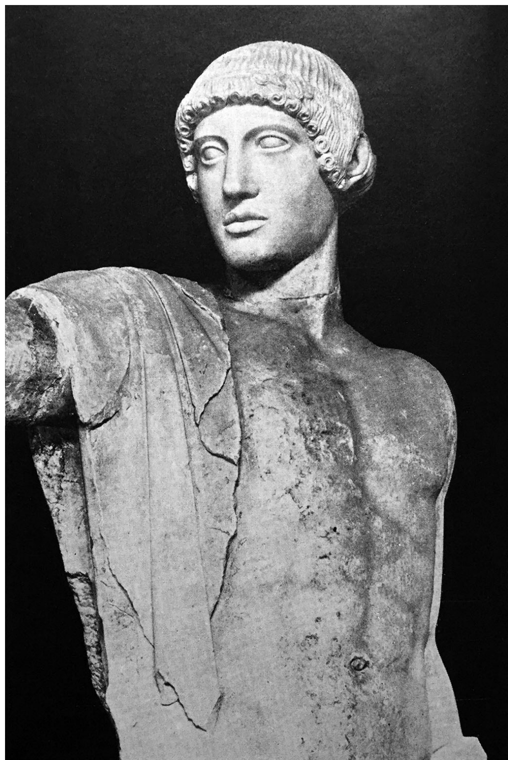
Mutta tämä ei vielä merkitse sitä, että vanhempi, paikallinen, »alempi» jumalamaailma kokonaan häviää. Päinvastoin, rinnan yleisen uskonnon perintätapojen kanssa elää kansansielun syvyyksissä edelleen vanha kansanomainen, esihomerinen jumalusko, ja se ilmenee alkeellisen uskonnollisen käsityksen jäännösjoukossa. Mielenkiintoinen ja valaiseva esimerkki kehityksestä tässä suhteessa on vanhentunut käsitys, joka kuvitteli jumalat eläinten muotoisiksi. Niinpä Poseidon on monin paikoin ollut hevosen muotoinen, ja Zeus on ollut härkä. Tämän käsityksen muisto elää edelleen jumalten lisänimissä, joita eri tahoilla annetaan näille jumalille: Zeus-härkä, Poseidon-hevonen j. n. e. Ja se elää edelleen myös sekä kuvaamataiteissa että myyteissä. Poseidon esitetään hevonen vierellään ja vanhassa sadussa kerrotaan hänen lähestyneen Demeteriä hevosen muodossa. Ja Zeus on härän muodossa etsinyt maallisten naisten rakkautta.

Toinen vanhemman, kansanomaisen käsitystavan ominaisuus oli usko demooneihin, alempiin jumal'olentoihin, jotka esiintyvät auttavina tai uhkaavina elämän eri tilanteissa. Ihmiselle on tavattoman tärkeätä voittaa nämä demoonit puolelleen, tai ainakin tehoavin keinoin suojella itseään niiden vaarallista vaikutusta vastaan. Joka ei huomaa noudattaa välttämätöntä varovaisuutta tässä suhteessa, antautuu pahan demoonin vainon alaiseksi: tällainen vainoamistila ilmenee mielenvikaisuudessa, sairauksissa, hurmiossa tai myöskin kuolemassa.

Daimooninen käsitys täyttää maailman kaikenkaltaisilla hengillä. Alkeellisella kehitysasteella kuvittelee ihminen ker-

Zeus. Pronssipatsas.

Apollon Olympian Zeus-temppelistä. Olympian museossa.

naasti kaikki luonnonesineet eläviksi, täynnä sieluja ja henkiä. Eivät ainoastaan eläimet ja kasvit, vaan myöskin virrat ja kalliot, lähteet ja kivet ovat eläviä, sielullisia olentoja. Kaikkialla on ihminen korkeampien, salaperäisten olentojen ympäröimä, ja nämä voivat ratkaisevasti puuttua hänen omaan elämäänsä. Nämä voimat eli daimonit ovat sen vuoksi hyvin monilukuiset. Vanhassa Kreikassa samoin kuin Roomassakin oli kokonainen sotajoukko »hetkenjumalia», jotka ovat olemassa vain yhtä ainoata elämän ilmiötä varten: eräs jumala säikyttää hevosia kilpa-ajossa (Taraxippos), toisen tehtävänä on suojella kaupunkia (Ortopolis) j. n. e.

Kaikki nämä hyvin vanhalta ajalta polveutuvat käsitykset on homerinen jumalamaailma myöhemmin suuressa määrin, joskaan ei täydellisesti, työntänyt syrjään. Osittain ovat ne sulautuneet tähän, mutta ei ole harvinaista, että kaksi jumaluutta, jotka määrätyillä alueilla ovat sulautuneet yhteen korkeammaksi kokonaisuudeksi, toisissa paikoin sensijaan elävät täysin itsenäistä elämää. Niinpä on Eileityia, synnytyksen jumala, useinkin kokonaan sulautunut Heraan tai Artemiihin, mutta toisin paikoin on hän itsenäinen jumalatar ja mainitaan silloin välistä Heran tyttärenä. Että vanhempi jumaluus tällä tavoin saa väistyä nuoremman tieltä, saa toisinaan ilmaisun myöskin myytissä. Legenda kertoo, että Apollon tuli vaeltaen Parnassoksen juurelle; ennenkuin hän rakensi sinne temppelinsä, tappoi hän Pyton-lohikäärmeen, joka asui lähteessä.

Vaikkakin suurin osa primitiivisiä, esihomerisia jumaluuksia on saanut väistyä homeristen tieltä, on niistä kuitenkin jäänyt pieni ryhmä, joita kylläkään ei ole otettu homeriseen jumalamaailmaan, mutta jotka siitä huolimatta vähitellen ovat saavuttaneet hyvin suuren merkityksen kreikkalaisten uskomuksissa ja kultissa. Näistä voidaan mainita Demeter, Dionysos ja Asklepios.

Kun tämän jälkeen käymme mainitsemaan kreikkalaisten uskonnon korkeimpia jumalia, on selvää, että ensi sijalle on asetettava *Zeus* (roomalaisten Jupiter). Hän on koko maan-

piirin valtias, vaikkakin hän on luovuttanut Poseidonille meren herruuden ja Hadeelle maanalaisen valtakunnan. Hän se kerää pilvet vuorten huippujen ympärille, salama on hänen aseensa, ja hän lähettää sateen, rakeet, lumen ja kasteen maan päälle. Tällöin hän lähettää myös hedelmällisyyden ja hänestä tulee maanviljelyksen suojelija. Mutta vähintään yhtä tärkeä on Zeuksen toiminta siveellisessä ja oikeudellisessa mielessä. Hän edustaa yhteiskunnallista oikeutta ja valvoo valtion lakeja ja järjestystä. Hän rankaisee ankarasti valansa rikkojaa. Hän suojelee turvatonta muukalaista, joka hänen apuunsa luottaen on tullut maahan, ja hänen vihansa kohtaa sitä, joka on loukannut vieraanvaraisuuden pyhiä lakeja. Häntä palveltiin kaikkialla Hellaassa. Mutta ehkä huomattavin kaikista niistä kulttipaikoista, joissa häntä juhlittiin, oli Zeuksen korkea temppeli Olympiassa. Sinne pystytettiin hänestä se ihmeellinen patsas, jonka Feidiaan mestarikäsi oli veistänyt.

Zeuksen puoliso ja sisar on *Hera*, taivaan ja maan kuningatar. Zeuksella on melkeinpä lukemattomia jalkavaimosuhteita sekä jumalatarten että kauniitten naisten kanssa; mutta Hera on hänen laillinen puolisonsa ja vainoaa säälimättömällä vihalla monia kilpailijoitaan. Sen vuoksi hän edustaakin kreikkalaisilla aviovaimoa paljon enemmän kuin äitiä, vaikka Ares, Hefaistos ja Hebe mainitaankin hänen ja Zeuksen lapsina. Hän valvoo avioliiton pyhyyttä ja on sen erikoisjumala. Hänen kulttinsa ei ole niin yleinen kuin Zeuksen: häntä juhlitaan erikoisesti Argoksessa sekä Atheenassa, Euboiassa ja Samossaarella.

Tunnetuimman kertomuksen mukaan on *Pallas Athene* täysin valmiina, kilvellä ja peitsellä varustettuna ja kohottaen voimakkaan sotahuudon, ponnahtanut esiin Zeuksen päästä, jonka Hefaistoksen tätä varten täytyi halkaista piilulla. Hänen syntymäänsä seurasi ankara maanjäristys, ja aallot pauhasivat väkivaltaisen raivon vallassa merellä julistaakseen suurta tapausta. Athene on Zeuksen lempitytär ja hän on monessa suhteessa lähellä isäänsä, lainaapa tältä vielä salamankin.

Hän on ennen kaikkea kaupungin ja valtion suojelijatar sekä sodan että rauhan aikana. Juuri tämän vuoksi on hän yhtä aikaa sekä rauhan että sodan jumalatar. Sodan jumalattarena hän on järjestetyn taistelun johtaja, ja tällaisena hän on Areen, hurjan sotamelskeen jumalan, vastakohta. Vielä edustavampi on hänen osansa rauhan toimissa. Hän on viisauden jumalatar ja jakaa hyviä ja hyödyllisiä neuvoja suojateilleen. Hän edistää käsitöitä ja ammatteja, hän suojelee maanviljelystä ja on antanut ihmisille auran ja haravan, hän on opettanut naisille käsiteollisuutta ja keksinyt rukin sekä kangaspuut. Ja näin laajenevat vähitellen hänen rauhantoimensa niin, että hänestä tulee kaikkien taiteitten ja tieteitten suojelijatar. Aivan erikoisesti on hänen palvelemisensa liittynyt Athene kaupunkiin, samoin kuin hän myöskin — kilpailtuaan Poseidonin kanssa — on saavuttanut koko Attikan herruuden ja tullut kaupungin suojelijattareksi. Hänen kunniakseen on pystytetty antiikin kuuluisin temppeli, Partenon, joka rakennettiin Perikleen aikana ja jonne Feidias muovaili jumalattaren patsaan. Mutta myöskin monissa muissa Hellaan osissa palveltiin »neitseellistä jumalatarta», kuten Argoksessa ja Korintissa, Spartassa, Arkadiassa, Boiotiassa y. m. seuduissa.

Apollon on Zeuksen lempipoika, samoin kuin Athene on hänen lempityttärensä. Hän on valon ja auringon jumala, ja tässä ominaisuudessa on hän joutunut esittämään kreikkalaisessa kulttuurissa hyvin tärkeätä osaa — kenties suurempaa ja tärkeämpää kuin mikään muu kreikkalainen jumaluus. Hänen äitinsä on Leto, joka pitkällisten harhailujen jälkeen saapui Delos-saarelle kaksoissisarusten Apollonin ja Artemiin kanssa. Apollon on lääketaidon jumala, jolla on valta — kuten näkyy Iliaan alusta — lähettää ruttonuolet kreikkalaisten leiriin, mutta myöskin valta parantaa sairaudet. Tämä puoli hänen jumaluuttaan joutuu kuitenkin vähitellen hänen pojalleen, lempeälle lääkinnän jumalalle Asklepioolle. Apollon on myöskin runouden ja musiikin suojelija, jumalten aterioilla hän soittaa lyyraa — jonka hänen veljensä Hermes on hänelle lah-

joittanut — ja hän on muusain alituinen seuralainen. Mutta suurimman merkityksensä hän on kuitenkin saavuttanut ennustuksen jumalana. Delphoin oraakkelin kautta, joka oli Apollonin välittömän suojeluksen ja johdon alainen, on hän saavuttanut vaikutusta yli koko helleenisen maailman. Delphoin oraakkeli on usein ollut määrättyjen Kreikan poliittisten piirien painostuksen alainen, ja se on sen vuoksi epäilemättä kadottanut paljon yleistä arvovaltaansa. Mutta toiselta puolen on uskonnollinen käsitys juuri Delphoin oraakkelin kautta syventynyt eetillisessä mielessä, ja se on osaltaan auttanut sillan rakentamista sen kuilun yli, joka oli uskonnon ja siveellisyyden välillä. Apollonin uskonnossa oli määrättyjä yleiskreikkalaisia piirteitä, mikä näyttäytyy siinäkin, että Kreikan eri valtiot mielellään noutivat Delphoista neuvoja tärkeimmissä tapauksissa. — Paitsi Delphoita oli Apollonin synnyinsaari Delos hänen palveluksensa pääpaikkoja. Mutta sitä paitsi valtasi hänen kulttinsa alaa helleenisen maailman melkein kaikilla aloilla.

Artemis on Apollonin kaksoissisar. Hän on vapaan luonnon jumalatar ja sellaisena on hänen asuinpaikkansa maa ja metsä, hän on reipas metsästäjä, joka samoaa vuoret ja laaksot ja ampuu nuolensa villeihin eläimiin. Mutta samalla hän on myöskin jumalatar, joka suojelee ja hoitaa näitä eläimiä. Hän on ankaran neitseellinen ja nymfiensä kesken hän valvoo horjumattomalla ankaruudella puhtauden säilymistä, samoin kuin hän omasta puolestaan suhteessaan miehiseen sukupuoleen noudattaa säädyllisyyden käskyä. Huolimatta tästä neitseellisestä luonteestaan kuuluu hänen kulttiinsa usein inhimillinen sukupuolielämä, ja monin paikoin rinnastetaan hänet Eleityiaan, synnytyksen jumalattareen. Samoin kuin Apollon on auringon, on Artemis kuun jumala, ja tässä ominaisuudessa yhtyy hän usein Hekateen, taikuuden ja noituuden jumalattareen.

Poseidon on Zeuksen veli, ja Zeukselta on hän saanut meren ja joet omaksi valtakunnaksi, samalla kun hän yhä

edelleen on Zeuksen alainen. Hän ei asu Olympoksella, vaan kultaisessa palatsissa meren syvyydessä, jossa hän hallitsee puolisonsa Amfitriten kanssa. Hänen ascensa on kolmikärki, ja tämä kädessään hän kiitää pelättynä herrana yli aaltojen. Hänellä on valta päästää irti ja vangita tuulet. Kun hän iskee merta kolmikärjellään, nostaa se hurjia laineita ja uhkaa purjehtijaa kuolemalla ja turmiolla. Hän voi niinikään järisyttää maata perustuksiaan myöten, musertaa luotoja, antaa saarten nousta merestä tai kadota sen pinnan alle. Kolmikärjen lisäksi on delfiini hänen tunnusmerkkejään. Mutta myöskin hevonen on pyhitetty hänelle ja on hänen lempieläimensä, varmaankin sen vuoksi, että kansanomainen mielikuvitus vyöryvissä aalloissa näki merenjumalan hevoset. On luonnollista, että Poseidonia ennen kaikkea palveltiin rannikolla ja merenkävijäin keskuudessa; tällöin on erikoisesti mainittava Korinthoksen kaupunki, jonka läheisyyteen n. s. isthmolaiset kisat oli järjestetty hänen kunniakseen. Mutta hevosjumalan ominaisuudessa kunnioittivat häntä myöskin kilpa-ajojen osanottajat.

Ares, Zeuksen ja Heran poika, on villin, järjestymättömän taistelun jumala. Hänen suurin ilonsa on itse verilöyly, taistelun tarkoitus ei häntä huoleta. Homeroksen lauluissa hän esiintyykin sen vuoksi vaihdellen milloin troialaisten, milloin kreikkalaisten puolella. Ei edes itse jumalien keskuudessa hän ole suosittu, Atheena esiintyy hänen avoimena vihollisenaan ja auttaa Diomedesta haavoittamaan häntä pahasti keihäällään, ja itse hänen isänsä Zeus sanoo, että Ares on hänelle kaikkein vastenmielisin jumalten joukossa. Areen kultti ei koskaan saavuta Kreikassa mitään huomattavaa merkitystä — aivan päinvastoin kuin vastaava roomalainen jumala, Mars, josta lähinnä Jupiteria tulee roomalaisten ensimmäinen jumala.

Aphrodite, kauneuden ja rakkauden jumalatar, on kaiken todennäköisyyden mukaan alkuperältään itämainen jumalatar (foinikialaisten Astarte), joka edusti luonnon luovaa voimaa. Homeroksen mukaan on hän Zeuksen ja Dionen tytär, mutta

tavallisen katsomustavan mukaan hän oli syntynyt meren vaahdosta ja on ensiksi tullut maihin Kyproksen saarella, joka myöskin aivan erikoisesti oli pyhitetty hänen palvonnalleen. Tämä on Aphrodite Anadyomene, »merestä ylösnouseva». Aphrodite on kaunein kaikista jumalattarista, eikä ainoakaan jumala tai ihminen voi vastustaa sitä taikavoimaa, joka heijastuu hänen olemuksestaan. Hänen hurmausvoimansa salaisuus piilee osittain hänen lemmenvyössään, jonka hän voi lainata muillekin. Hänen laillinen puolisonsa on ontuva ja ruma Hephaistos, ja tämä kauneuden jumalattaren ja rumuuden edustajan avioliitto antaa jo Homerokselle aihetta ilonpitoon. Aphroditella on lukuisia suhteita sekä muihin jumaliin että ihmisiin. Pieni rakkaudenjumala Eros mainitaan hänen ja Areen seurustelun hedelmäksi. Aphroditella on joukko erilaisia lisänimiä; mutta varsinaisesti kaksi näistä on saanut erikoisen merkityksen: Urania ja Pandemos. Jälkimmäinen nimitys merkitsee jumalatarta maallisen, aistillisen rakkauden edustajana, joka herättää luonnon luovat voimat elämään ja toimintaan. Urania sitä vastoin on taivaallinen Aphrodite, joka lähettää armoa ja siunausta ylhäältä.

Hermes on Zeuksen ja Maian, Atlaksen tyttären, poika. Hän syntyi Kyllenen vuorella Arkadiassa, ja maakunta, jossa häntä eniten palvellaan, onkin juuri Arkadia. Vanhimmat tarut, jotka hänestä kertovat, esittävät hänet paimenten jumalaksi. Mutta hän on tehtäviinsä nähden hyvin monipuolinen. Hän on jumalain ja ennen kaikkea Zeuksen sanansaattaja ja lähetti, joka vie ihmisille tai jumalille taivaalliset käskyt. Jalkineittensa avulla kiitää hän yli maitten ja vesien nopeammin kuin tuuli. Lähettitehtävänsä merkkinä on hänellä kultainen airutsauva. Tällä sauvalla voi Hermes herättää nukkuvat ja nukuttaa hereillä olevat syvimpään uneen. Mutta erikoisesti hän käyttää sitä saattaessaan sieluja kuoleman jälkeen maanalaiseen valtakuntaan. Hän on myöskin yleensä matkalla olevien seuralainen, ja hän suojelee kauppiaita näiden matkoilla antaen heille viisautta ja viekkautta. Niin, vieläpä varkaat ja

petturit näkevät Hermeessä korkean suojelusherransa, samoin kuin pidettiin erikoisena Hermeen armonosoituksena, jos tehtiin jokin onnellinen löytö. Hän on teitten suojelija, ja ne kiviröykkiöt, jotka ovat matkustajien tienviittoina, ovat pyhitetyt hänelle ja saaneet hänen mukaan nimensä *(hermit)*.

Hephaistos, tulen ja takomistaidon jumala, oli Zeuksen ja Heran poika. Erään homerisen kertomuksen mukaan hän oli tullut rammaksi sentähden, että hänen eräässä perheriidassa asetuttuaan Heran puolelle Zeus katkeroituneena sinkautti hänet rajusti alas maahan, jossa hän putosi Lemnos-saarelle. Jo varhain yhdistetään hänen toimintansa tulivuoren purkaukseen. Hänellä on paja tulivuoren alla, ja siellä hän työskentelee kisälliensä kyklooppien kanssa. Hän on metallityön keksijä ja myöskin taiteellisia taloustavaroita hän on tehnyt mestarillisesti. Sen vuoksi hän on myöskin käsityöläisten erikoinen suojelusjumala. Paitsi Lemnoksessa palvellaan häntä erikoisesti Atheenassa, luonnollista kylläkin, kun ajattelemme sitä johtavaa asemaa, mikä tällä kaupungilla on käsityössä ja teollisuudessa.

Hestia on kotilieden jumalatar ja lahjoittaa ihmisille kodin ja talon turvallisuuden. Liesi on kodin ja perheen keskipiste, siinä palaa tuli, siinä toimitetaan uhrit, sen luokse istuutuu vieras, joka etsii turvaa ja apua. Mutta kun valtio on syntynyt perheestä ja rakentuu sille, on myöskin valtiolla ja kaupungilla oma lietensä, joka on julkisen elämän keskuksena. Valtion hallinnon istuinpaikka, prytaneion, on sen vuoksi pyhitetty Hestialle, ja ikuinen tuli palaa siellä hänen alttarillaan. Kun jokin valtio lähetti siirtolaisia perustamaan uutta kotia vieraaseen maahan, veivät nämä prytaneionin Hestia-alttarilta tulta mukanaan sytyttääkseen sen yleisen lieden, joka oli tuleva uuden yhteiskunnan keskukseksi. — Hestia on verraten nuori jumalatar. Homeros ei mainitse häntä lainkaan; vasta Hesiodos puhuu hänestä, ja hän sanoo Hestiaa Zeuksen ja Rhean tyttäreksi. Hän torjuu jyrkästi ne kosintayritykset, joita muutamat jumalat — Poseidon ja Apollon —

tekevät hänelle, ja lupaa pyhästi jäädä ikuisesti neitseeksi. Hänen palvontansa ei kuitenkaan koskaan ole saanut Kreikassa niin suurta merkitystä kuin vastaavan roomalaisen jumalattaren, Vestan, palvonta, jota hoiti kuusi Vestan neitsyttä; se kuului siellä kaikkein suosituimpiin kultteihin.

Demeter on maanviljelyksen jumalatar. Hänen nimensä on muinaisaikaan — luultavasti oikein — tulkittu Maanäidiksi. Hän se lahjoittaa maalle hedelmällisyyden ja antaa hyvän kasvun. Se seikka, että Homeros vain hyvin harvoin mainitsee hänen nimensä ja palvontansa, johtuu juuri siitä, että hän luonteeltaan on talonpoikaisväestön jumalatar: homeeriset runot on kirjoitettu aatelille, joka tuntee suurempaa mielenkiintoa sotaisia tekoja kuin rauhallisia toimia kohtaan. Demeter on sotaisen jumaluuden suoranainen vastakohta. Hän on perustanut järjestetyn yhteiskunnan, jonka alku on juuri maanviljelyksessä; sen avulla on ihmiskunta noussut raa'asta luonnontilastaan ja omaksunut kestävän sivistyksen. Demeteristä tulee näin lakiasäätävä jumalatar, *tesmoforos.* Mutta hän on samalla myöskin avioliiton säätäjä, joka asettaa avioliiton luonnolliseksi yhteiskunnan perustaksi. Suurimman merkityksensä on Demeter kuitenkin saavuttanut uskonnollisessa elämässä sen yhteyden vuoksi, joka hänellä ja hänen tyttärellään Persephonella on Eleusiin mysteerioihin. Nämä mysteeriot ovat varmaankin alkujaan olleet elojuhlia, joissa vertauskuvallisesti esitettiin jyvän kätkemistä multaan ja sen ihmeellistä oraallenousua. Mutta kun Eleusis, jossa tätä juhlaa vietettiin, oli menettänyt valtiollisen itsenäisyytensä ja yhdistetty Attikaan, kehittyi se suureksi attikalaiseksi kansanjuhlaksi, joka kuitenkin yhä edelleen oli eräiden Eleusiin perheiden johdossa. Juhlalla oli salainen luonne, ja sen salaisuuksia säilytettiin niin hyvin, että juhlan yksityispiirteitä ei nykyaikana tunneta. Niiden edellä kävi useiden päivien uhri-, paasto- ja puhdistusaika, ja näitten päivien jälkeen lähti juhlien osanottajien mahtava kulkue Atheenasta Eleusiin. Itse juhlameno oli olennaisimmalta osaltaan määrättyjen pyhien toimintojen esitystä,

joilla oli vertauskuvallinen merkitys. Mitään dogmaattista uskonnonsisällystä ei juhlalla sitä vastoin ollut, vaan se vetosi kokonaan tunteeseen ja mielikuvitukseen; siksi se oli omiaan suuremmassa määrin kuin yleiskreikkalainen uskonto tyydyttämään uskonnollista tarvetta. Sen vuoksi, että juhlakulkue kuljetti mukanaan myöskin Bakkhos-jumalaa (eräs Dionysoksen lisänimi), asetettiin juhla myöskin tämän jumalan yhteyteen. Antiikin kirjallisuudessa tavataan useissa kohdin viittauksia siihen, että salaisuuksista perillä olevat ottivat osaa mysteerioihin toivoen siten pääsevänsä osallisiksi kuolemanjälkeiseen elämään: tämä merkitsi heille jonkinlaista vakuutusta tulevasta autuudesta. »Homerisessa» Demeter-hymnissä sanotaan, että se ihminen, joka on nähnyt nämä mysteeriot, mutta ei ole päässyt niistä osallisiksi, ei myöskään saa yhtä hyvää osaa kuoleman jälkeen. Eleusiin mysteeriot ovat suuresti vaikuttaneet koko helleeniseen maailmaan, ne ovat monia vuosisatoja säilyttäneet mahtinsa ihmismieliin, niin, ovatpa ne kauan aikaa kilpailleet kristinopin kanssa tämän alkuaikoina.

Demeterin tytär oli *Persephone*, toiselta nimeltään *Kore*, joka nimi merkitsee yksinkertaisesti »tyttöä». Molemmat nimet ovat vertauskuvallisia ilmauksia niistä erilaisista toiminnoista, joita hän edustaa. Toiselta puolen hän on Demeterin tyttärenä maan kasvuvoiman personifikatio, ja yhdessä äitinsä kanssa hän auttaa ihmisiä oppimaan taidon, miten maasta houkutellaan esiin leipää. Mutta toiselta puolen hän on maanalaisen valtakunnan synkän kuninkaan puoliso, ja Persephonena hän hallitsee tämän sivulla kuolleitten valtakunnan kuningattarena. Myytissä on tämä kaksoisolotila, joka kenties johtuu siitä, että kaksi alkujaan eri jumalatarta on sulautunut yhdeksi, saanut ilmauksen tunnetussa tarinassa, kuinka Hades ryösti Persephonen ja kuinka hänen elämänsä sitten jakaantui kahtia niin, että hän sai kolmanneksen vuodesta elää maan alla, mutta kaksi kolmannesta maan päällä. Koren nimellä hän Demeterin rinnalla näyttelee suurta osaa Eleusiin mysteerioissa.

Myöskin *Hades*, manalan hallitsija, on kaksoisluonteinen

silmiinpistävästi samaan tapaan kuin Persephone. Hän on lähinnä ja ennenkaikkea maanalaisen valtakunnan kuningas, kuolleitten herra, ja hän on veljeltään Zeukselta saanut tämän valtiasaseman. Homeros käyttää hänestä nimitystä »kuolevien ihmisten eniten vihaama». Mutta hänen luonteessaan on eräs toinenkin puoli. Hän on rikkauden antaja, ja hänen nimensä on silloin Pluton, »rikkaudenjumala». Sillä hänen valtakunnassaan maan uumenissa on piilossa vilja, joka antaa ihmisille elantoa ja on heidän tärkein omaisuutensa; ja toiselta puolen hän kätkee syvälle maan pinnan alle jaloja metalleja, jotka edustavat suunnattomia rikkauksia.

Kreikan uskonnon historiassa on *Dionysos* eli *Bakkhos* joutunut näyttelemään tavattoman tärkeätä osaa. Homeros mainitsee hänen nimensä vain muutamissa harvoissa kohdissa, eikä ole aivan selvää, käsitetäänkö hänet tällöin ensinkään jumalaksi. Alkujaan hän on ollut hedelmällisyyden jumala, ja tällaisista jumaluuksista olemme jo aikaisemmin todenneet, että ne hyvin vähän kiinnostivat homerista runoilijaa ja sitä piiriä, jota varten hän runoili. Aivan erikoisessa mielessä on hän kuitenkin viinin ja viininviljelyn jumala. Ja Atheenassa pidettiin suuri joukko juhlia Dionysoksen kunniaksi juuri vuoden niihin aikoihin, jolloin viininviljelijöillä oli merkkipäiviä: esim. kun työ keväällä alkoi viinimäissä tai kun rypäleet puserrettiin tai kun uusi viini vihittiin. Mutta erikoisesti on Dionysokselle hankkinut uskonnollisessa mielessä tärkeän aseman se orgiamainen luonne, jonka hänen kulttinsa yhä enemmän ja enemmän sai. Monissa tarinoissa — ensimmäisiä niistä käsittelee jo Homeros — kerrotaan, kuinka erikoisesti naiset hurmioituvat bakkanttisesti humalasta ja Dionysoksen pyhässä palvonnassa harhailevat vuorilla ja metsissä. Tämä ekstaattinen luonne on alkujaan varmastikin ollut vierasta perua eikreikkalaiselta taholta, samoin kuin Dionysos itse nähtävästi on ulkomaalainen, luultavasti thraakialainen jumala. Hurmiotilan tarkoituksena on vapauttaa ihminen itsestään ja siten valmistaa jumalalle tilaisuus ottaa asunto ihmiseen. Ihminen

tulee täyteen jumaluutta, hänet valtaa »*enthusiasmos*». Sen seremonian huippu, jonka avulla tämä olotila saavutetaan, on eläimenlihan syöminen raa'altaan. Eläin oli jumala itse, ja tämän orgian kautta omaksui ihminen siis jumalan oman persoonallisuuden, hänen voimansa ja hänen ominaisuutensa. Perintätiedon mukaan on Delphoin oraakkeli määrännyt, että Dionysoksen kultti orgioineen on virallisesti otettava käytäntöön Kreikassa. Mutta samalla on villi ja raaka orgiasmi apollolaisen uskonnon kohtuullisuuden vaikutuksesta tullut hillityksi ja tukahdetuksi.

Kreikkalaisten uskonnollisen elämän painopiste oli kuitenkin *kultissa*. Mitään dogmaattista tai teologista oppirakennelmaa sensijaan ei ollut. Kukin sai vapaasti ajatella jumalista mitä tahtoi, kunhan hän ei vain vahingoittanut tai loukannut jumalien kulttia. Tämä oli valtion omassa suojeluksessa. Uskonto ei niinikään luonut mitään varsinaisia normeja siveellistä elämää varten, ja yhteys uskonnon ja siveellisyyden välillä jäi aina varsin irralliseksi.

Tuskin missään on papisto näytellyt niin vähäistä osaa kuin vanhassa Kreikassa. Jos Delphoita ei oteta huomioon, ei oikeastaan voi puhua mistään suljetusta ja rajoitetusta pappisluokasta. Pappi on vapaa kansalainen ja hänen vaalinsa tapahtuu hyvin usein arvanheitolla.

Kultti keskittyy olennaisessa määrin uhriin, jonka tarkoituksena on antaa jollekin jumalalle lahja. Uhrit olivat hyvin erilaisia. On verisiä ja verettömiä uhreja, juomauhreja ja takkauhreja. Kakut, hedelmät, juusto, ovat tavallisia uhrilahjoja. Juomauhrit ovat usein viiniuhreja; toisinaan hunajan, maidon ja veden sekoitusta, varsinkin, kun oli annettava uhri manalaisille. Veriuhri otetaan tavallisesti kotieläimistä. Eläin viedään alttarille, niin että sen veri valuu sille; uhrieläimen määrätyt osat poltetaan lahjana jumalalle, muut osat syödään. Tämä juhla-ateria on uskonnollisen seremonian pääosa. Tästä uhrista, jossa siis jumala ja uhrin osanottajat yhdessä nauttivat

eläintä, on erotettava sovitusuhri: siinä eläin, johon ihmisen synti tai kironalaisuus on siirtynyt, poltetaan kokonaisuudessaan.

Alun perin on jumalanpalvelus tapahtunut taivasalla vapaassa luonnossa. Tänne pystytetään alttari, jonka sen alkuperäisessä muodossa muodosti yksinkertainen kohoutuma maasta, esim. kivilaatta tai joukko toistensa päälle ladottuja kiviä. Myöhemmin sai alttari säännöllisemmän muodon, useimmiten nelikulmaisen. Alttari on jumalalle pyhitetyn alueen keskipiste, ja tätä aluetta ei saanut tahrata siten, että joku syntyi tai kuoli siellä. Tähän alueeseen kuului vielä jumalankuva ja usein temppeli, joka oli pyhitetty jumalalle ja oli tämän kuvan asunto.

Viimeksi on mainittava kreikkalaisten uskonnollisen elämän tärkeinä ja merkitsevinä puolina oraakkelilaitos ja suuret juhlaleikit, joilla oli selvästi uskonnollinen luonne.

JUMALAISTARUJA JA SATUJA.

Kronos ja Zeus.

Uranos (Taivas) oli maailman ensimmäinen ja vanhin valtias. Kronos oli hänen poikansa. Kronos kukisti isänsä valtaistuimelta ja hallitsi sen jälkeen maailmaa. Hän otti puolisokseen sisarensa Rheian, joka synnytti hänelle kuusi lasta: Hestian, Demeterin, Heran, Hadeen, Poseidonin ja Zeuksen. Kronos oli kuitenkin isältään saanut kuulla ennustuksen, että hänellekin oma poika tuottaisi tuhon, samoin kuin hänkin oli valtaistuimelta isänsä kukistanut. Tämän kohtalon välttääkseen Kronos nieli lapsensa sitä mukaa kuin niitä syntyi. Kun hän jo oli niellyt viisi vanhinta, sai Rheia-äiti, lastensa kohtalosta huolissaan, nuorimman poikansa Zeuksen viekkaudella pelastetuksi. Lapsen asemesta hän nimittäin Kronokselle kantoikin kapaloihin käärityn kiven, jonka isä muitta mutkitta nieli.

Rheia kätki nyt isältä huolellisesti pikku Zeuksen ja toimitti hänet Kretaan, Dikten vuoren luolaan kasvatettavaksi. Armaltheia-niminen nymfi elätti lasta vuohen maidolla ja kuretit, Rheian papittaret ja palvelijattaret, hyppelivät ympärillä meluavia asekarkeloitaan, jottei lapsen huuto ilmaisisi sen olemassaoloa isälle.

Kasvettuaan kauniiksi ja voimakkaaksi jumalnuorukaiseksi Zeus kukisti isänsä ja pakotti hänet Gaian (Maan), Uranoksen puolison, keksimällä lääkkeellä oksentamaan ennen niellyt sisarukset. Valtansa vahvistettuaan Zeus sen jakoi vel-

jiensä Poseidonin ja Hadeen kanssa siten, että Poseidonista tuli meren ja kaikkien vesien, Hadeesta manalan valtias, hän itse taas piti koko muun luomisen ylivallan. Titaanit ja gigantit, jotka olivat valtavia hirviöitä ja jättiläisiä, koettivat väkivallalla kukistaa Zeuksen valtaistuimelta. He pinosivat päällekkäin Ossa- ja Pelion-vuoret valloittaakseen Olympoksen, mutta valtavain taistelujen jälkeen, joihin koko jumalisto otti osaa, heidät voitettiin, ja Zeuksen valta oli siitä pitäen turvattu.

Maailman ikäkaudet.

Kronoksen vielä maailmaa hallitessa vallitsi kulta-aika. Samoin kuin jumalat, samoin ihmisetkin elivät autuasta elämää ilman suruja ja vaivaa. Vanhuuden raihnautta ei ollut, he olivat aina terveet. Ei mistään hyvästä ollut puutetta. Maa antoi heille itsestään antimiaan, ja laitumilla kävi karjaa, jota he saivat vapaasti käyttää hyväkseen. Vapaasti ja rajoituksitta he seurustelivat jumalien kanssa. Pitkän ja onnellisen iän elettyään he erosivat elämästä kuin tuskattomassa unessa.

Tämän sukupolven jälkeen jumalat loivat toisen, huonomman. Se oli hopeaiän sukupolvi. Nämä eivät ruumiin enemmän kuin hengenkään lahjain puolesta olleet kulta-ajan ihmisten veroisia. He alkoivat sotia keskenään ja laiminlöivät jumalain palvonnan. Zeus sen vuoksi vihastui, tuhosi heidät ja kätki maan alle.

Kolmas ikäkausi oli vaskiaika. Silloin eli tylyjä, väkeviä ja sotaisia ihmisiä. Sota oli heidän ammattinsa ja ilonsa, sydän oli kova kuin kivi, ruumiinvoimat valtavat. Mutta kaikessa

mahdissaan he olivat kuitenkin kuolemaa vastaan voimattomat. Hades otti heidät omikseen.

Tämänkin sukupolven tuhouduttua Zeus loi neljännen sukupolven, joka oli edellistä parempi ja oikeamielisempi. Se oli herosten, sankarien sukupolvi. Nämä sankarit ne taistelivat Troian ja Theban sodissa. Kuollessaan he Zeukselta saivat asunnot maan ulkoreunalta, Autuaitten saarilta, joissa Kronos hallitsee. Siellä he elävät suruttomina ja autuaina.

Viides ikäkausi, joka seurasi sankarien ikäkautta, on rauta-aika. Elämä on ainaista huolta ja vaivaa. Ei kukaan välitä tapain eikä oikeuden vaatimuksista. Vanhempain kunnioitus on unohdettu, uskollisuus kestiystäviä kohtaan on hävinnyt. Sukulaiset ja ystävät käyvät keskenään verisiä vainosotia. Ihmistä ei odota muu kuin pohjaton onnettomuus. Tämä on ikäkausista viimeinen, se on se ikäkausi, jota me elämme.

Prometheus.

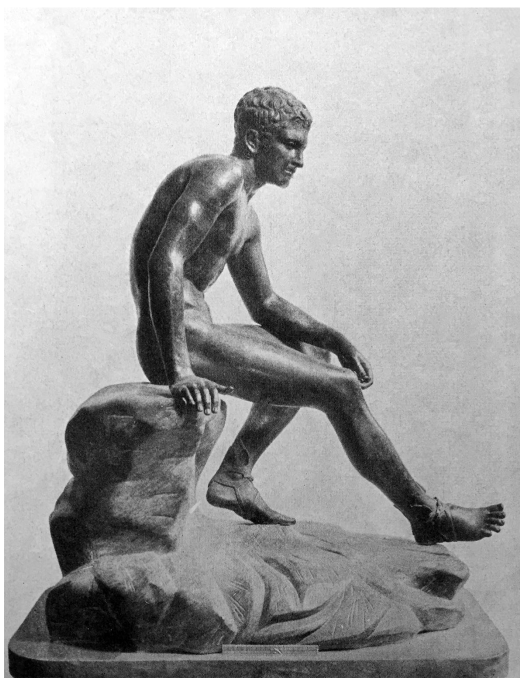
1. Prometheus koettaa pettää Zeuksen.

Jumalat ja ihmiset olivat riidelleet siitä, mitä lahjoja ihmiset ovat velvolliset jumalille antamaan korvaukseksi heidän hyvistä töistään. Prometheus — »tarkasti harkitseva» — joka puhui ihmisten puolesta, koetti nyt pettää Zeusta. Hän teurasti uhrieläimen ja paloitteli sen. Palat hän pani kahteen kasaan, toiseen lihan ja syötävät sisälmykset, peittäen ne uhrieläimen nahkalla, ja päällimmäiseksi mahan, joka oli huonoin osa. Toiseen kasaan hän pani luut ja peitti ne kiiltävällä rasvalla. Sitten hän kehoitti Zeusta valitsemaan. Zeus huomasi petoksen, mutta vihoissaan hän valitsi tahallaan huonomman osan, saadakseen siitä aihetta tuottaa ihmisille vahinkoa. Rangais-

tukseksi Prometheuksen petoksesta hän riisti ihmisiltä tulen. Mutta kun Prometheus tiesi, että ihmisten toimeentulo ilman tulta kävisi kovin tukalaksi, varasti hän jumalilta tulen ja antoi sen ihmisille. Siitä Zeus vihastui vielä enemmän. Hän vangitsi Prometheuksen ja antoi takoa hänet Kaukasoksen vuoreen kiinni. Sinne tuli joka päivä kotka syömään hänen maksaansa, joka aina kasvoi entiselleen. Vasta pitkäin aikain kuluttua Herakles päästi Prometheuksen vaivoistaan. Herakles ampui nuolillaan kotkan ja Zeus asetti Prometheuksen inhimillisen kulttuurin suojelijaksi.

2. *Pandoran lipas.*

Kun ihmiset tulen lahjan saatuaan eivät enää välittäneet jumalista, päätti Zeus lähettää heille suuren onnettomuuden pakottaakseen heidät jälleen palvelemaan jumalia. Hephaistos, jumalien taitava takoja, muodosti hänen käskystään maasta ja vedestä naisen kuvan, joka eli ja osasi puhua. Athene- ja Aphrodite-jumalattaret antoivat hänelle lumoavan sulouden, monitaitoisuutta ja älyä, ja viekas Hermes opetti hänelle mielistelyn ja imartelun. Nimeksi hänelle annettiin Pandora, »kaikkilahjainen». Hermes vei hänet nyt Prometheuksen veljelle Epimetheukselle, »hänelle, joka ajattelee jäljestäpäin». Prometheus oli varoittanut häntä ottamasta Zeukselta lahjaa, mutta Epimetheus ei varoituksesta välittänyt, vaan päästi taloonsa tämän lumoavan naisen. Jumalten myötäjäisinä Pandora toi taloon suuren astian, lippaan. Nainen avasi kantta ja lippaasta lensivät ulos kaikki ne taudit, vaivat ja onnettomuudet, jotka siitä pitäen ovat ihmisiä raastaneet. Toivo vain jäi lippaan pohjalle, kun Epimetheus kauhistuneena sulki kannen. Ja siitä syystä toivo ei onnettomuuksista huolimatta milloinkaan hylkää ihmistä.

Hermes Herkulanumista. Napolin museossa.

Eros ja Psyke. Antiikkinen ryhmä.

Suuri vedenpaisumus.

Zeus, jumalien isä ja kuningas, näki ihmisten syntisyyden yhä yltyvän yltymistään. Kun he eivät ottaneet ojentuakseen, päätti hän, että koko syntinen ihmiskunta oli tuhottava. Suuren vedenpaisumuksen hän tahtoi laittaa maailmaan ja hukuttaa siihen kaikki ihmiset.

Zeus sulki siis kaikki ne tuulet, jotka karkoittavat sadepilviä ja lakaisevat taivaan, jumalansa Aioloksen luoliin ja salli vain sateisen etelätuulen puhaltaa. Tulvanaan alkoi taivaasta virrata maahan katkeamaton rankkasade. Ja Zeuksen käskystä Poseidon kutsui apuun kaikki joet ja virrat ja käski niiden tulvia yli reunainsa. Vettä alkoi olla vahvalta kaikilla niityillä ja pelloilla, talot ja kaupungit vaipuivat syvälle sen peittoon, pian ei ollut mitään eroa maan ja meren välillä, ihmisiä ja eläimiä uiskenteli sekaisin aalloissa, harjut ja mäet painuivat veteen ja vain korkeimmat vuoret kohosivat enää aaltojen helmasta. Mutta vesi yhä nousi ja saavutti nekin, ja lopulta vain Parnassoksen molemmat kukkulat kohosivat vedenpaisumuksesta.

Pienessä Phokiin maassa, Oita-vuoren läheisyydessä, asui kaksi hurskasta ihmistä, Prometheuksen poika Deukalion ja Epimetheuksen ja Pandoran tytär Pyrrha. He olivat karttaneet muitten ihmisten häijyjä syntejä ja paheita ja nöyrällä mielellä palvoneet jumalia. Vedenpaisumuksen alkaessa Deukalion oli isänsä Prometheuksen neuvosta rakentanut kannellisen aluksen ja varustanut siihen ruokatavaroita. Pitkäin harharetkien jälkeen hän pienellä aluksellaan saavutti Parnasson huipun, joka oli korkealla pilvien yläpuolella. Hän oli silloin vaimonsa keralla ainoa eloon jäänyt ihminen. Kun Zeus näki, että nämä molemmat olivat hurskaita ja moitteettomia, karkoitti hän etelätuulen taivaalta ja antoi muitten tuulien lakaista pois synkät sadepilvet. Ja hänen käskystään Poseidon pani joet ja meren aallot jälleen laskemaan. Joet

palasivat vanhoihin uomiinsa, meri pakeni maalta ja tuli jälleen rantojen reunustamaksi, vuoret ja mäet ja niityt kohosivat kuiville alenevan veden helmasta ja maa sai entisen muotonsa.

Murheellisina ja kauhusta vavisten Deukalion ja Pyrrha lähtivät Delphoin oraakkelilta neuvoa kysymään. Themis-jumalatar, joka siihen aikaan vielä antoi temppelistä oraakkelivastaukset, käski heitä heittämään taakseen ison emon luita. He hämmästyivät ja joutuivat ymmälleen moisesta hämärästä neuvosta. Pyrrha ei voinut uskoa, että oraakkeli todella oli käskenyt heitä heittämään taakseen hänen maahan haudatun äitinsä luut. Mutta Deukalion käsitti jumalan sanat siten, että suuri emo tarkoitti maata ja että maassa olevat kivet olivat hänen luitaan. He poimivat nyt maasta kiviä ja heittivät niitä taakseen. Ja kas, kivet alkoivat elää ja kävivät ihmisen muotoisiksi. Deukalionin nakkelemista kivistä tuli miehiä, Pyrrhan nakkelemista naisia. Ja niin maa jälleen sai uudet asukkaat. Mutta tästäkin tuli tyly ihmispolvi, koska se oli maan kivistä syntynyt. Muutkin elävät olennot pian Zeuksen käskystä syntyivät uudelleen.

Demeter ja Persephone.

Zeuksen sisarella Demeterillä oli kaunis tytär, Persephone nimeltään, jota äiti rakasti yli kaiken muun. Hänen kotinsa oli Sisiliassa, lähellä Etnaa, ja kun Demeter oli hedelmällisen maan jumalatar, ei ollut ihmettelemistä, että Sisilian kentät olivat hedelmällisemmät kuin muut seudut, että ruoho siellä aina vihannoi ja kasvit alati kukkivat. Kerran muitten impien keralla vaeltaessaan kukkaisella niityllä ruusuja, hyasintteja, liljoja ja muita kukkasia poimien Persephone vähän kauem-

pana huomasi ihmeen kauniin kukkasen. Hän juoksi sitä poimimaan ja tuli täten poistuneeksi vähän matkan päähän ystävättäristään. Mutta juuri kun hän oli sitä ottamaisillaan, kuului kovaa jyrinää, kuin olisi ukkonen käynyt. Maa aukeni äkkiä, ja syvyydestä nousi neljän sysimustan hevosen vetämät vaunut. Vaunuissa istui mies, kuningas, jolla oli kruunu päässä. Mutta hänen kasvonsa olivat tummat, ja synkkä ja vakava oli hänen katseensa.

Pelko ja vavistus valtasi Persephonen. Mutta synkeä kuningas ajoi hänen luokseen, ennenkuin hän ennätti juosta pois, ja immen vastusteluista huolimatta nosti hänet viereensä istumaan. Persephone itki ja huusi apuun jumalia ja ihmisiä, ja muut immet kuulivat kaukaa hänen huutonsa. Mutta synkkä kuningas iski äkkiä ruoskalla hevosiaan, ja ne kiitivät jymisten takaisin syvyyteen ja maa sulkeutui jälleen niiden ylle. Muut immet, jotka olivat huudot kuulleet, juoksivat nyt sinne ja tänne, hakivat ja etsivät, mutta Persephonea ei löytynyt mistään. Raskain askelin he palasivat takaisin ja ilmoittivat Demeterille tyttären katoamisen. Kauhea suuttumus ja epätoivo valtasi äidin. Kaikki paikat hän kierteli ja etsiskeli sekä sen seudun että koko Sisilian, mutta ei missään hän tavannut tyttärestään jälkeä. Lopulta hän kääntyi Hekaten, Kuuttaren, puoleen ja kysyi häneltä, oliko tämä kuullut, minne Persephone on joutunut. Mutta Hekate, joka ei mitään tiennyt, neuvoi häntä kysymään auringon jumalalta, kaikki näkevältä. Ja auringolta hän kuuli, että rosvo, joka oli hänen tyttärensä ryöstänyt, oli Hades, manalan kuningas, ja että Persephone nyt eli yhdessä hänen kanssaan manalan pimeässä yössä.

Demeter sydäntyi suunniltaan Hadeen kavalan ryöstön kuultuaan. Heitti sikseen kaiken huolen, mitä hän siihen saakka oli pitänyt vainioista ja puutarhoista. Ruoho kedoilla lakastui ja puutarhoissa puut kuivettuivat ja kaikissa maissa pääsi hätä ja köyhyys valtaan.

Mutta Zeus, joka Olympon huipulta näki kaiken, mitä maassa tapahtui, lähetti nyt sanansaattajansa Iriksen Demeterin

luo lepyttämään häntä ja lieventämään hänen suruaan. Demeterpä ei luvannut leppyä, ellei saa tytärtään takaisin. Zeus lähetti poikansa Hermeen alas Haadeeseen käskemään häntä palauttamaan Persephonen takaisin äitinsä luo. Hades totteli. Mutta ennenkuin hän laski hänet menemään, houkutteli hän Persephoneen syömään manalassa kasvaneen granaattiomenan. Vasta sitten hän lähetti hänet takaisin maan päälle.

Syleiltyään jälleen tytärtään Demeter huolestuneena kysyi häneltä, oliko hän manalassa mitään syönyt. Ja sanomaton oli hänen mieliapeansa, kun Persephone hänelle tunnusti maistaneensa granaattiomenaa. Sillä ken sen teki, sulki itseltään samalla tien ylempään maailmaan.

Olympon ja manalan jumalien välillä tehtiin kuitenkin semmoinen sopimus, että Persephone saisi viettää toisen puolen vuotta äitinsä kanssa maan päällä, toisen puolen sitä vastoin asuisi puolisonsa Hadeen kanssa manalassa. Ja kun Persephonen täytyy maan päältä lähteä alas manalaan, silloin etsii Demeter surun valtaamana yksinäisyyttä, pimeä ja vilu saavat vallan ja kasvullisuus lakastuu, mutta kun Persephone palaa äitinsä luo, silloin valaisee aurinko maailmaa ja maan päällä vallitsee kevät ja kesä.

Leto ja hänen lapsensa.

Zeuksen rakastuttua ihanaan Letoon syttyi Herassa tätä vastaan sammumaton viha. Taivaan valtiatar ajoi häntä maasta maahan, eikä hän mistään löytänyt turvallista tyyssijaa. Vihdoin hän tuli Delokseen, pieneen Aigeian meren saareen, joka uiskenteli aalloilla sinne ja tänne, mihinkään pysähtymättä. Mutta kun Leto sinne tuli, sitoikin Zeus saaren teräskahleilla merenpohjaan kiinni. Ja saarella Leto syn-

nytti molemmat lapsensa, Phoibos Apollonin ja Artemiin. Ja Olympoksen jumalat ja jumalattaret iloitsivat lasten syntymisestä ja ihastelivat niiden harvinaista kauneutta. Hera vain oli mustasukkaisuuttaan sydäntynyt. Ja edelleenkin hän koetti kiduttaa Letoa.

Hän lähti Delokseen ja sanoi Letolle, että tämän on parasta lähteä saarelta lapsineen, uhaten muutoin surmata sekä äidin että lapset. Ja Leto suoriutui mieron tielle molempain pienokaistensa keralla kantaen niitä olkapäillään, ja vaelsi maasta maahan, tyyssijaa etsien. Mutta turhaan hän kulki, kaikki ihmiset pelkäsivät mahtavan Heran vihaa. Vihdoin hän saapui Kaarian maahan ja väsymyksestä ja nälästä uupuneena istahti järven rannalle, sammuttaakseen siitä janonsa. Mutta hänen vettä kohti kumartuessaan tuli siihen raakoja moukkia, jotka pahoin puhein kielsivät häntä juomasta. Hartaasti Leto rukoili, että hänen sallittaisiin edes kostuttaa huulensa järven vedellä, mutta kun hän jälleen kumartui vettä kohti, uhattiin surmata sekä hänet että lapset. Poimittiin maasta kiviä ja rapaa ja heitettiin veteen, jotta kirkas vesi siitä samentui sakeaksi.

Mutta nyt syttyi Leton viha. Kohottaen kätensä taivasta kohti hän huusi Zeusta: »Kuule, Zeus, rukoukseni ja kosta näille ihmisille heidän ilkeytensä. Eläkööt he kaiken ikänsä tässä kurassa.» Ja Zeus kuuli hänen rukouksensa, miehet muuttuivat samalla hetkellä sammakoiksi ja lähtivät uiskentelemaan järven sameaan veteen, ja vielä tänä päivänä sammakot elävät likaisissa kuralätäköissä ja kurnuttavat rumalla äänellään. Näin Leto kirosi ihmisten ilkeyden ja hänen kirouksensa toteutui.

Athene ja Poseidon.

Kephisos-joen rannalle Attikaan oli rakennettu uusi kaupunki, ja taivaassa syntyi Athenen ja Poseidonin välillä riita siitä, kumpi saisi kaupungin omakseen ja nimikokseen. He näet kumpikin tiesivät, että tästä alusta kerran tulisi kuuluin kaikista maailman kaupungeista. Molemmat kilpailevat jumalat pyysivät Zeusta ratkaisemaan, kumpi saisi kaupungin omakseen.

Zeus istui Olympoksen huipulla kultaisella valtaistuimellaan, ja kaikki muut jumalat kokoontuivat hänen ympärilleen. Poseidonin ja Athenen kummankin puhuttua puolestaan Zeus julisti, että se saisi antaa kaupungille nimen, joka antaisi sille parhaan lahjan. Ja tämän sanottuaan hän nyökkäsi päätään ja samalla hänen sanansa oli peruuttamaton.

Kun tuomio oli julistettu, iski Poseidon maata kolmikärjellään ja siitä paikalla karkasi esiin hevonen, jota eläintä ei vielä kukaan ollut siinä maassa nähnyt. Kaikki ihastelivat sen kaunista ruumiinrakennetta ja voimia, ja jumala antoi sen lahjaksi Attikan maalle.

Nyt Athene nousi ylös. Hän meni Attikan kentälle ja istutti maahan siemenen, joka hänellä oli kädessään. Ja siemenestä kasvoi puu, jossa oli vihannat lehdet ja jonka oksilla kasvoi hedelmiä, ja kaikki ihmiset katselivat sitä hämmästyneinä ja ihmetellen. Ja Athene sanoi samalla: »Kas tässä on lahjani Attikan maalle. Se on Poseidonin lahjaa parempi. Hänen antamansa hevonen on kyllä sodassa ja rettelöissä hyödyllinen, mutta minun öljypuuni on rauhan merkki ja se tuottaa rikkautta ja terveyttä.»

Ja Zeus julisti, että Athenen lahja oli parempi. Ja kaupungille hän antoi sen mukaan Atheenan nimen ja kaikki jumalat ja jumalattaret hyväksyivät sen ilomielin. Poseidon vain istui ja oli vaiti. Atheenalla ei ollut syytä odottaa häneltä tulevaisuudessa mitään hyvää. Mutta siitä tuli Pallas Athenen kaupunki, viisauden ja tiedon tyyssija maailmassa.

Io, Zeuksen lemmitty.

Inakos oli Argoksen kuningas ja ihana Io oli hänen tyttärensä. Taivaan kuninkaassa Zeuksessa syttyi Ioa kohtaan kiihkeä rakkaus, ja Hera alkoi impi-parkaa siitä kiihkeästi vihata. Suojellakseen Ioa Heran vehkeiltä Zeus muutti hänet valkoiseksi lehmäksi. Mutta Hera ei suinkaan jäänyt tietämättömäksi siitä, mitä Zeus oli tehnyt. Hän päätti pitää Ioa tarkkaan silmällä hänen uudessakin muodossaan ja antoi sen vuoksi satasilmäisen Argoksen toimeksi vahtia häntä. Sikeimpään uneenkaan vaipuneena ei Argos koskaan sulkenut muuta kuin viisikymmentä sadasta silmästään, lopulla viidelläkymmenellä vartioi. Ei siis ollut helppoa vapauttaa Ioa Argoksen alati valppaasta vartioinnista. Mutta Zeus kääntyi Hermeksen puoleen, joka oli viekkain kaikista Olympon jumalista, ja käski häntä vapauttamaan Ion. Tämä siis lähestyi Argosta paimenen haahmossa ja juttelemalla kaikenlaisia pikkukaskuja ja laulamalla lauluja paimenpillillään hänen onnistui ensin saavuttaa hirviön luottamus ja sitten vaivuttaa hänet sikeään uneen. Toinen toisensa jälkeen silmät ummistuivat ja lopulta hirviö nukkui kaikilla sadalla silmällään. Tuskin oli viimeinen silmä painunut umpeen, kun Hermes leikkasi pelättävältä vartijalta pään poikki ja niin surmasi sen.

Näin onnistui Hermeen viedä Io pois. Mutta Hera, kuultuaan vartijansa surman, laskeutui Olympoksesta alas, otti Argoksen päästä ne sata silmää ja pani ne oman riikinkukkonsa pyrstöön. Silti hän ei suinkaan herennyt Io-parkaa kiusaamasta ja kiduttamasta. Hän lähetti valtavan paarman puremaan häntä kipeästi. Ja Io lehmän hahmossa pakeni maasta maahan, löytämättä mistään lepoa, kunnes lopulta päätyi Egyptiin. Siellä Zeus hänelle ilmestyi ja ilmoitti, että hänen vaivansa nyt ovat päättyneet. Siellä hän sai takaisin ihmishahmonsa ja synnytti Epaphoksen, josta tuli maansa suuri kuningas ja monen kuulun miehen isä.

Näin siis Io vihdoin sai Zeukselta hyvityksen ja mielenrauhan.

Artemis ja Aktaion.

Artemis-jumalatar on metsästäjäin ensimmäisiä; usein hän ottaa jousensa ja viinensä ja vaeltaa synkkiin metsiin ajamaan riistaeläimiä. Suloiset nymfit ovat hänen seuranaan. Ajon päätyttyä hän tavallisesti nymfiensä kanssa etsii pulppuavan lähteen sammuttakseen janonsa ja huuhtoakseen neitseellisen ruumiinsa lähteen kimaltelevassa vedessä.

Sattui niin, että eräänä päivänä, jumalattaren ollessa ystävättäriensä kanssa liikkeellä, Kadmoksen jälkeläinen Aktaion, reipas metsämies ja soturi, koirineen samoili Kithairon-vuoren metsissä kauriin ajossa. Ajosta väsyneenä ja janoisena hän etsi vettä juodakseen ja kuulikin pian etäämpänä pulppuavan lähteen lorinan. Mutta ääntä kohti kulkiessaan hän äkkiä näki ihmeellisen näyn. Metsästyksen jumalatar on juuri menossa lähteeseen kylpemään. Nymfit auttavat häntä, riisuvat viitan, päästelevät kengät jalasta, ja samassa jumalatar jo sukeltaa lähteen syvään veteen. Aktaion seisoo hiljaa ja henkeään pidätellen katsoo tätä ihmeellistä näkyä.

Äkkiä kajahtaa lehdosta nymfien kimakka huuto. He ovat huomanneet Aktaionin ja piirittävät Artemiin, verhotakseen hänet ruumiillaan, mutta päätään pitemmäksi kaikkia muita kohoaa jumalatar. Häpeän ja suuttumuksen liekki syttyy Artemiin kasvoissa hänen huomatessaan, että mies on häntä katsellut. Paikalla hän tietää, mitä tehdä. Älköön ainoakaan mies pääskö kehumaan, että on nähnyt hänet alastomana ja siitä huolimatta jäänyt henkiin. Hän ottaa lähteestä vettä ja pirskottaa sitä Aktaionin pään päälle, ja tapahtuu ihme. Aktaionin muoto muuttuu, päähän kasvaa hirven sarvet, kaula venyy, kädestä tulee sorkka, käsivarsista hoikat sääret ja ruumiin verhoaa täplikäs nahka. Arkana hirvenä Aktaion pakenee kautta metsän tuulennopeilla jaloilla. Kauhistuneena hän lähteen kalvossa näkee kuvansa. Mutta kun hän yrittää kovaa

kohtaloaan valittaa, ei ääni enää tottele. Mölinä on ainoa, mitä hän saa suustaan.

Vähän ajan kuluttua kuuluu jonkin matkan päästä kumeata ääntä, joka hänessä herättää kamalaa kauhistusta. Hänen omat koiransa siellä haukkuvat. Hän tuntee hyvin niiden äänen ja nopein jaloin hän nyt pakenee omain koirainsa ajokiihkoa. Mutta ne ovat pian hänen kintereillään ja huomaavat hänet. Ilma raikuu niiden haukunnasta. Samassa jo yksi iskee hampaansa hänen selkäänsä, toinen puraisee itsensä kiinni hänen lapaansa. Toinen toisensa jälkeen ne hänet saavuttavat ja upottavat hampaansa hänen ruumiiseensa. Hän sortuu polvilleen ja kääntää rukoilevat silmänsä omia koiriaan kohti. Vasta kun hän haavoihinsa ja verenvuotoon kuoli, asettui Artemis-jumalattaren viha.

Kadmos.

Zeuksessa oli syttynyt rakkaus foinikialaisen Agenonkuninkaan tyttäreen Europaan ja hän vei immen Kretan saarelle ja nai hänet siellä. Agenon lähetti kolme poikaansa Europaa etsimään. Kaksi luopui piankin etsinnästä, mutta kolmas, Kadmos nimeltään, harhaili maailmaa vuosikausia, vaikka turhaan, ja tuli vihdoin Delphoihin. Hän kysyi oraakkelilta, olisiko missä maata, johon hän voisi asettua ja perustaa kodin. Oraakkeli vastasi: »Autiolla kentällä tulee vastaasi hieho, joka ei vielä ole iestä tuntenut eikä ollut auran eteen valjastettuna. Seuraa sitä ja katso, kunne se asettuu lepäämään. Siihen paikkaan rakenna kaupunki ja anna sille nimeksi Theeba.»

Tuskin oli Kadmos Delphoista lähtenyt, ennenkuin hän näki hiehon, jolla ei niskassaan ollut orjuuden merkkejä. Kadmos seurasi sen jälkiä, kunnes hieho pysähtyi ja pani maata pehmeään ruohoon. Silloin Kadmoskin lankesi maahan ja kiitokseksi suuteli maata. Mutta ensin hän halusi uhrata Zeukselle ja lähetti sitä varten palvelijansa metsään hakemaan lähteestä vettä. Taajan tiheikön peitossa oli luola, josta kumpusi runsaasti vettä. Mutta luolassa asui lohikäärme, jonka itse sodanjumala Ares oli synnyttänyt. Sen täyteläinen ruumis tihkui myrkkyä ja sillä oli kolmessa rivissä tappavat hampaat. Kun Kadmoksen palvelijat olivat tulleet tiheikköön ja upottaneet uurnan kumpuavaan veteen, työnsi lohikäärme luolan pimeästä syvyydestä esiin mustansinisen päänsä. Tämän kamalan hirviön nähdessään miehet hämmästyksestä ja kauhusta jähmettyivät. Mutta lohikäärme tavoitteli saalista. Toiset miehistä se puraisi kuoliaaksi, toisten ympäri se kiersi tukahduttavat kierteensä ja toisten päälle puhalsi tappavaa myrkkyään.

Kauan Kadmos istui ja ihmetteli, missä hänen miehensä niin kauan viipyivät. Vihdoin hän päätti mennä heitä hakemaan, heitti leijonan nahkan harteilleen ja otti keihäänsä ja peitsensä. Tultuaan metsään ja nähdessään miesten makaavan siellä hengettöminä hän vannoi kostavansa niiden surman taikka itsekin joutuvansa saman kohtalon omaksi. Hän huomaa lohikäärmeen istuvan siinä vieressä ja, kieli veressä, pitävän häntä silmällä. Kopaten käteensä valtavan paaden hän heittää sillä hirviötä. Mutta hirviön ruumista verhoavat vahvat suomut, eikä se edes huomaa iskua. Kadmos silloin upottaa keihäänsä sen kylkeen, niin että hirviö, tuskasta mielettömänä, kääntää päätään taapäin selkäänsä kohti. Lohikäärme hyökkää eteenpäin kuin paisuva virta ja aikoo ruhjoa sankarin, joka seisoo hänen edessään. Mutta Kadmos syöksee peitsensä keskelle hirviön uhkaavaa kitaa ja naulaa sen kaulasta tammeen. Ja siihen lohikäärme heitti henkensä.

Seistessään ja katsellessaan surmattua hirviötä Kadmos

äkkiä kuulee äänen, joka huutaa: »Agenorin poika, mitä sinä katselet surmattua lohikäärmettä? Sinustakin tulee kerran lohikäärme.» Kauan uros seisoi siinä kalpeana ja vavisten, hiukset kauhusta pystyssä. Ilmasta laskeutui silloin alas jumalatar Pallas Athene, joka käski häntä kylvämään lohikäärmeen hampaat maahan, auralla kyntämäänsä vakoon. Kadmos teki niin, ja katso, turve alkoi elää, kylvetyistä lohikäärmeen hampaista alkoi versoa keihästä ja kypäriä, nousta hartioita, rintoja ja käsivarsia. Laiho kasvaa kasvamistaan, kunnes kentällä seisoo joukko uroita täysissä tamineissa. Kadmos pelästyy ja yrittää tarttua aseisiinsa, mutta silloin huutaa muuan maasta ylenneistä miehistä: »Älä koske aseihisi, äläkä puutu meidän taisteluumme.» Ja Kadmos saa nyt nähdä, kuinka äsken luodut sankarit aloittavat keskenään verisen tappelun. Veli surmaa veljen ja pian makaavat melkein kaikki maassa kaatuneina. Viisi vain on eloon jäänyt ja näistä muuan heittää aseensa maahan Athene-jumalattaren käskystä ja tarjoaa veljilleen sovintoa ja rauhaa.

Nämä viisi asellista miestä auttoivat sitten Kadmosta rakentamaan Theeban kaupungin ja niistä tuli Theeban aatelin kantaisät. Kadmos sai sitten taivaasta Harmonian, Arekseen ja Aphroditen tyttären, puolisokseen. Häihin tulivat kaikki jumalat ja antoivat parikunnalle verrattomia häälahjoja.

Vanhaksi tultuaan ja elämässä koettuaan paljon iloja ja suruja Kadmos lähti puolisonsa Harmonian kanssa kaupungistaan Theebasta ja vaelsi Illyriaan. Siellä molemmat, kohtalon ennakolta ilmoittaman käskyn mukaan, muuttuivat lohikäärmeiksi. Mutta vielä muututtuaankin he pysyivät yhdessä, matelivat lehtoon ja kätkeytyivät sen pimentoon ja siinä haahmossa sitten pääsivät Elysioniin.

Amphion ja Zethos.

Nykteus oli Theeban kuningas ja hänellä oli ihmeen ihana tytär, nimeltä Antiope. Zeus rakasti häntä ja nai hänet satyyrin haahmossa. Mutta immen isä vihastui moisesta liitosta ja Antiopen täytyi paeta kotoaan. Eikä hän isänsä kuoltuakaan päässyt kärsimyksistään, sillä hänen setänsä Lykos toi hänet väkisin takaisin Theebaan, kohteli häntä kuin vankia ja piteli häntä mitä julmimmin. Vielä tylymmin Lykoksen puoliso Dirke kohteli Antiope-parkaa, kiduttaen häntä mitä katalimmin ja sydämettömimmin.

Antiope oli kuitenkin saanut Theebassa kaksoset, Amphionin ja Zethoksen. Pelastaakseen heidät kiduttajainsa vainosta hän heti vei vastasyntyneet vuorelle heitteille siinä toivossa, että taivaan jumala Zeus, joka oli heidän isänsä, armossaan pitäisi huolta lastensa pelastuksesta ja hoidosta. Ja sääliväinen paimen todella löysikin ne ja otti ne omiksi lapsikseen ja kasvatti kodissaan. He kasvoivat kookkaiksi ja voimallisiksi nuorukaisiksi, mutta olemukseltaan ja luonteeltaan he suuresti erosivat toisistaan. Zethos oli tyly ja ankara, innokas metsästäjä ja sotilas, Amphion sitä vastoin lempeä ja sovinnollinen, runottarien ystävä, soitannon ja runouden harrastaja. Siihen määrään hän taitoansa kehitti, että sai soitollaan ja laulullaan puut ja paadetkin liikkumaan paikaltaan.

Monta vuotta täytyi Antiopen viettää vankina Lykoksen talossa ja alistua yhä uusiin kärsimyksiin, mutta viimein hänen onnistui paeta ja ihmeellisen sattuman kautta hän löysi juuri sen yksinäisen majan, jossa hänen poikansa vuoristossa asuivat. Mutta tuskin hän oli sinne päässyt, kun sinne jo ilmestyi Dirkekin, joka suuri naisjoukko mukanaan vaelsi pitkin maita Dionysoksen juhlaa viettäen. Nähdessään karanneen Antiopen hän raivostuu hirmuisesti ja kääntyy molempain nuorukaisten puoleen, joilla ei ole aavistustakaan siitä, kuka Antiope on, ja käskee näitä sitomaan hänen karanneen orjat-

tarensa villin härän sarviin, rangaistakseen siten hänen karkaamisensa.

Vanha paimen, joka aikanaan oli pelastanut molemmat hylätyt lapset, oli kuitenkin tuntenut Antiopen ja hän meni nyt ja kertoi veljeksille asian. Amphion ja Zethos kauhistuivat älytessään, minkä hirmutyön he olivat olleet vähällä tehdä, ja vihastuivat silmittömästi julmaan Dirkeen. He ottavat kiinni Dirken, joka on niin kauan heidän äitiään kiduttanut, ja sitovat hänet kiinni samaan härkään, johon hän oli käskenyt sitoa Antiopen. Ruumiin he sitten heittivät Theeban luona olevaan lähteeseen, jolla vieläkin on hänen nimensä.

Dirkelle kostettuaan Zethos ja Amphion lähtivät Theebaan, surmasivat Lykoksen ja anastivat vallan. Kaupunki oli vielä suureksi osaksi linnoittamaton, mutta Zethos vieritti jättiläisvoimin suuria paasia ja pinosi ne päällekkäin. Amphion taas tarttui lyyrynsä kieliin ja puhkesi laulamaan, ja heti alkoivat valtavat paadet liikkua ja sopuisesti liittyä toistensa lomiin. Kauan he rauhassa ja sovussa hallitsivat kaupunkia. Mutta vanhalla iällään he puolisoittensa takia saivat kokea ankaria kohtalon iskuja. Yleisimmin tunnettu on se onnettomuus, jonka Amphionille tuotti hänen puolisonsa Niobe.

Leto ja Niobe.

Letoa, Apollonin ja Artemiin äitiä, palveltiin Theebassa jumalana, ja oraakkelin käskystä kaikki naiset lähestyivät häntä uhrein ja rukouksin. Mutta Theebassa asui myös ihana Niobe, kuningas Amphionin puoliso, Zeuksen pojan, Lyydian kuninkaan Tantaloksen tytär. Hän synnytti Amphionille neljätoista lasta, seitsemän poikaa ja seitsemän tytärtä. Niobe oli ylpeä siitä, että hän polveutui jumalien kuninkaasta, hän oli

ylpeä kauneudestaan ja varsinkin seitsemästä tyttärestään ja seitsemästä pojastaan. Sokeassa kopeudessaan hän harmitteli sitä, että Theeban naiset palvoivat Letoa, jolla oli vain yksi poika ja yksi tytär, kun taas hän oli kohtalolta saanut paljon runsaammat lahjat.

Nähdessään suurissa temppelijuhlissa, miten runsaat uhrit Letolle kannettiin ja kuullessaan laulujen kohoavan taivaalle hän ei enää voinut kateuttaan hillitä, vaan puhui naisille jumalattomia sanoja: »Miksi käytte täällä ja kunnioitatte tuota Letoa, joka ei ole semmoista kunniaa ansainnut ja joka ei lapsien puolesta mitenkään voi minun kanssani kilpailla.» Naiset kauhistuivat Nioben jumalattomuutta ja hiljaisuudessa rukoilivat Letolta armoa. Mutta Leto vihastui, kutsui Apollonin ja Artemiin luokseen ja kertoi heille Nioben peloittavasta ylimielisyydestä. Ja Apollon ja Artemis kiitävät nopeasti kautta ilman ja muutamassa silmänräpäyksessä saapuvat Theeban linnaan. He ovat lujasti päättäneet kostaa äitinsä häväistyksen. Kentällä, kaupungin ulkopuolella, ratsastavat Nioben seitsemän poikaa tulisilla hevosillaan keskenään kilpaillen. Silloin pääsee näistä seitsemästä pojasta äkkiä eräältä kauhun huuto. Hän kutsuu muita luokseen, ja nyt huomataan, että hänellä on nuoli rinnassaan. Suitset putoavat hänen käsistään ja hän vaipuu kuolleena maahan. Apollon on ampunut häneen nuolensa. Ja nyt kaatuvat pojat toinen toisensa jälkeen jumalan nuolen lävistäminä. Yksi ainoa on lopulta jäljellä, ja hän kohottaa kätensä jumaliin ja pyytää säästämään henkensä. Mutta Apollon on leppymätön ja samalla on jo surma tavannut hänetkin.

Hapset hajallaan, kyynelvirtoja itkien, seisoivat sisaret veljiensä ruumiitteen luona. Mutta nyt on heidänkin vuoronsa. Toinen toisensa jälkeen he vaipuvat maahan lentäväin nuolien satuttamina. Onneton äiti, joka on rientänyt paikalle, koettaa turhaan suojella heitä omalla ruumiillaan. Hän kohottaa kätensä ja rukoilee armoa edes yhdelle ainoalle, viimeiselle, pienimmälle heistä kaikista. Mutta kesken hänen rukoustaan

kuolema vie saaliinsa. Hän on nyt lapseton, Amphion-kuningas, hänen puolisonsa, lävistää rintansa omalla miekallaan kärsimystensä epätoivossa.

Surusta jäykkänä Niobe istui poikainsa ja tyttäriensä keskellä ja kuolleen puolisonsa rinnalla. Ei kättään, ei jalkaansa hän liikahduttanut, ei silmiään hän nostanut lastensa ruumiista. Elottomat olivat hänen kasvonpiirteensä. Kitalaki kovettui, kieli jäykistyi, suonissa ei veri enää virrannut. Jalat eivät astuneet, käsivarret eivät liikahtaneet. Siinä hän istui surusta kivettyneenä. Kului päivä, kului yö, mutta yhä istui Niobe liikkumattomana kuin kallio. Hänen ruumiinsa kävi yhä kylmemmäksi ja kylmemmäksi. Hän ei voinut muuta kuin itkeä. Tuuliaispää tempaisi hänet mukaansa ja kantoi hänet pois, kauas pois Vähään Aasiaan, kotimaan vuorille, ja kallionhuippuun kiinni kasvaneena hän siellä istuu ja vuodattaa kyyneliään. Kalliosta itsestään valuvat kyynelet vuolaina virtoina.

Herakles.

1. *Herakleen syntyminen ja nuoruus.*

Herakles oli valtavin kaikista kreikkalaisten sankaritaruston uroista. Alkmene, Amphitryon-kuninkaan puoliso, oli hänen äitinsä. Äiti oli Perseuksen kuulua sankarisukua, isä oli itse Zeus. Kun Herakleen piti syntyä, vannoi Zeus jumalten kokouksessa, että Perseuksen suvusta samana päivänä syntyisi vesa, joka hallitsisi koko Argosta ja kaikkia muita suvun jäseniä. Hera, joka mustasukkaisena vihasi Alkmenea, sai syntymänjumalattaret viivyttämään vuorokauden verran Herakleen syntymistä ja sen sijaan antamaan toisen Perseuksen suvun

vesan — Eurystheuksen — syntyä samana päivänä ennenaikaisesti.

Herakleen kanssa yht'aikaa syntyi hänen kaksoisveljensä Iphikles, jonka isä oli Amphitryon. Vähän sen jälkeen kuin Herakles oli syntynyt, lähetti Hera kaksi isoa käärmettä tuhoamaan kaksoset. Iphikles pelkäsi niitä ja alkoi itkeä, mutta Herakles kävi kaksin käsin molempiin hirviöihin kiinni ja kuristi ne kuoliaaksi. Vanhemmat, jotka kauhistuneina juoksivat apuun, näkivät hämmästyen ja ihmetellen pikku Herakleen urotyön.

Amphitryon antoi Herakleelle kaikissa ruumiinharjoituksissa huolellisen kasvatuksen. Soitantoa hänelle opetti kuulu kitaransoittaja Linos. Kun tämä kuitenkin kerran opettaessaan antoi Herakleelle omakätisen kurituksen, raivostui Herakles ja löi kitaralla opettajaansa päähän. Isku oli niin kova, että Linos kuolleena kaatui siihen paikkaan.

Amphitryon lähetti nyt nuoren Herakleen maalle Kithaironin jylhään vuoristoon karjojaan kaitsemaan. Siellä Herakles yleni voimalliseksi nuorukaiseksi, joka kaikenlaisessa urheilussa voitti kaikki muut. Kahdeksantoistavuotiaana hän Kithaironilla tappoi jalopeuran, joka teki tuhoja vuoristossa kulkevalle karjalle, nylki jalopeuralta nahkan ja siitä pitäen piti sitä aina harteillaan.

Hänen varhaisimpiin nuoruuden urotöihinsä kuuluu myös sotaretki Orkhomenoksessa, Boiotian vanhassa pääkaupungissa, asuvia minyitä vastaan. Theeba oli ollut heidän veronalaisensa. Herakles kukisti nyt minyit ja sai palkaksi Theeban kuninkaalta hänen tyttärensä Megaran aviokseen. Taivaan kuningatar Hera kuitenkin vainosi Heraklesta edelleenkin. Hän lähetti uroon luo mielipuolisuuden jumalattaren, ja hulluudenkohtauksen saatuaan Herakles tappoi Megaran hänelle synnyttämät pojat. Delphoin oraakkeli määräsi nyt hänelle, että hänen tulee sovittaa rikoksensa palvelemalla sukulaistaan Eurystheusta kaksitoista vuotta ja suorittaa kaikki tämän antamat tehtävät.

Amfion ja Zetos rankaisevat Dirkeä. Farnesilaiseksi häräksi kutsuttu ryhmä Napolin museossa.

Demeter ja Kore Triptolemoksen kanssa. Korkokuva Eleusista. Atenan kansallismuseossa.

2. *Herakleen kaksitoista urotyötä.*

1. Ensimmäinen tehtävä, jonka Eurystheus Herakleelle määräsi, oli Nemean jalopeuran surmaaminen. Nemean seuduilla Argoliin maakunnassa teki suuria tuhoja kauhea jalopeura, johon eivät mitkään ampuma-aseet pystyneet. Koetettuaan turhaan nuolillaan surmata pedon Herakles nuijallaan ajoi sen luolaansa, jossa oli kaksi suuta. Toisen suun tukittuaan hän tunkeutui toisesta jalopeuran kimppuun, kävi valtavilla käsivarsillaan siihen kiinni ja kuristi sen kuoliaaksi. Kun hän surmattu jalopeura mukanaan palasi Eurystheuksen luo, säikähti tämä niin kovin, että käski Herakleen vast'edes näyttää voitonmerkkinsä kaupungin muurien ulkopuolella.

2. Toinen yritys, johon Herakles nyt lähetettiin, oli Lernan hydran tuhoaminen. Lähellä Argosta asusti Lernan rämeessä hydra, käärmeen kaltainen hirviö, jolla oli monta päätä. Kun yksi pää hakattiin poikki, kasvoi aina kaksi uutta sijaan. Kerallaan uskollinen ystävänsä ja toverinsa Iolaos, joka oli hänen veljensä Iphikleen poika, Herakles lähti Lernaan. Paikalla hän kävi hydran kimppuun ja miekallaan katkaisi siltä kaulan toisensa jälkeen, mutta kun sijaan aina kasvoi uusia päitä, kaksi jokaista poikki hakattua kohti, ei työ ottanut ensinkään luonnistaakseen, etenkin kun uroon kimppuun takaapäin samalla kävi valtava meriäyriäinen, joka iski kiinni hänen jalkaansa. Tämän hän kuitenkin sai kuoliaaksi tallatuksi ja kutsui nyt Iolaoksen apuun, pyytäen häntä sytyttämään läheisen metsikön tuleen ja tuomaan sieltä kekäleitä. Aina kun Herakles sitten hakkasi pään poikki, käski hän Iolaoksen kekäleellä kärventää kaulantyngän. Päät eivät sitten enää voineet kasvaa uudelleen. Kun hirviö sitten lopulta makasi maassa hengettömänä, kastoi Herakles nuolensa sen vereen ja siitä ne kävivät niin myrkyllisiksi, että ehdottomasti tappoivat sen, johon ne sattuivat.

3. Kolmas tehtävä oli tuoda Keryneian vuorelta Artemiille pyhitetty erinomaisen kaunis kauris, jolla oli kupariset

sorkat ja kultaiset sarvet ja joka juoksi niin nopeasti, ettei kenenkään vielä ollut onnistunut muuta kuin vilahdukselta nähdä se. Herakles ajoi eläintä vuosikauden mitä hankalakulkuisimmissa paikoissa ja ajomatkallaan hän joutui perimmäisen pohjoisen etäisimpiin seutuihin. Vihdoin hänen onnistui päästä niin lähelle eläintä, että saattoi ampua nuolen kauriin jalkaan ja siten pysähdyttää sen. Kotomatkalla hän kuitenkin kohtasi Artemis-jumalattaren, joka vihastuneena moitti häntä siitä, että hän oli ahdistanut hänen, jumalattaren pyhää eläintä. Vasta kun Herakles sanoi tehneensä sen Eurystheuksen käskystä, salli jumalatar hänen viedä eläimen Mykeneen.

4. Erymanthos-vuorella pohjois-Arkadiassa asusti hirmuinen metsäkarju, joka hävitteli lähiseudun viljelyksiä ja tappoi ihmisiä.

Herakles sai toimekseen tuoda tämän villisian elävänä Mykeneen. Hän ajoi karjua edellään pitkin vuoren rinnettä aina lumen peittämälle kukkulalle saakka. Hirviö, joka oli ajosta uupunut, tarttui siellä kallionhalkeamaan ja Herakles otti sen nyt kiinni ja kantoi elävänä Mykeneen. Kun Eurystheus näki hirviön, säikähti hän niin kovasti, että pakeni kellariinsa ja meni isoon kupariseen viiniastiaan piiloon.

5. Viides työ, jonka Herakles sai suorittaakseen, oli Eliin kuninkaan Augeiaan navetan puhdistaminen. Augeias-kuninkaalla oli lukemattomat karjat monenlaisia eläimiä, ja hänen valtaviin navettoihinsa oli aikain kuluessa kokoontunut niin suuret määrät lantaa, että näytti mahdottomalta niitä puhdistaa. Eurystheus käski nyt Heraklesta luomaan kaiken lannan. Herakles lähti Augeiaan luo ja lupasi puhdistaa navetan yhtenä päivänä, jos kuningas suostuu antamaan hänelle kymmenennen osan kaikista karjoistaan. Augeias, joka piti moista yritystä aivan mahdottomana, suostui ehdotukseen. Herakles johti silloin navettaan Alpheios- ja Peneios-joet ja siten hänen onnistui puhdistaa ne sukkelaan. Herakles oli siten tehtävänsä suorittanut. — Augeias ei kuitenkaan suostunut maksamaan sovittua palkkaa, minkä vuoksi Herakles myöhemmin, Eurystheuksen

palveluksesta päästyään, kosti Augeiaalle. Suurella sotajoukolla hän valloitti Eliin kaupungin ja ampui nuolella Augeiaan kuoliaaksi.

6. Stymphaliin järven luona Arkadiassa teki tuhojaan suunnaton joukko hirmuisia petolintuja, joilla oli kynnet ja nokka kuparista ja kupariset sulatkin, joita ne ampuivat kuin nuolia. Ne kävivät ihmisten ja eläinten kimppuun, niin että koko seutu oli turvaton. Herakles sai tähän työhön Athene-jumalattarelta kupariräiskän, jolla hän säikytti linnut luotaan, niin että hän sitten saattoi rauhassa ampua ne pettämättömillä nuolillaan. Kaikkia hänen ei kuitenkaan onnistunut pudottaa. Osa lensi sieltä pois Mustalle merelle, jossa sitten argonautit joutuivat niitten kanssa tekemisiin. Tämä oli kuudes työ, jonka Eurystheus Herakleelle antoi.

7. Tämän jälkeen Herakles sai käskyn ottaa Kretassa kiinni villin härän. Tämän eläimen Poseidon oli antanut nousta merestä, jotta Minos-saaren kuningas sen hänelle uhraisi. Mutta Minos ihastui niin eläimen kauneuteen, että hän salaa toimitti sen muuanne ja uhrasikin toisen härän. Poseidon vihastui ja sai härän raivoamaan, niin että se hurjasti hävittäen samosi kautta saaren. Minoksen osoitusten mukaan Herakles löysi härän ja otti sen kiinni kantaen sen sitten voimakkailla käsivarsillaan merenrantaan. Siellä hän nousi härän selkään ja antoi sen uiden viedä hänet meren poikki Mykeneen. Näytettyään elukan Eurystheukselle hän laski sen irti, ja nyt raivoava hirviö samosi kautta koko Peloponneson ja päätyi lopulta Attikaan, jossa Theseus sittemmin sen tappoi.

8. Diomedes-kuninkaalla, joka oli Traakian villien ja sotaisten bistonien hallitsija, oli ihmissyöjiä hevosia, joita ruokittiin hänen rannoilleen joutuneitten muukalaisten lihalla. Herakles sai nyt toimekseen ottaa nämä hevoset kiinni ja tuoda ne elävinä Mykeneen. Hän oli jo saanut villit hevoset kiinni ja kuljetti niitä juuri laivoihin, joilla oli tullut, kun Diomedes-kuningas itse sotureineen saapui merenrannalle. Syttyi verinen tappelu, jossa Diomedes sai surmansa. Herakles heitti

hänen ruumiinsa villihevosten syötäväksi. Taistelun ajaksi Herakles oli jättänyt hevoset aseenkantajansa Abderoksen vartioitaviksi. Hevoset repivät hänet kappaleiksi. Herakles suri syvästi hänen kuolemaansa, loi hänelle hautakummun ja perusti hänen kunniakseen kaupungin, jolle antoi nimen Abdera. — Eurystheus päästi sitten hevoset valloilleen, mutta Zeus lähetti niiden kimppuun susia, jotka repivät ne Lykaionin vuorella Arkadiassa.

9. Eurystheus-kuninkaan tytär Admete halusi saada sen vyön, jonka amatsonien kuningatar kerran oli saanut lahjaksi itse sodanjumalalta Areelta. Herakles sai nyt Eurystheukselta toimeksi tuoda sen. Hän nousi laivaan ja otti mukaansa useita Kreikan valiouroista. Monta seikkailua koettuaan hän saapui Themiskyraan, amatsoonien pääkaupunkiin Mustanmeren etelärannalle. Kuningatar Hippolyte tuli amatsooneinensa rantaan tiedustelemaan, mitä uros haluaa. Hippolyte aikoi ensin antaa vyön suosiolla. Mutta nyt puuttui itse Hera-jumalatar asiaan ja muuttaen itsensä amatsoniksi alkoi levittää semmoista huhua, että muukalaiset aikoivat ryöstää ja viedä mukanaan heidän kuningattarensa. Amatsonit tarttuivat aseisiin ja tekivät hyökkäyksen Herakleen leiriä vastaan. Syttyi tuima kahakka, jossa nopeimmat ja taitavimmat amatsonit kohdistivat hyökäyksensä erikoisesti Heraklesta vastaan. Mutta toinen toisensa jälkeen vaipui vastustajan ankarista iskuista tantereeseen. Melanippen, kaikista amatsoneista urhoollisimman, uros sai elävänä valtaansa ja piti hänet panttina. Hippolyte antoi nyt Herakleelle vyönsä, kun sai Melanippen takaisin. Herakles palasi kotiin ja antoi saalinsa Eurystheukselle.

10. Kaukana lännessä, auringonlaskun maassa, asui Geryones-niminen jättiläinen, joka oli kolmesta yhteen kasvaneesta olennosta muodostunut, niin että hänellä oli kolme päätä, kuusi käsivartta ja kuusi jalkaa. Hän asui Erytheian saarella Okeanossa. Hänellä oli siellä suuri karja kauniita nautaeläimiä, joita jättiläismäinen paimen Eurytion ja kaksipäinen Orthos-koira paimensivat. Eurystheus lähetti nyt Herakleen

hakemaan tätä nautakarjaa. Vaivalloisen matkan jälkeen Euroopan ja Libyan kautta hän saapui siihen lännen maahan, jossa molempain maanosain uloimmat niemet pistävät Okeanoon. Muistoksi matkastaan hän pystytti sinne kummallekin rannalle patsaat, n. s. Herakleen patsaat, joista paikka sitten sai nimensä. Hänen seistessään siellä neuvotonna Okeanoksen rannalla tietämättä, kuinka pääsisi meren poikki, vaipui aurinko illalla loistavissa vaunuissaan taivaalta mereen. Herakles jännitti jousensa auringonjumalaa vastaan, ja tämä hätääntyi niin, että lainasi hänelle kauhistuneena kultaisen veneensä, jolla Herakles nyt kulki Erytheian saareen. Heti kun hän oli noussut maalle, hyökkäsi alati valpas Orthos-koira hänen kimppuunsa, mutta Herakles tappoi sen nuijallaan. Eurytion paimen sai saman lähdön, ja Herakles ryhtyi ajamaan karjaa kokoon. Mutta nyt Geryones-jättiläinen itse ryntäsi häntä vastaan. Herakles ampui häneen tarkat nuolensa ja surmasi hänet. Auringon kultaisessa veneessä Herakles sitten kuljetti anastamansa karjan mannermaalle ja aloitti pitkän vaelluksensa takaisin Argokseen. Kotimatkallakin hänen vielä täytyi suoriutua monesta seikkailusta. Niinpä hän eräänä yönä sattui nukkumaan sen luolan läheisyydessä, jossa jättiläismäinen, tulta suitsuva Kakos-lohikäärme asui. Se oli sama paikka, johon sitten Rooman kaupunki rakennettiin. Yöllä Kakos ryösti kaksi kauneinta Herakleen häristä. Heraklesta jäljiltä eksyttääkseen hän kiskoi ne hännästä takaperin luolaansa. Kun Herakles seuraavana aamuna huomasi varkauden ja lähti kadonneita elukoitaan etsimään, sattui hän lohikäärmeen luolan suulle, joka oli suljettu valtavalla paadella. Mutta kun jälkiä ei mennytkään luolaan, vaan ainoastaan siitä ulos, lähti hän ajamaan muuta karjaansa edelleen. Yksi häristä, jotka hänellä oli kerallaan, sattui silloin ammumaan, ja paikalla vastasi luolasta ammunta. Vihastuen Herakles palasi luolan suulle, vieritti syrjään valtavan paaden ja hyökkäsi Kakoksen kimppuun. Tämä syyti häntä vastaan suuria tuli- ja savupilviä, mutta sankari tappoi vastustajansa nuijallaan. Monta muuta

seikkailua koettuaan hän saapui takaisin Eurystheuksen luo ja uhrasi Heralle.

11. Kymmenen työtä Herakles siis oli Eurystheukselle suorittanut. Tämä oli se määrä, josta alussa oli sovittu, mutta Eurystheus ei vielä tyytynyt. Hän väitti, että kahta suoritetuista töistä ei voitu hyväksyä. Lernan hydran tappaessaan Herakles oli saanut Iolaokselta apua ja Augeiaan navetan puhtaaksi luomisessa olivat joet olleet hänen liittolaisinaan. Hänen täytyi sen vuoksi suorittaa vielä kaksi työtä. Ensinnäkin hänen tuli noutaa Hesperidien kultaiset omenat. Ne kasvoivat kaukana lännessä, puutarhoissa, joita Hesperidit, neljä Atlas-jättiläisen tytärtä, hoitivat, ja niiden vartijana oli hirmuinen Ladon-lohikäärme, jonka silmät eivät koskaan ummistuneet uneen. Mutta ei kukaan tiennyt, missä Hesperidien puutarha on, ja Herakleen täytyi retkeillä monelle taholle tietä kysyäkseen. Täten hän lopulta päätyi Okeanon rannalle nymfien luolaan ja nämä neuvoivat häntä menemään merenjumalan Nereuksen luo, jolla oli ennustuslahja, ja pakottamaan tämä ilmoittamaan kultaisten omenain salaisuudet. Herakles hiipi vanhan merenjumalan kimppuun ja sitoi hänet, ja vaikka Nereus muutti itsensä jos jonkin muotoiseksi, ei Herakles laskenut häntä irti, ennenkuin hän neuvoi tien Hesperidien maahan. Vaeltaessaan Libyan kautta edelleen Herakles tapasi Antaios-jättiläisen, maan pojan, ja tämä vaati häntä kaksintaisteluun. Kerran toisensa jälkeen Herakles heitti tantereeseen valtavan vastustajansa, mutta joka kerta maahan kosketettuaan Antaios nousi ylös entistä voimallisempana. Huomatessaan hänen saavan maasta voimansa Herakles kietaisi käsivartensa hänen vyötäistensä ympäri, nosti hänet ilmaan ja sylissään puserti hänet hengettömäksi, kun hän ei enää saanutkaan maaemoltaan uusia voimia. Samalla matkalla Herakles kävi Egyptin kuninkaan Busiriinkin maassa. Tämän tapana oli ottaa kiinni kaikki muukalaiset, jotka hänen maahansa saapuvat ja uhrata ne Zeus-jumalan alttarilla. Hän antoi nyt ottaa kiinni Herakleenkin ja panna kaikki uhraamiskuntoon. Mutta juuri kun Heraklesta kuljetettiin alttarille,

riuhtaisi tämä poikki siteensä ja löi kuninkaan ja hänen poikansa kuoliaaksi. Samalla matkalla hän myös saapui jylhän Kaukason kallioille, joihin Prometheus-titaani oli aikain aamuna kytketty kiinni ja johon kotka tuli joka aamu hänen maksaansa syömään. Herakles ampui kotkan nuolella kuoliaaksi ja päästi Prometheuksen kahleista.

Vihdoin Herakles kuitenkin saapui sille paikalle, jossa Atlas hartioillaan kantoi taivasta. Atlas tarjoutui tuomaan omenat hänelle, jos Herakles suostui sillä välin kantamaan taivaan kanttа. Herakles suostui, ja pian Atlas palasi takaisin, kultaomenat kerallaan. Mutta nytpä Atlas sanoikin haluavansa itse lähteä viemään ne Eurystheukselle. Hän pyysi Heraklesta edelleenkin kantamaan sen ajan taivaan kantta. Herakleen täytyi nyt käyttää viekkautta pulasta päästäkseen. Hän oli suostuvinaan Atlaksen ehdotukseen, pyytäen tätä vain hetkeksi ottamaan taivaan kannen omille hartioilleen, kunnes hän ennättäisi asettaa pieluksen hartioittensa ja jykevän kannettavan väliin. Pahaa aavistamatta Atlas meni ansaan. Herakles otti omenat, jätti Atlaksen kuormaansa kantamaan ja riensi pois.

12. Vaarallisin ja vaikein kaikista Herakleen töistä oli vielä suorittamatta. Hänen käskettiin tuoda manalasta, kuolleitten valtakunnasta, Kerberos-koira, kammottava hirviö, jolla oli kolme päätä. Ennenkuin Herakles lähti tälle vaaralliselle matkalle, kävi hän Eleusiissä ja hankki siellä perehtymyksen pyhiin mysteereihin, jotka vapauttivat kuoleman pelosta ja kammosta. Sitten hän lähti Lakoniaan Tainaronin niemelle, josta manalan tie pimeän kalliorotkon kautta alkoi. Hermes, vainajain opas, lähti hänen seurakseen. Hadeksen oven suussa hän näki Theseuksen ja Peirithooksen, jotka olivat lähteneet manalaan ryöstämään itse Persephonea, Hadeen puolisoa ja manalan kuningatarta ja nyt kärsivät röyhkeän ylimielisyytensä palkkaa kallioon kahlehdittuina. Herakleen onnistui vapauttaa Theseus, mutta kun hän yritti reväistä irti Peirithooksenkin, vavahteli maa rajusti ja hänen täytyi jättää tuomittu paikoilleen. Monen seikkailun jälkeen Herakles saapui Hadeen valtaistui-

melle. Hades lupasi antaa Kerberoksen, jos hän kykenee sen aseitta lannistamaan. Herakles meni kamalan pedon luo ja kietaisi käsivartensa sen kolmen kaulan ympäri, ja vaikka lohikäärme, joka oli koiran häntänä, heittäytyikin rajusti taapäin ja puri hampaansa hänen vyötäisiinsä kiinni, piteli Herakles kuitenkin hirviötä niin kovasti kiinni, että se vihdoin pelosta vavisten ryömi hänen jalkoihinsa ja alistui vangiksi. Herakles vei sen nyt sukkelaan maan päälle ja edelleen Mykeneen. Kun hän sitten näytti pedon Eurystheukselle, oli tämä säikähtyä hengettömäksi ja käski paikalla viedä koiran takaisin manalaan.

Näin oli Herakles päässyt vapaaksi Eurystheus-kuninkaan palveluksesta ja saattoi nyt ryhtyä uusiin uljaisiin sankaritöihin.

3. *Herakleen muut urotyöt ja seikkailut.*

1. Eurystheuksen palveluksesta päästyään Herakles palasi Theebaan. Veritöitten vuoksi, jotka hän mielipuolisuutensa aikana oli tehnyt Megaran synnyttämille lapsilleen, hän ei enää voinut elää puolisonsa kanssa, vaan antoi hänet avioksi uskolliselle aseveljelleen Iolaokselle ja lähti itse uutta vaimoa etsimään. Trakhiin Oikhaliassa oli Eurytos-kuningas laajalti kuulu jousella ampuja. Apollo-jumala itse oli hänelle tämän taitonsa opettanut ja lahjoittanut hänelle jousenkin. Hän se oli Herakleenkin opettanut jousella ampumaan. Eurytos ilmoitti antavansa ihanan Iole-tyttärensä puolisoksi sille, joka hänet voittaisi jousella ampumisessa. Kuultuaan tämän Herakles lähti Oikhaliaan Iolea pyytämään. Hän voitti Eurytoksen ja vaati luvattua palkkaa. Eurytos-kuningas rikkoi kuitenkin lupauksensa ja kieltäytyi jyrkästi antamasta Herakleelle tytärtään, moittien häntä sekä siitä, että hän oli ollut Eurystheuksen orjana, että myös omain lastensa murhasta. Herakles poistui vihapäissään ja katkeralla mielellä. Kun Eurytos vähän myöhemmin huomasi, että hänen laumoistaan oli varastettu hevosia, epäili hän varkaudesta Heraklesta ja lähetti poikansa Iphitoksen

kadonneita hevosia etsimään. Iphitos, joka oli Herakleen ystävä eikä itse luullut häntä hevosten rosvoksi, lähti kuitenkin Heraklesta tapaamaan. Tämä, joka mielessään hautoi kostoa Eurytokselle, vei nyt Iphitoksen Tirynsin linnan korkeimmille muureille, jotta hän sieltä saisi katsella, näkeekö missään kadonneita hevosiaan. Mutta heidän tultuaan muureille Herakles työnsikin Iphitoksen muurin reunalta maahan. Tämä verinen ilkityö sai jumalat vihastumaan Herakleeseen. Zeus lähetti hänen vaivakseen pitkän hivuttavan taudin. Lopulta Herakles päätti kysyä Delphoin oraakkelilta neuvoa, kuinka hän voisi verisynnistään puhdistua. Apollon ei kuitenkaan suostunut vastaamaan miehelle, jolla oli niin raskas verivelka tunnollaan. Herakles tarttui silloin kolmijalkaan, jolla papittaren oli tapana istua ennustuksiaan lausuessaan, ja uhkasi ryöstää sen. Apollonin ja Herakleen välillä syntyi ankara taistelu, niin että lopulta itse Zeuksen täytyi astua väliin ja salamalla erottaa molemmat poikansa. Herakleelle oraakkeli ilmoitti nyt, että hän saattoi sovittaa rikoksensa ja saada takaisin terveytensä antamalla myydä itsensä orjaksi kolmeksi vuodeksi. Herakles otti varteen tämän tuomion ja antoi Hermes-jumalan myydä hänet Lyydian kuningattarelle Omphalelle.

2. Kuningatar Omphalen luona Herakleen täytyi tyytyä monenlaiseen häpeään ja alennukseen. Saattoi käydä niinkin, että kuningatar itse heitti uroon jalopeurannahkan hartioilleen, jota vastoin Herakleen täytyi pukeutua naisen vaatteisiin, kehrätä villoja ja toimittaa muita naisten töitä. Joskus hallitsijatar kuitenkin salli hänen retkeillä etäämpänäkin. Kerran hän tämmöisellä vaelluksella saapui Ephesoksen seuduille ja uupuneena kävi varjoisan puun alle nukkumaan. Hänen nukkuessaan hiipivät hänen kimppuunsa kerkoopit, jotka olivat pieniä kurjia kääpiöitä, ja anastivat hänen aseensa. Herakles heräsi ja harmistuneena otti nämä julkeat veitikat kiinni, sitoi ne kankeen ja otti kanssaan. Pienet veitikat eivät kuitenkaan tässäkään tilassa voineet heittää pilantekoaan, ja Herakleen täy-

tyi lopulta nauraa heidän vallatonta leikinlaskuaan, niin että hän laski ne vapaiksi.

3. Päästyään Omphalen palveluksesta Herakles monilla vaelluksillaan saapui muun muassa Thessalian Pheraihin, jossa hän poikkesi hurskaan Admetos-kuninkaan vieraaksi. Admetos oli oraakkelin ilmoituksen mukaan saanut taivaalta sen lupauksen, ettei hän kuolisi hänelle muutoin määrätyllä kohtalonhetkellä, jos joku toinen suostuisi hänen puolestaan kuolemaan. Hänen ystäväinsä ja heimolaistensa joukossa ei kuitenkaan ollut ainoatakaan, joka Admetoksen vuoksi olisi halunnut uhrautua, eivätkä siihen taipuneet hänen vanhempansakaan. Silloin Alkestis, hänen nuori ihana puolisonsa, päätti uhrata henkensä miehensä puolesta. Kuolema oli jo käynyt noutamassa hänet alas Hadekseen, ja kuningas ja koko kansa surivat kuningattaren kuolemaa. Saapuu silloin Herakles, joka saa mitä vieraanvaraisimman vastaanoton Admetoksen palatsissa. Hänellä ei ole aavistustakaan kuninkaan surusta. Hän nauttii hyvällä halulla sekä ruokia että juomia. Mutta kun hän sitten eräältä palvelijalta saa kuulla, mikä kohtalon isku hänen isäntäänsä on kohdannut, tulee hän liikutetuksi siitä jalosta kestiystävyydestä, jota Admetos surustaan huolimatta on hänelle osoittanut, ja hän päättää palkita sen. Siinä mielessä hän menee vainajan haudan luo, ja kun kuolema tulee juomaan haudalta uhriverta, hyökkää Herakles esiin, käy häneen käsiksi ja pakottaa hänen antamaan Alkestiin takaisin. Sitten hän vei Admetokselle takaisin puolison, ja he elivät sitten kauan onnellisesti yhdessä.

4. Kun Troian kuninkaan Laomedonin piti rakentaa kaupunkinsa ympäri muurit, tulivat Apollon ja Poseidon häntä auttamaan sovitusta palkasta. Kun työ oli suoritettu, ei kuningas kuitenkaan suostunutkaan palkkaa maksamaan. Rangaistukseksi Apollon lähetti maahan tuhoisan ruton ja Poseidon merihirviön, joka hävitti kaikki autioksi. Kysyttiin neuvoa oraakkelilta, ja oraakkeli vastasi, että maa pelastuisi, jos kuningas panisi heitteille ja uhraisi Hesione-tyttärensä hirviölle.

Laomedonin ei auttanut muu kuin noudattaa neuvoa ja kahlehtia tyttärensä meren rannalle kallioon kiinni. Viime hetkessä saapui kuitenkin Herakles siihen. Hän lupasi pelastaa immen, jos Laomedon palkaksi antaisi hänelle ne hevoset, jotka hän oli Zeukselta saanut. Laomedon suostuu tähän, ja Herakles varustautuu taisteluun hirviötä vastaan. Tämä nouseekin pian aalloista ja hyökkää impeä kohti ahmaistakseen hänet kitaansa. Mutta samalla Herakles hyökkääkin esiin, syöksyy itse ammottavaan kitaan ja viiltää sisästä hirviön mahan halki. Sitten hän päästää immen kalliosta irti ja antaa hänet isälle. Laomedon ei kuitenkaan suostunutkaan antamaan sovittua palkintoa, ja Herakleen täytyi vihapäissään lähteä pois, mutta mielessään hän hautoi kostoa.

Hän kokoaa ison sotajoukon ja purjehtii Troiaan, aikoen valloittaa kaupungin ja kurittaa Laomedonia. Ankarain taisteluitten jälkeen hän saikin kaupungin haltuunsa, ja Laomedon kaatui kaikkine poikineen lukuunottamatta nuorta Podarkesta, joka otettiin vangiksi. Telamon, jonka poika oli myöhemmin niin kuulu Ajas-uros, oli ensimmäinen, joka nousi muureille, minkä vuoksi hän sai Hesionen voitonpalkaksi. Hesione sai nyt valita, kenenkä vangeista hän tahtoo saada vapaaksi antamalla hinnaksi huntunsa. Hän valitsi veljensä Podarkeen, joka siitä sai nimen Priamos, »vapaaksi ostettu». Hänestä tuli sitten Troian kuningas.

5. Kalydonin kaupungissa Aitoliassa hallitsi vanha Oineus-kuningas. Hänellä oli Deianeira-niminen tytär, jonka kauneus houkutteli kosijoita läheltä ja kaukaa. Kosijana esiintyi myös joenjumala Akheloos, joka milloin minkin hahmoisena tuli Oineuksen kotiin ja koetti saada hänen tyttärensä omakseen. Milloin hän tuli härkänä, milloin käärmeenä, milloin ihmisenä, jolla oli härän pää ja jonka parrasta herkeämättä juoksi vettä. Deianeiraa kauhistutti tämä iljettävä, katala kosija, mutta isä ei uskaltanut hylätä mahtavaa joenjumalaa, joka hallitsi hänen läheisyydessään ja joka saattoi hänelle tuottaa tuhoja. Nyt esiintyi kuitenkin Herakleskin kosijana. Jo manalan-

matkallaan hän oli Meleagros-uroolta kuullut Deianeirasta, joka oli tämän sisar, ja Meleagros oli kehoittanut häntä lähtemään kosijaksi. Akhelooksen ja Herakleen välillä koitui ankara taistelu siitä, kumpi saisi kuninkaantyttären omakseen. Se oli ankarimpia taisteluita, mitä Herakleen oli milloinkaan tarvinnut taistella. Mutta vaikka Akheloos herkeämättä muuttikin itsensä uuden muotoiseksi, onnistui Herakleen kuitenkin aina voittaa hänet. Ja kun Akheloos viimeiseksi oli taistellut härän hahmoisena ja menettänyt toisen sarvensa, täytyi hänen tunnustaa itsensä voitetuksi.

Kun Herakles puolisonsa Deianeiran kanssa lähti Kalydonista paluumatkalle asettuakseen Trakiiseen, lähelle Oitavuorta, täytyi hänen kulkea Euenos-joen poikki. Nessos-kentaurin tapana oli kuljettaa matkustajat vuolaan virran poikki. Herakles kahlasi itse toiselle rannalle ja antoi Deianeiran Nessoksen kannettavaksi. Mutta matkalla Nessos ihastui ihanaan naiseen niin silmittömästi, että koetti väkisin ryöstää hänet ja viedä mukanaan. Deianeira päästi hurjan hätähuudon. Herakles kääntyi ympäri ja ampui surmanuolen Nessokseen. Kuollessaan kenttauri kuitenkin vielä ennätti pitää huolta kostostaan. Hän kehoitti Deianeiraa kokoamaan veren, joka hänen haavastaan vuotaa, tallettamaan sen tarkasti ja sivelemään sitä Herakleen vaatteille, jos tämä joskus kääntäisi mielensä toiseen naiseen. Silloin muka hänen rakkautensa Deianeiraan uudistuisi. Herkkäuskoisesti Deianeira otti vastaan tämän turmanlahjan ja kätki sen, käyttääkseen sitä, jos semmoinen tilaisuus sattuisi.

4. *Herakleen kuolema.*

Monta vuotta Herakles eli puolisonsa Deianeiran ja lastensa kanssa Trakhiissa, Oita-vuoren juurella. Sieltä hän retkeili monelle suunnalle. Hän ei voinut unohtaa häpeätä, jonka Eurytos oli hänelle tuottanut, ja nyt hän lähti Oikhaliaa valloittamaan. Väkirynnäköllä hän anasti kaupungin ja surmasi

Eurytoksen poikineen. Mutta Iolen, kuninkaan kauniin tyttären, hän otti vangiksi. Kotimatkalla Trakhiiseen Herakles lähetti edellään anastetun saaliin ja tiedon saamastaan voitosta. Kun Deianeira sai nähdä ihanan Iolen, valtasi hänet synkkä epäluulo, että tämä voittaisi Herakleen rakkauden ja hän itse unohtuisi. Hän päätti sen vuoksi turvautua Nessoksen lemmentaikaan säilyttääkseen aina uroon rakkauden. Hän otti upean viitan ja siveli siihen voidetta, jonka hän oli kentaurin verestä valmistanut. Pahaa aavistamatta Herakles puki ylleen vaarallisen viitan, mutta tuskin hän oli sen saanut ylleen, ennenkuin kamala myrkky upposi hänen sisälmyksiinsä. Viitta liimaantui ruumiiseen kiinni, ja hän koetti turhaan riistää sitä yltään; lihakimpaleita lähti sen mukana. Hurjan raivon valtaamana hän tarttuu Likas-airueeseen, joka hänelle lahjan toi, ja heittää hänet kallionjyrkänteeltä syvyyteen. Kuoleman omana sankari nyt viedään laivalla Trakiiseen, jossa Deianeira, kuultuaan ajattelemattoman tekonsa seuraukset, epätoivoissaan surmaa itsensä.

Herakles, joka tietää, ettei mikään voi häntä pelastaa myrkyn tuhovoimasta, kannatuttaa nyt itsensä Oita-vuorelle ja rakennuttaa sen laelle suuren rovion, jolle hän sitten nousee, antaakseen tulen tehdä lopun kärsimyksistään. Mutta ei kukaan omaisista tahdo roviota sytyttää, ja turhaan hän pyytää toista toisensa jälkeen tekemään hänelle tämän palveluksen. Silloin tulee siihen sattumalta thessalialainen Poias-uros, Philokteteksen isä, ja Herakleksen häntäkin rukoiltua hän sytyttää rovion ja saa häneltä siitä hyvästä Herakleen jousen ja aina paikalle sattuvat nuolet. Philoktetes peri sitten sekä jousen että nuolet.

Korkealle taivasta kohti leimusivat liekit ja Herakleen kuoleva ruumis paloi. Kuolematon osa hänen olennostaan sitä vastoin nousi Olympoon, jossa kuolemattomat jumalat lausuivat hänet tervetulleeksi. Hänestä tuli jumala ja Zeus ja Hera antoivat hänelle vaimoksi tyttärensä Heben, iäisen nuoruuden jumalattaren.

Theseus.

1. Theseuksen syntyminen ja matka Atheenaan.

Atheenan kuningas Aigeus oli lapseton, vaikka oli jo toista kertaa naimisissa, minkä vuoksi hän lähti Delphoin oraakkelilta kysymään neuvoa. Oraakkelilta hän sai hämärän vastauksen eikä kyennyt sitä selittämään. Kotimatkallaan hän sen vuoksi poikkesi Troizenen kuninkaan Pittheuksen luo, joka oli viisaudestaan kuulu, pyytäen tätä selittämään oraakkelinvastauksen. Pittheus ymmärsi jumalan tarkoittaneen, että Aigeuksen pojasta tulee mahtava hallitsija. Mutta hyötyäkseen itsekin perheineen tästä tiedosta hän taivutti Aigeuksen salaa ottamaan vaimokseen hänen tyttärensä Aithran. Tämä synnytti hänelle pojan, jolle hän antoi nimeksi Theseus.

Aigeuksen täytyi kuitenkin häitten jälkeen taas lähteä Troizenestä ja kiiruhtaa Atheenaan, hän kun pelkäsi lähimpäin sukulaistensa käyttävän hyväkseen hänen poissaoloaan anastaakseen vallan. Aithrasta erotessaan hän kuitenkin kätki Troizeneen ison paaden alle miekkansa ja sandaalinsa lausuen hänelle, että kun hänen poikansa on kasvanut niin voimalliseksi, että hän jaksaa nostaa paaden paikaltaan ja ottaa isänsä miekan ja sandaalit, on hänet aika lähettää isänsä luo Atheenaan.

Kun Theseus oli täyttänyt kuusitoista vuotta, vei äiti hänet tämän paaden luo. Helposti nuori Theseus nosti paaden paikaltaan, otti isänsä miekan ja suoriutui lähtemään Atheenaan isäänsä etsimään. Äiti ja isoisä kehoittivat häntä matkaamaan meritse, meritie kun oli turvallisempi. Mutta hän valitsikin maatien. Olihan hän Herakleen sukua, joka pienestä lapsesta oli pitänyt sankaria esikuvanaan; samoin kuin Herakles tahtoi hänkin vapauttaa maailman hirviöistä ja ilkityön tekijöistä, eikä hän aikonut ilmestyä isänsä eteen, ennenkuin oli osoittanut olevansa kyllin ansiokas hänen miekkaansa käyttämään. Tie kävi

Korinthon kannaksen poikki Atheenaan. Matkalla hänen täytyi suoriutua monesta vaarallisesta seikkailusta.

Ensin hän kohtasi Periphetes-jättiläisen, jonka tapana oli tiellä väijyä matkustajia ja surmata heidät suurella rautanuijalla. Theseus kaatoi hänet ja anasti hänen nuijansa, jota hän sen jälkeen käytti itse aseena.

Isthmoksessa, Korinthon kannaksella, häneltä sulki tien Sinis, jota sanottiin »petäjän taivuttajaksi». Hänen tapanaan nimittäin oli ottaa kiinni ohikulkijat, taivuttaa maahan kaksi petäjää ja sitoa uhrit niiden latvain väliin. Sitten hän päästi petäjät irti ja niiden ponnahtaessa suoriksi uhrit repeytyivät kappaleiksi. Theseus surmasi nyt Siniin samalla tavalla.

Krommionin laaksossa hän tappoi hirmuisen metsäkarjun, joka oli kauan ollut seudun kauhuna.

Jonkin matkaa tuonnempana oli paikka, jossa kalliot ulottuivat mereen saakka ja matkamiesten oli kuljettava siitä ohi yhtä ainoata kapeata ja vaarallista polku, joka meni pitkin jyrkänteen rinnettä. Tämän polun varteen oli saaliinhimoinen Skeiron-jättiläinen asettunut. Hänen tapansa oli pakottaa jokainen matkamies kyyristymään eteensä ja pesemään hänen jalkansa, jonka jälkeen hän valtavalla potkulla lennätti kulkijan meren syvyyteen. Alhaalla meressä asusti kilpikonna, joka elätti itseään syömällä Skeironin onnettomia uhreja. Tällekin jättiläiselle Theseus toimitti samanlaisen kuoleman, jonka jättiläinen itse oli monelle tuottanut. Hän tarttui ilkiön jalkoihin kiinni ja paiskasi hänet jyrkänteen alle, jossa kilpikonna hänet söi suuhunsa.

Eleusiissä Theseus kohtasi Kerkyon painijan, joka vaati kaikkia matkamiehiä painimaan kanssaan ja sitten valtavilla käsivarsillaan pusersi heidät kuoliaaksi. Mutta Theseus kävi rohkeasti taisteluun, nosti painijan ilmaan ja paiskasi hänet tantereeseen hengettömäksi.

Viimeiseksi hän kohtasi julman Damastes-jättiläisen, jota tavallisesti sanottiin »venyttäjäksi», Prokrusteeksi. Tämän tapana oli panna uhrinsa vuoteeseen ja venyttää liian lyhyitä,

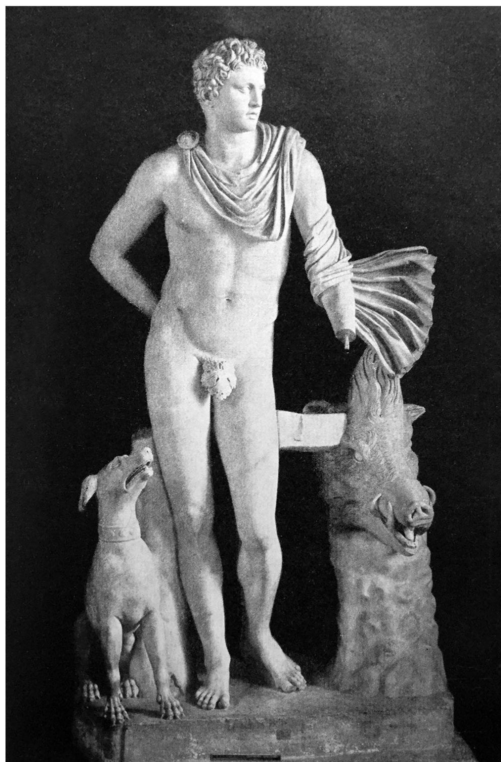
kunnes he täyttivät vuoteen, liian pitkiltä taas hakata poikki saman verran kuin he olivat vuodetta pitempiä. Häntäkin Theseus kohteli vastaavalla tavalla. Täten hän oli puhdistanut Isthmoksen poikki vievän tien niistä monenlaisista hirviöistä ja pahantekijöistä, jotka sen varressa väijyivät matkamiehiä.

2. *Theseus Atheenassa.*

Tuntemattomana vieraana Theseus tuli isänsä taloon. Aigeus oli sillä välin mennyt naimisiin Medeian kanssa, joka osasi taikoa. Tämä oli ainoa, joka tunsi Theseuksen kuninkaan pojaksi, ja koska hän pelkäsi, että Theseus hänet karkoittaisi isänsä kodista, yritti hän surmata nuoren uroon. Hän uskotteli sen vuoksi Aigeukselle, että uljas nuorukainen tavoitteli hänen henkeään ja valtaistuintaan. Ja Medeian onnistuikin saada kuningas petetyksi, niin että hän käski aterian aikana kantaa hänelle myrkkyjuoman. Mutta juuri kun Theseus oli maljan tyhjentämäisillään, veti hän tupestaan Troizenesta tuomansa miekan. Aigeus tunsi silmänräpäyksessä sen omakseen, löi maljan hänen kädestään, ennenkuin hän oli ennättänyt sitä huulilleen kohottaa, ja riemuiten syleili poikaansa. Juonivan Medeian täytyi paeta maasta, eikä hän sen koommin palannut.

Theseuksen täytyi kuitenkin vielä taistella monta tuimaa taistelua, ennenkuin hänen perintöoikeutensa valtaistuimeen isän jälkeen tunnustettiin. Aigeuksen veljenpojat, hurjat ja jättiläisvoimaiset Pallantidit, joita oli viisikymmentä, olivat nimittäin toivoneet saavansa Aigeuksen kuoleman jälkeen vallan käsiinsä. Theseus sai kuitenkin vihiä heidän aikeestaan, kävi heidän kimppuunsa ja surmasi koko joukon.

Meleagros. Kuvapatsas Rooman Vatikaanissa.

Meleagros. Kuvapatsas Rooman Vatikaanissa.

Niobe tyttärensä keralla. Ryhmä Firenzen Uffizissa.

3. Theseuksen matka Kretaan.

Pian sen jälkeen Theseus esiintyy Atheenan kansan suurena hyväntekijänä. Hän lähti ensinnäkin etsimään härkää, jonka Herakles oli Kretasta tuonut Eurystheuksen käskystä ja laskenut irti ja joka sitten oli tullut Attikaa hävittämään. Theseus surmasi sen.

Suurin ja kuuluin hänen urotöistään oli kuitenkin minotauroksen tappaminen. Kretassa hallitsi siihen aikaan mahtava Minos-kuningas. Minoksen poika Androgeos oli käynyt Atheenassa ja siellä juhlissa voittanut kaikki atheenalaiset kilpailijansa. Närkästyneenä tästä kuningas Aigeus lähetti nuorukaisen yllämainittua valtavaa härkää vastaan ja se surmasi Androgeoksen. Minos-kuningas varusti nyt suuren laivaston ja lähti Atheenaa vastaan kostamaan poikansa surman. Atheenalaiset joutuivat pahaan pulaan ja heidän täytyi alistua Minos-kuninkaan ankariin ehtoihin. He sitoutuivat lähettämään joka yhdeksäs vuosi Kretaan yhdeksän nuorukaista ja seitsemän neitosta; nämä olivat labyrinttiin suljettavat minotauroksen syötäviksi.

Minotauroksen synty oli seuraava. Minos oli kerran pyytänyt Poseidonia itseään lähettämään härän hänen uhrattavakseen. Poseidon suostui pyyntöön. Mutta härkä oli niin kaunis, ettei Minos raskinutkaan uhrata sitä, vaan piti sen ja valitsi sen sijaan karjastaan toisen, jonka hän uhrasi Poseidonille. Katkeroituneena siitä, että Minos täten oli rikkonut lupauksensa, Poseidon sytytti Minoksen puolisossa Pasiphaessa rikollisen ja luonnottoman rakkauden härkään ja tästä liitosta syntyi minotauros. Minos suljetutti hirviön Kretan labyrinttiin — taidokkaaseen rakennukseen, jossa oli lukemattomia toisiinsa pujottautuvia huoneita ja käytäviä, niin ettei sen, joka oli labyrinttiin joutunut, ollut helppo löytää siitä pois.

Vähän sen jälkeen kun Theseus oli tullut Atheenaan, olivat Minoksen lähettiläät kolmatta kertaa tulleet vaatimaan mainittua hirmuista veroa. Theseus tarjoutui vapaaehtoisesti läh-

temään mukaan. Turhaan Aigeus pyysi ja rukoili, ettei hän lähtisi. Theseus pysyi jäykkänä päätöksessään. Laivalla, jonka purjeet olivat mustat, nuori joukko lähti Kretaan. Theseus lupasi isälleen, että hän, jos palaisi onnellisesti takaisin, mustien purjeitten sijaan nostaisi valkoiset.

Delphoin oraakkeli oli neuvonut Theseusta ottamaan Aphroditen, rakkauden jumalattaren, matkalle mukaan. Ja Theseus uhrasikin hänelle, ennenkuin lähti matkaan. Mutta vasta Kretaan savuttuaan hän älysi, mitä oraakkeli oli tarkoittanut. Ariadnessa, Minoksen ihanassa tyttäressä, syttyi nimittäin paikalla kun hän näki nuoren uroon, palava rakkaus häneen, eikä hänellä nyt ollut muuta huolta, kuin miten voisi pelastaa rakastettunsa labyrintistä ja tuhosta. Hän antoi Theseukselle salassa lankakerän, jotta hän sen avulla osaisi pois sokkelon eksyttävistä käytävistä. Labyrinttiin mennessään Theseus kiinnitti langan pään ovensuuhun ja antoi langan sitten juosta kerältä, sitä mukaa kuin hän käytäviin tunkeutui yhä syvemmälle ja syvemmälle. Sisimmässä perukassa hän tapasi minotauroksen, kävi hirviön kimppuun ja surmasi sen miekallaan. Hänen oli sitten helppo langan avulla löytää sokkelosta takaisin ulos. Pelastuneitten nuorukaisten ja neitosten avulla hän nyt palasi laivaansa ja riemun raikuessa lähdettiin paluumatkalle Atheenaan. Mukana oli Ariadnekin, mutta poiketessaan matkalla Naksos-saarelle Theseus jätti hänet sinne. Aamulla herätessään impi haikeaksi surukseen huomasi, että laiva olikin lähtenyt saarelta. Mutta silloin ilmestyi Dionysosjumala, joka otti hänet morsiamekseen, ja Zeus korotti hänet jumalien joukkoon. Kruunun, joka hänellä oli päässään, kun hänet Dionysokselle vihittiin, pantiin taivaalle tähtitarhaksi, ja vielä tänä päivänäkin sitä sanotaan Ariadnen kruunuksi.

Atheenassa vanha Aigeus pelolla ja vavistuksella odotti laivan paluuta. Tavan takaa hän lähti meren rannalle korkealle kalliolle tähyilemään, eikö poikaa näkynyt palaavaksi. Ja vihdoin hän näki etäällä tutun laivan, mutta sen purjeet olivat mustat. Aigeus, joka luuli menettäneensä poikansa,

syöksyi epätoivoissaan mereen ja sai surmansa. Theseus oli unohtanut vanhukselle antamansa lupauksen ja aiheutti näin tahtomattaan isänsä kuoleman.

4. *Theseus ja Hippolytos.*

Aigeuksen kuoltua Theseuksesta tuli Atheenan kuningas. Voitettuaan tappelussa amatsonit hän meni naimisiin heidän kuningattarensa Hippolytan kanssa, joka synnytti hänelle Hippolytos-nimisen pojan. Isä lähetti hänet lapsena äitinsä isän Piltheuksen luo Troizeneen, jotta tämä kasvattaisi pojan. Siellä Hippolytos kasvoi erinomaisen kauniiksi nuorukaiseksi. Kun Theseus sitten vanhoilla päivillään hylkäsi Hippolytan ja otti puolisokseen Minoksen tyttären Phaidran, rakastui tämä Troizenessa käydessään kiihkeästi Hippolytokseen. Alussa hän huolellisesti salasi rikollisen lempensä poikapuoleensa, mutta intohimon saadessa yhä enemmän ja enemmän valtaa hänen rinnassaan hän antoi imettäjänsä houkutella hänet ilmaisemaan Hippolytokselle tunteensa ja rikollisen himonsa tyydyttämiseksi viettelemään häntä. Sanomattoman inhon tuntein puhdas nuorukainen kuuli hänen häpeällisen ehdotuksensa ja moitti mitä kiivaimmin äitipuoltaan. Häpeissään ja epätoivossaan Phaidra nyt päätti tappaa itsensä ja samalla tuhota Hippolytoksenkin. Hän hirtti itsensä makuukammioonsa. Mutta kirjoitustauluun, jonka hän oli kiinnittänyt turtuvaan käsivarteensa, hän oli kirjoittanut sen kamalan valheen, että muka Hippolytos oli koettanut väkisin vietellä hänet ja että hän nyt surmaamalla itsensä oli tahtonut välttää tämän häpeän. Theseus, joka samana päivänä palasi matkalta, riensi kuolleen vaimonsa ruumiin luo, löysi kirjoitustaulun, avasi sinetin ja luki puolisonsa kirjoittamat sanat. Suunnattoman, sokean vihastuksen valtaamana hän Poseidonin nimessä kirosi poikansa ja pyysi jumalaa tuhoamaan hänet. Poseidon oli kerran luvannut hänelle täyttää hänen kolme pyyntöään, ja tähän Poseidonin lupaukseen

hän nyt vetosi. Tavatessaan heti sen jälkeen poikansa hän ei tahtonut kuulla sanaakaan siitä, mitä pojalla on puolustukselseen sanottavaa. Vihan valtaamana hän karkoitti hänet näkyvistään. Ei kulunut montakaan hetkeä sen jälkeen, ennenkuin airut saapui Theseukselle ilmoittamaan, että hänen poikansa matkatessa Troizeneen oli kauhea hirviö noussut merestä, säikäyttänyt hevoset hurjaan laukkaan ja saanut vaunut kaatumaan, niin että Hippolytos oli laahautunut kallioitten poikki ja saanut surmansa. Poseidon oli täyttänyt hänen pyyntönsä. Liian myöhään sai Theseus Artemis-jumalattarelta, Hippolytoksen uskolliselta ystävältä, kuulla, kuinka asian oikea laita oli, ja hän suri katkerasti poikansa kuolemaa.

5. *Theseus ja Peirithoos.*

Thessaliassa hallitsi lapithien kansaa Peirithoos-niminen kuningas. Hän oli kuullut puhuttavan Theseuksen suurista urotöistä ja häntä halutti mitellä voimiaan hänen kanssaan kaksintaistelussa. Hän tuli sitä varten Marathonin seuduille ja haastoi Theseuksen kaksintaisteluun. Mutta kohdatessaan toisensa molemmat urhot mielistyivätkin toisiinsa siihen määrään, että he taistelun sijaan solmivat toistensa kanssa elinkautisen ystävyysliiton.

Theseus sai kutsun lähteä häihin, hänen uusi ystävänsä kun aikoi mennä naimisiin Hippodameian kanssa, joka oli kaunein kaikista lapithien naisista. Häihin oli kutsuttu paljon vieraita, muun muassa hurjat ja raa'at kentaurit, joissa oli puolet ihmistä, puolet hevosta. Kun nämä hääjuhlan aikana olivat ennättäneet juopua viinistä, hyökkäsivät he äkkiarvaamatta Hippodameian ja muitten naisten kimppuun koettaen ryöstää heidät mukaansa. Silloin nousivat lapithit ja kaikki muut vieraat ja aloittivat taistelun julkeita rosvoja vastaan. Taistelu oli tuima, ja ennen muita kunnostautuivat molemmat ystävykset, Theseus ja Peirithoos. Kentaurit käyttivät aseinaan

kivenlohkareita ja maasta juurineen tempaamiaan puunrunkoja. Lapithit käyttivät tavallisia aseitaan, keihästä, miekkaa ja nuijaa. Vihdoin lapithit ja helleenit voittivat, suurin osa kentaureista kaatui tappelussa ja loput pakenivat vuoristoon.

Kun Hippodameia pian sen jälkeen kuoli, antoi Theseus ystävänsä Peirithooksen houkutella hänet häikäilemättömään ja julkeaan yritykseen. He päättivät ryöstää Helenan, Zeuksen ja Ledan tyttären, joka silloin vielä tuskin oli muuta kuin lapsi, mutta jonka kauneus jo oli kuulu kautta maailman. Artemis-jumalattarelle pyhitetyn juhlan aikana molemmat ystävykset saapuivat Sparttaan ja ryöstivät tytön. Heti kun he olivat ennättäneet takaa-ajavilta sparttalaisilta turviin, päättivät he heittää arpaa siitä, kumpi saisi Helenan omakseen. Arpa määräsi immen Theseukselle. Hän vei tytön Pohjois-Attikaan erääseen lujaan linnaan, johon hänet jätettiin Theseuksen äidin Aithran vartioitavaksi.

Arvan heitossa Theseuksen oli täytynyt sitoutua auttamaan Peirithoosta toisen puolison hankkimisessa tälle, ja lapiittien häikäilemätön kuningas päätti nyt ryöstää aviokseen itse Persephonen, manalan kuningattaren. Ystävykset siis lähtivät matkaan ja vaelsivat pimeätä tietä kuolleitten valtakuntaan. Perille päästyään he istahtivat kalliolle lepäämään. Mutta kun he jälleen aikoivat nousta ylös, olivatkin heidän ruumiinsa kasvaneet kallioon kiinni. Siinä heillä nyt oli aikaa ajatella syntistä julkeuttaan. Theseuksen, jonka Peirithoos oli yritykseen houkutellut, vaikka hän mielessään olikin siihen vastahakoinen, Herakles sittemmin vapautti ja hän sai palata Atheenaan. Mutta Peirithooksen täytyi jäädä manalan saaliiksi.

6. *Theseuksen kuolema.*

Theseuksen oleskellessa manalassa olivat olot Atheenassa kerrassaan muuttuneet. Helenan veljet, Kastor ja Pollux, olivat sisarensa ryöstöstä tiedon saatuaan lähteneet Atheenaan

häntä vapauttamaan. He valloittivat linnan, jossa Helenaa säilytettiin, vapauttivat sisarensa ja ottivat Aithran vangiksi. Atheenan hallitsijaksi he lisäksi asettivat Theseuksen vihamiehen Menestheuksen, joka jo kauan oli pyrkinyt valtaan. Kun siis Theseus lopulta pääsi Attikaan, istui vieras valtaistuimella. Entisiltä alamaisiltaan hän ei saanut apua, minkä vuoksi hänen täytyi lähteä pois. Hän lähti nyt Aigeian meressä olevaan Skyros-saareen, jossa hänellä oli paljon omaisuutta. Saaren kuningas Lykomedes oli kuitenkin anastanut hänen varallisuutensa eikä suinkaan halunnut enää luopua siitä. Ystävyyttä teeskennellen hän opasti Theseusta ympäri saarta, ja kun he olivat tulleet merenrannalle korkealle kalliolle, syöksi hän kavalasti uroon jyrkänteeltä pauhaaviin aaltoihin. Se oli Attikan urhon kuolema.

Perseus.

Akrisios oli Argoksen kuningas. Kun hänellä ei ollut poikaa, lähti hän Delphoin oraakkelilta neuvoa kysymään. Oraakkeli antoi hänelle sen vastauksen, että hänen tyttärenpoikansa surmaa hänet. Kauhistuneena tästä oraakkelinvastauksesta hän silloin sulki ainoan tyttärensä Danaen maanalaiseen vaskiseen kammioon. Mutta Zeus, joka oli Danaehen rakastunut, lähestyi häntä vankilassa kultasateena. Danae synnytti Perseus-nimisen pojan. Muutamia vuosia Danaen onnistui salata poikansa Akrisiokselta, mutta lopulta tämä sai tiedon tyttärensäpojan syntymästä ja päätti tuhota hänet. Danae lapsineen suljettiin arkkuun ja heitettiin mereen. Aallot kuljettivat kuitenkin arkun Scriphos saarelle, jossa Diktys, saaren kuninkaan Polydekteen veli, sai sen verkkoonsa ja vei maihin. Vieraanvaraisesti hän vastaanotti Danaen ja hänen poikansa. Saarella Perseus sitten kasvoi komeaksi ja voimalliseksi nuorukaiseksi.

Kuningas Polydekteessä syttyi kuitenkin kiihkeä rakkaus Danaeen, ja helpommin hänet saadakseen hän päätti raivata Perseuksen tieltään. Viekkaudella hän sai hänet lupaamaan, että hän käy noutamassa Medusan pään, kuningas kun toivoi Perseuksen jäävän sille tielle. Medusa oli kauhea naishirviö, joka katseellaan muutti kiveksi kaikki, jotka häneen katsoivat.

Nuorukaisen vaeltaessa rannalla neuvottomana, mitä tehdä, ilmestyivät hänelle Athene ja Hermes, ja nämä lupasivat auttaa häntä uskaliaalle matkalle. Heidän kehoituksestaan Perseus ensin lähti kolmen graian luo saadakseen näiltä tarkempia tietoja matkoista. Graiat olivat vanhoja, ylen rumia akkoja, joilla yhteensä oli vain yksi silmä ja yksi hammas, jota he vuorotellen käyttivät. Kun Perseus ei muulla tavalla saanut heitä salatietojaan ilmaisemaan, sieppasi hän heidän silmänsä ja hampaansa, juuri kun eräs eukoista ne antoi toiselle, ja saadakseen ne takaisin eukkojen nyt täytyi ilmaista, mitä tiesivät. He neuvoivat häntä ensin lähtemään nymfien luolaan. Tultuaan sinne hän sai nymfeiltä siivekkäät kengät, repun, mihin kätkeä Medusan pää, ynnä Hadeksen kypärin, joka teki näkymättömäksi, kun sen pani päähänsä. Samalla hän Hermekseltä sai miekan, millä hakata hirviön pää poikki, ja Athenelta peilikirkkaan kilven, jottei hänen tarvitsisi katsoa suoraan Medusan kivetyttävään päähän.

Täten varustettuna hän lähti pyrkimään matkansa varsinaiseen päämäärään.

Kaukana lännessä maailman äärimmäisessä perukassa asui kolme gorgoa, Medusa, Stheno ja Euryale, joista vain Medusa oli kuolevainen. Perille päästyään hän nosti kilpensä katsellakseen sen kuvastusta: hän huomasi nyt, että kaikki kolme gorgoa nukkuivat sikeästi. Katse pois päin käännettynä hän lähestyi Medusaa, kohotti miekkansa ja yhdellä iskulla katkaisi hänen kaulansa. Hänen ruumiistaan lähtivät siivellinen Pegasus-hevonen ja jättiläismäinen Khrysaor-soturi, jotka kuitenkin samassa katosivat. Perseus tarttui — yhä poiskäännetyin silmin — Medusan päähän ja pisti sen reppuunsa. Nyt heräsivät

molemmat sisaret. Perseus pani päähänsä kypärin, joka teki hänet näkymättömäksi, ja nopeilla siivillään kohosi ilmaan välttäen siten molempain sisarten takaa-ajon.

Paluumatkalla hän tuli siihen maahan, jossa Atlas-kuningas hallitsi. Atlaksen valtakunnassa oli puu, jossa kasvoi kultaisia omenoita. Hänelle oli kerran ennustettu, että eräs Zeuksen pojista — ennustus tarkoitti Heraklesta — tulisi ja anastaisi puusta omenat. Siitä syystä hän vartioi huolellisesti puutarhaansa ja esti kaikkia vieraita pääsemästä lähelle. Kun Perseus tuli hänen luokseen ja anoi vieraanvaraisuutta, aikoi hän epäluuloisuudessaan tehdä vieraalleen väkivaltaa. Kun Perseuksella ei ollut mitään muuta keinoa päästä valtavan jättiläisen käsistä, otti hän repustaan Medusan pään ja näytti sitä Atlakselle. Kuninkaan koko ruumis muuttui silloin vuoreksi, jonka taivaan kantta kannattavaksi huipuksi jättiläisen pää tuli.

Jatkaessaan sitten kotimatkaansa Perseus kulki Aithiooppien maan kautta, jossa Kepheus hallitsi. Ylpeänä kauneudestaan oli kuninkaan puoliso, jonka nimi oli Kassiepeia, kehunut olevansa vielä kauniimpi kuin merenjumalan Nereuksen tyttäret. Poseidon, jolle nymfit valittivat tätä häväistystä, lähetti suuren tulvan kuninkaan maahan ja kauhean merihirviön, joka hävitti laajalti maata. Oraakkeli, jolta kuningas kysyi neuvoa, ilmoitti hänelle, että ainoa keino, millä hirviöstä voitiin päästä, oli Andromedan, kuninkaan ihanan tyttären uhraaminen hirviölle. Kansa pakotti kuninkaan vasten tahtoaan noudattamaan oraakkelin käskyä, ja Andromeda kahlehdittiin kallioon merenrannalle.

Oikealla hetkellä tuli siihen kuitenkin lännestä Perseus. Nähdessään ihmeen ihanan immen kallioon kiinni kahlehdittuna hän laskeutui ilmasta maahan, ja lempi syttyi hänen sydämessään. Hän kysyi immeltä syytä, miksi tämä oli kahleihin pantu, ja Andromeda kertoi hänelle, mikä kamala kohtalo häntä uhkasi. Mereltä kuului samalla ankaraa pauhua, ja hirviö nousi merestä ja ui rantaan, saaliinsa ottaakseen. Perseus kääntyi nyt immen vanhempain puoleen, jotka kau-

husta vavisten seisoivat jonkin matkan päässä, ja lupasi tappaa hirviön, jos saisi Andromedan puolisokseen. Ilomielin Kepheus suostui tarjoukseen. Perseus lähestyi nyt hirviötä pelotta ja surmasi sen rannalle kauhean taistelun jälkeen. Mutta vielä oli Perseuksen kestettävä ankara ottelu, ennenkuin hän sai kuninkaantyttären omakseen. Andromeda oli jo ennen luvattu Kepheuksen veljelle Phineukselle, joka kuitenkin ratkaisevalla hetkellä oli pelon valtaamana väistynyt loitommalle. Nyt hän tuli ja vaati impeä itselleen, ja kun tämä evättiin, hyökkäsi hän satoine sotureineen Perseusta vastaan surmatakseen hänet. Lopulta Perseuksen täytyi turvautua viimeiseen keinoonsa. Hän otti Medusan pään ja näytti sitä, ja Phineus kaikkine sotureineen kivettyi.

Pian Perseus tämän jälkeen nuoren puolisonsa kanssa saapui Scriphos-saarelle. Siellä kuningas Polydektes oli väkivalloin koettanut pakottaa hänen äitinsä Danaen rupeamaan puolisokseen. Poika saapui ajoissa perille pelastamaan äitinsä. Hän muutti Polydekteen kiveksi ja antoi saaren hallinnon hänen veljelleen, joka kaiken aikaa oli pysynyt hänen äitinsä uskollisena ystävänä. Nyt hän antoi siivelliset jalkineet ja kypärin Hermekselle takaisin ja Athenelle Medusan pään, jonka jumalatar kiinnitti rintahaarniskansa keskustaan.

Perseus sitten Danaen ja Andromedan kerallä palasi Argokseen. Oraakkelin ennustuksen toteutumista peläten hänen enonsa Akrisios oli paennut Thessalian Larissaan. Sinne Perseus kuitenkin tuli häntä tapaamaan, sopi hänen kanssaan ja koetti saada hänet palaamaan Argokseen. Ennenkuin he lähtivät matkaan, olivat he kuitenkin läsnä juhlakisoissa, jotka pantiin kaupungissa toimeen. Perseukselle sattui nyt se tapaturma, että kilpailussa hänen heittämänsä kiekko sattui Akriokseen, ja heitto oli niin voimakas, että hänen äitinsä isä kaatui kuolleena maahan. Perseus suri syvästi isoisänsä kuolemaa ja mitä juhlallisimmin hautasi hänen ruumiinsa.

Meleagros ja Kalydonin metsäkarjun ajo.

Kalydonissa, Aitoliassa, oli Oineus-niminen kuningas ja hänen ja hänen puolisonsa Althaian poika oli Meleagros. Kun Meleagros oli seitsemän päivän ikäinen, tuli kolme onnetarta hänen kätkyensä ääreen. Klotho lupasi hänelle jalon mielen, Lakhesis erinomaisen urheuden, mutta synkkä Atropos ilmoitti uhkaavasti, ettei poika elä kauemmin kuin se kekäle, joka paraillaan liedessä paloi. Althaia kiiruhti silloin lieden luo, sammutti kekäleen ja kätki huolellisesti puoleksi palaneen halon.

Meleagros kasvoi ja kehittyi komeaksi ja voimakkaaksi nuorukaiseksi. Hänen isänsä Oineus, joka oli vieraanvarainen mies, sattui kerran suuressa uhrijuhlassa, jossa hän uhrasi kaikille muille jumalille, unohtamaan Artemiin, lieneekö sitten tahallaan tehnyt sen, vai huomaamattomuuttaan. Rangaistukseksi tästä ylenkatseesta jumalatar lähetti suunnattoman suuren ja voimakkaan metsäkarjun, joka hävitti maata, minne vain tuli. Kun yhden miehen oli mahdoton kaataa tätä hirmuista petoa, kutsui Meleagros kaikkialta Hellaasta etevimmät uroot apuun. Monen muun keralla saapui myös kaunis naismetsästäjä Atalante, Meleagroksen veljentytär, joka oli yhtä voimakas kuin kauniskin. Yhdeksän päivää vanha Oineus mitä parhaiten kestitsi loistavaa urosjoukkoa, minkä jälkeen lähdettiin ajoon. Hirviö kierrettiin ja uroot hyökkäsivät aseineen esiin kaataakseen sen. Useita uroista se surmasi kauheilla torahampaillaan. Atalanten onnistui vihdoin haavoittaa sitä nuolella niskaan, niin että nähtiin sen vuotavan verta. Meleagros tuli sitten ja heitti keihäänsä, niin että se tunkeutui syvälle karjun ruumiiseen ja se vaipui kuolleena maahan. Meleagros, joka sai metsäkarjun pään voitonmerkiksi, antoi sen kauniille Atalantelle, jota kohtaan hänessä oli syttynyt

kiihkeä lempi. Mutta siitä suuttuivat ankarasti Meleagroksen molemmat enot, jotka niinikään ottivat ajoon osaa, he kun pitivät häpeällisenä, että niin suuren ja mainehikkaan metsästyksen voitonmerkki annettiin naiselle. Meleagroksen ja hänen enojensa kesken syntyi ankara riita, joka päättyi siten, että Meleagros vihastuneena surmasi molemmat veljekset.

Saatuaan kuulla, miten hänen molemmat veljensä olivat saaneet surmansa, Althaia-kuningatar julmistui, otti halon, jota hän oli poikansa lapsuudesta pitäen niin huolellisesti pitänyt kätkössä, ja heitti sen tuleen. Paikalla Meleagros alkoi tuntea kovia tuskia ja samalla kuin viimeinen kekäleen kipinä muuttui tuhkaksi, heitti hänkin henkensä. Liian myöhään kuningatar katui maltitonta tekoaan. Epätoivossaan hän itse lopetti päivänsä.

Bellerophon.

Bellerophon oli Korinthon kuninkaan Glaukoksen poika. Jo nuorena hän jostakin syystä joutui Tirynsin kuninkaan Proitoksen luo. Tämän puolison Antheian valtasi kiihkeä rakkaus kauniiseen ja uljaaseen nuorukaiseen. Mutta kun Bellerophon hylkäsi hänen rakkautensa, muuttuikin lempi vihaksi ja hän päätti tuhota nuorukaisen. Hän uskotteli miehelleen, että Bellerophon oli koettanut saavuttaa hänen rakkautensa, ja Proitos uskoi. Kostaakseen hän lähetti hänet appensa, Lyykian kuninkaan Iobateen luo, viemään tälle taulun, jossa oli salaista kirjoitusta.

Iobates otti nuorukaisen mitä ystävällisimmin vastaan, ja tämä nautti yhdeksän päivää kuninkaan talossa mitä parasta vieraanvaraisuutta. Kymmenentenä päivänä kuningas pyysi saada nähdä kirjoitustaulun, jonka Bellerophon oli tuonut,

ja luki siitä kauhukseen Proitoksen asian. Proitos pyysi häntä surmauttamaan nuorukaisen. Kun Iobatesta kammotti suoraan käskeä ketään tämmöiseen ilkityöhön, päätti hän toisella tavalla täyttää vävynsä toivomuksen. Hän antoi Bellerophonille toimeksi käydä Khimairan, kauhean hirviön kimppuun, joka oli pantu kokoon kolmesta olennosta; etupuoli oli jalopeuraa, pyrstö käärmettä, keskiruumis villivuohta, josta herkeämättä suitsusi tulta. Bellerophon suostui ja valmistautui yritykseen. Apunaan hänellä oli siivekäs Pegasos-hepo.

Perseuksen surmattua Medusan oli näet tämä siivekäs hevonen lähtenyt hänen ruumiistaan ja heti kohonnut ilmaan ja kadonnut Perseuksen näkyvistä. Kerran, hevosen tullessa korkeudesta alas maahan ja juodessa Korinthoksen lähellä Peirenen lähteestä, oli Bellerophon nähnyt tämän uljaan ratsun, ja hänet valtasi halu saada se omakseen. Mutta kaikki hänen yrityksensä lähestyä hepoa olivat turhat. Hän kysyi nyt neuvoa Polyidos-ennustajalta ja tämä kehoitti häntä menemään nukkumaan Athene-jumalattaren alttarin luo Korinthokseen. Bellerophon teki niin. Hänen pyhätössä nukkuessaan ilmestyi Athene hänelle unessa ja antoi hänelle kultahelaiset suitset. Jumalatar käski häntä ottamaan nämä suitset ja niillä kesyttämään Pegasoksen. Ensin hänen kuitenkin tuli Poseidonille uhrata valkoinen härkä. Herätessään Bellerophon löysi kultasuitset vierestään. Hän hyppäsi pystyyn, etsi valkoisen härän ja uhrasi sen Poseidonille, minkä jälkeen hän kultasuitsineen lähti odottamaan, kunnes seuraavan kerran saisi nähdä Pegasoksen juovan lähteestä. Nyt hän saattoi huoletta lähestyä hevosta ja panna kultasuitset sen suuhun. Sen jälkeen hepo palveli häntä.

Tähän hevoseen hän luotti ryhtyessään Khimairaa vastaan taistelemaan. Hän kohosi korkealle ilmaan ja kiiti eteenpäin, kunnes näki hirviön makaavan pitkänään eräässä Lyykian rotkossa. Nyt hän laskeutui alas ja ampui ensinnä pari tehokasta nuolta jalopeuran päähän. Sitten hän vuohiruumista vastaan heitti lyijymöhkäleitä. Lyijy suli liekeissä, joita suitsusi vuohi-

ruumiista, ja tämä kellistyi hengetönnä maahan. Ja lopuksi hän lävisti keihäällään kähisevän käärmeen.

Bellerophonin palattua sankarityöstään Iobates koetti toisin keinoin saada hänet surmatuksi. Hän lähetti hänet taistelemaan saaliinhimoisia solymeja ja urheita amatsooneja vastaan. Näistäkin taisteluista hän suoriutui voittajana, mutta Iobates asetti nyt väijytyksen kapeaan vuorensolaan, jonka kautta hän paluumatkallaan kulki. Bellerophon voitti kuitenkin nytkin vihollisensa ja palasi terveenä kuninkaan luo. Iobates älysi nyt, että Bellerophon oli jumalien suojeluksessa, ja muutti kokonaan mielensä. Hän antoi uroolle tyttärensä puolisoksi ja puolet kuningaskunnastaan. Tästä avioliitosta Bellerophonille syntyi tytär ja kaksi poikaa. Monet vuodet hän nyt eli sangen onnellisesti, ja jumalat olivat hänelle armollisia. Lopulta hän kuitenkin kävi onnestaan kopeaksi ja arveli olevansa etevämpi muita ihmisiä ja mahdiltaan jumalien vertainen. Julkeudessaan hän päätti nousta siivekkään ratsunsa selkään ja kohota jumalten asuntoihin. Yhä korkeammalle ja korkeammalle Pegasos nousi taivasta kohti. Mutta Zeus näki korkeudesta hänen julkean aikomuksensa ja singahdutti häntä vastaan salamansa. Salaman iskemänä Bellerophon suistui heponsa selästä ja tuhoutui surkeasti. Mutta Pegasos lensi ylös Olympokseen, eikä sitä ole sen koommin nähty.

Oidipus.

Laios oli Theeban kuningas ja hänen puolisonsa nimi oli Iokaste. Laios oli kerran nuorella iällään ryöstänyt Pisan kuninkaan Pelopsin pojan Khrysippoksen. Tämän rikoksen vuoksi Pelops oli kironnut hänet julistaen hänelle, että hän itse vielä saisi poikansa kädestä surmansa. Kun Laios ja Iokaste eivät

moneen vuoteen saaneet avioliitostaan lapsia, kääntyi Laios Delphoin oraakkelin puoleen. Apollon silloin antoi hänelle seuraavan vastauksen: »Laios, sinä pyydät lapsia. Mutta kohtalo on sinulle määrännyt, että sinun pitää saada poikasi kädestä surmasi. Sillä niin on Zeus määrännyt kallistaen korvansa Pelopsin kirouksille, jolta pojan ryöstit.»

Tämä oraakkelivastaus tuotti Laiokselle ja hänen puolisolleen paljon huolta. Kun Iokaste sitten tuonnempana todella synnytti hänelle pojan, antoi hän puhkaista hänen jalkansa ja orjan viedä hänet heitteille Kithaironin vuorelle, jotta hän siellä tuhoutuisi. Orja kuitenkin sääli pienokaista eikä raskinut panna häntä tuhoutumaan. Hän antoi lapsen Korinthoksen kuninkaan Polyboksen palvelijalle, jonka tapasi kuninkaan laitumilla. Palvelija vei pienokaisen herralleen ja kuninkaalleen. Polyboksella ja hänen puolisollaan Meropella ei itsellään ollut lapsia, minkä vuoksi he mielistyivät tähän pienokaiseen ja päättivät ottaa hänet omaksi lapsekseen. Lapsen ajettuneitten jalkojen vuoksi he antoivat hänelle nimen Oidipus, »turpeajalkainen». Oidipus sai huolellisen kasvatuksen ja kasvoi kauniiksi, uljaaksi nuorukaiseksi, ja hänen tuli saada periä Korinthoksen valtaistuin. Itse hän luuli olevansa kuninkaan ja kuningattaren oma poika. Mutta hänen jo ollessa täysikasvuinen sattui tapaus, jolla oli kohtalokas vaikutus hänen koko elämäänsä. Pidoissa sattui kerran toinen samanikäinen humalapäissään sanomaan hänelle, että hän onkin löytölapsi eikä suinkaan kuninkaanpoika. Levottomuuden ja suuttumuksen valtaamana Oidipus suoraa päätä meni vanhempainsa luo ja pyysi saada varman tiedon asiasta. Vanhemmat koettivat kaikin tavoin haihduttaa hänen epäilyksiään, mutta heidän vastauksensa ei kuitenkaan täydelleen tyydyttänyt häntä.

Oidipus päätti nyt omin päin kääntyä Delphoin oraakkelin puoleen saadakseen varman tiedon. Vanhempiensa tietämättä hän lähti matkalle. Mutta ennustietoinen jumala ei vastannutkaan hänen esittämäänsä kysymykseen, vaan sen sijaan antoi

sen kauhean tiedon, että hän oli tappava isänsä ja menevä äitinsä kanssa avioliittoon.

Kauhusta jähmettyen Oidipus kuuli nämä hirveät sanat. Paikalla hän unohti kaikki huolet ja epäilykset, mitä hänellä oli ollut omasta sukuperästään. Toiset, kamalammat huolet nyt kiduttivat hänen sieluaan. Hän päätti paeta kauas pois eikä enää koskaan palata vanhempainsa luo. Sen sijaan että hän siis olisi lähtenyt takaisin Korinthokseen, jonka kuningasta ja kuningatarta hän edelleenkin piti todellisina vanhempinaan, hän vaelsikin vastakkaiseen suuntaan vievää tietä Phokiiseen. Hänen siellä tullessa paikkaan, jossa kolme tietä yhtyi, tuli vastaan vaunut, joissa istui vanha kunnianarvoisa mies ja hänen seurassaan muutamia muita. Vaunujen ajaja aikoi häätää Oidipuksen tieltä, tämän ja vaunuissa olevain kesken syntyi tora ja kiivastuen nuorukainen löi hevosten ohjaajaa, minkä johdosta vaunuissa istuva vanhus paikalla iski häntä. Oidipus siitä julmistui ja surmasi sekä vanhuksen että hänen seurueensa. Yksi ainoa heistä pääsi pakoon.

Se mies, jonka Oidipus täten surmasi, olikin hänen oikea isänsä, Theeban kuningas Laios. Välittämättä siitä, mitä oli tapahtunut, hän kuitenkin jatkoi matkaansa Theebaan.

Tätä kaupunkia oli hiljakkoin kohdannut kamala onnettomuus, ja sen kaikki asukkaat olivat kauhun vallassa. Vihamielinen jumala oli manalasta lähettänyt sphinksin, kauhean hirviön, jolla oli neidon pää ja rinta, ruumis taas leijonan ja linnun siivet. Sphinksi asettui vuorelle kaupungin läheisyyteen ja hävitti seutua. Jokaiselle ohikulkijalle se esitti arvoituksen, ja ken ei sitä osannut selittää, sen se tappoi. Täten oli Iokaten veljen Kreonin eräs poikakin jo saanut surmansa, hän kun jalomielisesti oli lähtenyt sphinksiä vastaan ja koettanut sen arvoituksen arvata. Hänetkin oli hirviö saanut saaliikseen. Kun sanoma Laioksen kuolemasta saapui Theebaan, julisti Kreon, että se, joka selittäisi sphinksin arvoituksen ja siten vapauttaisi maan tästä onnettomuudesta, saisi Iokaten puolisokseen ja Theeban kuninkuuden.

Matkallaan Theebaan Oidipus tuli siihen paikkaan, johon sphinksi oli asettunut. Se esitti hänellekin arvoituksensa. Se kuului näin: Mikä on se, joka aamulla kulkee neljällä jalalla, päivällä kahdella ja illalla kolmella jalalla? Oidipus vastasi: Se on ihminen. Elämänsä aamuna hän kulkee käsillään ja jaloillaan, elämänsä keskipäivällä kahdella jalalla ja vanhuudessa hän käyttää sauvaa tukenaan. Kun sphinksi kuuli tämän, syöksyi se alas kalliolta, jossa se oli maannut. Theeba oli vapautunut vaivastaan, ja koko kaupunki riemuitsi vapautensa takaisinsaannista. Kreonin lupauksen mukaan tuli Oidipuksesta nyt Theeban kuningas, ja hän sai äitinsä Iokasten puolisokseen. Delphoin oraakkelin hirmuennustus oli täten toteutunut.

Monta vuotta Oidipus nyt puolisonsa Iokasten kanssa hallitsi maata ja kaikki kansalaiset kunnioittivat häntä miehenä, joka oli vapauttanut kaupungin suuresta vaivasta. Iokaste synnytti hänelle kaksi poikaa, Polyneikeen ja Eteokleen, ja kaksi tytärtä, Antigonen ja Ismenen. Mutta se raskas synti, joka tähän avioliittoon sisältyi, ei ajan pitkään voinut jäädä rankaisematta. Jumalat lähettivät julman ruton, joka riehui kautta maan. Ihmisiä ja eläimiä kuoli kosolta, ja katovuoden johdosta tuli kova nälänhätä. Kuningas Oidipus lähetti nyt lankonsa Kreonin Delphoin oraakkelilta kysymään, kuinka maanvaivoista voitaisiin päästä. Kreon toi palatessaan sen tiedon, ettei kuningas Laioksen murhaa vielä ollut sovitettu ja että tämä murha raskaana kirouksena rasitti maata. Oidipus koetti nyt kaikin voimin saada murhaajan tietoonsa ja lähetti muun muassa noutamaan Teiresias-tietäjää saadakseen häneltä apua tutkisteluissaan. Kuningas Oidipuksen eteen astuessaan Teiresias alussa ei tahtonut antaa minkäänlaisia tietoja. Vasta kun Oidipus vihastuen syytti Teiresiasta itseään murhan aiheuttajaksi, heltisi tietäjän kieli ja hän ilmoitti, että Oidipus itse oli murhaaja. Oidipuksen valtasi tämän syytöksen johdosta hirmuinen vihastus. Hän luuli Kreonin tahtovan Teiresiaan avulla syöstä hänet valtaistuimelta anastaakseen itse vallan. Molem-

pain langosten riidellessä ankaran kiihkon vallassa koetti Iokaste välittää. Hän tahtoi hälventää sen raskaan murheen ja kiduttavan huolen, jotka Teiresiaan sanoista olivat Oidipuksen sielussa syntyneet. Rauhoittaakseen hän tälle kertoi, mitä kokemuksia hänellä itsellään oli ollut tietäjistä ja oraakkelien ennustuksista. Niinpä oli Delphoin oraakkeli hänen edelliselle puolisolleen ennustanut, että hän saisi oman poikansa kädestä surmansa, mutta sen sijaan hänet olikin surmannut rosvo vieraassa maassa, kolmen tien risteyksessä. Sen verran muka oraakkeleihin oli luottamista. Nämä sanat eivät suinkaan rauhoittaneet Oidipusta, vaan päinvastoin synnyttivät hänen mielessään kauhean pelon. Hän muisti, kuinka hän itse oli surmannut vanhan miehen paikassa, jossa kolme tietä yhtyi. Ja hän tiedusteli nyt tarkkaan puolisoltaan, minkä näköinen Laios oli ollut ja miten murha oli tapahtunut. Ja kuta enemmän hän sai tietää, sitä enemmän hän huomasi kaiken mitä kamalimmin sopivan kohtaukseen, jonka hän nyt elävästi muisti.

Oidipus ei kuitenkaan vielä heittänyt kaikkea toivoa, että Laioksen murhaaja sittenkin olisi joku toinen, eikä hän. Tutkimuksia jatkettaessa tuli kuitenkin Korinthoksesta airut, joka ilmoitti Polybos-kuninkaan kuolleen ja Korinthoksen väestön päättäneen valita Oidipuksen hänen seuraajakseen. Alussa Oidipus riemastui siitä, että Polybos oli kuollut luonnollisen kuoleman ja ettei siis hän oraakkelin ennustuksen mukaan ollut omaa isäänsä tappanut. Vielä häntä kuitenkin huolestutti oraakkelin vastauksen toinen osa, jonka mukaan hän oli menevä äitinsä kanssa naimisiin. Kun korintholainen sanantuoja kuuli hänen puhuvan semmoista, koetti hän rauhoittaa hänet täydellisesti ilmoittamalla, ettei hän olekaan Polyboksen eikä Meropen poika. Hän itse, sanantuoja, oli nimittäin saanut hänet pienenä lapsena paimenelta, joka kaitsi karjaa Kithaironin rinteillä, ja vienyt hänet kuningas Polybokselle ja kuningatar Meropelle, jotka olivat ottaneet hänet omaksi lapsekseen. Nyt Iokastelle selvisi oikea asianlaita ja sen koko kamaluus. Hän syöksyi palatsiin ja hirtti itsensä. Oidipus,

joka ei vielä kaikkea aavistanut, jatkoi kuitenkin korintholaisen airuen kuulustelua ja kuulusteltuaan tarkkaan palvelijankin, joka oli pelastunut hänen surmatessaan Laios-kuninkaan seuralaisineen, hän vähitellen pääsi koko sen hirmuisen totuuden perille, että hän itse oli Laioksen poika ja että hän oli oman äitinsä kanssa naimisissa. Epätoivoissaan kuningas hyökkäsi palatsiin ja nähdessään Iokasten makaavan lattialla ruumiina repi kultaisen soljen hänen vaatteistaan ja puhkaisi silmänsä pistelemällä kerran toisensa jälkeen sitä neulalla, minkä jälkeen hän raadelluin silmin ja verisin kasvoin juoksi ulos palatsista mitä kauheimman kärsimyksen kuvana.

Monien ja raskaitten kärsimysten jälkeen tuli Oidipuksellekin vapautuksen hetki. Uskollisen tyttärensä Antigonen saattamana hän vaelsi vieraisiin maihin ja tuli vihdoin Kolonoksen kukkulalle Atheenan ulkopuolelle. Hän oli taivaasta saanut varman tiedon, että hänen kärsimyksensä siellä päättyisivät ja että hän siellä saisi levon. Yksin hän verkallisin askelin kulki sille paikalle, jossa hänen oli sallittu erota elämästä. Ei kukaan saanut koskaan tietää, missä muodossa kuolema hänet otti seuraansa. Hiljaa ja tuskitta hän maan päältä erosi. Mutta siitä pitäen hänen henkensä eli Kolonoksessa Atheenan suojelijana.

Seitsemän retki Theebaa vastaan.

1. Polyneikes maanpaossa.

Kuningas Oidipuksen soaistua itsensä epätoivoissaan niistä kauheista teoista, jotka hänellä oli omallatunnollaan, ryhtyi hänen lankonsa Kreon kaupunkia hallitsemaan. Oidipuksen

pojat Polyneikes ja Eteokles eivät nimittäin vielä olleet täysi-ikäisiä. Seuraavina vuosina sekä Polyneikes että Eteokles kuitenkin osoittivat julkeata ylenkatsetta isäänsä kohtaan, jota oli kohdannut niin raskas kohtalo. Huomatessaan poikainsa ynseyden ja vihamielisyyden Oidipus kirosi heidät: he eivät koskaan saisi rauhassa jakaa isänsä perintöä, vaan eläisivät ainaisessa epäsovussa ja riidassa. Kun myöhemmin poikain ylenkatse esiintyi vielä julkeampana, rukoili Oidipus Zeusta ja muita jumalia, että hänen poikansa surmaisivat toisensa taistellessaan keskenään vallasta.

Estääkseen isänsä kirouksia toteutumasta Polyneikes ja Eteokles sopivat siitä, että he vuorotellen hallitsisivat Theebaa, vuoden kerrallaan. Mutta kauan ei yksimielisyyttä kestänyt. Kapinassa, jonka Eteokles itse sai kaupungissa aikaan, hän syöksi vallasta vanhemman veljensä ja ajoi hänet Theebasta maanpakoon.

Polyneikes lähti nyt Argokseen, jossa Adrastos-kuningas hallitsi. Samalla haavaa hänen kanssaan tuli sinne Tydeus, Oineuksen poika, Aitoliasta paeten. Molempain uroitten, Polyneikeen ja Tydeuksen, välillä syntyi kuninkaan linnan esipihalla riita. Kuningas Adrastos riensi katsomaan, mikä on hätänä. Nähdessään molempain vieraitten kilpikuvat hän hämmästyi. Hänelle näet oli oraakkeli kerran lausunut, että hänen tuli naittaa tyttärensä jalopeuralle ja metsäkarjulle. Nyt hän näki, että Polyneikeella oli jalopeura kilvessään ja Tydeuksella metsäkarju. Adrastes luuli nyt käsittävänsä oraakkelin tarkoituksen, otti molemmat muukalaiset mitä sydämellisimmin vastaan ja antoi heille runsaita lahjoja. Ja vähän ajan kuluttua hän antoi heille molemmat tyttärensä avioksi.

Adrastos päätti sitten yrittää viedä molemmat vävynsä heidän omaan maahansa takaisin. Ensiksi oli Polyneikeen vuoro. Argos-maan kaikkia etevimpiä ruhtinaita ja sankareja kehoitettiin innokkaasti yhtymään suureen sotaretkeen Theebaa vastaan. Varsinkin Amphiaros-lankoaan hän koetti saada yritykseen suostumaan. Amphiaros ja Adrastos olivat varemmin

olleet vihamiehiä, mutta sittemmin sopineet, ja Adrastos oli antanut sisarensa Eriphylen Amphiarokselle vaimoksi, ja lisäksi sovittiin, että jos riidan aiheita vastakin ilmaantuisi langosten välille, saisi Eriphyle olla sovintotuomarina ja ratkaista asian. Amphiaros oli kuulu kautta Hellaan sekä suuren urheutensa että hurskautensa ja tietäjäkykynsä vuoksi. Tulevaisten tapausten tietonsa avulla hän arvasi, että Adrastoksen Theebaa vastaan hankkima sotaretki päättyisi sotajoukon täydelliseen tuhoon. Hän ei sen vuoksi noudattanut kuninkaan kehoitusta, vaan piilottautui.

Polyneikes keksi kuitenkin keinon. Hänellä oli kaunis kultainen kaulanauha, jonka itse Hephaistos oli valmistanut. Tämän hän lahjoitti Eriphylelle ja sai siten tämän rupeamaan Adrastoksen puolelle, ilmaisemaan Amphiaroksen piilopaikan ja taivuttamaan hänet sotaretkelle lähtemään. Mutta Amphiaros tiesi, että se hänelle itselleen tuottaisi tuhon. Suuren sotajoukon päällikköinä olivat Argoksen seitsemän etevintä sankaria, näiden luvussa Adrastos ja Amphiaros, Polyneikes ja Tydeus. Siitä syystä tätä sotaretkeä sanotaan seitsemän retkeksi Theeba vastaan. Kun matkalla kuljettiin Nemean ohi, vaivasi sotajoukkoa kova jano ja vettä etsittiin turhaan. Nuorta, Hypsipyle-nimistä naista, joka käsivarrellaan kantoi pientä poikaa, käskettiin opastamaan miehet lähteelle. Hän oli Nemean kuninkaan orjatar ja poika oli kuninkaan poika, jonka hoitaja Hypsipyle oli. Nähdessään armeijan hädänalaisen tilan tyttö laski lapsen maahan ison puun varjoon ja opasti uroot metsässä olevalle lähteelle. Sillä välin kuitenkin käärme tappoi poikasen. Nemean kuningas vihastui tästä niin, että tahtoi surmata Hypsipylen, mutta Adrastos ja Amphiaros rukoilivat häntä säästämään vaimon hengen, ja heidän välityksensä tehosi. Amphiaros piti kuitenkin tapausta huonona enteenä. Samoin kuin käärme oli tappanut pojan, samoin theebalaiset tuhoaisivat sotajoukon, he kun polveutuivat Kadmoksen ennen vanhaan kylvämistä lohikäärmeenhampaista. Hän antoi sen vuoksi lapselle nimeksi Arkhemoros, »edeltäkuolija». Pojan

kunniaksi nämä seitsemän sankaria panivat toimeen uhkeat juhlakisat, Nemean kilpakisat, joita siitä pitäen vietettiin joka toinen vuosi.

2. *Theeban piiritys.*

Kun nämä seitsemän sankaria olivat tulleet Theeban läheisyyteen, lähettivät he ensinnä Tydeuksen tarjoamaan Eteokleelle sovinnollista riidanratkaisua. Mutta theebalaiset häpäisevästi torjuivat Tydeuksen ehdotuksen, minkä vuoksi sankarin valtasi niin ankara suuttumus, että hän haastoi kaikki etevimmät theebalaiset kaksintaisteluun. Ja kaikki, jotka vaatimukseen suostuivat, hän voitti. Tästä kiukustuneina theebalaiset asettivat hänelle väijytyksen, kun hän palasi kaupungista leiriin — kokonaista viisikymmentä miestä oli lähetetty häntä vastaan — mutta valtava uros kaatoi tappelussa koko joukon, ja vain yksi mies pääsi karkuun viemään tapauksesta tietoa theebalaisille.

Nyt ne seitsemän urosta, jotka joukkoineen olivat Theeban muurien edustalla koolla, valmistautuivat käymään kaupungin kimppuun. Kaupungin muureissa oli seitsemän porttia ja seitsemästä uroosta jokainen arvan mukaan sai yhden portin osalleen.

Kaupungissa Eteokles johti puolustusta. Hän oli vakoojilta kuullut, kuinka vihollisten sotajoukko oli jakaantunut seitsemää porttia kohti. Hän jakoi nyt vuorostaan armeijansa seitsemään osastoon ja sillä portilla, jota vastaan hän odotti Polyneikes-veljensä hyökkäävän, hän itse johti puolustusta.

Taistelun raivotessa kiihkeimmillään Eteokles airuen välityksellä vaati hiljaisuutta. Hän ehdotti taistelun lakkautusta, jotta niin monen tuhannen urhoollisen soturin veri säästyisi. Sen sijaan hän haastoi veljensä kaksintaisteluun, ja voittaja saisi Theeban kuninkuuden. Hyökkäävä puoli hyväksyi tämän ehdon, ja lyhyitten valmistusten jälkeen Polyneikes ja Eteokles

kävivät toistensa kimppuun. Pitkän epätoivoisen taistelun jälkeen, jossa onni vuoroin kääntyi toisen, vuoroin toisen puolelle, Polyneikes vihdoin kuolevana kaatui, mutta ennätti kuitenkin viime silmänräpäyksessä koota viimeiset voimansa ja syöstä miekkansa veljensä sydämeen. He vaipuivat kuolleina toistensa rinnalle. Oidipuksen kirous oli toteutunut.

Kun täten molemmat veljekset olivat kaatuneet eikä siis mitään todellista ratkaisua syntynyt, syttyi sota uusin vimmoin. Kreon, joka molempain veljesten kuoltua jälleen oli saanut vallan, sai vanhalta Teiresias-tietäjältä sen oraakkelintiedon, että Theeba voitiin pelastaa vain uhraamalla Kreonin poika Menoikeus sodanjumala Areelle sovintouhriksi. Kreon kauhistui Teiresiaan sanoista ja kehoitti Menoikeusta pakenemaan kiireimmiten. Mutta Menoikeus, joka oli kuullut Teiresiaan sanat, päätti itse uhrautua kaupungin puolesta. Hän paljasti miekkansa ja lävisti sillä oman rintansa.

Sillä välin kuusi argiiviläistä urosta koetti väkirynnäköllä valloittaa Theeban muurit. Mutta ylinnä raivosi hurja Kapaneus-uros. Hän kiipesi muurin sakaroille ja kerskasi valloittavansa kaupungin, vaikka itse Zeus vasamillaan koettaisi sen estää. Mutta samalla häneen sattuikin korkeudesta salama, niin että hän suistui kuolleena maahan. Hurja kauhu valtasi nyt argiivit, kun taas theebalaiset turvautuivat taivaan apuun. Argiivit syöksyivät suin päin lakeuden poikki pakoon. Amphiarosta ajoi takaa muuan theebalaisten johtajista, joka juuri oli pistämäisillään keihäänsä hänen selkäänsä, kun samalla Zeus salamalla halkaisi maan ja Amphiaros hevosineen, vaunuineen katosi maan alle. Argiivien muista johtajista sai toinen toisensa jälkeen takaa-ajossa surmansa. Vain Adrestos pääsi nopealla Areion-hevollaan pakoon.

3. *Antigone.*

Kun viholliset oli karkoitettu ja Theeba pelastunut, käski Kreon-kuningas kunnianosoituksin haudata Eteokleen, joka oli kaatunut taistelussa isänmaansa puolesta, mutta jättää Polyneikeen ruumiin hautaamatta, koirain ja lintujen saaliiksi, koska hän oli tullut isänmaataan tuhoamaan. Kuoleman oma oli, ken uskalsi hänen käskyänsä uhmata. Hän asetti vartijoita Polyneikeen ruumiin ääreen, jottei kukaan uskaltaisi vasten hänen kieltoaan sitä haudata.

Kuninkaallisessa palatsissa kuitenkin oli muuan, jonka sydän kapinoi Kreonin jumalatonta käskyä vastaan. Tämä oli kaatuneitten veljesten sisar Antigone. Hänestä oli selvää, ettei ainoallakaan ihmisellä ole oikeutta kieltää vainajalta viimeistä kunniaa. Kuolevaiset ihmiset eivät saa rikkoa jumalten ikuisia lakeja. Koetettuaan turhaan saada Ismene-sisarensa mukaansa hän yksin hiipi ulos, ja hänen onnistui vartijain huomaamatta heittää pari kourallista multaa veljensä ruumiille. Sitten vartijat kuitenkin huomasivat hänet ja raastoivat hänet Kreonin eteen. Tälle impi vapaasti ja peittelemättä tunnusti, mitä hän oli tehnyt. Kuolemaan hän oli valmis, mutta ei mikään voinut pidättää häntä täyttämästä luonnollista velvollisuutta kuollutta veljeään kohtaan. Kreon raivostui. Turhaan koetti hänen ainoa elossa oleva poikansa Haimon, jolle Antigone oli kihlattu, lepyttää isänsä vihaa. Ankaran sananvaihdon jälkeen poikansa kanssa Kreon käski viedä Antigonen pois ja muurata hänet maanalaiseen hautaholviin nälkään kuolemaan.

Nyt astui kuninkaan eteen vanha Teiresias-ennustaja ja varoitti häntä ankarasti rikkomasta niin pahasti jumalain tahtoa vastaan, moinen rikos kun ei jäisi rankaisematta. Kauan Kreonin mieli pysyi jäykkänä. Kiukkuisesti hän sätti ennustajaa väittäen hänen saaneen Antigonen ystäviltä lahjoja. Teiresias silloin selvin sanoin ilmoitti, että koska Kreon nyt syöksee haudan syvyyteen elävän ihmisen, surmaa hän samalla

myös oman sukunsa jäsenen. Vasta nyt Kreon alkoi pelätä ja riensi hautaholviin pelastamaan Antigonen. Mutta hän tuli liian myöhään. Holvissa hän tapasi Antigonen silmukassa kuolleena riippuen ja Haimonin epätoivoisena kihlattunsa ruumiin vieressä. Kreonin astuessa sisään hän otti tikarinsa ja pisti sen omaan rintaansa.

Murtunein mielin Kreon palasi kuninkalliseen palatsiinsa ja siellä häntä odotti uusi kauhea surunsanoma. Hänen puolisonsa Eurydike, joka jo oli saanut tiedon Haimonin ja Antigonen kuolemasta, oli epätoivoissaan viimeisen poikansa kuolemasta surmannut itsensä. Kreon oli saanut kohtalokkaan rangaistuksen sydämettömyydestään Polyneikes-vainajaa kohtaan.

Argonautit.

1. Kultainen oinaan talja.

Orkhomenoksessa, Pohjois-Boiotiassa, hallitsi Atamas-niminen kuningas. Hänen puolisonsa Nephele (pilvi) oli jumalsukua ja heillä oli kaksi lasta, Phriksos ja Helle. Tämän jumalpuolison lisäksi hän otti avioksi ihmissukuakin olevan naisen, jonka nimi oli Ino. Mutta Nephele hylkäsi silloin hänet ja lähti vihastuneena talosta. Ino, joka kunnigas Atamalle synnytti kaksi poikaa, suosi näitä kaikin tavoin lapsipuolien rinnalla. Jopa hän lopulta koetti kaikin tavoin tuhotakin Phriksoksen ja Hellen.

Muun muassa hän houkutteli maansa naiset paahtamaan siemeneksi aiotun viljan. Kun tämä siemen sitten kylvettiin, ei se tietysti itänyt, vaan maassa syntyi kova nälänhätä. Atamas lähetti tiedustelemaan Delphoin oraakkelilta, mitä tämän anka-

ran vaivan voittamiseksi oli tehtävä. Lähettiläät, jotka hän Delphoihin lähetti, oli häijy kuningatar kuitenkin lahjonut, ja he toivat valheellisen tiedon, että kato lakkaisi, jos Phriksos uhrattaisiin Zeukselle. Kauan Atamas kieltäytyi tätä neuvoa noudattamasta, mutta vihdoin kansan napina ja uhkailu pakotti hänet. Mutta juuri kun poika oli vietävä alttarille uhrattavaksi, lähetti hänen äitinsä Nephele taivaasta siivekkään kultaisen oinaan, joka otti Phriksoksen sisarensa keralla selkäänsä ja kantoi heidät pois korkealla ilmassa yli vuorien ja laaksojen. Kun he tulivat erään meren kohdalle, joka erotti kaksi läheckäistä maata toisistaan, uskalsi Helle katsoa alas syvyyteen, mutta kun hän näki kuohuvat aallot, pyörrytti häntä ja hän putosi oinaan selästä ja hukkui. Hänestä tämä vesi sai nimensä Hellespontos, Helleen meri. Mutta Phriksos pääsi onnellisesti Aia- eli Kolkkis-nimiseen maahan, joka on kaukana Mustan meren perimmäisessä sopessa. Siellä hallitsi auringonjumalan Helioksen poika Aietes, joka otti kuninkaanpojan ystävällisesti ja vieraanvaraisesti vastaan. Ja kun tästä oli kasvanut voimallinen ja uljas nuorukainen, antoi hän hänelle oman tyttärensä avioksi.

Oinaan Aietes uhrasi Zeukselle, ripustaen sitten sen kultaisen taljan Areen lehtoon, jossa kaksi peloittavaa, aina valvovaa lohikäärmettä sitä vartioi. Siellä se pitkät ajat riippui hyvässä turvassa.

2. *Iason ja Pelias.*

Iolkoksessa, Thessalian lahden perukassa hallitsi Aison. Aisonin kukisti valtaistuimelta hänen velipuolensa Pelias, väärämielinen ja ilkeä mies, joka itse rupesi kuninkaaksi.

Aison ei ollut saanut lapsia sinä aikana, jonka hän oli ollut valtaistuimella. Vasta kun hän oli valtansa menettänyt, syntyi hänelle poika. Mutta kun hän pelkäsi, että Pelias yrittäisi murhauttaa lapsen, levitti hän semmoista huhua, että lapsi

heti syntymänsä jälkeen oli kuollut, ja sen johdosta hän vietti talossaan hautajaisetkin. Salaa hän kuitenkin lähetti poikansa kuulun kentaurin Kheironin luokse, jotta tämä opettaisi hänelle kaikki miehuuden avut. Nuori Iason — se oli pojan nimi — kasvoi nyt kentaurin luolassa uljaaksi, voimakkaaksi nuorukaiseksi.

Kun Iason oli täyttänyt kaksikymmentä vuotta, lähti hän Iolkokseen ja ilmestyi siellä peittelemättä ja rohkeasti setänsä Peliaan eteen. Kuningas pelästyi nähdessään uhkean nuorukaisen ja huomatessaan, ettei hänellä toisessa jalassaan ollut sandaalia. Hänelle oli nimittäin jo aikoja sitten oraakkeli kerran sanonut, että hänen tuli varoa vuorilta tulevaa miestä, jolla on vain toisessa jalassa kenkä. Säikähtyen hän nyt kysyi nuorukaisen nimeä ja sukua. Iason vastasi suoraan olevansa Aisonin poika ja tulleensa vaatimaan takaisin kuninkuutta, jonka Pelias oli hänen isältään ryöstänyt. Hän ei kuitenkaan tahtonut ratkaista riitaa miekalla ja keihäällä, vaan ystävyydessä. Hän lupasi jättää Peliaalle kaiken omaisuuden, pellot ja karjan, jotka Pelias oli Aisonilta ryöstänyt, mutta valtaistuimen ja kuninkuuden hän vaati takaisin. Pelias, joka oli yhtä viekas kuin väärämielinenkin, ei uskaltanut julkisesti evätä. Hän toivoi sen sijaan sukkelan juonen avulla pääsevänsä vaarallisesta kilpailijastaan. Hän lupasi luovuttaa vallan, jos Iason toisi hänelle Kolkkiista kultaisen oinaan taljan. Iason ihastui Peliaan ehdotuksesta, suostui ehtoon ja lupasi lähteä kultaista oinaan taljaa noutamaan.

3. *Argon lähtö.*

Iason ryhtyy paikalla vaarallisen retkensä valmistuksiin. Hänellä oli mitä parhaat toiveet siitä, että hän kykenee onnellisesti suorittamaan uhkarohkean tehtävänsä. Olihan hän itse taivaan valtijattaren Heran mahtavan suojeluksen alainen. Hera oli Peliaaseen suuttunut siitä, ettei tämä suorittanut hä-

nelle tulevia uhreja. Iasonille hän sitävastoin oli suopea ja armollinen. Iason oli nimittäin kerran vuoristossa kulkiessaan tavannut vanhan naisen, joka oli voivotellen pyytänyt häntä kantamaan hänet joen .poikki. Iason oli nostanut hänet voimakkaille olkapäilleen ja kantanut hänet toiselle rannalle. Tämä vanha eukko olikin Hera itse, joka sillä tavalla tahtoi koetella häntä, ja siitä pitäen hän oli jumalattaren erikoisessa suosiossa.

Iason älysi kuitenkin, etteivät hänen voimansa riittäneet niin valtavaan yritykseen. Hän lähetti sen vuoksi sanan koko Hellaaseen ja kehoitti kaikkien maakuntain urhoja tulemaan tälle vaaralliselle retkelle. Ja kaikki kuuluimmat sankarit noudattivatkin kehoitusta. Arkadian vuorimaasta tuli väkevä Ankaios, joka myöhemmin sai surmansa Kalydonin metsäkarhun ajossa. Molemmat kaksoset Kastor ja Polydeukes tulivat niinikään mukaan, samoin Lynkeus, »ilvessilmä», jolla oli niin terävä näkö, että hän näki kallionkin läpi. Teseus lähti myös matkaan, jopa lupasi itse valtava Herakleskin tulla, vaikkei hän vielä ollutkaan suorittanut kaikkia Eurystheuksen kahtatoista urotyötä. Aseenkantajana hänellä oli nuori Hylas-poika. Vieläpä Orpheus-laulajakin, joka ihmeellisellä laulullaan sai joet kääntymään ja villieläimet talttumaan, tuli matkalle mukaan.

Kun uroot saapuivat Iolkokseen, oli siellä jo rannalla valmiina laiva, jonka oli määrä kuljettaa heidät meren poikki. Se oli viisikymmenhankainen ja ensimmäinen iso laiva, jolla helleenit kulkivat meren poikki. Phriksoksen poika Argos oli sen rakentanut Pelionin rinteiltä tuoduista tammista ja hänestä se sai nimen Argo. Athene-jumalatar, joka Heran keralla suojeli Iasonia, sovitti laivan keulapuuhun kappaleen Dodonan pyhää ennustammea.

Urhojoukolle oli nyt valittava johtaja. Kaikki viittasivat ensin Herakleeseen, jonka maine oli suurin. Herakles ei kuitenkaan ottanut kunniaa vastaan, vaan ehdotti Iasonia, joka valittiinkin johtajaksi. Sitten määrättiin arvalla, mikä paikka laivalla kullekin tulisi. Joka soututuhdolle asettui kaksi urosta.

Mutta keskimmäiselle soutupenkille asetettiin arpaa heittämättä Herakles ja Ankaios, jotka olivat uroista voimakkaimmat. Tiphys, joka paraiten tunsi tuulien ja aaltojen reitit merellä, valittiin perämieheksi, ja teräväsilmäisestä Lynkeuksesta tuli laivan luotsi.

Sitten uhrattiin jumalille kaksi upeaa härkää. Ja onnea lupaavin entein uroot nousivat laivaan, joka nopeasti, suotuisain tuulien työntelemänä, kantoi heidät meren poikki.

4. *Argonautit Lemnos-saarella.*

Argonautit poikkesivat ensiksi Lemnos-saareen. Siellä oli edellisenä vuonna tehty kauhea ilkityö. Lemnoslaiset olivat sotaretkellä ryöstäneet suuren joukon kauniita naisia ja tuoneet ne vankina kotiinsa. Sitten he olivat siihen määrään mielistyneet näihin vankeihinsa, että he niiden vuoksi laiminlöivät omat vaimonsa. Lemnoksen naiset sydäntyivät siitä julmasti ja päättivät kostaa. He hyökkäsivät miestensä ja poikainsa kimppuun ja surmasivat kaikki. Pian he kuitenkin huomasivat, että miehittä oli sangen vaikea elää. Kuka suojelisi maata vihollisia vastaan ja ken viljelisi pellot? Huomatessaan nyt upean laivan lähestyvän saarta ja laskevan rantaan, he päättivät houkutella vieraat jäämään saarelle heidän miehikseen. He salasivat argonauteilta omain miestensä surman, valehdellen näiden lähteneen Thraakiaan, jossa he olivat niin hyvin viihtyneet, että olivat jääneet sinne. Argonautit eivät tosin suostuneet menemään naimisiin heidän kanssaan, mutta jäivät kuitenkin heidän vieraikseen ja tulivat heidän kaupunkiinsa, jossa he monta päivää huvittelivat naisten keralla, niin että pian aivan unohtivat matkan jatkon. Onneksi oli Herakles muutamain muitten uroitten kanssa jätetty laivaa vartioimaan. Kun maihin menneet viipyivät kauan, tuli Herakles ja moitti tuimasti heidän kevytmielisyyttään ja muistutti heille matkan päämäärää ja tarkoitusta. He silloin häpesivät, seurasivat hänen mukanaan rantaan ja lähtivät jälleen merelle.

5. *Seikkailut dolionien maassa.*

Laiva laski pian sen jälkeen Hellespontoon, Aasian ja Euroopan väliseen kapeaan salmeen, ja tuli siitä edelleen Propontiin väljemmille vesille. Propontiissa on Kyzikoksen niemimaa, jolla dolionit ja heidän kuninkaansa Kyzikos ottivat heidät vieraanvaraisesti vastaan ja kohtelivat heitä kaikin puolin kuin ystäviä. Oraakkeli oli nimittäin kerran heille sanonut, että kun heidän saarelleen saapuisi jumalainen urosjoukko, niin oli nämä otettava hyvin vastaan eikä ryhdyttävä heitä vastaan taistelemaan.

Mutta läheisyydessä asui villejä jättiläisiä, joilla oli kaikilla kuusi valtavaa käsivartta, kaksi olkapäistä, neljä kyljistä riippuen. Argonauttien yrittäessä lähteä satamasta merelle koettivat nämä hirviöt suurilla kivenlohkareilla sulkea sataman suun, mutta Herakles tappoi nuolillaan ilkimykset ja Argon tie merelle oli jälleen vapaa.

Myötäisellä tuulella jatkettiin taas matkaa, mutta yöllä tuuli kääntyi vastakkaiseksi uroitten sitä huomaamatta, ja laiva palasi takaisin dolionien maahan. Yön pimeydessä argonautit nousivat maalle, rantaa tuntematta. Dolionit, jotka huomasivat, että aseellisia miehiä oli pimeän suojassa astunut maihin, luulivat heitä vihamielisiksi rosvoiksi, jotka aikovat hyökätä heidän kimppuunsa, ja juoksivat rantaan täysissä aseissa. Yön pimeydessä syntyi tuima käsikähmä, jossa monta dolionia kaatui. Iason itse surmasi heidän kuninkaansa Kyzikoksen. Päivän koittaessa kumpikin puoli huomasi kauhukseen, kuinka onnettomasti oli erehdytty. Kolme päivää vietettiin nyt surujuhlia kaatuneen kuninkaan muistoksi ja hänen haudalleen luotiin kumpu, joka sitten monet vuodet oli purjehtijain maamerkkinä.

6. *Herakles ja Hylas.*

Useita päiviä argonautit sitten soutivat edelleen sanottaviin seikkailuihin joutumatta. Päivät olivat toistensa kaltaisia, ja uroot alkoivat pitkästyä yksitoikkoiseen soutuun. Vihdoin vain Herakles soutukumppaninsa Ankaioksen kanssa veteli hellittämättä. Mutta lopulta airo katkesi Herakleen ponnistellessa voimakkaasti. Laskettiin sen vuoksi Myysian rantaan hieman lepäilemään. Herakles lähti metsään hakemaan petäjää, mistä voisi veistää uuden airon. Samalla hänen aseenkantajansa, nuori kaunis Hylas, jota Herakles rakasti yli kaiken, meni lähteestä vettä noutamaan. Kun Hylas oli löytänyt lähteen ja kumartunut ammentamaan vettä, näki lähteen nymfi ihanan nuorukaisen ja hänen mielessään syttyi kaiho saada hänet omakseen. Hän kiersi käsivartensa nuorukaisen kaulan ympäri ja veti hänet alas pyörteisiin ja näin Hylas katosi lähteeseen. Polyphemos, eräs argonauteista, kuuli pojan huudon nymfin vetäessä hänet syvyyteen ja kertoi asian Herakleelle, joka juuri kaadettuine mäntyineen palasi metsästä. Hän lähti nyt Polyphemoksen kanssa etsimään kadonnutta nuorukaista. Koko ajan he huutelivat Hylaan nimeä ja heistä tuntui kuin he olisivat etäisyydestä kuulleet pojan heikot vastaukset. Ääni kuuluikin läheisestä lähteestä, mutta vaikka he olisivat miten etsineet, eivät he häntä löytäneet.

Aamun valjetessa, kun jälleen alkoi tuulla, kutsui Tiphys argonautit koolle ja kehoitti käyttämään hyväksi suotuisaa tuulta ja paikalla lähtemään merelle. Mutta nyt huomattiinkin, että Herakles ja Polyphemos olivat poissa. Alettiin väitellä, jätettäisinkö heidät saarelle vai odotettaisiinko, kunnes he palaisivat. Merestä kohosi silloin Glaukos, merenjumala, jolla oli ennuslahja, ja julisti heille, että jumalain tahdon mukaisesti tuli Herakleen ja Polyphemoksen jäädä tähän, koska Herakleen kaksitoista urotyötä Eurystheus-kuninkaan palveluksessa vielä olivat kesken ja koska Polyphemoksen kohtalon käskyn mukaisesti tuli perustaa Myysian rannalle Khioksen

kaupunki. Argonautit tämän kuultuaan jatkoivat matkaansa. Mutta ennenkuin Herakles palasi takaisin suorittamaan Eurystheuksen määräämiä urotöitä, pakotti hän Propontiin ranta-asukkaat lupaamaan, että he jatkaisivat Hylaan etsimistä. Siitä johtuu, että näiden seutujen asukkaat sitten pitkät ajat määrättynä vuoden päivänä huutaen ja valittaen samoilivat kautta metsäin Hylasta etsien.

7. *Amykoksen ja Polydeukeen kaksintaistelu.*

Seuraavana aamuna argonautit astuivat maihin Bithynian rannikolla, jossa raisu, jättiläismäinen Amykos hallitsi. Hän vihasi kaikkia muukalaisia ja jokaisen, joka lähestyi hänen rantojaan, hän pakotti kerallaan nyrkkisille. Itse hän mielestään oli maailman väkevin nyrkkeilijä, eikä hän vielä ollut tavannut ketään, joka olisi hänet voittanut. Monta hän sen sijaan oli jykevillä nyrkeillään mukiloinut kuoliaaksi.

Nähdessään Argon laskevan hänen rantaansa hän astui argonauttien eteen ja haastoi väkevimmän heistä nyrkkisille. Argonauttien kesken Polydeukesta pidettiin parhaana nyrkkeilijänä ja hänen maineensa oli suuri kautta Hellaan. Hän astui nyt esiin ja ilmoitti suostuvansa Amykoksen haasteeseen. Muuan bebrykeistä — se oli Amykoksen kansan nimi — heitti nyt molempain taistelijain väliin kintaat, joihin oli neulottu lyijypaloja. Polydeukes otti sen parin, joka oli häntä lähinnä, ja hänen veljensä Kastor oli avullisena niiden kiinni sitomisessa. Amykokselle muuan bebrykeistä teki saman palveluksen. Amykos, jättiläinen kooltaan, hyökkäsi nyt nuoren Polydeukeen kimppuun, joka kuitenkin uskomattoman notkeasti aina väisti hänen hyökkäyksensä. Polydeukes samalla koetti saada selville vastustajansa heikot kohdat ja sai häntä lyödyksi kerran toisensa jälkeen. Ja lopulta hänen onnistui iskeä vastustajaansa korvan päälle nyrkillään niin huimasti, että valtava Amykos

keikahti nurin ja muutaman silmänräpäyksen kuluttua heitti henkensä.

Mutta kun bebrykit huomasivat kuninkaansa heittäneen henkensä, hyökkäsivät he raivostuneina Polydeukeen kimppuun. Mutta nyt muutkin helleenit yhtyivät taisteluun ja syntyi raivoisa käsikähmä. Muutamia helleenejä haavoittui, mutta heidän onnistui kuitenkin verraten helposti voittaa vihollisensa, jotka tuota pikaa lähtivät pakoon. Argonautit anastivat sitten Amykos-kuninkaan suurista karjoista mitä tarvitsivat, uhrasivat jumalille ja söivät itsekin.

8. *Phineus-ennustaja.*

Lähdettiin sitten uudelleen ulapalle ja poikettiin seuraavana päivänä Thraakian rantaan. Siellä tavattiin vanha Phineus, joka ennen oli ollut Thraakiassa kuninkaana, mutta jota nyt oli kohdannut suuri onnettomuus. Hän oli kerran Apollon-jumalalta saanut ennustamisen lahjan, mutta ei osannut hyvin käyttää tätä jumalan lahjaa, vaan oli ihmisille ilmoittanut liian paljon Zeuksen salatuita aikeita. Jumalat olivat sen vuoksi tehneet hänet sokeaksi ja vielä rangaisseet häntä sitenkin, että olivat antaneet harpyijain, kahden kamalan siivekkään naishirviön toimeksi joka kerta, kun onnettomalle tuotiin ruokaa, lentää siihen ryöstämään pois ravinnon, jota hän käsillään tavoitti, ja haisevalla lialla tahraamaan senkin vähän, mitä ehkä jättivät, niin ettei hän voinut sitäkään syödä. Häntä sen vuoksi kiusasi kalvava nälkä, eikä hänessä enää ollut kuin luuta ja nahkaa.

Kuullessaan maahan laskevain puheen sorinan Phineus ennustaidollaan, joka hänellä yhä oli, tiesi vapautuksensa hetken nyt tulleen. Hän tiesi, että kun boreadit, Boreaksen (pohjatuulen) siivekkäät pojat, saapuvat hänen rannoilleen, ne vapauttavat hänet harpyijoista. Hän nousi sen vuoksi kurjalta vuoteeltaan, lähti ulos ja rukoili argonauteilta apua. Nämä

eivät voineet vastustaa kurjan anojan pyyntöä, vaan Kalais ja Zetes, molemmat boreadit, lupasivat päästää hänet vaivastaan, jos tämä on jumalain sallimuksen mukaista.

Valmistettiin siis ateria harpyijain houkuttelemiseksi, ja Kalais ja Zetes asettuivat varalta lähelle kurittaakseen niitä. Heti kun vanhus käsillään tavoitti ruokaa, viuhahtivat siihen harpyijat ilmasta kauheasti rääkyen ja repivät ruuan hänen käsistään. Samalla ne levittivät iljettävää löyhkää ja tiputtelivat likaansa niille paloille, mitä jättivät, mutta kun ne sitten kohosivat ilmaan lentääkseen pois, lähtivät molemmat veljekset niitä kintereillä seuraamaan ja pitkän ja rasittavan lennon jälkeen saivat ne kiinni. Ne olivat juuri saamaisillaan kiinni ja surmaamaisillaan ahnaat hirviöt, kun siihen saapui taivaasta Iris, Zeuksen lähetti, joka kielsi sitä tekemästä. Iris ilmoitti Zeuksen vihastuvan, jos he tappaisivat harpyijat, koska nämä olivat taivaan valtiaan välikappaleita, joilla hän ihmisiä kuritti. Samalla hän kuitenkin lupasi pyhästi, etteivät harpyijat sen koommin koskaan Phineusta kiusaisi.

Pohjatuulen pojat palasivat nyt takaisin Phineuksen luo, ja kauan kidutetulle ennustajalle valmistettiin uusi ateria. Ensimmäisen kerran moneen aikaan hän nyt sai tyydyttää kauhean nälkänsä.

Kiitokseksi saamastaan avusta Phineus nyt ennuslahjaansa käyttäen ilmoitti retkeilijöille, mitä vastuksia heillä vielä oli voitettavanaan. Varsinkin hän varoitti heitä Symplegadeista, kahdesta valtavasta kalliosta, joitten välitse ei vielä ainoakaan ihminen ollut hengissä päässyt. Ne eivät olleet pohjassa kiinni, vaan liikkuivat ja herkeämättä iskivät yhteen kovasti pauhaten ja ruhjoivat uhkarohkean matkustajan, joka yritti kulkea niiden välitse. Phineus kehoitti retkeläisiä päästämään kyyhkyn edellä lentämään, ennenkuin he yrittävät läpi; jos kyyhky ruhjoutuisi, olisi heidän paras olla yrittämättä, sillä kalliot ruhjoisivat heidätkin. Mutta jos kyyhky pääsisi onnellisesti niiden ohi, saattaisivat hekin yrittää. Heidän oli soudettava, minkä jaksavat, niin he pääsevät jumalain avulla läpi.

Monta muutakin neuvoa Phineus antoi. Mutta varsinkin hän kehoitti heitä saavuttuaan Kolkkiiseen, jossa kultainen oinaan talja riippui alati valvovan lohikäärmeen vartioimana, pyytämään apua Kypriiltä, rakkauden jumalattarelta.

9. *Symplegadit.*

Argonauttien lähdettyä Phineuksen luota ei kestänyt kauan, ennenkuin he etäältä kuulivat pauhun, jonka Symplegadien yhteen iskeminen ja aaltojen tyrskyminen synnytti. Rivakasti soutaen he tulivat yhä lähemmäksi ja kun he olivat aivan salmen suulla, laskivat he Phineuksen talosta saamansa kyyhkyn lentämään. Suunnattomalla jännityksellä he seurasivat kyyhkyn lentoa kallioitten välitse. Muutaman silmänräpäyksen kuluttua retkeilijäin joukko puhkesi riemuhuutoihin: kyyhky oli päässyt läpi tuhoutumatta, vain pyrstön viimeisen nipukan kalliot olivat leikanneet poikki. Nyt kalliot uudelleen erkanivat ja iloisin toivein argonautit laskivat vaaralliseen salmeen. Rajusti aallot tyrskyivät ja turhaan soutajat koettivat suoriutua pyörteistä. Mutta suurimman hädän hetkellä Athene-jumalatar tuli taivaasta ja työnsi Argon nuolena salmesta, samalla vasemmalla kädellään toista kalliota pidätellen. Juuri kun retkikunta oli salmesta päässyt, iskivät kalliot yhteen ja vain peräkoriste jäi kallioiden saaliiksi.

Siitä pitäen Symplegadit ovat olleet pohjaan kiintyneinä, sillä kohtalo oli määrännyt, että heti kun jonkin laivan oli onnistunut päästä niiden välitse, tarttuisivat ne kaikiksi ajoiksi paikalleen.

Mutta järkyttävän hirmuisen vaaran vältettyään Iason huudahti: »Kunpa en olisi koskaan antanut Peliaksen houkutella itseäni tähän yritykseen, jottei minun olisi tarvinnut saattaa ystäviäni tämmöisiin vaaroihin.» Mutta hänen surullisiin sanoihinsa vastattiin joka puolelta reippain, iloisin huudoin. Iason oli tahtonut tunnustella toveriensa urhomieltä. Sydämestään hän iloitsi, että he olivat kestäneet koetuksen.

10. Uusia seikkailuja.

Yöt päivät jatkettiin matkaa pitkin Mustan meren etelärantaa, kunnes tultiin Aretias-saaren läheisyyteen. Phineus oli käskenyt argonautteja poikkeamaan siihen.

Nyt he näkivät, kuinka saarelta nousi lentoon valtava lintu, joka tuli aivan laivan kohdalle. Se ravisti sulkiaan ja siipisulka putosi erään uroon hartioille. Se oli kuparinen ja terävä kuin nuoli ja mieheen se löi pahan haavan. Samalla nousi jo toinenkin lintu lentoon, mutta ennenkuin se ennätti laivan kohdalle, ampui muuan uroista sitä nuolella. Lintu putosi kuolleena laivaan. Nyt linnut tunnettiin. Ne olivat samoja, joita vastaan Herakles oli aikoinaan taistellut: Arkadian Stymphalon lintuja, jotka Herakleen karkoittamina olivat paenneet tänne. Uroot löivät nyt kovasti kilpiään karkoittaakseen niiden räminällä nämä vaaralliset linnut. Ja todella koko parvi kohosi korkealle ilmaan ja kaikkosi muihin maihin, mutta sivu lentäessään ne varistelivat laivan päälle oikean sulkasateen. Uroot olivat kuitenkin varuillaan. He olivat panneet kypärin päähänsä ja nostivat kilvet katoksi päälleen. Siten he kaikki säästyivät.

Tämän seikkailun kestettyään argonautit nousivat saareen maihin. Siellä heitä kohtasi omituinen näky. Heidän vastaansa tuli neljä nuorukaista revityin vaattein. He ilmoittivat nimensä ja kertoivat kohtalonsa. He olivat Phrikooksen poikia. Isä oli kuolinvuoteellaan kehoittanut heitä palaamaan kotimaahansa Atamaan rikkaaseen taloon. Enoltaan Aieteelta he olivat saaneet laivan, mutta matkalla he olivat joutuneet kauheaan myrskyyn, joka oli tuhonnut laivan ja heittänyt heidät tälle saarelle. Iason tervehti heitä nyt ilomielin sukulaisinaan ja kestitsi heitä kaikin tavoin. Mutta kun hän mainitsi heille olevansa matkalla Kolkhiiseen kultaista oinaan taljaa noutamaan ja pyysi heitä avukseen, pelästyivät he ja varoittivat vihoittamasta Aietesta ja päästämästä aietta hänen tietoonsa. Iason ei kuitenkaan säikähtänyt, eikä Phriksoksen

neljällä pojalla ollut muuta neuvoa kuin lähteä argonauttien mukana takaisin Kolkhiiseen.

Kun oli vielä päivä kuljettu, tultiin Kaukasoksen kallioitten ohi, ja täällä retkeläisiä kohtasi kumma näky. Titaani Prometheus riippui siellä kallioon kahlehdittuna, ja heidän laskiessaan sivuitse kotka juuri syöksyi titaanin kimppuun ja raateli hänen maksaansa. Argonautit eivät sille mitään voineet, vaan kulkivat kauhistuneina edelleen.

Pian sen jälkeen argonautit olivat perillä. Phasis-joen suulla he laskivat maihin, Iason uhrasi juhlallisesti juomauhrin jumalille ja pyysi heiltä apua vaaralliseen yritykseensä. Laivansa he kätkivät joen pitkään ruoikkoon.

11. *Hera ja Eros.*

Taivaan valtijatar Hera käsitti täydelleen, että hänen suosikkinsa Iasonin oli aivan mahdoton suorittaa niin hirvittävää tehtävää ilman taivaisten apua. Athenen keralla hän lähti Aphroditen luo ja pyysi tämän tehokasta apua. Aphroditen tuli käskea Eros-poikaansa ampumaan Aietes-kuninkaan tyttäreen Medeiaan nuolensa, niin että hän rakastuisi Iasoniin. Aphrodite tuli hämilleen, hän kun ei tiennyt, olisiko hänellä poikaansa niin paljon vaikutusvaltaa, että tämä noudattaisi äitinsä kehoitusta. Hän lähti kuitenkin Eroksen luo ja tapasi hänet arpanappuloilla leikkimässä nuoren Ganymedeen, sen kauniin pojan kanssa, jonka Zeus oli ryöstänyt maan päältä taivaaseen. Aphrodite kutsui poikansa luokseen ja lupasi antaa hänelle kultaisen pallon, jolla Zeus oli kehdossa leikkinyt, jos hän suostuu ampumaan nuolen Medeiaan, niin että tämä rakastuisi Iasoniin. Ilomielin Eros lupasi auttaa ja lensi nuolineen, jousineen Kolkhiiseen ja ampui nuolensa Medeian sydämeen.

12. *Iason kohtaa Aieteen.*

Iasonin vakaa aikomus oli koettaa saada Aietes suosiolla antamaan kultainen talja. Kerallaan Phriksoksen neljä poikaa ja kaksi kumppaniaan hän lähti kaupunkiin, meni kuninkaan linnaan ja astui kartanoon. Se oli upea rakennus. Etupihassa oli neljä suihkulähdettä, yhdestä vuoti maitoa, toisesta viiniä, kolmannesta öljyä, neljännestä vettä, joka talvella oli lämmintä, kesällä jääkylmää. Hephaistos itse oli Aieteelle laatinut tämän ihmeteltävän laitoksen.

Esipihasta Iason seuralaisineen astui linnan huoneisiin. Aietes itse asui puolisonsa ja Apsyrtos poikansa kanssa kahdessa korkeassa rakennuksessa. Kuninkaan molemmilla tyttärillä, Phriksoksen leskellä Khalkiopella ja Medeialla, joka vielä oli naimaton, oli oma rakennuksensa. Medeia oli taikajumalatar Hekaten temppelin papitar ja papittarena hänellä oli valta käskeä manalan mahteja.

Medeia oli ensimmäinen, joka huomasi vieraat. Hän huudahti, ja huudahduksen johdosta siihen juoksi Khalkiopekin, joka tunsi paikalla poikansa ja itkien sulki heidät syliinsä. Pian tuli siihen Aieteskin puolisoineen, ja he ottivat mitä ystävällisimmin vastaan tyttärensä pojat ja heidän kolme tuntematonta seuralaistaan. Juuri tällä hetkellä viekas Eros asettui kaikille näkymättömänä Iasonin taa ja suuntasi nuolensa Medeian sydämeen.

Aietes kestitsi vieraita ruhtinaallisesti, minkä jälkeen hän tyttärenpoikainsa kautta tiedusteli heidän asiaansa. Argos, veljeksistä vanhin, kertoi nyt, kuinka he olivat tavanneet vieraat, ja hän mainitsi myös, että he olivat tulleet kultaista oinaantaljaa noutamaan. Tästä tiedosta Aietes säikähti ja myös julmistui. Hän epäili, ettei vieraitten tarkoitus ollut vain kultaisen taljan saaminen, vaan että he aikoivat ryöstää häneltä vallan. Uhkaavin sanoin hän kääntyi Iasonin ja hänen molempain seuralaisten puoleen ja sanoi, että elleivät he olisi olleet hänen pöytävierainaan, käskisi hän reväistä kielen hei-

dän suustaan ja ruhjoa heidän käsivartensa ja jättää heille vain jalat, jotta he voisivat omin voimin poistua. Iason koetti kaikin tavoin rauhoittaa häntä. Hän tarjosi palveluksiaan, jos Aietes haluaisi käyttää hänen apuaan vihollisiaan vastaan, eikä pyytänyt muuta palkakseen kuin kultaisen oinaan taljan. Vaivoin Aietes saattoi hillitä vihansa. Hän katsoi kuitenkin viisaimmaksi tuhota tämän harmillisen vieraan viekkaudella. »Yhdellä ehdolla», hän sanoi, »annan sinulle kultataljan. Sinun tulee näyttää, että todella olet jumalten sukua. Sodanjumalalle Areelle pyhitetty nurmi on kahden härän laitumena. Härillä on kupariset sorkat ja niiden sieraimista tuiskii tulta. Sinun tulee näillä härillä kyntää pelto ja sitten kylvää peltoon lohikäärmeen hampaita. Hampaista kasvaa aseellisia miehiä, ja ne sinun pitää surmata.»

Iason istui kauan ääneti ja harkitsi, uskaltaisiko hän ryhtyä niin vaaralliseen yritykseen. Lopulta hän kuitenkin rohkaisi mielensä ja päätti yrittää.

13. Iason ja Medeia.

Kuninkaan linnasta uroot palasivat laivaansa. Neuvoteltiin. Argos, Phriksoksen poika, arveli mahdottomaksi saada mitään aikaan, ellei turvauduta taivaan tai manalan apuun: »Medeia, äitini sisar, on kaikenlaisiin taikoihin perehtynyt. Jos hän suostuu meitä auttamaan, olemme pelastetut. Menen äitini luo ja pyydän häntä taivuttamaan Medeian tuumiimme.»

Heti kun hän oli saanut sanoneeksi tämän, nähtiin ihmeellinen enne. Kyyhky, jota haukka ajoi takaa, laskeutui nopeasti lentäen ilmasta ja kätkeytyi Iasonin viitan poimuihin, mutta haukka putosi kuolleena laivan kannelle. Tätä pidettiin jumalain suostumuksen merkkinä, koska kyyhky, joka oli pyrkinyt Iasonin suojaan ja siten kuolemasta pelastunut, oli Aphroditen oma lintu. Iason lähetti nyt Argoksen takaisin kaupunkiin saadakseen hänen välityksellään Medeian suostumaan.

Medeia oli sillä välillä nukkunut ja unessa nähnyt ihmeellisen näyn. Vieras nuorukainen oli ryhtynyt taisteluun härkiä vastaan, ei kuitenkaan kultaisen taljan vuoksi, vaan viedäkseen hänet kotiinsa puolisonaan. Ja hän jätti vanhempansa ja kotinsa ja valitsi muukalaisen.

Heti sen jälkeen tuli sisar, Khalkiope, hänen luokseen. Tämä oli juuri tavannut poikansa, joka oli saanut hänet taivutetuksi tulemaan Medeian luo pyytämään häntä salatiedollaan auttamaan Iasonia. Molemmat sisarukset sopivat nyt helposti asiasta, ja Medeia palavassa rakkaudessaan Iasoniin oli lujasti päättänyt vanhemmistaan välittämättä pelastaa hänet hirmuisesta vaarasta, johon hän antautui.

Medeia otti valmistamansa voiteen, jota hän sanoi Prometheuksen voiteeksi. Se oli erään ruohon mehusta laitettu, ja ruoho oli versonut niistä veripisaroista, joita tippui korppikotkan nokasta sen lentäessä pois Prometheuksen maksan luota. Tämä voide mukanaan hän muulien vetämillä vaunuilla ajoi Hekaten temppeliin tapaamaan Iasonia, jota Khalkiope oli kehoittanut sinne tulemaan. Hera oli itse koristanut suosikkinsa ihmeen kauniiksi, ja lumottuna Medeia näki säteilevän sankarin edessään. Hän otti pullon, jossa kallis voide oli, ja antoi sen uroolle. Ja lisäksi hän antoi tarkat ohjeet, kuinka tämän tuli menetellä tulevista ankarista taisteluista suoriutuakseen. Ensin hänen tuli yöllä uhrata Hekate-jumalattarelle ja pyytää hänen apuaan. Päivän koittaessa hänen tuli voiteella sivellä koko ruumiinsa tullakseen haavoittumattomaksi ja voittamattomaksi sinä päivänä. Keihäätkin ja muut aseensa hänen tuli voidella. »Kun sitten olet pellon kyntänyt ja hampaat kylvänyt ja näet jättiläisten maasta kasvavan, niin heitä kivi niitten joukkoon. Silloin ne paikalla raivostuvat, alkavat tapella keskenään ja tuhoavat toisensa. Sitten saat kultaisen taljan ja viet sen Hellaaseen.» Näin sanottuaan hän puhkesi kyyneliin ajatellessaan, että Iason lähtee pois hänen maastaan ja jättää hänet. Mutta Medeian kyyneleet sytyttivät Iasoninkin rakkauden, niin että hän sanoi: »En koskaan sinua unohda, jos

kuoleman vältän ja pelastuen pääsen takaisin Hellaaseen. Otan sinut puolisokseni, eikä mikään muu kuin kuolema voi meitä erottaa.»

14. *Iason suoriutuu koetuksesta.*

Yön tultua Iason meni Hekaten pyhättöön ja uhrasi jumalattarelle, kuten Medeia oli käskenyt. Sitten hän Medeian voiteella voiteli aseensa ja koko ruumiinsa. Paikalla virtasi hänen kaikkiin jäseniinsä valtava voima, ja nyt hän lähti Areelle pyhitetylle pellolle, jossa koe oli suoritettava.

Sinne oli Aieteskin tullut, upeaan sotavarukseen puettuna. Ja sekä kolkhilaiset että kaikki argonautit olivat tulleet taistelua katsomaan.

Rohkeasti Iason astui esiin ja etsi härkäin jälkiä. Kun nämä yht'äkkiä nousivat esiin maanalaisesta luolasta, jossa niiden navetta oli, sieraimet tulta suitsuten, mustan savun verhoamina, odotti Iason niitä rauhallisena seisten. Voimakkain käsivarsin hän tarttuu molempain härkäin sarviin ja painaa ne maahan. Kastor ja Polydeukes etukäteen tehdyn sopimuksen mukaan ojentavat hänelle ikeen, jonka hän paikalla panee härkäin niskaan. Keihäänsä ottaen Iason sillä pistellen ajaa tulta suitsevia härkiä edellään, niin että aura viiltää maahan syvän vaon. Varmoin askelin hän itse kulkee perässä ja kylvää lohikäärmeen hampaat vakoon. Kolmas osa päivästä oli vielä jäljellä, ja aurinko painui länteen, kun koko pelto oli kynnetty ja Iason riisui härät auran edestä. Itse hän meni joelle janoansa sammuttamaan.

Mutta maasta alkoi nyt kasvaa lohikäärmeenkylvö ja kentän täyttivät villimiehet kilpineen ja keihäineen. Iason tarttui silloin valtavaan kivenlohkareeseen ja heitti sen joukon keskelle kuten Medeia oli neuvonut. Raivoisain koirain tavoin villimiehet nyt karkasivat keskenään tappelemaan, ajaen takaa ja surmaten toisiaan. Iason itse hyökkäsi sitten heidän jouk-

koonsa ja teki heistä kerrassaan lopun. Illan päättyessä he kaikki makasivat tantereella kuolleina.

Katkerin mielin ja pahoillaan Aietes-kuningas näki, kuinka Iason oli päättänyt työnsä, ja vaieten hän palasi kaupunkiin.

15. *Iason ryöstää kultaisen oinaan taljan.*

Koko yön kuningas Aietes neuvotteli etevimpäin alamaistensa kanssa, miten argonautit saataisiin tuhotuksi. Mutta Medeian mielen valtaa kamala pelko. Hän epäilee, että isä tietää kaikki, ja hätääntyen päättää paeta isänmaastaan. Lähtien alas rantaan hän siellä tapaa Iasonin ja muut argonautit. Hartaasti hän anoo heidän apuaan ja pyytää heitä ottamaan hänet kanssaan Hellaaseen ja pelastamaan hänet isän kostosta luvaten puolestaan hankkia heille kultaisen taljan.

Iason syleili rakastettuaan ja vannoi Olympon jumalain nimessä vievänsä hänet kotiinsa puolisonaan.

Laiva soudettiin nyt korkeammalle virtaan ja Medeian neuvon mukaan se laski rantaan lähelle sitä lehtoa, jossa lohikäärme vartioi. Medeia ja Iason jättivät siinä laivan ja lähtivät astumaan Areen pyhään lehtoon vievää tietä.

Lohikäärme, joka vartioi kultaista taljaa ja joka säkenöivillä silmillään paikalla huomasi heidät, päästi niin kauhean hälinän, että koko seutu siitä kaikui. Mutta Medeia kutsui unen jumalan Hypnoksen ja mahtavan Hekaten avukseen. Sitten hän ripotteli lohikäärmeen silmille unimehuja, ja pian se sulkikin silmänsä ja nukkui.

Viipymättä Iason nyt korjasi kultaisen oinaan taljan tammesta, jossa se riippui. Kun hän oli heittänyt sen hartioilleen, hohti se kultaista valoa, ja tämä valaisi polun, jota heidän oli kuljettava. Laivalla heitä tervehdittiin riemuiten. Ja nyt he valmistautuivat lähtemään, ja pian laiva voimakkain vedoin soudettuna kiiti jokea merelle ja loittoni ulapalle.

16. Kotimatka.

Myötäisellä tuulella argonautit kyntivät merta takaisin Hellasta kohti. Taivaan valtijatar Hera asetti yläilmoihin kultaisen säteen näyttämään heille tietä meren poikki Istroksen (Tonavan) suulle.

Kuningas Aietes ja kolkhilaiset julmistuivat määrättömästi huomatessaan, kuinka Medeia taikakeinoillaan oli auttanut Iasonia ryöstämään kultaisen oinaan taljan. Mutta he eivät suinkaan aikoneet päästää argonautteja pakoon. Pienillä nopeilla aluksillaan he lähtivät merelle heitä takaa ajamaan. Sekä Iason että muut argonautit älysivät, että heidän olisi vaikea, ehkä mahdotonkin päästä pakoon. Mutta Medeia, joka oli etukäteen arvannut tämän kaiken, oli myös keksinyt keinot, miten viivytellä takaa-ajajia. Sanomattoman julmalla juonella hän aikoi pysähdyttää isänsä takaa-ajon. Hän oli houkutellut mukaansa Apsyrtoksen, nuorimman veljensä, joka silloin vielä oli pieni poika. Kun Aietes jo oli saavuttamaisillaan Argon, hakkasi Medeia veljensä kappaleiksi ja heitti kappaleet mereen eri tahoille. Kauhistunut isä polveili laivallaan sinne ja tänne kootakseen poikansa jäsenet ja argonautit pääsivät sillä välin pakoon.

Verivelka, jonka Iason ja Medeia täten hankkivat tunnolleen, vaikutti sen, että paluumatkalla täytyi kestää paljon muitakin vaaroja ja vastoinkäymisiä. Tätä ennusti se pala Dodonan pyhää tammeakin, jonka Athene oli liittänyt Argon keulapuuhun. Tammenpala vaati ankarasti Iasonia ja Medeiaa pyytämään Kirkeä, auringonjumalan tytärtä, puhdistamaan heidät verivelasta. Kirken kartanoille oli siis matkattava.

Pitkän ja vaarallisen matkan jälkeen he pääsivätkin tähän saareen. Tie jumalattaren linnaan oli kamala kulkea. Joka puolella näkyi kummia olentoja, muodottomia otuksia, jotka olivat olleet ihmisiä, kunnes Kirke noitakeinoillaan oli muuttanut heidät eläimiksi. Iason ja Medeia rukoilivat nyt Kirkeä

puhdistamaan heidät verivelasta. Ja Kirke suostui heidän pyyntöönsä.

Lähdettyään jälleen merelle argonautit kotvasen purjehdittuaan kulkivat sen paikan ohi, jossa seireenien oli tapana lumolaulullaan houkutella purjehtijoita luokseen tuhotakseen heidät. Orpheus pelasti uroot tästä vaarasta, sillä hän lauloi niin kauniisti, että kaikki kuuntelivat häntä ja aivan unohtivat lumoavat naiset. Skyllan ja Kharybdiinkin vaarallisten kallioitten välitse laivain täytyi kulkea. Heran käskystä suosiolliset merenhaltijattaret auttoivat heitä.

Kauan aikaa matkaa tehtyään retkeilijät sitten saapuivat siihen ihanaan saareen, jossa phaiaakit asuivat. Aietes oli lähettänyt sinne joukon kolkhilaisia pidättämään karkureita. Mutta Alkinoos, phaiaakkien viisas ja lempeä kuningas, osasi lauhduttaa kolkhilaisten mielet ja estää heitä hyökkäämästä argonauttien kimppuun. Mutta Kolkhiiseen he eivät enää palanneet, vaan asettuivat lähirannoille asumaan.

Heidän matkatessaan Kreetan ohi uhkasivat uudet vaarat. Saaren kuningas Minos oli asettanut rannan vartijaksi Talosnimisen valtavan kuparijättiläisen, joka kolmasti päivässä juoksi saaren ympäri ja heitteli suuria kallioita kaikkien laivain päälle, jotka uskalsivat lähestyä rantaa. Taloksella oli vain yksi verisuoni, joka kulki päästä kantapäähän ja alapäästä oli vaskinaulalla suljettu. Medeia lannisti kuitenkin hänet loitsulauluillaan, niin että hän sulki silmänsä ja unenpöpperössä veti ulos vaskinaulan. Veri pääsi virtaamaan suonesta, kunnes kaikki oli juossut kuiviin. Argonautit saivat nyt rauhassa laskea Kretan rantaan ja levätä siellä aamunkoittoon.

Monen vaivan ja seikkailun jälkeen uroot vihdoin saapuivat Iolkoksen satamaan.

17. Peliaan kuolema.

Iolkokseen palattuaan Iason antoi kultaisen oinaan taljan Peliaalle. Tämä, joka ei luullut Iasonin milloinkaan matkal-

taan palaavan, oli julmalla tavalla murhauttanut hänen molemmat vanhempansa. Ja nyt hän kieltäytyi täyttämästä lupaustaan, eikä Iasonille luovuttanutkaan valtaansa, vaikka tämä hänelle toi kultaisen oinaantaljan.

Medeia keksi kuitenkin keinon ja kosti kauheasti kavalalle Peliaalle. Hän valehteli Peliaan tyttärille riitaantuneensa Iasonin kanssa. Sitten hän sanoi voivansa noitakeinoillaan nuorentaa ihmisiä ja eläimiä. Taitonsa merkiksi hän teurasti ja paloitteli vanhan oinaan, jonka hän sitten kaikenlaisten loitsuruohojen keralla pani pataan kiehumaan. Pian eläin nuorentuneena ja entistä kauniimpana nousi padasta, eikä se enää ollut vanha oinas, vaan pieni karitsa, joka hiljaa määkien juoksenteli sinne tänne. Peliaan tyttäret pyysivät nyt, että hän osoittaisi kykynsä nuorentamalla heidän isänsäkin. Medeia oli olevinaan kahden vaiheilla, mutta suostui kuitenkin lopulta koettelemaan taitoaan häneenkin.

Hän nosti kattilan räiskyvälle tulelle ja täytti sen vedellä ja yrteillä. Sitten hän lähetti immet isänsä makuuhuoneeseen, jossa he hyökkäsivät vanhan isänsä kimppuun ja veitsillään pistivät hänet kuoliaaksi. Niin oli Medeia käskenyt. Nyt Medeia leikkasi poikki Peliaan pään, paloitteli ruumiin ja heitti kaikki kiehuvaan kattilaan. Mutta ne ruohot, joita hän tällä kertaa pani kattilaan, olivat aivan voimattomia eivätkä vaikuttaneet mitään. Turhaan tyttäret toivoivat, että heidän isänsä heräisi uudelleen eloon. Omin käsin he olivat hänet murhanneet.

Iolkoksen asukkaitten mielestä tämä kosto kuitenkin oli liian julma ja epäinhimillinen. He karkoittivat maasta Iasonin ja Medeian. Nämä saivat Korinthoksesta uuden asuinpaikan.

18. *Iason ja Medeia Korinthoksessa.*

Monta vuotta Iason ja Medeia nyt asuivat Korinthoksessa onnellisessa avioliitossa, ja Medeia synnytti puolisolleen kaksi poikaa. Mutta sitten Iason kyllästyi puolisoonsa tämän vanhe-

tessa ja rumentuessa. Hän koetti päästä Korinthoksen kuninkaan Kreonin sukulaiseksi saadakseen siten paremman ja ylhäisemmän aseman. Sitä varten hän pyysi Kreonin tytärtä Kreusaa vaimokseen. Kuningas Kreon oli kuuluisan kosijan aikomukselle suosiollinen ja Kreusa niinikään suostui mielellään komean Iasonin pyytäessä häntä omakseen. Iason aikoi siis muitta mutkitta hylätä sen naisen, joka oli hänet niin monesta pälkäästä päästänyt ja hänet pelastaakseen uhrannut maansa ja oman veljensä.

Kun Medeia huomasi Iasonin aikeet, kauhistui hän ja sydäntyi julmasti. Hän kirosi mitä kauheimmin Kreonin ja hänen tyttärensä, jotka olivat houkutelleet häneltä miehen. Kreon, joka syystä kyllä pelkäsi noitavaimon hillitöntä kostonhimoa, käski häntä vielä samana päivänä lähtemään kaupungista. Viekkaasti teeskennellen Medeian kuitenkin onnistui saada karkoituskäskyn toimeenpano siirretyksi yhtä päivää tuonnemmaksi. Näin hän sai aikaa hirmuisten aikeittensa toimeenpanoon. Iasonin kanssa keskustellessaan hän täydelleen salasi vihansa ja vakuutteli hänelle rauhoittuneensa ja antaneensa hänelle anteeksi. Hän sanoi käsittävänsä, että Iasonin avioliitto kuninkaantyttären kanssa olisi suureksi eduksi hänen omillekin lapsilleen. Itse hän sanoi mielellään lähtevänsä maanpakoon, hän vain pyysi, että lapset saisivat jäädä Korinthokseen kasvaakseen siellä täysi-ikäisiksi. Hän lupasi lähettää Kreusalle muutamia häälahjoja hellyttääkseen niillä hänen sydäntään, niin että Kreusakin kävisi suosiolliseksi hänen toivomuksilleen.

Hetken kuluttua Medeia lähetti molemmat pikkupoikansa viemään Kreusalle häälahjojaan, upeata viittaa ja kultaista seppelettä. Iloisena ja kiitollisena kuninkaantytär otti nämä upeat häälahjat vastaan, puki viitan ylleen ja pani seppeleen päähänsä. Mutta tuskin oli muutama silmänräpäys kulunut, ennenkuin seppeleestä puhkesi tuhoisia liekkejä ja viitta takertui hänen ihoonsa kiinni, tuottaen hänelle ankaria kipuja. Hän yritti reväistä palavan seppeleen päästään, mutta se takertuikin kiinni yhä kiinteämmin ja kiinteämmin ja liekit ym-

päröivät hänen koko ruumiinsa. Tuskan tainnuttamana hän vaipui maahan, ruumis ja kasvot liekkien raiskaamina ja rumentamina. Hänen huutaessaan oli isä syöksynyt hänen luokseen ja sulkenut hänet syliinsä saadakseen liekit sammutetuksi. Mutta hänetkin Medeian lahjan sisältämä myrkky sai saaliikseen, ja kuolleena hän vaipui maahan tyttärensä viereen. Iason paikalle saapuessaan näkee sekä Kreusan että hänen isänsä ruumiina.

Medeian kostonhimo ei kuitenkaan tyytynyt vielä tähän. Ankarammin ja säälimättömämmin sen tuli kohdata Iasonia. Hän päätti murhata molemmat lapsensa. Itse hän niitä rakastaa äidin koko rakkaudella, ja vaikea oli kostonhimon voittaa äidinrakkautta. Nähdessään molempain pienokaisten seisovan edessään ja katsovan häneen mitä onnellisin hymy kasvoillaan, täytyi hänen kauheasti ponnistaa mieltään, ennenkuin vihdoin pääsi päätökseen. Kosto sai voiton, ja varmalla kädellä hän pisti miekan lastensa sydämeen.

Kun Iason hyökkäsi paikalle kostaakseen Medeialle Kreusan ja hänen isänsä murhan, näki hän sanomattomaksi kauhukseen, että hänenkin lapsensa oli murhattu. Medeia, joka jo oli noussut lohikäärmeitten vetämiin vaunuihinsa paetakseen rangaistusta, sanoi hänelle nyt jäätävän katkerasti, mitä hänelle oli maksanut sen vaimon hylkääminen, joka oli hänen tähtensä kaikkensa uhrannut. Siihen hän jätti murtuneen Iasonin ja sai turvan Atheenassa, jossa kuningas Aigeus otti hänet vaimokseen. Kun hän sitten kuitenkin alkoi juonia kuninkaan poikaa Theseusta vastaan, täytyi hänen paeta sieltäkin ja palata Kolkhiiseen.

Yksinäisenä ja onnettomana Iason sitten eli Korinthoksessa useita vuosia. Korinthoksen kannakselle oli Argo-laiva pystytetty temppelilahjaksi Poseidonille. Sinne Iason kerran lähti ja väsyneenä paneutui laivan varjoon nukkumaan päivän kuumimmaksi ajaksi. Mutta laiva hajosi silloin äkkiä, ja Iason sai hautansa Argon rauskain alla, saman laivan, joka oli hänen nimelleen hankkinut maailmanmaineen.

Troian sota.

1. Eriin omena.

Akaioksen poika Peleus oli etevimpiä argonauteista. Hän oli jumalille niin rakas, että he antoivat hänelle puolisoksi Thetiin, merenjumalan Nereuksen tyttären. Häät vietettiin Pelionin harjanteella. Kuolemattomat jumalat oli kutsuttu häihin. Zeus ja Hera, Apollon ja Artemis, Atheena ja Ares, Aphrodite ja Hephaistos ja kaikki muut noudattivatkin kutsua tuoden runsaat ja kallisarvoiset lahjat. Vain yksi jumalatar oli jätetty kutsumatta, eripuraisuuden jumalatar Eris. Häntä ei haluttu eikä uskallettu pyytää muitten joukkoon.

Katkeroituneena tästä loukkauksesta Eris hautoi kostoa. Kätkeytyen kokoontuneitten häävieraitten läheisyyteen hän äkkiä heitti heidän joukkoonsa kultaisen omenan, jonka hän oli poiminut Hesperidien puutarhasta. Omenan kyljessä oli kirjoitus: »Kauneimmalle». Kolme jumalatarta vaati paikalla omenaa itselleen: Hera, Athene ja Aphrodite. Kun he eivät mitenkään suostuneet sitä luovuttamaan toisilleen, menivät he lopulta kaikki kolme Zeuksen luo ja pyysivät häntä ratkaisemaan riidan. Mutta Zeusta ei vähääkään haluttanut lausua ratkaisevaa sanaa, koska hän siten olisi loukannut kahta jumalattarista. Hän antoi omenan Hermeelle ja käski häntä viemään nuo kolme kilpailevaa jumalatarta troialaisten maahan Idan vuorelle, jossa nuori Paris ratkaisisi heidän riitansa.

Paris oli Troian kuninkaan Priamoksen ja hänen puolisonsa Hekaben poika. Hekabe oli ennen hänen syntymistään nähnyt kamalan unen: hän uneksi synnyttävänsä maailmaan tulikekäleen. Ja kun poika pian sen jälkeen syntyi, antoi ennustaja Kassandra, eräs Priamoksen tyttäristä, sen neuvon, että vastasyntynyt lapsi oli vietävä Ida-vuorelle heitteille, siellä kuolemaan. Pienokainen pelastui kuitenkin ihmeellisellä tavalla ja kasvoi sitten Idan karjain keskellä kauniiksi, uljaaksi

nuorukaiseksi. Karjaa ja paimenia hän puolusti urhoollisesti rosvoja ja petoja vastaan, mistä häntä heidän keskensä alettiin sanoa Aleksandrokseksi, s. o. ihmisten puolustajaksi; mutta hänen oikea nimensä oli Paris.

Eräänä päivänä Pariin kaitessa karjojaan Idalla, ilmestyi odottamatta jumalten airut Hermes hänen etensä nuo kolme jumaltarta mukanaan. Hermes selitti, mikä oli käynnin tarkoitus. Pariin tuli antaa kultainen omena sille jumalattarelle, jota hän piti kauneimpana. Hermes katosi tämän jälkeen. Mutta jumalattaret koettivat nyt kukin lupauksilla taivuttaa häntä puolelleen. Hera lupasi Pariille Aasian ja Euroopan kuninkuuden, jos tämä määräisi omenan hänelle, Athene lupasi hänelle voiton kaikissa sodissa ja lisäksi korkeimman älyn, mutta Aphrodite lupasi mailman kauneimman naisen. Paris antautui Aphroditen lupauksen lumoihin ja ojensi omenan hänelle. Siitä pitäen Aphrodite herkeämättä suojeli Parista. Mutta Athene ja vielä enemmän Hera vihasivat häntä, ja tämä viha käsitti hänen kerallaan koko Troian.

Jonkin ajan kuluttua Priamos-kuningas pani toimeen loistavat kilpakisat, joissa palkintona muun muassa oli uhkein härkä siitä karjasta, jota Paris vuorella kaitsi. Tämä kuitenkin oli Pariin erikoinen suosikki, ja kun hän ei hennonut siitä erota, seurasi hän sitä kaupunkiin. Siellä hän kuitenkin viehättyi ottamaan osaa kisoihin ja voitti kaikki muut kilpailijat. Nyt Kassandra, hänen ennuslahjainen sisarensa, tunsi hänet. Vanhemmat tervehtivät häntä poikanaan ja iloitsivat hänen erinomaisesta kauneudestaan ja hänen osoittamistaan loistavista miehuuden avuista. Vain Kassandra, joka näki tulevaisuuteen, varoitti häntä tunnustamasta. Mutta hänen sanojaan ei kuultu. Apollon oli tosin antanut tälle neitsyelle ennuslahjan, mutta samalla rangaistukseksi siitä, ettei hän kokonaan ollut mukautunut jumalan tahtoon, määrännyt, ettei kukaan tule uskomaan hänen ennustuksiaan.

Endymion. Korkokuva Rooman Capitolin museossa.

Perseus ja Andromeda. Korkokuva Rooman Capitolin museossa.

2. Helenan ryöstö.

Nainen, jonka Aphrodite oli Pariille valinnut, oli Spartan kuningatar Helena. Hän oli Zeuksen ja Spartan kuninkaan Tyndareoksen puolison tytär ja tuli jo hyvin nuorena laajalti kuuluksi kauneudestaan. Theseus ja Peirithoos ryöstivät Helenan kotoa hänen vielä ollessaan miltei lapsi, mutta immen veljet, Kastor ja Polydeukes, vapauttivat hänet ja toivat hänet takaisin Sparttaan. Kaikista Kreikan osista alkoi sitten tulla Sparttaan kosijoita pyytämään häntä omakseen. Tyndareos oli ymmällään, kenet hän vävykseen ottaisi, hän kun pelkäsi hylättyjen kosijain kostoa. Ithakan kuningas Odysseus neuvoi häntä antamaan tyttärensä itse valita, kenelle tahtoo mennä. Sitä ennen tuli hänen kuitenkin juhlallisesti vannottaa kaikkia kosijoita, että he yhteisesti suojelisivat immen valitsemaa kaikelta vääryydeltä, tulipa tämä miltä taholta tahansa. Kaikkien nuorukaisten vannottua tämän valan Helena valitsi puolisokseen nuoren kauniin Menelaoksen, Atreuksen pojan. Menelaos muutti nyt Sparttaan ja eli siellä puolisonsa Helenan keralla kuninkaana.

Paris, saatuaan Aphroditelta kuulla, minkä naisen tämä oli hänelle valinnut, rakennutti itselleen komean laivan ja lähti sillä meren poikki Lakoniaan, jonne hän myrskyisen matkan jälkeen saapuikin. Jättäen laivansa rantaan hän kulki yhdessä heimolaisensa Aineiaan kanssa Sparttaan.

Menelaos otti molemmat matkustajat vastaan mitä vieraanvaraisimmin. Paris ja Helena mieltyivät ja kiintyivät paikalla toisiinsa. Menelaos ei osannut vähääkään epäillä vieraitaan, joten hän kesken kaikkea uskalsi lähteä tärkeän asian vuoksi Kretassa käymään. Mutta tuskin hän oli lähtenyt, kun Paris ja Helena jo päättivät karata. Jättäen pienen Hermione tyttärensä kuninkaanlinnaan Helena hurmaavan vieraan kanssa karkasi. Ja Paris unohti siihen määrään vieraanvaraisuuden alkeellisimmatkin käskyt, ettei hän tyytynyt ottamaan vain

Menelaoksen puolisoa, vaan lisäksi anasti hänen talostaan paljon kalliita arvoesineitäkin.

Aphrodite antoi hänelle matkalle myötäisen tuulen, ja kolmen päivän kuluttua Paris ja Helena nousivat Troian rannalla maihin.

3. *Sotajoukko kokoontuu.*

Jumalain lähetti Iris toi Menelaokselle tiedon siitä, mitä hänen talossaan oli tapahtunut, ja kiireimmiten uros riensi kotiin. Suru ja suuttumus valtasi hänet, kun hän huomasi kotinsa autioksi ja hylätyksi. Hän lähti oikopäätä veljensä Agamemnonin, Mykeenan mahtavan hallitsijan luo, joka oli naimisissa Helenan sisaren Klytaimestran kanssa. Veljekset päättivät lähteä suurelle kostoretkelle Troiaa vastaan. Mutta ensin he aikoivat tehdä matkan kautta Hellaan ja vaatia sen kuninkaita ja ruhtinaita tulemaan mukaan. Olivathan ne ruhtinaat, jotka olivat Helenaa kosineet, Tyndareokselle valalla luvanneet auttaa Menelaosta.

Ensimmäiseksi Agamemnon ja Menelaos kuitenkin kävivät Pyloksessa vanhan ja kuulun Nestor-uroon luona, joka jo eli kolmatta miesikää. Korkeasta iästään huolimatta vanhus lupasi lähteä sotaan. Vieläpä hän lähti molempain veljesten keralla Hellasta kiertämään ja kehoittamaan ruhtinaita lähtemään retkelle.

Monta kuulua urhoa suostui tulemaan, kuten Argoksen Diomedes, Euboian Palamedes ja Philoktetes, joka isältään Poiaalta oli perinyt Herakleen jousen ja nuolet. Herakles oli ne antanut isälle kiitokseksi siitä, että tämä oli sytyttänyt hänen rovionsa. Muita oli valtava Aias, Telamonin poika, Salamiista ja nopeajalkainen Aias Oileuksen poika Lokriista.

Mutta vielä puuttui pari kaikkein etevintä, joiden apua pidettiin tarpeellisena.

Toinen oli viekas Odysseus Ithakan kalliosaaresta. Tämä oli hiljakkoin mennyt naimisiin kauniin Penelopen kanssa, eikä

häntä haluttanut jättää nuorta vaimoaan eikä pientä Telemakhos-poikaansa. Kuninkaitten tullessa hänenkin saarelleen hän tekeytyi mielipuoleksi. Hän valjasti auransa eteen härän ja aasin ja kylvi vakoon suoloja. Mutta Palamedes, Euboian viisas kuningas, joka oli molempain Atridien seurassa, keksi keinon. Hän arvasi Odysseuksen vain teeskentelevän päästäkseen lähtemästä mukaan, ja pani pikku Telemakhoksen auran eteen. Odysseus pelästyi ja pysähdytti juhtansa. Sillä hän kuitenkin paljastikin itsensä eikä enää voinut estellä. Mutta siitä pitäen hän tunsi Palamedestä kohtaan sammumatonta vihaa.

Akhilleus, Peleuksen ja Thetiin poika, oli toinen, joka oli saatava retkelle. Hän oli Kreikan etevin sankari, ja Kalkhastietäjä oli ennustanut, ettei Troiaa voitaisi ilman häntä valloittaa. Hänen äitinsä, Thetis-jumalatar, oli pojalleen ennustanut, että hän Troian sotaan lähtemällä saavuttaisi katoamattoman kunnian, mutta myös varhain kuolisi. Kaikella mahdillaan ja kaikella viekkaudellaan äiti oli koettanut pelastaa hänet moisesta surmasta. Uroon vielä ollessa pieni lapsi oli äiti kastanut hänet Styks-jokeen tehdäkseen hänet haavoittumattomaksi. Hän oli kuitenkin pitänyt kiinni pojan toisesta kantapäästä, joka ei siis vedessä kastunut. Tämä kantapää oli sen vuoksi hänen ruumiinsa ainoa haavoittuva kohta. Kuultuaan Troian sodan valmisteluista Thetis vei poikansa, josta oli kasvanut erinomaisen voimakas ja kaunis nuorukainen, Skyros-saarelle, jossa hän tytöksi puettuna eli kuninkaan tyttärien seurassa. Odysseus lähti kuitenkin Diomedeen keralla Skyrokseen ja levitteli siellä impien nähtäväksi kaikenlaisia kalliita koristeita ja myös kauniita välkkyviä aseita. Sitten hän antoi linnan edustalla äkkiä puhaltaa sotatorvea ja päästää sotahuutoja. Immet pelästyen pakenivat huoneisiin, mutta Akhilleus tarttui esillä oleviin aseisiin ja hyökkäsi taisteluun. Täten hän ilmaisi itsensä. Ja ilomielin hän nyt lupasi lähteä Troiaan. Hänen seurassaan lähtivät Patroklos, hänen uskollinen ystävänsä, ja vanha Phoiniks, joka monta vuotta oli Akhilleusta vaalinut hänen lapsuudessaan.

Kun täten kaikki uroot olivat koolla, valitsivat he johtajakseen Mykenen Agamemnonin, joka oli kuninkaista mahtavin.

4. *Iphigeneian uhraaminen.*

Ruhtinaat ja joukot, joitten piti sotaretkelle lähteä, olivat kokoontuneet Auliin satamaan Boiotian rannalle. Vastatuulet pidättivät heitä kuitenkin, vaikka he muutoin olivatkin matkavalmiina. Päiviä ja viikkoja kului satamassa toimettomuudessa, säät ja tuulet pysyivät entisellään eikä ollut matkaan lähtemistä. Armeija ja ruhtinaat kävivät levottomiksi, ja toiset jo uhkasivat palata kotiin. Kalkhas-tietäjä ilmoitti silloin tämän vastoinkäymisen syyn. Artemis-jumalatar muka oli vihoissaan. Kuningas Agamemnon oli metsästysretkellä kaatanut jumalattarelle pyhitetyn kauriin ja samalla julkeasti lausunut pilkallisia sanoja. Agamemnon oli lausunut, ettei itse Artemiskaan olisi ampunut kauniimpaa laukausta. Kolkhas julisti nyt, ettei Artemiin vihaa voida muulla tavalla lepyttää kuin uhraamalla kuninkaan vanhin tytär Iphigeneia jumalattarelle sovitukseksi.

Agamemnon tahtoi alussa mieluummin heittää sikseen koko sotaretken kuin suostua niin kamalaan tekoon. Vihdoin hän kuitenkin antoi Menelaos-veljensä taivuttaa hänet lähettämään puolisolleen Klytaimestralle Mykeneen kirjeen, jossa hän käski tätä lähettämään Iphigeneian Auliiseen. Syyksi hän ilmoitti, että impi aiottiin naittaa Akhilleukselle. Mutta kun Akhilleus sai tietää, että hänen nimeään oli käytetty väärin Iphigeneian houkuttelemiseksi tuhottavaksi, päätti hän väkivallalla pelastaa immen kuolemasta. Uroitten kesken on juuri syntymäisillään valtava tappelu, kun Iphigeneia, joka nyt käsitti, mistä on kysymys, astui esiin ja sanoi vapaasti antautuvansa uhrattavaksi, sillä hän ei tahtonut olla esteenä, kun barbaareille oli kostettava heidän pahat tekonsa.

Iphigeneia astui vapaaehtoisesti uhrialttarille. Auliisti hän kumarsi päänsä. Kalkhas-tietäjä seppelöi immen, paljastaa miek-

kansa ja aikoo juuri iskeä immen pään poikki, kun samalla, aseen ilmassa viuhahtaessa, impi katosi. Hänen asemastaan maassa makasi kauris, jonka veri valui alttarille. Artemis oli itse astunut taivaasta alas ja pannut kauriin alttarille. Mutta immen hän oli temmannut tuuleen ja kuljettanut kauas skyyttien maahan, jossa tämä sitten eli papittarena taurilaisten pyhätössä.

5. *Matka Troiaan.*

Tuulien käännyttyä Iphigeneian uhrauksen jälkeen myötäisiksi laivasto purjehti Auliista onnellisesti Troiaan. Yksi ainoa vakava vastoinkäyminen sattui matkalla. Laivaston poiketessa Lemnoksen läheisyydessä olevaan pieneen saareen ja Philokteteen siellä uhratessa eräällä vanhalla alttarilla puri alttaria vartioiva myrkyllinen käärme häntä jalkaan. Uros kärsi kauheita tuskia eikä haava ottanut parantuakseen. Hänen voihkinansa ja valitushuutonsa häiritsivät koko sotajoukkoa ja haavasta levisi sietämätön löyhkä. Odysseuksen neuvosta Agamemnon jätti onnettoman uroon yksinäisenä ja hyljättynä Lemnoksen saareen. Siellä hän kymmenen vuotta eli kurjuudessa, haavan herkeämättä kiduttamana ja elättäen itseään jousellaan ja nuolillaan. Vasta kymmenen vuoden kuluttua, helleenien ruvettua varmasti uskomaan, etteivät he hänen avuttaan voisi Troiaa valloittaa, he palasivat Lemnokseen ja noutivat onnettoman uroon Troian edustalle.

Helleenien laivaston lähestyessä Troian rannikkoa seisoivat troialaiset rannalla valmiina estämässä heidän maihin tuloaan. Heidän johtajansa oli Hektor, Priamos-kuninkaan poika, troialaisten etevin sankari. Oraakkelin ennustuksen mukaan oli se helleeneistä, joka ensimmäisenä astuu Troian rannalle, kuoleman oma. Nuori Protesilaoskin tiesi tämän ennustuksen. Vaikka hän hiljakkoin oli mennyt naimisiin Akastoksen tyttären Laodameian kanssa, tahtoi hän kuitenkin ensimmäisenä hypätä maihin. Mutta tuskin hän oli päässyt rantaan, kun Hektorin

keihäs lävisti hänet ja hän vaipui kuolleena maahan. Kun Laodameia sai tiedon hänen kuolemastaan, valtasi hänet sanomaton epätoivo. Hän rukoili manalan jumalia suomaan hänelle, että hän saisi edes muutamia lyhyitä hetkiä vielä elää puolisonsa kerallа maan päällä. Hänen rukouksensa kuultiin, ja Hermes toi Protesilaoksen vähäksi aikaa maan päälle. Ja kun uroon sitten täytyi uudelleen lähteä Hadeen luo, surmasi Laodameia itsensä vapaaehtoisesti saadakseen seurata häntä manalan majoille.

6. *Akhilleuksen vihastus.*

Kymmenen vuotta helleenit turhaan koettivat valloittaa Troiaa. Kymmenentenä vuotena sattui tapaus, joka uhkasi tuottaa heille mitä tuhoisimpia seurauksia.

Helleenit olivat tapansa mukaan tehneet sotaretken erääseen niistä pienemmistä kaupungeista, joita oli Troian läheisyydessä, ja valloittaneet ja hävittäneet sen. Kunnialahjaksi kaupungin valloituksen jälkeen Agamemnon sai kauniin Khrysiin, joka oli Apollonin papin Kryseen tytär. Akhilles sai osalleen kauniin Briseis-immen. Heti sen jälkeen tuli kuitenkin Khryses-pappi helleenien leiriin ja pyysi, että hän isoilla lunnailla saisi tyttärensä takaisin. Agamemnon karkoitti hänet kuitenkin ilkkuen ja uhitellen. Vanhus lähti silloin meren rannalle, kohotti kätensä ja pyysi Apollon-jumalaa kostamaan häväistyksen, jonka alaiseksi hänen pappinsa oli joutunut.

Jumala kuuli hänen rukouksensa. Vihastuen hän Olympoksen korkeuksista singahdutti nuoliansa helleenien leiriin, ja kamala rutto alkoi siitä raivota heidän keskuudessaan. Sotilaita kuoli joukoittain ja suru ja valitus sai leirissä vallan.

Yhteisessä Agamemnonin koolle kutsumassa kokouksessa tietäjä Kalkhas ilmoitti Apollonin vihastuneen siitä, että hänen pappiaan Khrysestä oli loukattu ja että ainoa keino jumalan lepyttämiseksi oli Khryseiin palauttaminen isälleen. Aga-

memnon vihastui tästä silmittömästi ja paitsi Kalkhaaseen kohdistui hänen vihansa etenkin Akhilleukseen, jonka hän epäili yllyttäneen tietäjää. Agamemnonin ja Akhilleuksen välillä syntyi tuima riita, kunnes edellinen sanoi kyllä suostuvansa jättämään Khryseiin takaisin, mutta korvaukseksi ottavansa Akhilleuksen kunnialahjan, ihanan Briseiin.

Niin tapahtuikin. Khryseis lähetettiin takaisin isälleen, ja Apollon leppyi ja herkesi singahduttamasta surmannuoliaan helleenien leiriin. Mutta Agamemnon lähetti airuensa Akhilleuksen telttaan noutamaan Briseiin. Kuohuvasta kiukustaan huolimatta täytyi kunnianhimoisen uroon tyytyä siihen, että häneltä riistettiin kunniapalkinto. Mutta meren rannalle mennen hän rukoili äitiään Thetistä, että tämä pyytäisi jumalia kostamaan helleeneille ja varsinkin miehelle, joka oli häntä niin syvästi loukannut. Thetis lupasi täyttää poikansa toivomuksen, kiiti ylös Olympokseen ja Zeuksen eteen astuen pyysi häntä antamaan voiton troialaisille, kunnes hänen poikansa on saanut hyvityksen. Ja vaikka Zeus pelkäsikin puolisoaan Heraa, joka suosi helleenejä, suostui hän kuitenkin hänen pyyntöönsä ja määräsi, että troialaisten tuli olla voitolla, kunnes Akhilleuksen kunnia oli puhdistettu ja hän itse oli palannut sotarintamaan.

Tuimissa taisteluissa, jotka nyt uudelleen alkoivat, vainosi helleenejä Zeuksen päätöksen mukaisesti ainainen huono onni ja vastoinkäyminen. Heidän etevimmät uroonsa haavoittuivat ja kävivät taisteluun kykenemättömiksi, ja lopulta helleenit saarrettiin omaan leiriinsä ja troialaiset uhkasivat jo valloittaa senkin.

Ankarassa ahdingossaan ei Agamemnonilla ollut muuta neuvoa kuin pyrkiä sovintoon Akhilleuksen kanssa. Hän lupasi sekä antaa hänelle Briseiin takaisin että sitä paitsi tyttärensä vaimoksi, seitsemän vaurasta kaupunkia myötäjäisiksi ja paljon mitä kalleimpia lahjoja. Nestorin ehdotuksesta lähti Akhilleuksen luo lähettiläänä kolme miestä, viisas Odysseus, Aias Telamonin poika ja Phoiniks, Akhilleuksen iäkäs ystävä. Hartaasti nämä koettivat suostutella häntä vastaanottamaan Aga-

memnonin tarjouksen. Mutta Akhilleus hylkäsi halveksien kaikki heidän esityksensä.

Helleenit olivat nyt mitä suurimmassa vaarassa. Hektor oli jo troialaisten keralla rynnännyt vallin yli, jonka he olivat rakentaneet laivaleirin suojaksi, ja polttanut useita heidän laivoistaan. Akhilleus vain pysyi taipumattomana. Patroklos, joka älysi helleenejä uhkaavan hirmuisen vaaran, lähti nyt ystävänsä luo ja pyysi, että edes hän saisi Akhilleuksen väen kera lähteä helleenejä auttamaan. Patroklos pukeutui Akhilleuksen sotisopaan ja syöksyi myrmidonien kera taisteluun. Troialaiset kauhistuivat hänet nähdessään; he luulivat valtavan Akhilleuksen itsensä lähteneen taisteluun. Voitonhurmauksessaan Patroklos kuitenkin viehättyi yhä kauemmaksi taistelun tuoksinaan, tunkeutuen aina Troiaan saakka koettaen kiivetä sen muureille. Siellä Hektor hyökkäsi häntä vastaan ja lyhyen taistelun jälkeen surmasi hänet ja sai saaliikseen Akhilleuksen sotisovat. Hädin tuskin saivat helleenit Patrokloksen alastoman ruumiin pelastetuksi ja tuoduksi takaisin leiriin. Kun sanoma Patrokloksen kuolemasta tuotiin Akhilleukselle, valtasi hänet sanomaton suru. Hän oli rakastanut Patroklosta kuin omaa henkeään, ja nyt oli tämä ystävä häneltä riistetty. Hänen ainoa himonsa oli nyt Patrokloksen surman kostaminen Hektorille. Hän sopi Agamemnonin kanssa ja suostui samoihin ehtoihin, jotka oli vast'ikään hylännyt. Kun hän oli aseensa ja sotisopansa menettänyt, lähti hänen äitinsä Thetis Hephaistoksen luo ja tämä teki uuden varuksen, joka oli kauniimpi ja oivempi kuin ainoankaan kuolevaisen siihen saakka omistama. Ja tähän varukseen puettuna Akhilleus nousi sotavaunuunsa ja lähti Hektoria etsimään.

Synkkien aavistuksien valtaamana oli Hektor vähää ennen lausunut vakavat jäähyväiset Andromakhelle, uskolliselle puolisolleen, ja pienelle pojalleen Astyanaksille. Hetkeäkään epäröimättä hän kuitenkin lähti pelättävää vihollistaan vastaan. Seistessään vihdoin hänen edessään ja katsoessaan häntä silmästä silmään Hektor kuitenkin menetti rohkeutensa ja kään-

tyi pakoon. Kolmeen kertaan hän pakeni Akhilleuksen edellä kaupungin muurien ympäri, kunnes lopulta rohkaisi mielensä ja kääntyi päin. Lyhyen taistelun jälkeen Hektor kaatui.

Akhilleus pani nyt Patrokloksen kunniaksi toimeen upeat peijaiset loistavine asekisoineen. Mutta Hektorin ruumiin hän aikoi häväistä ja heittää petojen raadeltavaksi. Jumalten kehoituksesta vanha Priamos kuitenkin lähti Akhilleuksen leiriin ja sai hänet ottamaan vastaan lunnaat Hektorin ruumiista. Juhlallisin menoin troialaisetkin nyt hautasivat Hektorin.

7. *Uusia taisteluita. Akhilleuksen kuolema.*

Hektorin kuoltua syttyi Troian muurien edustalla uusia taisteluita. Troialaiset saivat odottamatta apua, kun sotaisten amatsonien kuningatar Penthesileia, Areen tytär, naissoturiensa kera saapui Troiaan. Penthesileia halusi kiihkeästi päästä Akhilleuksen kanssa voimiaan mittelemään.

Eikä kauan kestänytkään, ennenkuin kuningatar ja Akhilleus kohtasivat toisensa ja syntyi kaksintaistelu. Lyhyen ottelun jälkeen Akhilleus antoi naisvastustajalleen surmaniskun ja hervottomana Penthesileia vaipui maahan. Akhilleus astui kuolevan luo irroittaakseen kypärin hänen päästään, mutta kun hän näki neitsyen kauneudesta loistavat kasvot, syttyi hänessä rakkaus. Hän olisi halunnut viedä hänet kotiinsa Phthiaan uskollisena puolisonaan, mutta nyt hän olikin toivottunsa surmannut. Niin hän seisoi kauan suruissaan, kuollut neito sylissään, ennenkuin antoi ruumiin troialaisille haudattavaksi.

Pian troialaisille ilmestyi uusi liittolainen. Memnon, aithiooppialaisten kuningas. Urheuden ja voimain puolesta hän oli Akhilleuksen vertainen, ja hänelläkin oli Hephaistoksen valmistama varus. Memnon oli Koittaren, Eoksen poika. Ennenkuin sankarit iskivät yhteen, otti Zeus kultaisen vaakansa heidän kohtaloitaan tiedustellakseen ja heitti kuppeihin Akhilleuksen ja Memnonin arvat. Syvälle painui Memnonin vaaka-

kuppi julistaen siten hänen kuolemaansa. Memnonin ja Akhilleuksen välinen taistelu oli tavattoman tuima, mutta lopulta Memnon kaatui. Eos kantoi poikansa ruumiin urhon etäiseen kotimaahan ja hautasi sen sinne juhlallisesti.

Kohtalon määräys oli, että Akhilleuskin kaatuisi pian Memnonin jälkeen. Kun hän nyt, ylpeillen siitä, että oli Memnonin voittanut, ryntäsi Troian muureja vastaan, tähtäsi Paris häntä jousellaan. Apollon-jumala itse ohjasi nuolen siten, että se sattui Akhilleuksen kantapäähän, joka oli hänen ruumiissaan ainoa haavoittuva kohta. Haava oli kuolemaksi, ja Akhilleus vaipui maahan. Hurja taistelu syttyi hänen ruumiistaan. Mutta Zeus salli helleenien pelastaa ruumiin ja aseet. Aias, Telemonin poika, kantoi kaatuneen uroon taistelusta ja Odysseus torjui vihollisten hyökkäykset. Suurin juhlallisuuksin vietettiin valtavan sankarin peijaiset ja itse runottaret tulivat niihin Olympoksen korkeudesta laulamaan surunvalittelua vainajan kunniaksi.

8. *Aiaan, Telamonin pojan kuolema.*

Akhilleuksen kuoltua hänen äitinsä Thetis lupasi antaa poikansa loistavan sotavaruksen sille helleenille, joka oli sotajoukon etevin uros. Vain kaksi miestä saattoi tulla tämmöisessä kilpailussa kysymykseen. Toinen oli Odysseus, toinen Aias, Telamonin poika. Odysseus oli kuulu varsinkin viisaudestaan ja viekkaudestaan, mutta samalla tunnettu voimakkaaksi ja urheaksi sankariksi. Aias oli Akhilleuksen jälkeen sotajoukon voimakkain ja urhoollisin sankari. Kun helleenit itse olivat kahden vaiheilla, kenelle antaa palkinto, päätettiin viisaan Nestorin neuvosta antaa asia leirissä olevain troialaisten vankien ratkaistavaksi. Nämä sen ratkaisivat Odysseuksen hyväksi.

Aiasta tämä halventava tuomio katkerasti loukkasi ja sydäntyneenä hän lähti telttaansa ja sulkeutui sinne lähimpäin miestensä kanssa. Lopulta hänen vimmansa yltyi niin, että

hän raivopäisenä yön pimeydessä hyökkäsi teltastaan, aikoen miekallaan surmata ne miehet, joita hän sotajoukossa piti pahimpina vastustajinaan, ensi sijassa Odysseuksen ja molemmat 'Atreidit, Agamemnonin ja Menelaoksen, nämä kun olivat salassa suosineet Odysseusta.

Vanha Telamon oli Troian sotaan lähtevää Aias-poikaansa hyvästellessään neuvonut häntä aina turvautumaan jumalten apuun. Mutta lannistamattomassa ylpeydessään nuori uros oli lausunut, että heikkojen sopii voittaa jumalten avulla, voimallisen tulee mainetta tavoitellessaan luottaa vain omiin voimiinsa. Ja kun sitten Troian sodassa jumalatar Athene kerran oli hänelle tarjonnut apuaan, oli Aias sen ylpeästi hylännyt ja sanonut, ettei hän ole jumalain avun tarpeessa. Athene oli päättänyt rangaista häntä tästä ylimielisyydestä, ja nyt oli hetki tullut. Nähdessään vimmastuneen Aiaan yösydännä syöksyvän teltastaan sekoitti hän hänen järkensä, niin että hän raivoten hyökkäsi helleenien karjan sekaan ja lammas- ja nautalaumassa pani toimeen kauhean verilöylyn. Muutamia elukoita, joita hän piti Odysseuksena ja molempina Atrideina, hän ajoi edellään telttaansa, sitoi ne ja ruoski niitä. Vasta vähitellen hän tuli järkiinsä ja huomasi nyt kauhistuen, miten mielettömästi oli tehnyt. Turhaan koetti uskollinen Tekmessa, jonka hän oli phryygialaisilta ryöstänyt ja joka nyt oli teltassa hänen puolisonaan, rauhoittaa häntä ja estää häntä uusista tihutöistä. Aias lähti merenrannalle, muka puhdistuakseen siellä syyllisyydestään, mutta syöksyikin miekkaansa. Helleenit surivat urheimman sankarinsa kuolemaa ja loivat hänelle merenrannalle kummun.

9. *Philoktetes.*

Sekä Akhilleuksen että Aiaan kaaduttua hupenivat helleenien toiveet Troian valloituksesta yhä pienemmiksi. Helenokselta, Priamoksen pojalta, jonka he olivat saaneet vangituksi, he kuitenkin saivat tietää, että Troia kyllä voidaan valloittaa,

mutta ainoastaan sillä edellytyksellä, että helleenit saivat avukseen Akhilleuksen pojan Neoptolemoksen ynnä Philokteteen, jonka he kymmenen vuotta sitten Troiaan tullessaan olivat jättäneet Lemnoksen saarelle.

Odysseus matkusti nyt Skyros-saarelle, jolla nuori Neoptolemos asui, ja sai hänet helposti lähtemään mukaansa.

Paljon vaikeampaa tuli hänen arvelunsa mukaan olemaan Philokteteen saaminen Troiaan. Olivathan helleenit hänet sairaana ja huonona hylänneet autiolle rannalle, ja pääsyyllinen hänen jättämiseensä oli juuri Odysseus itse. Siitä huolimatta Odysseus uskalsi lähteä häntä hakemaan. Neoptolemoksen ja muutamien muitten seurassa hän lähti Lemnokseen. Siellä hän antoi Neoptolemoksen toimeksi käyttää Philoktetesta vastaan viekkautta. Neoptolemoksen muka tuli ilmoittaa tälle, että helleenien ruhtinaat olivat häntä loukanneet, minkä vuoksi hän nyt oli kotimatkalla, ja varsinkin hänen tuli anastaa Philokteteen jousi ja nuolet.

Vastahakoisesti Neoptolemos suostui pettämään sairaan Philoktetes-uroon, kuten Odysseys vaati. Aluksi hän kuitenkin noudatti Odysseuksen kehoitusta. Hän kertoi olevansa kotimatkalla, ja Philoktetes rukoili häntä ottamaan hänet kanssaan. Heidän päästyään rantaan sai Philoktetes ankaran taudinkohtauksen ja vaipui tajuttomana maahan. Sitä ennen hän kuitenkin ennätti Neoptolemokselle antaa jousensa ja nuolensa.

Neoptolemos, avomielinen ja rehellinen nuorukainen, ei kuitenkaan, Philokteteen tuskat nähdessään, hennonut jatkaa petostaan. Kun Philoktetes jälleen tuli tajuihinsa, ilmaisi hän tälle avoimesti ja rehellisesti koko juonen ja sanoi, että aikomus on viedä hänet Troiaan. Philoktetes joutui epätoivon valtoihin ajatellessaan, että hän jälleen joutuisi vihaamansa Odysseuksen ja muitten vihamiestensä käsiin, ja pyysi Neoptolemosta antamaan jousen ja nuolet takaisin. Mieluummin hän muka jäisi tälle autiolle rannalle menehtymään kuin seuraisi heitä Troiaan. Turhaan koetti Odysseus, joka nyt ilmaisi

itsensä, kauniilla sanoilla saada vanhan vastustajansa sopimaan, turhaan hän uhkasi jättää hänet tälle rannalle jousetta ja nuolitta, ellei toinen suostu tulemaan mukaan, jättää hänet surkeasti nälkään kuolemaan. Neoptolemosta tämä puhe kuitenkin alkoi harmittaa siihen määrään, että hän Odysseuksen vastustelusta huolimatta antoi Philokteteelle jousen ja nuolet takaisin. Samalla hän täydellä todella päätti viedä Philokteteen takaisin kotimaahan, vaikka hän tämän lupauksen ensin antoi vain häntä pettääkseen. Mutta nyt ilmestyi taivaasta itse Herakles, joka ennen omisti tämän jousen nuolineen, ja ilmoitti Philokteteelle jumalten tahdon. Hän lupasi, että uros Troian edustalla pääsisi vammastaan, minkä jälkeen hän nuolineen olisi avullisena Troian valloittamisessa.

Jumalaisen Herakleen tahtoon Philoktetes taipui ja lähti Odysseuksen ja Neoptolemoksen keralla Troiaan. Hänen nuolensa se kaatoi Pariinkin — sen miehen, joka oli koko sodan aiheuttanut ryöstämällä Helenan tämän kodista.

10. Troian hevonen.

Huolimatta Philokteteen ja Neoptolemoksen urhoollisuudesta Troian edustalla eivät helleenit asevoimalla voineet kaupunkia valloittaa. Mutta Odysseus keksi toisia keinoja.

Ensin hän Diomedeen kanssa salavihkaa hiipi kaupunkiin ryöstääkseen Athene-jumalattaren kuvapatsaan, Palladionin. Luultiin kaupungin menettävän jumalten suosion, jos kuvapatsas ryöstettäisiin, ja sen valloittamisen sitten olevan mahdollista.

Tietäjä Kalkhas oli unessa saanut tietää, että Troia voitiin valloittaa vain petoksella, ja tämän tietonsa hän ilmaisi armeijalle. Odysseus suunnitteli nyt viekkaan juonen. Epeios, joka oli taitava rakentaja, kyhäsi hänen ohjeittensa mukaan valtavan puuhevosen, jonka onttoon vatsaan mahtui monta miestä. Kun hevonen oli valmis, nousivat sen sisään useat helleenien etevimmistä uroista, muiden mukana Odysseus, Neopto-

lemos, Menelaos ja Philoktetes. Vatsa suljettiin sitten ja sisässä uroot istuivat ja äänetì odottivat, miten kävisi.

Muut sytyttivät leirinsä palamaan ja lähtivät Agamemnonin johdolla merelle, asettuen lähellä olevan Tenedos-saaren taa väijyksiin. Tämä tapahtui yöllä.

Kun troialaiset varhain seuraavana aamuna huomasivat vihollisten lähteneen ja polttaneen leirinsä, alkoivat he rientää virtanaan kaupungista rantaan. He luulivat vihollisten paenneen ja iloitsivat kaupunkinsa vapautuksesta. Mutta mitä tämä valtava puuhevonen merkitsee, joka seisoo paikallaan arvoituksellisena? Mitä oli sille tehtävä? Olivatko helleenit sen tehneet pettääkesen heitä, eikö ole parasta hävittää se? Vai onko parempi vetää se kaupungin muurien sisäpuolelle ja asettaa se sinne voitonmerkiksi? Vain yhdellä miehellä, Apollonin papilla Laokoonilla, oli selvä ja varma käsitys asiasta ja hän varoitti hartaasti maanmiehiään: »Helleenit tahtovat teitä pettää, älkää luottako tähän jättiläismäiseen puuhevoseen! Pelkään danaolaisia silloinkin, kun he tuovat lahjoja.» Näin sanoen hän iski peitsensä hevosen kylkeen, niin että sen ontto sisusta kumisi.

Tämän tapahtuessa tuli paikalle kuitenkin troialaisia paimenia, jotka raahasivat mukanaan Sinon-nimistä nuorta kreikkalaista. Hänelle oli Odysseys uskonut vaarallisen ja edesvastuullisen tehtävän. Hänen tuli antaa troialaisille valheellisia tietoja puuhevosen todellisesta tarkoituksesta. Sinon syötti nyt troialaisille pitkän jutun: hän oli muka uskaltanut julkisesti vastustaa Odysseusta ja siitä syystä tämä häntä leppymättömästi vihasi. Kun helleenit, masentuneina kaikkien yritystensä epäonnistumisesta, olivat lähteneet kotimatkalle, oli Apollonjumala käskenyt heitä ihmisuhrilla lepyttää taivasta, jotta he saisivat onnellisen paluumatkan. Odysseuksen toimesta oli Kalkhas muka valinnut Sinonin uhriksi. Mutta hän oli viime hetkellä päässyt pakenemaan ja rukoili nyt troialaisilta armoa. Troialaiset laskivatkin Sinonin vapaaksi ja kysyivät häneltä nyt, mitä helleenit olivat puuhevosella tarkoittaneet. Sinon vas-

tasi: Helleenien kohdeltua häntä niin häpeällisesti katsoi hän voivansa ilmaista tämän puuhevosen salaisuuden. Pallas Athene oli muka suuttunut siitä, että hänen pyhä kuvansa oli ryöstetty Troiasta, ja hänen vihaansa lauhduttaakseen helleenit olivat rakentaneet tämän hevosen. Siitä oli tehty niin suunnattoman suuri siksi, etteivät troialaiset milloinkaan voisi viedä sitä kaupunkiinsa. Jos se nimittäin vietäisiin kaupungin muurien sisäpuolelle, tulisi siitä kaupungin turva ja vihollisille se koitusi onnettomuudeksi.

Troialaiset uskoivat, mitä Sinon heille kertoi. Jos vielä oli niitä, jotka mielessään epäilivät, haihtui viimeinenkin epäilys paikalla, kun he vähän ajan kuluttua näkivät hirveän, Pallas Athenen itsensä aikaan saaman enteen. Laookon, joka vast'ikään oli puuhevosen vatsaan iskenyt keihäänsä, valmisteli par'aikaa Poseidonille uhria. Mutta mereltä tuli samassa kaksi jättiläiskäärmettä, jotka hyökkäsivät suoraan Laokoonin kimppuun hänen juuri ryhtyessä molempain poikainsa kanssa uhraamaan. Ne kiertyivät ensin molempain poikain ympäri, ja kun isä kauhistuneena lähti apuun, kietoivat ne hänetkin hirmuisiin kapaloihinsa. Turhaan he ponnistelivat irti hirviöitten kouristuksista. Ei kulunut kauan, ennenkuin Laokoon molempain poikainsa keralla vaipui tukehtuneena maahan.

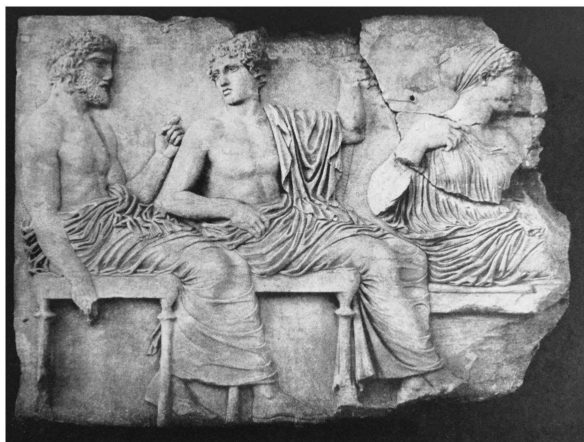
Kun troialaiset omin silmin näkivät tämän kammottavan tapauksen, käsittivät he sen jumalain kostoksi ja rangaistukseksi Laokoonille tämän käyttäytymisestä. Kaikki huusivat, että puuhevonen on vietävä kaupunkiin ja asetettava torille. Kun portit olivat liian ahtaat, revittiin muurit ja hevonen kiskottiin kaupunkiin. Ainoastaan Kassandra, ennuspappi, näki selvästi, kuinka tuho hevosen keralla tuli kaupunkiin, ja lausui varoittavat sanat. Mutta jälleen troialaiset olivat epäuskoisia. Hän oli tosin saanut ennuslahjan, mutta samalla oli määrätty, ettei kukaan uskoisi hänen ennustuksiaan.

11. Troian kukistuminen.

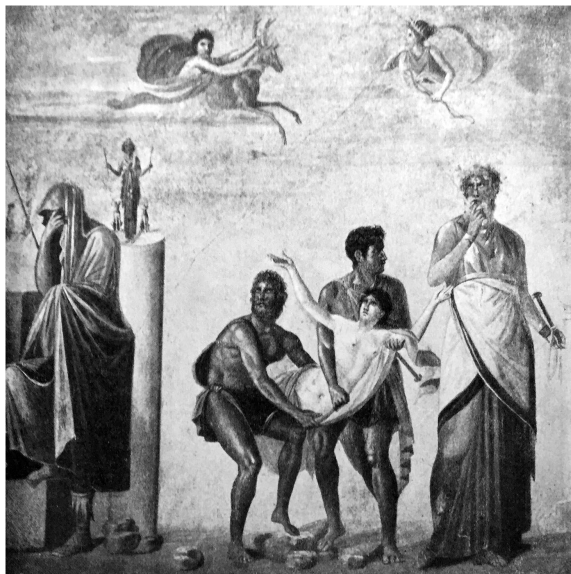
Kun troialaiset olivat saaneet puuhevosen kaupunkiinsa, panivat he toimeen suuren juhlan vihollisten lähtöä ja kaupungin vapautusta juhliakseen. Koko väestö antautui ilohumalaan ja syötiin ja juotiin minkä jaksettiin. Puolenyön aikaan koko kaupunki oli mitä syvimpään uneen vaipuneena, eikä kukaan ollut edes ajatellut vahtimiesten asettamista. Nyt oli Sinonin hetki tullut. Hän hiipi salaa erään kaupunginportin luo ja antoi siellä sovitulla tulimerkillä tiedon helleeneille, jotka olivat Tenedoksen luona ankkurissa. Sitten hän samoin ääneti ja salaa hiipi puuhevosen luo ja kehoitti siinä piileviä miehiä lähtemään ulos ja ryhtymään taisteluun. Reippaalla mielellä puuhevosessa piilevät helleenit avasivat oven ja tulivat ulos. Ja nyt alkoi unenpöpperöisten, humaltuneitten troialaisten kesken hirveä verilöyly. Palavia kekäleitä heitettiin taloihin ja pian Troia paloi monesta kohdasta. Tenedosta oli laivasto palannut rantaan ja suurin joukoin virtasi sieltä Troiaan väkeä ottamaan osaa hävitykseen. Troialaiset kyllä puolustautuivat epätoivoisen rohkeasti, mutta kaikki vastarinta osoittautui turhaksi.

Ankarimpana ja epätoivoisimpana taistelu raivosi itse kuninkaallisessa linnassa. Palatsiin saarretut repivät käsiinsä parruja ja lankkuja käyttääkseen niitä aseina hyökkääviä helleenejä vastaan. Itse portin päällä kohosi linnan korkein torni, ja troialaiset koettivat murtaa irti tornin ylimmän kerroksen kukistaakseen sen vihollisten päälle. Valtava Aineias sai vihdoin jättiläisvoimillaan miestensä avulla tornin sortumaan, ja kaatuessaan se hautasi alleen paljon helleenejä. Mutta toisia ryntäsi heidän ylitseen, ja pian helleenit pääsivät hyökkäämään kuningas Priamoksen omiin huoneisiin.

Iäkäs kuningas oli pukeutunut raskaaseen sotisopaan ja valmistautunut heikolla ja vapisevalla kädellään taloaan puolustamaan. Mutta Hekabe, hänen puolisonsa, veti hänet kerallaan alttarin luo, jotta se suojaisi heitä molempia. Val-

Poseidon, Apollon ja Artemis. Osa Partenon-friisiä Atenan Akropolis-museossa.

Ifigenian uhraaminen. Pompeijilainen seinämaalaus.

tava Neoptolemos, Akhilleuksen poika, hyökkäsi raivoisana alttarille. Omin silmin nähdessään Neoptolemoksen surmaavan erään hänen pojistaan Priamos itse heitti häntä vastaan keihäänsä, joka kuitenkin voimatonna putosi maahan. Vimmastunut Neoptolemos syöksi miekkansa vanhan kuninkaan rintaan, niin että hän hengetönnä vaipui maahan.

Sillä välin olivat Menelaos ja Agamemnon ynnä Odysseus rientäneet toisille tahoille. Pariin jokin aika sitten kaaduttua Philokteteen nuolen satuttamana oli Deiphabos, joka Hektorin kuoleman jälkeen oli Priamoksen pojista etevin, ottanut Helenan puolisokseen. Hänen taloonsa nyt ensi sijassa riennettiin. Menelaos syöksi miekkansa hänen rintaansa ja alkoi sitten kaikkialta etsiä uskotonta Helenaa. Vihdoin hänet löydettyään Menelaos ensi hetkessä oli vähällä surmata hänet. Helenan lumoavan kauneuden hurmaamana hän kuitenkin malttoi mielensä, antoi hänelle anteeksi ja vei hänet laivaansa.

Troian ruhtinaista vain kaksi vältti yhteisen tuhon, Antenor ja Aineias. Antenonin helleenit säästivät siitä syystä, että hän aina oli vaatinut antamaan Helenan takaisin ja lisäksi sodan alussa osoittanut vieraanvaraisuutta Menelaokselle ja Odysseukselle heidän käydessä Troiassa lähettiläinä. Hän lähti nyt muutamain soturiensa keralla merelle ja päätyi lopulta Adrian meren sisimpään sopukkaan perustaen sinne Patavium kaupungin. Aineias taisteli kauan mitä urheimmin hyökkääviä helleenejä vastaan, mutta huomatessaan kaiken vastarinnan turhaksi hän nosti vanhan Ankhises isänsä harteilleen ja pientä Askanios poikaansa kädestä taluttaen riensi pois Ida vuorelle. Sieltä hän lähti merelle — seikkailurikkaalle retkelle, johon myöhemmin palaamme.

12. *Paluumatka Troiasta.*

Kun Troia oli maan tasalle hävitetty, saattoivat helleenit vihdoinkin kääntää keulan kotia kohti. Monen uroon kotimatka päättyi kuitenkin onnettomasti.

Aias, Oileuksen poika, oli kaupungin valloituksessa mitä julkeimmin loukannut Athene-jumalatarta. Hän oli näet ajanut takaa Priamoksen tytärtä Kassandraa ja tämän paettua Athenen temppeliin, jumalattaren kuvapatsaan juurelle, väkisin raastanut hänet irti, ja pyhä kuva oli silloin pudonnut maahan. Muitten helleenien ruhtinaitten velvollisuus olisi ollut rangaista Aiasta ja sovittaa Athenen vihastus, mutta kun he sen laiminlöivät, kohtasi jumalattaren viha heitä kaikkia.

Muutamain sankareista tosin onnistui välttää uhkaava turmio. Nestor ja Diomedes, Neoptolemos ja Philoktetes pääsivät onnellisesti kotiaan mitään vaarallisia seikkailuja kokematta. Sitä kovempiin koettelemuksiin joutuivat muut uroot. Menelaoksen yllättivät rajut myrskyt matkalla meren poikki Peloponnesokseen, ja hänen laivansa ajautuivat mikä millekin suunnalle. Monenlaisten harharetkien jälkeen hän saapui Egyptiin, jossa hän Theben kaupungissa sai mitä vieraanvaraisimman vastaanoton. Paluumatkalla Egyptistä hän joutui autiolle saarelle, johon hänen täytyi tyynen vuoksi jäädä pitkäksi aikaa. Lopulta eräs merenneito, merenjumalan Proteuksen tytär, neuvoi Menelaosta ottamaan kiinni hänen isänsä ja tältä kiristämään tiedon siitä, mitä hänen oli tehtävä pelastuakseen. Käskettyään Menelaosta valitsemaan kolme parasta miestään nymfi toi neljän tappamansa hylkeen nahat ja kääri Menelaoksen ja hänen kumppaninsa hylkeennahkaan. Tämän jälkeen hän vei heidät loikomaan riviin muitten hylkeitten sekaan. Meren äijä, joka piti hylkeistään kuin paimen lampaistaan, nousi puolenpäivän aikaan aalloista, kävi hylkeensä laskemassa ja huomatessaan luvun oikeaksi rupesi itse levolle petosta aavistamatta. Menelaos kolmen toverinsa keralla hyppäsi nyt ylös ja kietaisi käsivartensa vanhuksen ruumiin ympäri. Mutta Proteus alkoi nyt muutella muotoaan. Ensin hän muutti itsensä leijonaksi, sitten käärmeeksi, pantteriksi, metsäkarjuksi, jopa juoksevaksi vedeksikin ja tuuhealatvaiseksi puuksi. Mutta neljät käsivarret pitivät hänestä hellittämättä kiinni, ja kun meren äijä huomasi, ettei hän voinut millään

tavalla päästä pakoon, myöntyi hän ja lupasi ilmaista Menelaokselle kaiken, mitä tämä tahtoo tietää. Hän neuvoi Menelaosta palaamaan Egyptiin ja palvomaan siellä juhlallisin uhrein Zeusta ja muita jumalia. Vasta sitten hän saisi onnellisen kotimatkan. Menelaos teki niin ja pääsi nyt enemmittä seikkailuitta kotiaan Sparttaan, jossa hän puolisonsa Helenan keralla eli monta iloista ja onnekasta vuotta.

Huonommin kävi Aiaalle, joka kaikkia muita enemmän oli rikkonut Athenea vastaan. Paluumatkalla Athene hajoitti hänen laivansa, mutta Poseidon sääli häntä ja pelasti hänet kalliolle. Ylimielisenä ja uhmaavana Aias silloin huudahti julkeasti, että hän kyllä olisi itsekin, jumalien auttamatta, kyennyt pelastamaan itsensä. Poseidon julmistui siitä ja iski kolmikärjellään kalliota niin, että se hajosi ja Aias sortui aaltojen saaliiksi.

Kuuluimmat kaikista ovat kuitenkin ne seikkailut ja kärsimykset, joita Agamemnon ja Odysseus saivat kokea.

Pelopidien synkät kohtalot.

1. *Atreus ja Thyestes.*

Tantalos oli Lyydian kuningas. Hän oli rikas ja onnellinen. Jumalat rakastivat häntä siihen määrään, että seurustelivat hänen kanssaan ja tulivat hänen pöytävieraikseen. Mutta tästä hän kävi niin ylimieliseksi, että häpeällisellä tavalla käytti väärin jumalten luottamusta. Hän varasti heiltä nektaria ja ambrosiaa ja jakeli ystävilleen. Mutta vielä pahempaakin hän teki. Jumalia koetellakseen hän teurasti oman Pelops poikansa, valmisti hänen lihastaan ruokaa ja kutsui sitten jumalat pitoihin, joissa heille kannettiin tätä katalaa ruokaa. Demeter jumalatar, joka haikeasti suri tyttärensä ryöstöä, oli ainoa,

joka antoi pettää itseään. Hän söi toisesta lavasta palan. Kaikki muut jumalat huomasivat paikalla ilkityön. He herättivät Pelopsin uudelleen eloon ja tekivät lapaluusta puuttuvan kappaleen norsunluusta. Mutta Tantalosta he rankaisivat lähettämällä hänet alas manalaan, jossa hänen täytyy seista järvessä leukaansa myöten, mutta siitä huolimatta kärsiä kamalaa janoa, sillä vesi pakenee aina, kun hän yrittää juoda. Samalla häntä vaivaa kalvava nälkä. Hänen edessään riippuvat oksissa valioimmat hedelmät, mutta aina kun hän kurottaa kättään niitä ottaakseen, pakenevat oksat.

Pelops lähti sitten alamaisineen Kreikkaan, jossa Peloponneson niemimaa sai hänestä nimensä.

Pisassa, Elis-maakunnassa, hallitsi kuninkaana Oinomaos, joka oli sodanjumalan Areen poika. Hänellä oli yksi ainoa tytär, Hippodameia. Oraakkeli oli Oinomaokselle ennustanut, että hänen oma vävynsä surmaa hänet. Siitä syystä hän koetti kaikella tavalla estää tytärtään menemästä naimisiin. Hän julisti, että vain se, joka voittaa hänet kilpa-ajossa, saisi hänen tyttärensä. Aina hän itse lähti myöhemmin kuin kilpailija, mutta tuulennopeilla hevosillaan, jotka hän oli saanut isältään Areelta, hän aina saavutti hänet ja lävisti hänet takaapäin keihäällään. Koko joukko kosijoita oli täten jo saanut surmansa, kun Pelops vihdoin tuli. Hippodameia rakastui kiihkeästi kauniiseen nuorukaiseen ja päätti auttaa häntä. Auttajakseen hänen onnistui saada Oinomaoksen ajaja Myrtilos. Tämä asetti niin, että Oinomaoksen vaunun sokkanaula putosi kesken kilpa-ajoa, niin että pyörä lähti pois, vaunut kaatuivat ja kuningas loukkautui niin pahasti, että heitti henkensä. Kuollessaan hän kuitenkin ennätti kirota Myrtiloksen ja lausua sen toivomuksen, että hän Pelopsin kädestä saisi surmansa. Kun Pelops siis voitti kilpa-ajoissa, sai hän Hippodameian puolisokseen ja kuningas Oinomaoksen koko valtakunnan. Vähän myöhemmin Hippodameiassa kuitenkin syttyi rakkaus Myrtilokseen. Mutta kun tämä ei tuntenut vastarakkautta, parjasi Hippodameia häntä puolisolleen ja ajaessaan kerran Myrtiloksen

keralla meren rantaa pitkin Pelops äkkiarvaamatta työnsi ajajansa jyrkältä kalliolta mereen, niin että hän sai aalloissa surmansa. Kuoleman kanssa taistellessaan Myrtilos kuitenkin kirosi Pelopsin ja koko hänen sukunsa. Ja tämä kirous seurasi sitten useita sukupolvia ja kävi kauhealla tavalla täytäntöön.

Onnettomuudet alkoivat jo Pelopsin pojista. Kaksi näistä, Atreus ja Thyestes, vihasi ja kadehti kolmatta, kaunista Khrysipposta, koska isä tätä rakasti niin hellästi. He sen vuoksi surmasivat veljensä ja heittivät hänen ruumiinsa kaivoon, minkä jälkeen he lähtivät maasta ja menivät Mykeneen. Siellä Atreus sai kuninkuuden. Hänen veljensä Thyestes ei kuitenkaan suostunut siihen, vaan koetti saada kuninkuuden itselleen. Riitaan, joka nyt syntyi veljesten välillä, sekaantuivat jumalatkin, ilmaisten tahtonsa. Heidän tahdostaan syntyi Atreuksen laumoissa karitsa, jolla oli kultainen villa; täten he muka olivat ilmoittaneet, että Atreus oli laillinen kuningas. Thyesteksen onnistui kuitenkin vietellä Atreuksen puoliso Aërope ja hänen avullaan saada tuo tärkeä karitsa haltuunsa ja viedä se omaan taloonsa. Molempain veljesten kesken syntyi nyt hurjia rettelöitä. Kerran Atreus oli haluavinaan sopia Thyesteen kanssa ja kutsui tämän luokseen. Mutta kun Thyestes tuli, kannettiin hänelle molempain poikainsa lihat syötäväksi. Sitten Atreus antoi hänen eteensä kantaa lasten päät ja käsivarret. Thyestes pakeni hurjan kauhun valtaamana. Itse auringonjumalan sanotaan tästä ilkityöstä niin kauhistuneen, että hän kulki lännestä itään. Ja Thyestes taaskin kirosi koko suvun.

2. *Agamemnonin kotiintulo. Orestes.*

Atreuksella oli kaksi poikaa, Agamemnon ja Menelaos. He ottivat aviokseen Spartan kuninkaan Tyndaroksen molemmat tyttäret, Klytaimestran ja Helenan. Helenan ryöstön johdosta sitten syttyi Troian sota.

Agamemnonin lähdettyä helleenien ylipäällikkönä Troiaan

jäi hänen linnaansa nuori Aigisthos, Thyestreen poika. Aigisthos koetti vietellä Klytaimestran uskottomuuteen. Kauan Klytaimestra vastusteli hänen houkutuksiaan, mutta kun Agamemnon viipyi poissa vuoden toisensa jälkeen, suostui hän lopulta. Ja sitten Aigisthos Klytaimestran keralla hallitsi Mykeneä. Yhdessä he kutoivat juonen surmatakseen kuninkaan, kun hän vihdoin palaisi Troiasta kotiin.

Agamemnon oli lähtiessään sopinut Klytaimestran kanssa siitä, että hän paikalla, kun Troia on valloitettu, tulimerkeillä ilmoittaa tapauksen Mykeneen. Yöt päivät vartioi kuninkaan linnan sakaroilla palvelija tähystellen, milloin tulimerkki näkyisi. Kun Troia oli valloitettu, sai Klytaimestra siis paikalla tiedon siitä ja saattoi ryhtyä sen mukaisiin toimiin.

Onnellisesti Agamemnon voitti merimatkan vaarat ja juhlakoristeisilla vaunuillaan ajoi Mykenen kuninkaalliseen linnaan. Uskoton puoliso otti hänet vastaan teeskennellyn iloisena ja saatteli hänet palatsiin virkistämään itseään väsyttävän matkan jälkeen kylvyllä. Mutta kuninkaan maatessa kylpyammeessa puoliso heittikin hänen päälleen kutomansa verkon, joka esti kuningasta puolustamasta itseään, ja surmasi hänet sitten miekalla. Ja sitten Aigisthos ja Klytaimestra elivät kuninkaallisessa linnassa monta vuotta rikollisessa liitossa.

Agamemnonin poika Orestes oli vielä lapsi, kun hänen isänsä murhattiin. Uskollinen palvelija pelasti pojan ja vei hänet Phokis-maahan, jossa hän varttui mieheksi nuoren Pyladeen parhaana ystävänä. Hänen tultuaan täysi-ikäiseksi määräsi itse Apollon, Delphoin jumala, että hänen tuli lähteä Mykeneen kostamaan isänsä kuolemaa. Hän liittyi siellä sisareensa Elektraan, joka oli jäänyt Mykeneen ja siellä elänyt mitä syvimmässä alennustilassa, hän kun ei suostunut alistumaan Aigisthoksen ja Klytaimestran häpeälliseen valtaan. Viimeiseen saakka Orestes epäili, onko hänen isänsä kuoleman kostaakseen surmattava oma äitinsä. Mutta Elektra yllytti häntä, ja Pyladeen keralla Orestes meni linnaan ja surmasi siellä sekä Klytaimestran että hänen rakastajansa.

Mutta vaikka Orestes kostotyön suorittaessaan olikin vain totellut Apollonin käskyä, oli hän kuitenkin oman äitinsä murhan kautta tehnyt itsensä vikapääksi hirmuiseen verivelkaan. Erinnyit, murhatun äidin kostottaret, lähtivät häntä ajamaan takaa. Kaikkialla vainottuna nuorukainen lopulta lähti Delphoin jumalan turviin.

Apollon yritti ottaa Oresteen suojelukseensa. Mutta raivoisat erinnyit eivät sittenkään väistyneet hänen rinnaltaan, vaan kiusasivat häntä herkeämättä kauhealla seurallaan. Erinnyitten nukkuessa vähän aikaa onnistui Apollonin kuitenkin auttaa suojattinsa pakoon, ja Hermeen opastamana hän lopulta päätyi Atheenaan. Siellä hän etsi suojaa Pallas Athenen temppelistä ja asettui jumalattaren kuvapatsaan viereen. Mutta vainukoirain tavoin olivat erinnyit seuranneet hänen jälkiään yli maiden ja merien, ja ne toivoivat nyt vihdoin Atheenassa tavoittavansa hänet kostaakseen ja tuhotakseen hänet.

Mutta Orestes turvautui Atheneen rukoillen häneltä suojelusta ja apua. Ja kultavaunuissa jumalatar laskeutui Olymposta. Nyt sekä Orestes että erinnyit jättivät asiansa jumalattaren käsiin. Ja Athene päätti asettaa erityisen tuomioistuimen, joka sitten kautta aikain oli Atheenassa ratkaiseva kaikki murhia koskevat jutut. Tämä tuomioistuin oli kuulu areiopagi. Athene valitsi kaupungin kansalaisista arvokkaimmat vanhukset, ja näiden tuli tuomita. Erinnyt areiopagin edessä syyttivät Orestesta oman äitinsä murhasta. Orestes tunnusti rikoksensa, mutta puolusti itseään sillä, että Apollon oli häntä nimenomaan käskenyt. Ja Apollon itse esiintyi Oresteen puolustajana, koska Klytaimestra, jonka hän oli surmannut, oli häpeällisesti murhannut oman puolisonsa. Jumalatar Athene laski itse uurnaan äänestyslippunsa ja ilmoitti äänestävänsä syytetyn vapauttamista sillä edellytyksellä, että äänet jakautuisivat tasan. Kun äänet laskettiin, niin huomattiin, että oli annettu yhtä monta vapauttavaa ja langettavaa ääntä. Orestes oli siis nyt vapaa. Erinnyit vihastuivat aluksi tappionsa johdosta ja uhkasivat ruveta hävittämään Attikaa. Jumalatar

Athenen onnistui kuitenkin lepyttää heidät ja saada heidät asettumaan maahan, ei kuitenkaan enää pelättävinä kostottarina, vaan eumenideina, s. o. »hyväntahtoisina», joksi heidän nimensä muutettiin.

Odysseuksen harharetket.

1. *Kikonit.*

Helleeneistä ei kukaan kotimatkallaan joutunut niin moniin seikkailuihin ja vaivoihin kuin Odysseus. Kymmenen pitkää vuotta sankari harhaili merellä ja maalla tuntemattomissa maissa ja joutui vaaroihin, joista hän vain ihmeen kautta pelastui.

Troiasta vei tuuli ensin hänet kikonien maahan Thraakian rannalle. Kikonit olivat olleet troialaisten liittolaisia, minkä vuoksi Odysseuksella mielestään oli oikeus hävittää ja ryöstää heidän maataan. Teurastettiin vuohia, lampaita ja raavaita joukoittain, ja lihat vietiin kahteentoista laivaan, jotka Odysseuksella oli johdossaan. Odysseus itse tahtoi sitten paeta maasta oikopäätä välttäen taisteluja. Mutta väki ei totellut, vaan jäi maalle syömään ja juomaan minkä jaksoi. Kikonit, joita he olivat ryöstäneet, olivat kuitenkin lähiseuduilta saaneet avuksi muita kikoneja. Ja varhain aamulla he kävivät hyökkäykseen ja heitä tuli niin sankat joukot kuin keväällä lehtiä. Merenrannalla syntyi katkera tappelu, voitto häälyi kauan puoleen ja toiseen. Lopulta helleenien kuitenkin oli pakko väistyä ja pyrkiä pakoon. Kun he vihdoin pääsivät rannasta lähtemään, puuttui jokaisesta laivasta kuusi miestä.

2. *Lootophagit.*

Odysseus lähti nyt purjehtimaan edelleen mieli surullisena, koska hän oli menettänyt niin monta rakasta toveria. Mutta Zeus lähetti hänen laivainsa kimppuun kauhean pohjatuulen ja mustia pilviä, niin että maa ja meri pimenivät. Purjeet repesivät kolmeen, neljään kappaleeseen. Ne täytyi laskea alas ja luottaa airoihin. Miehet pyrkivät nyt maan suojaan, ja tyynessä pari päivää ja yötä levättyään he lähtivät uudelleen merelle, keulan kotia kohti kääntäen. Mutta heidän juuri pyörtäessään Maleian niemen ohi pääsi myrsky uudelleen valloilleen, ja yhdeksän vuorokautta laivat yhtämittaa ajelehtivat merellä sinne tänne, kunnes ne lopulta kymmenentenä tapasivat maata. Tässä maassa asui lootophageja, helleeneille tuntematonta kansaa. Kun Odysseus miehineen oli syönyt ja juonut, lähetti hän tiedustelijoita ottamaan selvää siitä, minkälaatuisia ihmisiä maassa asuu. Nämä tapasivatkin pian lootophageja, jotka havaittiin herttaisiksi ja ystävällisiksi ihmisiksi. He eivät yrittäneetkään tehdä vieraille pahaa, vaan antoivat heille päinvastoin hyvänmakuisia lootoshedelmiä, samaa ruokaa, jota maassa kaikki söivät. Mutta syötyään tätä hedelmää tiedustelijat eivät enää olisi tahtoneet ensinkään lähteä pois. Kotinsa he aivan unohtivat ja tahtoivat jäädä maahan ikipäiviksi.

Kun Odysseus näki, mitä lootoshedelmäin syöminen oli vaikuttanut, otatti hän tiedustelijat kiinni ja antoi väkipakolla tuoda heidät takaisin laivoihin, joissa heidät sidottiin teljojen alle kiinni. Jottei kukaan muu saisi lootoshedelmiä maistaa ja siten kotimatkaa unohtaa, käski Odysseus väkensä viipymättä laivoihin, pani istumaan soututeljoille, ja niin lähdettiin uudelleen merelle.

3. *Kyklooppien maassa.*

Lootophagien maasta lähdettyään laivat melko kauan purjehdittuaan tulivat pienelle saarelle, joka oli jonkin matkan

päässä mantereesta. Siinä kasvoi runsaasti metsää, ja kallioilla juoksenteli kosolta villivuohia. Kun laivat olivat saaren rantaan laskeneet ja saaneet yön levätä matkan rasituksista, lähti Odysseus miehineen aamun koitossa riistaa etsimään ja sai saaliikseen paljon vuohia. Joka laivan osalle tuli yhdeksän vuohta, ja Odysseukselle annettiin kymmenen. Tässä voitiin siis syödä kaiken päivää runsaita ruokia ja juoda kikonien maasta otettua valioviiniäkin, jota laivassa vielä oli paljon.

Saarelta saattoi kuitenkin nähdä mantereelle. Nähtiin savua ja siitä voitiin päättää, että siellä asui eläviä olentoja. Vuohien ja lampaitten määkinääkin kuului. Odysseus päätti lähteä omalla laivallaan tutkimaan, mitä ihmisiä siellä asui. Mannerrantaan saavuttuaan hän rannalla näki korkean, laakeripuitten varjostaman luolan.

Luolassa asui valtava jättiläinen, joka kuului kykloopien sukuun. Kykloopit olivat villejä, lakia noudattamattomia ihmisolentoja, jotka eivät välittäneet jumalten käskyistä eivätkä ihmisoikeudesta. Itsekukin oli vaimonsa ja lastensa tuomari. joka ei kenestäkään muusta välittänyt. Mutta siinä luolassa, jonka Odysseus ensiksi rannalla näki, asui aivan yksinään jättiläismäinen kyklooppi, lähinnä sellaisen vuorenhuipun kaltainen, joka on suuruudeltaan ihan yksinäinen.

Odysseus käski nyt kaikkia muita jäämään rantaan laivaa vartioimaan. Valiten seurakseen kaksitoista urheinta hän itse lähti näiden keralla luolaan. Mukaansa hän otti yhden vuohennahkan kikonien verratonta viiniä, ynnä säkillisen evästä.

Heidän saapuessaan luolaan kyklooppi ei itse ollut kotona. Hän oli lampaitaan paimentamassa. Oli sen vuoksi runsaasti aikaa katsella luolan sisustaa. Siinä oli isoja vasuja täynnään juustoja, ja karitsat ja vuonat tunkeilivat karsinoissaan. Odysseusta alkoivat miehet nyt hartaasti rukoilla, että paikalla otettaisiin niin paljon juustoja, lampaita ja karitsoita kuin jaksetaan kantaa, lähdettäisiin rantaan laivalle ja purjehdittaisiin pois. Onni olisi ollut, jos Odysseus olisi tätä heidän pyyntöään

noudattanut, mutta häntä halutti kovasti saada nähdä kyklooppi itse.

Odotellessaan miehet söivät runsaasti kaikenlaista ruokaa, mitä luolassa vain oli. Iltapuoleen tuli vihdoin valtava jättiläinen. Hän oli kauhistuttava nähdä ja samoin kuin muilla kykloopeilla hänelläkin oli vain yksi silmä, joka oli keskellä otsaa. Hän ajoi edellään luolaan osan karjastaan, sen osan, jota hänen oli tapanaan lypsää; mutta pukit ja pässit saivat jäädä aidoitettuun tarhaan. Sitten hän nosti maasta ovipaaden ja asetti sen luolan suun tukkeeksi. Se oli niin mahdottoman iso, etteivät kahdetkymmenet nelipyöräiset rattaat olisi riittäneet sen kuljettamiseen.

Jättiläinen istahti nyt lypsämään lampaitaan ja vuohiaan, ja karitsat ja vuonat hän laski imemään. Suoritettuaan vielä muutkin tavanmukaiset askareensa hän sytytti tulen kuivista puista, joita hän oli tuonut luolaan valtavan sylyksen. Vasta kun tuli oli päässyt kunnollisesti palamaan, hän huomasi Odysseuksen miehineen, jotka säikähtyen olivat paenneet luolan sisimpään perukkaan. Hän kääntyi heidän puoleensa kysyen, keitä he olivat ja mitä asiaa heillä oli. Ovatko he kauppiaita, vai kiertelevätkö he meriä rosvoina? Odysseus koetti rohkaista mielensä, vaikka olikin melkein kauhusta tyrmistynyt, ja vastasi hänelle: »Olemme helleenejä, jotka Agamemnonin, Hellaan mahtavimman kuninkaan johdolla olemme hävittäneet Troian kaupungin ja tuhonneet vihollisemme. Ja nyt olemme tulleet tänne ja pyydämme nöyrästi, että sinä jumalien osoitukset muistaen kestitsisit meitä vierainasi. Rukoilemme sitä sinulta Zeuksen, jumalten kuninkaan ja kestiystäväin suojelijain nimessä.» Kyklooppi vastasi: »Houkka olet, kun uskot, että me välitämme Zeuksesta ja muista jumalista. Me olemme heitä voimakkaammat emmekä heitä pelkää. Mutta sano minulle ensiksi, mihin olet laivasi laskenut.» Odysseus oli kuitenkin liian viekas vastatakseen totuuden mukaisesti kykloopin kysymykseen ja virkkoi: »Poseidon-jumala on hajoittanut laivani ja vain nämä miehet, jotka tässä näet, pelastuivat tuhosta.»

Sanaakaan vastaamatta hyppäsi julma kyklooppi pystyyn, otti kaksi Odysseuksen miehistä ja paiskasi ne kuin mitkäkin koiranpenikat maahan, niin että aivot valuivat pääkopasta. Sitten hän leikkasi heidät kappaleiksi, jäsen jäseneltä, ja söi heidät illalliseksi. Ei mitään hän jättänyt, vaan hotaisi suuhunsa joka ripposen, sisälmykset, lihat ja luut. Ja tämän inhoittavan aterian särpimeksi hän joi suuret määrät maitoa. Sitten hän kävi luolan permannolle pitkäkseen ja vaipui pian raskaaseen uneen.

Odysseus mietti nyt kauan, miten hänen oli meneteltävä kostaakseen jättiläiselle ja pelastaakseen itsensä ja seuralaisensa Hänen ensimmäinen ajatuksensa oli käydä jättiläisen kimppuun, hän siinä tapauksessa pääsisi miehineen luolasta? Valtava paasihan yhä edelleen oli paikallaan ja tukki luolan suun; eikä ollut mahdollista nostaa sitä paikaltaan. Huokaillen ja tuskallisin mielin uros miehineen odotti aamun koittoa.

Heti ensi aamunsarastuksessa jättiläinen heräsi, teki tulen, lypsi karjan ja antoi karitsain ja vuonain imeä. Sitten hän uudelleen koppasi kouraansa kaksi Odysseuksen toveria ja söi ne suurukseksi. Syötyään hän nosti paaden luolan suulta ja ajoi karjansa laitumelle, pannen kuitenkin paaden uudelleen paikoilleen, niin ettei Odysseus miehineen päässyt pois.

Herkeämättä uros mielessään mietti, kuinka voisi pelastaa itsensä ja väkensä. Vihdoin hän luuli keksineensä keinon. Luolassa oli äsken leikattu sauva, jonka kyklooppi oli asettanut seinustalle kuivumaan. Se oli saman kokoinen kuin tavallisen laivan masto. Odysseus lähti sen luo ja katkaisi siitä sylenmittaisen kappaleen antaen sitten toveriensa vuolla sen sileäksi. Itse hän teroitti sen toisesta päästä ja sitten sukkelaan tulessa kärvensi, minkä jälkeen hän kätki sen huolellisesti luolassa olevan lannan alle.

Illalla uudistui sama kuin edellisenäkin päivänä. Kyklooppi tuli karjoineen, suoritti askareensa, koppasi uudelleen kaksi Odysseuksen miehistä ja söi ne illalliseksi. Odysseus astui silloin jättiläisen eteen, kädessään iso malja vaahtoa-

vaa viiniä, ja tarjosi sitä hänen juoda. Ja kyklooppi maistoi ja joi ja pyysi saada toisenkin maljan. Ja siten hän tyhjensi maljan toisensa jälkeen. Nyt hän kysyi Odysseuksen nimeä ja lupasi antaa hänelle kestilahjan kiitokseksi viinistä. Odysseus oli liian viisas omaa nimeään ilmoittaakseen; ovelasti hän vastasi: »Mielelläni ilmoitan sinulle nimen, jonka isäni ja äitini minulle antoivat. *Olematon* on nimeni ja Olemattomaksi minua ystäväni sanovat.» Ja kyklooppi vastasi: »Kestilahjani on siis oleva se, että Olematon on oleva viimeinen, jonka täällä luolassani pistän poskeeni.» Nämä sanat sanottuaan hän humaltuneena vaipui raskaaseen uneen ja nukkuessaan röyhti viinivirtoja ja ihmislihan kappaleita kurkustaan.

Kiireesti Odysseus nyt otti pölkyn ja pisti sen pään hiillokseen, niin että se kuumeni palavan kuumaksi. Sitten hän itse neljän toverin keralla kantoi sen jättiläisen pään luo. Nostaen pölkyn pystyyn he survaisivat sen teroitetun pään suoraan jättiläisen ainoaan silmään ja kiersivät sitä siinä kuin poraa. Tuli poltti silmän.

Jättiläinen päästi hirmuisen huudon, niin että vuoret vavahtelivat. Hän huusi apuun muita kykloopPeja, joita asui hajallaan etäämpänä toisissa luolissa. Niitä alkoi hänen huutoonsa tulla joka taholta kysyen, mikä on hätänä: »Mikä sinua vaivaa, Polyphemos, kun sinä keskellä yötä häiritset rauhaamme ja herätät meidät? Tahtooko kukaan murhata sinut tai ryöstää karjasi?»

Polyphemos karjui silloin luolasta: »Olematon tahtoo murhata minut. Olematon käyttää minua vastaan viekkautta ja väkivaltaa.»

Toiset kykloopit vastasivat silloin hänelle: »Vai olematon. Jos niin on, niin mahdat olla sairas, eikä sairautta kukaan voi paeta. Pyydä isältäsi, mahtavalta Poseidonilta, apua.» Ja niin sanottuaan he lähtivät tiehensä. Mutta Odysseus oli iloinen siitä, että hän petoksellaan oli niin peräti pettänyt kykloopin.

Kyklooppi kulki nyt, käsillään haparoiden, luolan suulle,

nosti paaden paikaltaan ja istahti suun eteen käsivarret levällään ottaaksceen kiinni jokaisen, joka eläinten seassa yrittää päästä luolasta karkuun.

Odysseus mietti nyt, mitä tehdä. Sukkelaan hän teki päätöksen. Ottaen kykloopin vuoteesta vitsoja hän sitoi niillä luolassa aina kolme oinasta yhteen ja keskimmäisen oinaan mahan alle aina yhden miehistään, kunnes joka miehellä oli oinaansa ja vielä yksi kummallakin puolella suojanaan. Itse Odysseus valitsi itselleen suurimman oinaan ja ripusti itsensä sen villaisen mahan alle. Kun aamu alkoi valjeta, hyökkäsivät kaikki elukat luolasta laitumelle. Kyklooppi istui luolan suulla ja tunnusteli käsillään jokaisen elukan selkää, jottei Odysseuksen miehistä kukaan pääsisi karkaamaan. Mutta typeryydessään hän ei tullut ajatelleeksi, että miehet riippuivat sidottuina oinaitten mahan alla. Viimeisenä tuli se oinas, joka kantoi Odysseusta itseään. Polyphemos pidätti sen hetkeksi ja puhui sille: »Miksi sinä lähdet tänään luolasta viimeisenä, vaikka olet aina ollut ensimmäinen laitumelle karkaamaan? Ehkä suret isäntäsi silmää, jonka kavala Olematon sokaisi, juovutettuaan hänet ensin viinillä. Voi, kunpa sinä osaisit puhua, jotta ilmoittaisit minulle, minne hän on piilottautunut. Minä ruhjoisin hänet niin, että aivot räiskyisivät pitkin maata.» Näin sanottuaan hän laski oinaan menemään. Kun kaikki olivat onnellisesti päässeet ulos, irroitti Odysseus itsensä oinaansa alta ja päästi sitten toverinsakin irti. Sitten elukat ajettiin laivalle, jossa toverit sanomattomaksi ilokseen näkivät heidän palaavan surman suusta; kuutta menetettyä kumppania he sitä vastoin surivat ja itkivät.

Kaikki nousivat sitten laivaan ja istahtivat soututeljoille ja nopeasti laiva poistui saarta kohti, jonka luona muut yksitoista laivaa olivat.

Mutta päästyään jonkin matkan päähän rannasta Odysseus ei malttanut olla härnäämättä ja ilkkumatta röyhkeää kyklooppia. Hän huusi, että nyt hän, Polyphemos, oli saanut rangaistuksen ilkitöistään. Zeus ja muut jumalat olivat hänelle

kostaneet. Mutta jättiläinenpä silloin juoksi rantaan, mursi vuoresta ison kallionkappaleen ja nakkasi sen mereen. Kallio putosi aivan laivan keulan eteen ja oli vähällä osua siihen. Hyökylaine työnsi laivaa maata kohden, ja Odysseuksen täytyi pitkällä tangolla työntää rannasta, jottei laiva törmännyt siihen. Mutta miehet soutivat voimainsa takaa jälleen merelle, ja kun oli päästy rannasta kahta kauemmaksi kuin edellisellä kerralla, nousi Odysseus jälleen laivassa seisomaan ja toveriensa hartaista rukouksista huolimatta huusi kykloopille seuraavat sanat: »Jos joku sinulta, kyklooppi, kysyy, ken silmäsi sokaisi, niin vastaa hänelle, että sen teki Odysseus, Laerteen poika.» Kyklooppi huusi silloin takaisin: »Voi minua, vanha ennustus toteutui. Tietäjä ennusti minulle kerran, että minä Odysseuksen käden työstä menettäisin näköni. Mutta minä luulin, että hän olisi voimallinen, valtava uros, eikä sinun kaltaisesi mitätön kääppänä, joka viekkaudella ja petoksella olet minut turmellut. Ja nyt minä sinua rukoilen, ylväs Poseidon, jos olet isäni, niin älä laske Odysseusta milloinkaan kotiinsa, taikka ainakin viivytä häntä vielä pitkät ajat ja anna hänen palata vain yksinään, tovereitta.» Sitten hän otti uuden kallionlohkareen, joka oli edellistä vielä suurempi, ja heitti sen mereen. Se putosi aivan laivan perän taa ja valtavat hyökyaallot kuljettivat nyt purtta maalta saarta kohti.

Tullessan saarelle he näkivät toveriensa istuvan siellä laivoissaan ja odottavan heidän tuloaan. Kuutta menetettyä toveriaan he surivat, Odysseuksen ja muitten toverien pelastuksesta he olivat iloissaan.

4. *Aioloksen saari.*

Odysseus miehineen pani toimeen isot syömingit saatuaan kykloopin luolasta niin paljon tavaraa, minkä jälkeen taas lähdettiin ulapalle. Kun oli kotvan aikaa purjehdittu, tavattiin uusi saari, joka uiskenteli yksinään meressä. Joka puolella

kohosivat äkkijyrkät kalliot, ja saaren ympäri kulki kuparimuuri.

Saarella asui linnassaan itse tuulien kuningas Aiolos kuuden poikansa ja kuuden tyttärensä keralla, ja isä oli naittanut tyttärensä pojilleen. Joka päivä vietettiin pitoja, joissa tarjottiin lukemattomia ruokia ihanan soitannon soidessa.

Odysseus miehineen sai ystävällisen vastaanoton tuulien kuninkaan linnassa; ja kokonaisen kuukauden he siellä viipyivät ja Odysseuksen tuli kertoa kaikki, mitä oli tapahtunut Troiassa ja sen jälkeen. Kun hän sitten pyysi saada lähteä matkaansa jatkamaan, ei Aiolos suinkaan estellyt, vaan päinvastoin koetti kaikin tavoin edistää hänen matkaansa. Hän antoi uroolle ison nahkapussin, johon hän oli pannut kaikki muut tuulet paitsi länsituulta. Ja pussinsuun hän oli sitonut kiinni loistavilla hopealangoilla, niin ettei siitä päässyt ulos pienintäkään pihahdusta.

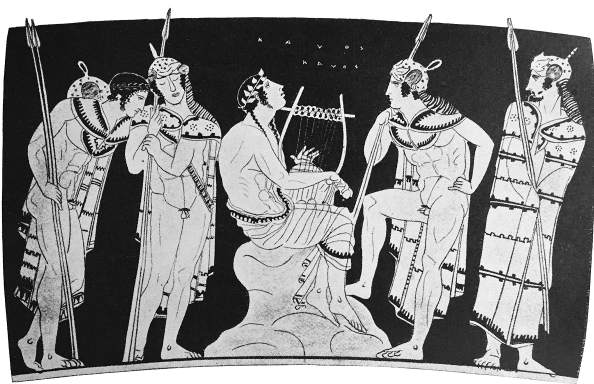
Yhdeksän päivää ja yhdeksän yötä Odysseus nyt purjehti myötäisellä tuulella. Herkeämättä lähestyttiin kotimaan rantoja, ja kymmenentenä päivänä lähdöstä lukien kohosi isänmaan ranta näkyviin. Tulia jo alkoi näkyä maalta — niin lähellä Ithakaa oltiin.

Odysseus oli innoissaan ja huolissaan istunut koko ajan peräsimessä uskaltamatta uskoa ohjaamista kenellekään toiselle, ja sitä varten hän oli laiminlyönyt levon ja unen. Mutta nähdessään nyt Ithakan niin lähellä hän ei enää voinut vastustaa väsymystään, vaan vaipui sikeään uneen.

Koko matkan miehet olivat karsastelleet säkkiä, jonka uros oli Aiolokselta saanut, he kun epäilivät sen olevan täynnään kultia ja hopeita. He tuumivat nyt keskenään: »Kaikki me muut, jotka olemme saaneet tehdä saman matkan ja kokea samaa kuin hänkin, palaamme kotiin tyhjin käsin, jota vastoin hänellä on jos kuinka paljon kalliita tavaroita. Katsokaamme edes, mitä tässä säkissä mahtaakaan olla.» Näin arvellen he menivät säkin luo ja avasivat sen. Mutta paikalla tuulet hyökkäsivät ulos ja vimmatussa temmellyksessään tempasivat laivan

Artemis ja Aktaion. Maljakkokuva Bostonissa.

Orfeus. Maljakkokuva Berlinin Valtionmuseossa.

kotisaarenääriltä ja ajoivat sen ulapalle. Odysseuksen herätti unestaan myrskyjen ulvonta, ja hetken hän jo epätoivoissaan mietti, eikö olisi parempi hypätä mereen. Mutta sitten hän kuitenkin jälleen rohkaisi mielensä ja päätti kestää kaiken.

Raivoisat myrskyt kuljettivat laivan jonkin ajan kuluttua takaisin Aioloksen saarelle. Siellä noustiin taas maalle, ja kun oli syöty ja juotu, otti Odysseus pari toveria kerallaan ja lähti Aioloksen linnaan. Äänetönnä hän istahti kynnykselle. Huomatessaan heidät tuulten valtias hämmästyen kysyi, mitä oli tapahtunut. Odysseuksen muutamalla sanalla selitettyä vastoinkäymisensä Aiolos tuimin sanoin vastasi: »Korjaa paikalla luusi minun saareltani, sillä sinä olet jumalain vihoissa. Semmoista miestä en saa pitää kattoni alla enkä tielle auttaa.»

Odysseus karkoitettiin siten Aioloksen linnasta, ja murheellisin mielin hän miehineen jälleen lähti ulapalle.

5. *Laistrygonit.*

Kuusi päivää ja kuusi yötä soudettiin meren selvää selkää, ja seitsemäntenä tultiin laistrygonien maahan. Siellä oli oiva satama, jonka suulla kalliot pistivät kauas mereen ja sulkivat helmaansa lahden varmaksi ja turvalliseksi suojaksi aaltoja vastaan. Odysseus kiinnitti oman laivansa uloimmaksi meren laitaan toisen kallion ääreen. Toiset laivat sitävastoin laskivat itse satamaan. Odysseus nousi sitten vuorelle. Sieltä hän ei nähnyt minkäänlaisia kynnön eikä viljelyksen merkkejä, mutta kauempaa mantereelta kohosi savua, minkä vuoksi hän lähetti kolme miestään maata vakoilemaan. Nämä kolme löysivät piankin rattailla ajettavan tien, jota pitkin vuorilta kuljetettiin polttopuita.

Tie vei kaupunkiin, ja kaupungin ulkopuolella he tapasivat kookkaan immen, joka oli vettä noutamassa. Hän oli laistrygonien kuninkaan Antiphateen tytär, ja hänen seurassaan menivät Odysseuksen kolme miestä kaupunkiin ja kuninkaanlinnaan.

Siellä he paikalla tapasivat kuninkaan puolison ja kauhistuivat, sillä hän oli niin iso kuin vuorenkukkula. Kuningatar kutsui paikalla Antiphateen, ja tämä koppasi oikopäätä kolmesta tiedustelijasta yhden ja alkoi häntä syödä. Muut kaksi lähtivät pakoon minkä pääsivät takaisin laivoille.

Antiphates hälytti koko kaupungin, ja laistrygoneja alkoi virrata koolle joka suunnalta. Satamaan tuiskahti tuhansittain jättiläismäisiä miehiä, ja nämä alkoivat kivittää laivoja isoilla kalliopaasilla, ja pian alkoi kuulua kuolevain parkunaa ja murtuvien palkkien ryskettä. Yksitoista laivaa tuhoutui perinpohjin kaikkine miehineen, mutta Odysseus, joka oli ollut varovainen ja kytkenyt laivansa meren partaalle, paljasti miekkansa ja löi poikki köydet, joilla hänen laivansa oli kallioihin kiinnitetty, ja miehensä hän käski soutaa merelle niin nopeaan kuin mahdollista. Näin hän pelasti laivansa ja miehensä. Mutta kaikki muut tuhoutuivat.

6. *Kirke.*

Hyvän aikaa edelleen purjehdittuaan Odysseus tovereineen tuli Aiaien saarelle. Sieltä löytyi suojainen satama, johon laiva kiinnitettiin. Uupumuksen vallassa merenkulkijat ensin makailivat rannassa kaksi päivää ja kaksi yötä, sillä kaikki olivat kunnollisen levon tarpeessa.

Kolmantena päivänä Odysseus otti keihäänsä, ripusti miekkansa kupeelleen ja riensi eräälle kukkulalle tähystelemään. Kaukana etäisyydessä näkyi ilmaan nousevaa savua, ja mielessään hän pohti, lähteäkö lähemmäksi tutkimaan, minkälaisia ihmisiä siellä asuu. Ensin hän kuitenkin päätti palata rantaan laivalleen. Paluumatkalla hän näki uljaan hirven ja heitti keihäänsä sen kylkeen, niin että se kuolleena kaatui maahan. Sitten hän oksista ja vitsoista palmikoi pitkän köyden ja sitoi painavan elukan jalat yhteen, minkä jälkeen hän heitti sen har-

tioilleen ja kantoi laivaan, jossa miehet nyt saivat oivan liha-aterian.

Seuraavana aamuna Odysseus sanoi miehilleen, että oli lähdettävä katsomaan, keitä saarella asuu. Kun laistrygonien hirmutyöt ja yksisilmäisen kykloopin julmuus olivat vielä tuoreessa muistissa, pyysivät miehet häntä heittämään sen tuuman sikseen. Mutta Odysseus ei ottanut kuullakseen heidän valitustaan, vaan jakoi miehistön kahteen yhtä suureen osastoon. Toista hän johti itse, toisen johtajaksi hän määräsi Eurylokhoksen. Arvalla määrättiin, että Eurylokhoksen kahdenkolmatta toverinsa keralla piti ensin lähteä tiedustelulle. Jonkin ajan kuljettuaan nämä tulivat notkoon ja näkivät loistavan linnan, josta oli laaja näköala monelle taholle. Palatsissa asui Kirke-niminen haltijatar, joka taisi paljon taikatemppuja. Kirke oli auringonjumalan tytär.

Linnan ympärillä makaili vartijoina jalopeuroja ja susia, mutta nämä eivät karanneetkaan Eurylokhoksen ja hänen miestensä kimppuun, vaan juoksentelivat heidän ympärillään häntäänsä heilutellen. Ne näet olivatkin noiduttuja ihmisiä, jotka Kirke oli muuttanut eläimiksi.

Eurylokhos miehineen pysähtyi oven eteen ja kuuli Kirken sisällä laulavan lumoavin äänin ja kangaspuita helskyttelevän.

Miehistä muuan huusi linnaan, ja paikalla Kirke tuli ulos ja ystävällisesti pyysi heitä käymään sisään. Kaikki noudattivat kehoitusta lukuun ottamatta Eurylokhosta, joka pelkäsi petosta ja sen vuoksi jäi ulkopuolelle.

Kirke kehoitti nyt miehiä käymään upeille tuoleille istumaan. Hän sekoitti sitten juustoa, jauhoja, hunajaa ja tuoksuvaa viiniä ja pyysi vieraitaan syömään ja juomaan. Mutta juomaan hän oli sekoittanut vaarallista myrkkyä. Kun he olivat juoneet, kosketti hän heitä kaikkia taikasauvallaan, ja paikalla he muuttivat muotoaan, saivat sian pään ja ruumiin ja sian tavoin he röhkivätkin, vaikka ajatukset ja järki vielä olivatkin ihmisen.

Haltijatar ajoi heidät nyt sikolättiinsä ja heitti heidän eteensä pyökin ja tammen terhoja syötäväksi.

Eurylokhos seisoi linnan edustalla ja odotti, että toverit palaisivat takaisin. Kauan hän seisoi, mutta ei ainoatakaan näkynyt, he olivat kaikki kadonneet. Vihdoin hän palasi siitä laivalle ilmaisemaan Odysseukselle pahat aavistuksensa. Itkien hän kertoi kaikki, mitä oli tapahtunut ja kuinka hänen toverinsa olivat jäljettömiin kadonneet.

Odysseus otti silloin miekkansa ja jousensa ja lähti yksin saarelle kävelemään. Notkoon tultuaan hän kohtasi nuorukaisen, jolla oli kultasauva. Nuorukainen oli itse Hermes-jumala. Tämä tervehti Odysseusta ja sanoi: »Onneton, et tiedä, kunne menet. Kirke on muuttanut toverisi sioiksi ja salvannut lätteihinsä. Sinuakin uhkaa tuho. Mutta tässä annan sinulle suojakeinon, joka varjelee sinua Kirken taikatempuilta.» Samalla hän nyhti maasta yrtin, jota jumalat sanovat moolyksi; siinä oli musta juuri ja valkoinen kukka. Sen piti suojata Odysseusta Kirken taikajuomalta, niin että se jäi tehottomaksi. Ja Hermes opetti vielä uroolle, että kun Kirke aikoo häntä koskettaa pitkällä taikasauvallaan, tulee hänen paljastaa terävä miekkansa ja hyökätä hänen kimppuunsa ikäänkuin tappaakseen hänet. Kirke pelästyisi silloin ja pyytäisi häntä vuodekumppanikseen ja elämään kanssaan yhdessä. Mutta ensin hänen tulee vaatia Kirkeä pyhäin jumalain kautta vannomaan ankara vala, ettei hän enää koeta häntä pettää.

Annettuaan Odysseukselle suojaavan yrtin Hermes katosi, mutta Odysseus lähti linnaan ja päästäkseen sisään huusi oven edessä kovalla äänellä. Kirke tuli paikalla ulos ja toivotti hänetkin tervetulleeksi. Hän pyysi Odysseusta tulemaan linnaansa, vei hänet hopealla huolitellulle valtaistuimelle istumaan ja laittoi hänelle juoman, johon hän myös sekoitti turman myrkkyään. Odysseus joi myrkyn, minkä jälkeen Kirke kosketti häntä taikasauvallaan ja sanoi: »Mene nyt lättiin toveriesi keralla makaamaan.» Mutta Odysseus ei muuttunutkaan. Hän veti sen sijaan tupesta tuiman miekkansa ja hyökkäsi uhkaa-

vana Kirken kimppuun, ikäänkuin hänet tappaakseen. Kirke siitä kimakasti parahtaen heittäytyi hänen jalkainsa juureen ja sanoi vaikeroiden: »Ken sinä olet, kun et muuttunutkaan noitajuoman juotuasi? Ei koskaan ennen ole sitä tapahtunut, että kukaan ihminen olisi tätä myrkkyä kestänyt. Mahdatkin olla Odysseus, josta Hermes jumala kerran minulle ennusti, että hän tulisi vieraakseni ja voittaisi minut. Pistä nyt tuppeen kauhea miekkasi ja tule vuodekumppanikseni.»

Mutta Odysseus vastasi: »Kirke, kuinka voit vaatia minua uskomaan sinua, kun olet mieheni sioiksi muuttanut ja nyt olet tahtonut minutkin myrkyttää. Ensin vanno juhlallinen vala, ettet mielessäsi haudo minua vastaan salajuonia.»

Kirke vannoi Odysseuksen vaatiman valan. Ja siitä hetkestä hän oli Odysseukselle kaikessa suosiollinen. Hän antoi kattaa tälle valioaterian. Mutta Odysseukselle ruoka ei maistanut, hän kun yhä ajatteli tovereittensa kovaa kohtaloa. Hän siis pyysi Kirkeä ensin vapauttamaan miehet, ennenkuin tarjosi vieraalleen syötävää ja juotavaa. Kirke paikalla lähti linnastaan, taikasauva kädessään, ja avasi sikolätin oven. Sitten hän kulki kaikkien sikojen ohi ja siveli niitä toisella myrkyllä, jota hänellä oli. Paikalla harjakset varisivat jäsenistä ja elukat muuttuivat jälleen ihmisiksi, vieläpä entistään ehommiksi ja kauniimmiksi, ja paikalla he myös tunsivat Odysseuksen ja tulivat kiitollisina puristamaan hänen kättään.

Kirken ehdotuksesta Odysseus nyt miehineen lähti laivalle noutamaan linnaan sinne jääneet miehensä. Eurylokhos vain pelästyi ja pyysi, ettei hän antaisi itseään Kirken petollisilla puheilla pettää. Ja tovereitaan hän pyysi, etteivät he tottelisi tuhmanrohkeaa Odysseusta.

Vihdoin kuitenkin Eurylokhoskin taipui tulemaan muitten mukana. Ja nyt lähtivät kaikki yhdessä palatsiin, jossa he saivat syödä ja juoda mitä herkullisimpia ruokia ja valioimpia viinejä. Ja siellä he sitten elivät päivän toisensa ja kuukauden toisensa jälkeen. Mutta kun seuraavaa vuotta jo oli kotvanen kulunut ja päivät lyhenivät, vihjasivat toverit Odys-

seukselle, että oli aika ajatella kotimatkaa. Ja Odysseus rukoili Kirkeä ja pyysi, että hän antaisi heidän palata kotiaan, koti-ikävä kun oli käynyt ylivoimaiseksi. Kirke vastasi, ettei hän tahtonut estää heidän kotimatkaansa. Mutta hän mainitsi Odysseukselle, että hänen ensin tuli lähteä pitkälle matkalle Hadeen majoille kysymään Teiresias tietäjältä neuvoa. Odysseus säikähtää kovasti tätä tietoa, hän kun pelkäsi, ettei hän koskaan osaisi kammottavaan Hadeeseen. Kirken kuitenkin annettua tarkkoja matkaneuvoja ja ohjeita, rohkaisi Odysseus mielensä ja kutsui väkensä laivalle.

Ennen lähtöä sattui tapaturma. Elpenor, nuorin kaikista, ymmärrykseltään heikonpuolinen, oli humalapäissään noussut linnan katolle lepäämään. Kuullessaan nyt toveriensa äänensorinan hän hyppäsi äkkiä ylös, muistamatta ensinkään, missä oli, ja putosi päistikkaa maahan ja taittoi niskansa. Mutta laiva oli jo lähtövalmiina, eikä edes ennätetty Elpenoria kunnollisesti haudata. Kirkekin tuli laivalle, jossa hän hyvästeli kaikkia. Laivan mastoon hän oli kytkenyt kiinni sysimustan lampaan ja sysimustan oinaan manalan jumalille uhriksi.

7. *Odysseus manalassa.*

Laivan lähtiessä matkaan Kirke antoi sille tuulen, joka täytti purjeet ja vei laivan Okeanon reunalle saakka. Siellä he laskivat laivan rantaan, ottivat uhrieläimet kanssaan ja kulkivat Okeanos-virran vartta, kunnes löysivät Kirken neuvoman paikan.

Odysseus noudatti nyt tarkkaan Kirken antamia ohjeita. Miekallaan hän ensin kaivoi kuopan, kyynärää pitkän ja kyynärää leveän, valoi kaikille vainajille juomauhrin maidosta, viinistä ja vedestä ja ripotteli jauhoja päälle. Sitten hän otti uhrieläimet, piti niitä kuopan päällä ja leikkasi kurkut poikki, niin että veri virtasi kuoppaan. Paikalla alkoi siihen tulla laumoittain vainajien henkiä, nuoria ja vanhoja, miehiä ja

naisia. Odysseus istahti itse kuopan reunalle, paljasti miekkansa ja vartioi tarkkaan, ettei kukaan saanut lähestyä, ennenkuin hän oli Teiresiasta puhutellut.

Ensimmäisenä kaikista vainajista tuli kuitenkin Odysseuksen äsken kuollut toveri Elpenor. Häntä ei oltu haudattu ennen Odysseuksen lähtöä Kirken saarelta, ja hän rukoili nyt Odysseusta, ettei tämä antaisi hänen virua hautaamatta, kenenkään itkemättömänä kaukana Kirken saarella, vaan polttaisi hänet roviolla heti sinne palattuaan.

Kun Odysseus oli luvannut täyttää tämän pyynnön astui hänen eteensä hänen oman äitivainajansa sielu — hänen vuosikymmeniä sitten Troiaan lähtiessään oli äiti vielä ollut elossa. Ylen haikeasta mielestään huolimatta Odysseus ei uskaltanut laskea häntä veren luo, ennenkuin oli itse ennättänyt Teiresiaalta kohtaloitaan kysyä.

Nyt todella astuikin esiin Teiresiaan, ylen kuulun tietäjän haamu. Odysseus pisti miekkansa tuppeen ja antoi hänen juoda verta. Ja sitten Teiresias hänelle antoi kotimatkan varalle neuvoja. Ennen kaikkea hän antoi sen varoituksen, että Odysseus tullessaan Trinakian saareen, jossa auringonjumalan karjat olivat, jättäisi elukat rauhaan. Silloin hän pääsisi kotia Ithakaan, vaikka vasta ankarain kärsimysten jälkeen. Mutta jos he niitä ryöstäisivät, tuhottaisiin kaikki hänen miehensä ja hän itse välttäisi tuhon vain suurimmalla vaivalla ja saapuisi kotia vieraalla laivalla ja tapaisi kotonaan asiansa nurinpäin.

Teiresiaan sielun jälleen väistyttyä päästi Odysseus verelle toisen toisensa jälkeen niistä vainajista, joiden kanssa hän halusi keskustella. Ensin hän antoi äitinsä juoda verta ja heti tämä tunsi poikansa, ja he vaihtoivat keskenään rakkaita sanoja ja kertoivat toisilleen monivaiheiset kohtalonsa. Odysseus koetti lähestyä äitiään häntä syleilläkseen. Kolme kertaa hän koetti tehdä sen, mutta yhtä monta kertaa haamu väistyi hänen syleilystään kuin uni tai varjo. Ja äiti opetti hänelle, että se on vainajain kohtalo, heillä ei ole lihaa,

ei luita eikä jänteitä, elinvoimat ovat menneet ja sielu pakenee kuin uni siivillään.

Äidin jälkeen saapui kuopalle toinen toisensa jälkeen henkilöitä, jotka Odysseus oli heidän eläessään tuntenut. Muun muassa hän näki Agamemnonin ja kauhukseen kuuli häneltä, mikä julma kohtalo hänen osakseen oli tullut, oma puoliso kun oli hänet häpeällisesti murhannut.

Akhilleuskin astui veren luo, ja kun hän valitti kuolemaansa, huomautti Odysseus, kuinka suuressa kunniassa hän oli eläessään ollut ja kuinka tämä kunnia seurasi häntä kuoleman jälkeenkin, sillä olihan hän manalassa päässyt kaikkien vainajain hallitsijaksi. Mutta Akhilleus vastasi:

»Suott' älä lohduttaa mua, kuulu Odysseus, koita!
Ennenp' orjana raataisin maatilkkua vieraan,
vaikk' ois köyhäkin mies, osapuutto ja oltavat niukat,
kuin minä kaikkien vainajien ylivaltias oisin.»

Kaikki muutkin, jotka olivat olleet Odysseuksen kumppaneina Troian edustalla, tunkeutuivat nyt kuopalle verta juomaan ja vaihtamaan jonkin sanan kuulun toverinsa kanssa. Valtava Aias Telamonin poika vain vihaisena ja katkeruutta täynnään pysyi syrjässä. Hän yhä muisti kärsimänsä häpeän, kun voitonpalkka, Akhilleuksen varukset, annettiin Odysseukselle. Odysseus koetti ystävällisin sanoin lohduttaa häntä, mutta Aias kääntyi pois mitään vastaamatta ja katosi Hadeeseen muitten sielujen joukkoon.

Odysseus näki manalassa niitäkin miehiä, jotka olivat eläessään rikkoneet jumalia vastaan enemmän kuin muut ja siitä syystä saaneet manalassa rangaistuksen. Hän näki Tantaloksen, jota raateli ainainen nälkä ja jano, vaikka hän seisoikin vedessä vyötäisiään myöten ja vaikka hänen päänsä päällä häälyi oksia, jotka olivat täynnään meheviä hedelmiä. Hän näki Sisyphoksen, joka käsin jaloin ponnistellen koetti vuorelle vierittää valtavaa kiveään; juuri kun hän oli kiven

sinne saamaisillaan, se vierikin takaisin lakeudelle. Herakleskin tuli näkyviin, ei kuitenkaan muuta kuin hänen varjonsa, sillä itse hän Olympoksessa iloitsi kuolemattomuudestaan yhdessä puolisonsa Heben kanssa. Kun Odysseus oli muutamia harvoja sanoja vaihtanut Herakleen varjon kanssa ja saanut nähdä Theseuksenkin kaltaisia sankareita, alkoi vainajia virrata veren luo niin lukemattomin joukoin ja niin kamalasti vinkuen, että uros alkoi pelätä ja pakeni takaisin laivalleen. Miesten hän käski nousta laivaan ja laskea ulapalle, ja niin se uudelleen lähti kohti tuntemattomia kohtaloita.

8. *Seirenit.*

Hadeen valtakunnasta Odysseus sitten purjehti takaisin Aiaien saarelle ja sinne saavuttuaan lähti paikalla Kirken kartanoon. Ensimmäinen huoli oli Elpenorin hautaaminen. Rannalle tehtiin niemen päähän rovio, jolla ruumis poltettiin tuhkaksi.

Kun Kirke oli runsaasti kestinnyt vieraitaan, vei hän Odysseuksen syrjään selittääkseen hänelle tarkkaan, mitä tietä hänen oli kuljettava ja mitkä kaikki vaarat hänen oli kestettävä. Ja sitä varsinkin jumalatar teroitti hänen mieleensä, ettei hänen eikä hänen miestensä millään ehdolla tullut tappaa ainoatakaan eläintä auringonjumalan karjasta.

Ja sitten purjehdittiin pois Kirken saarelta, ja Kirke lähetti suotuisan tuulen, joka kiidätti laivaa aaltojen poikki. Mutta äkkiä tuuli tyyntyi ja meri asettui sileäksi kuin peili. Odysseus tiesi Kirken ohjeista, että he nyt lähestyivät seireenien saarta. Seireenit olivat vaarallisia olentoja, jotka hurmaavalla laulullaan lumosivat kaikki heidän saarensa ohi kulkevat ihmiset. Mutta kun matkustajat antoivat houkutella itsensä lähestymään saarta laulua kuullakseen, repivät seireenit terävillä kynsillään heidät kappaleiksi. Rannalla virui suuret kasat lahonneita ihmisluita todistamassa seireenien julmuutta. Odys-

seus oli Kirkeltä saanut kuulla, ettei yksikään ihminen, vaikka häntä olisi edeltäkäsin kuinka varoitettu, voinut vastustaa seireenien houkuttelevaa laulua. Hän otti sen vuoksi nyt esille suuren vahakennon ja leikkasi sen miekallaan moneen kappaleeseen. Lämmitettyään kappaleet käsissään hän tukki vahalla kaikkien toveriensa korvat. Mutta koska häntä itseään halutti kuunnella, antoi hän toveriensa sitoa itsensä mastoon käsistään ja jaloistaan ja käski heitä, etteivät he tottelisi häntä, jos hän pyytäisi heitä aukaisemaan köydet.

Laivan pian sen jälkeen kulkiessa seireenien rannan ohi kuuli Odysseus laulun soreasti kaikuvan vastaansa. Seireenit lauloivat Odysseuksen valtavista urotöistä ja taisteluista kaukana Troian lakeudella. Ja hurmaavan kaunista oli se laulu. Innokkaasti, kiihkeästi Odysseus huusi väelleen, että tämä paikalla laskisi hänet irti. Mutta kaksi hänen miehistään hyppäsi silloin Odysseuksen luo ja köytti hänet uusilla siteillä vielä lujempaan. Pian oli laiva soudettu vaarallisen paikan ohi, ja kun oli päästy niin pitkälle, ettei seireenien lumoavia lauluja enää kuulunut, ottivat Odysseuksen seuralaiset vahan korvistaan ja päästivät uroon siteistä.

9. *Skylla ja Kharybdis.*

Kun Odysseus miehineen oli päässyt jo kauas seireenien rannikosta alkoi kuulua raivoisain hyökyaaltojen hirveätä pauhua ja edessäpäin näkyi pärskyvää kuohua. Odysseus ymmärsi paikalla Kirken hänelle antamasta kuvauksesta, mitä paikkaa nyt lähestyttiin. Matka kävi kahden korkean kallion välitse, joilla Skylla ja Kharybdis hirviöt väijyivät. Toinen kallio ulottui suippoine huippuineen pilviin saakka, ja sinimusta pilvi alati päilyi sen kukkulan ympärillä. Rinteen puolitiessä oli pimeä luola, eikä voimakkainkaan käsi jaksanut ampua nuoltaan aina luolaan saakka. Luolassa asui Skylla-hirviö, jonka ääni oli kuin uikuttavan koiranpenikan, mutta joka oli hir

muinen nähdä. Sillä oli kuusi paria muotopuolia jalkoja ja kuusi kurottautuvaa kaulaa ja joka kaulan päässä hirveän ruma pää, jonka kidasta kiilsi kolme kuolemaa ja tuhoa uhkaavaa hammasriviä. Siinä hirviö istui luolassaan, päätään kurkottaen ja nuuskien kallion ympärykset pistääkseen suuhunsa delfiinejä, hylkeitä ja muita merieläimiä, mitä ulottuville sattuisi. Ja laivan purjehtiessa ohi se ei koskaan laskenut sitä sivuitse ahmaisematta saaliikseen miestä jokaiseen kamalaan kitaansa.

Suoraan vastapäätä, nuolen kantaman päässä, on toinen kallio, joka oli koko joukon matalampi. Siinä kasvoi iso viikunapuu laajalle levitellen tuuheita lehviään, ja puun juurella asusti Kharybdis. Kolmesti päivässä se veti sisäänsä merivettä ja kolmesti se oksenti sen jälleen uumenistaan. Se poloinen, joka joutui kurimukseen, oli auttamattomasti tuhon oma.

Kirke oli neuvonut Odysseusta ennemmin laskemaan aivan Skyllan kallion ohi, koska oli paljon parempi menettää kuusi miestä kuin antaa koko miehistön tuhoutua. Sitä paitsi hän oli mitä vakavimmin varoittanut Odysseusta, ettei hän koettaisi aseilla vahingoittaa tai tappaa Skyllaa, koska tämä oli kuolematon ja koska viivytyksestä vain olisi seurauksena, että se saisi uudelleen kurottaa laivaa kohti kaulansa ja ahmaista toiset kuusi miestä uhrikseen.

Odysseus oli visusti varonut kertomasta tovereilleen, mitkä kamalat vaarat Skyllan ja Kharybdiin välisessä salmessa uhkasivat, hän kun pelkäsi, että miehistö muutoin herkeäisi soutamasta ja koettaisi piiloittaa itsensä. Kirken kehoituksesta, ettei pitänyt tarttua aseihin, hän ei kuitenkaan välittänyt, vaan pukeutui haarniskaan ja kypäriin ja otti kaksi pisintä peistään käteensä.

Näin laiva laski salmeen. Odysseus käski perämiestä ohjaamaan niin läheltä Skyllaa kuin suinkin. Juuri kun he lähestyivät vuorenhuippua, saivat he nähdä, kuinka toisella puolella kauhea Kharybdis syyti sisästään korskuvan pyörteen pärskyvää merivettä. Kaikkien tuijottaessa sinne kuolontus-

kassa, kurotti toiselta puolen Skylla kuusi kaulaansa laivaa kohti ja ahmaisi pois kuusi Odysseuksen valiomiestä. Odysseus ei edes ennättänyt ajatella peitsiään, hän vain tuijotti niihin onnettomiin, jotka käsiään ja jalkojaan sätkyttäen korkealla ilmassa kuolontuskassaan huusivat hänen nimeään. Tämä oli kamalinta, mitä Odysseus oli koko vaarallisella matkallaan nähnyt.

10. Auringonjumalan raavaat.

Kun Odysseus täten oli suoriutunut Skyllasta ja Kharybdiistä, vaikkapa suurin tappioinkin, lähestyi hän sitä ihanaa saarta, jonka niityt olivat auringonjumalan karjojen laitumena. Se oli Trinakian saari. Kauas merelle kuului raavaitten ammuminen ja lampaitten määkinä. Odysseus muisti hyvin Teiresiaan ja Kirken vakavat varoitukset, nämä kun olivat kieltäneet koskemasta auringonjumalan raavaihin. Hän ilmoitti nyt miehilleen nämä varoitukset ja kehoitti heitä olemaan nousematta saarelle maihin ja laskemaan laivallaan ohi välttääkseen siten viettelyksen anastaa tätä karjaa.

Eurylokhos ja muut miehet eivät kuitenkaan tahtoneet suostua Odysseuksen vaatimuksiin. He huomauttivat, että soutajat olivat menehtyä uupumuksesta ja että oli väärin estää heitä menemästä maalle nauttimaan päivän lepoa ja vahvistavaa ateriaa. Eihän kukaan voinut tietää, eikö yöllä nousisi myrsky ja rajuilma, ja sen vuoksi oli muka parempi mennä maihin ja levätä kunnollisesti.

Odysseus huomasi, ettei ollut mahdollista saada miehiä järkiinsä. Hän taipui heidän vaatimukseensa, mutta vannotti heillä kaikilla pyhän valan, ettei ainoakaan koskisi mihinkään auringonjumalalle kuuluvaan elukkaan, olipa tämä lammas tai nauta, vaan että he tyytyisivät Kirken antamiin eväihin. Miehet vannoivat hetkeäkään empimättä. Sitten kaikki nousivat maalle ja asettuivat yöksi levolle. Seuraavana aamuna puhkesi kuitenkin kova etelätuuli, eikä ollut ajattelemistakaan lähteä

merelle. Päivän toisensa perästä myrsky puhkui, ja lopulta oli kulunut kokonainen kuukausi, eikä vain matkaa voitu jatkaa. Alussa oli väellä vielä riittävästi leipää ja viiniä, eikä käynyt vaikeaksi jättää auringonjumalan karjaa rauhaan. Toista oli, kun laivasta kaikki ruokatavarat loppuivat. Miehet alkoivat vaeltaa pitkin saarta ja pyydellä kaloja ja lintuja ja mitä muuta tahansa, mitä kohdalle sattui. Mutta kuta enemmän aikaa kului, sitä ankarammin alkoi nälkä kalvaa sisuksia.

Odysseus oli kerran lähtenyt itsekseen vaeltamaan rukoillakseen jumalilta apua. Kevyt uni painoi umpeen hänen silmänsä. Ja kun hän ei heti tullut takaisin, esitti Eurylokhos miehille turmiollisen ehdotuksen: »Mitä me täällä nälkäkuolemaa odotamme, sitä kuolemaa, joka kuitenkin on kaikista surkein? Ottakaamme parhaat auringonjumalan raavaista ja uhmatkaamme mieluummin hänen vihaansa kuin näännymme täällä saarella hitaasti nälkään.»

Kaikki hyväksyivät hänen puheensa. Ja paikalla noudettiin parhaat auringonjumalan raavaista, teurastettiin ne, rukoiltiin jumalia ja valmistettiin mainiot pitoruoat.

Odysseus oli kuitenkin herännyt unesta, ja kun hän palasi rantaan laivalleen, tunsi hän jo matkan päähän paistetun lihan tuoksua. Pelästyneenä hän rukoili jumalia, mutta rikos oli jo tehty. Odysseuksen paikalle tultua näki kaikki väki pahaa tietäviä enteitä. Vuodat ryömivät pitkin maata ja vartaissa liha huusi. Mutta Odysseuksen miehet herkuttelivat kuusi päivää auringonjumalan raavaista.

Nymfi oli kuitenkin jo vienyt auringonjumalalle tiedon tehdystä ilkityöstä. Ja vihastuen tämä lausui muille jumalille seuraavat sanat: »Zeus ja te muut autuaat jumalat, minä rukoilen teitä rankaisemaan Odysseuksen kumppanien julkeuden, kun he nyt ovat raavaani teurastaneet. Jos minulta kiellätte oikeutetun koston, niin laskeudun alas Hadeeseen ja annan valoni vainajille.» Ja Zeus lupasi täyttää hänen toivomuksensa.

Seitsemäntenä päivänä Zeus vihdoinkin antoi tuulen kääntyä ja alettiin hommata lähtöä. Masto nostettiin pystyyn, pur-

jeet vedettiin purjepuihin ja laskettiin pois Trinakian saarelta. Mutta laivan päästyä saarelta siksi kauas, ettei maata enää näkynyt, nosti Zeus hirmuisella länsituulella valtavan rajuilman raivoamaan. Masto kaatui ja sattui niin kovasti perämiehen päähän, että se ruhjoutui ja ruumis vierähti mereen. Zeus singautti salamansa laivaa vastaan, niin että rikkihöyryt täyttivät koko laivan. Miehet suistuivat mereen, jossa he toinen toisensa jälkeen joutuivat aaltojen saaliiksi.

Odysseus, joka viimeisenä alasti sortui aaltojen valtaan, sai mastosta ja emäpuusta kiinni, ja hänen onnistui saada ne sidotuiksi yhteen, minkä jälkeen hän nousi niille istumaan ja ajelehti pitkin merta raivoisain tuulten heittelemänä. Koko yön hän siten uiskenteli ja auringon nousun aikaan tuli Skyllan ja Kharybdiksen väliseen salmeen juuri kun viimemainittu nielaisi merestä suolavettä. Odysseuksen vei virta kurimukseen, mutta viikunapuun kohdalle saapuessaan hän takertui oksiin kiinni kuin yölepakko ja piti kiinni, kunnes Kharybdis taas oksensi ulos nielemänsä veden. Nähdessään maston ja emäpuunkin palaavan veden mukana Odysseus hyppäsi mereen yksinkertaisen lauttansa viereen ja souti sitten käsillään, kunnes oli päässyt kurimuksen vaarallisesta piiristä tuonnemmaksi.

Yhdeksän vuorokautta Odysseus ajelehti merellä, mutta kymmenentenä aallot heittivät hänet tuntemattomaan saareen, Ogygiaan, jossa kaunis Kalypso-jumalatar asui.

11. Odysseus Kalypson luona.

Ogygian saarella, johon myrsky oli Odysseuksen ajanut, asui Kalypso-jumalatar yksin luolassaan. Luolan ympärillä oli tuuhea, vihanta metsä, ja puihin olivat laululinnut, pöllöt, haukat ja varikset rakentaneet pesänsä. Luolan suulla riippui viiniköynnöksinen kehys ja neljä lähdettä pulppusi hohtavine vesineen kukin tahollaan ja niiden takana oli niittyjä, joilla ruoho oli lauhkeata ja kukat suloisia.

Luolassa paloi liedellä tuli ja hyvänhajuisen puun tuoksu tuntui laajalti kautta saaren. Luolassa liikkui jumalatar itse ja kutoi kultaisella sukkulalla, laulaen samalla lumoavalla äänellään.

Kalypso-jumalatar otti Odysseuksen ilomielin vastaan saareensa, ottipa hänet armaakseenkin. Joka tavalla hän hoiti ja helli häntä ja toivoi, että uros ikipäiviksi jäisi hänen luokseen ja unohtaisi Ithakan. Hän lupasi hankkia hänelle ikuisen nuoruuden ja kuolemattomuuden, jos hän suostuisi jäämään. Seitsemän pitkää vuotta Odysseus vietti hänen luonaan, mutta kuta useampi vuosi vieri, sitä kiihkeämmäksi kävi hänen koti-ikävänsä. Hän kaihosi niitä savuja, joita hänen omasta rakkaasta Ithakastaan kohosi taivaalle. Ja joka päivä hän lähti rantaan ja silmät vesissä tuijotti autiolle merelle.

Jumalain kerran ollessa Olympoksessa kaikin koolla, Poseidonia lukuunottamatta, joka sattui olemaan aithiooppialaisten maassa, astui jumalatar Pallas Athene taivaanvaltiaan Zeuksen eteen ja muistutti hänelle, että Troiasta kotiin lähteneitten sankarien joukossa oli vielä yksi, joka ei ollut päässyt kotiinsa. Odysseusta Kalypso vielä pidätti Ogygian saarella. Zeus muistutti hänelle, että Poseidon oli poikansa, kyklooppi Polyphemoksen turmelemisesta Odysseukselle vihoissaan eikä sallinut hänen päästä kotiinsa. Samalla hän kuitenkin ilmoitti, että hän Poseidonin vastarinnasta huolimattakin vihdoinkin aikoi laskea Odysseuksen kotiinsa. Hän siis lähetti jumalten airuen Hermeen Ogygiaan ilmoittamaan Kalypso-jumalattarelle jumalten tahdon.

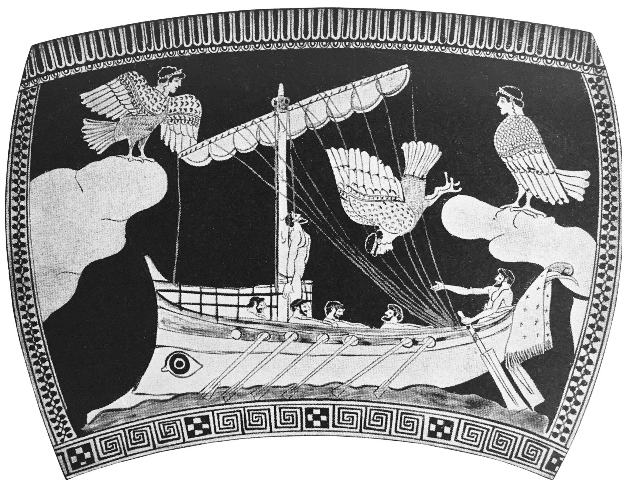
Hermes sitoi jalkoihinsa kultaiset sandaalinsa ja kiiti kepeästi kuin tuulenhenki yli maitten ja merien siihen etäiseen saareen, jossa Kalypso asui. Siellä hän ilmoitti Zeuksen käskyn. Ja vaikka jumalatar kävikin surulliseksi ja katkeraksi, ei hän kuitenkaan uskaltanut vastustaa taivaanvaltiaan käskyä. Hän meni meren rannalle, jossa Odysseus istui ja kyynelsilmin tuijotti ulapalle, ja ilmoitti nyt sallivansa hänen lähteä, kuten hän oli itse halunnut. Hänen tuli metsän puista

rakentaa itselleen tilava lautta, joka kuljettaisi hänet meren poikki. Mutta vasta kun Kalypso oli valalla vannonut olevansa tosissaan eikä vilppiä aikovansa, uskoi Odysseus ja lähti metsään puita kaatamaan ja rakentamaan tilavaa lauttaa, jossa oli peräsin, masto ja parraspuut, ja Kalypso kutoi hänelle purjeet.

Kun kaikki oli valmiina, toi jumalatar hänelle vielä runsaat eväät matkalle ja lähetti hänet myötäisellä tuulella matkaan. Seitsemäntoista päivää Odysseus teki matkaa tasaisen, leppoisan tuulen vetämänä. Mutta nytpä merenjumala Poseidon aithiooppialaisten maasta palatessaan sattuikin näkemään, kuinka Odysseus lautallaan kynti ulapoita phaiakilaisten maata kohti. Meren valtias sydäntyi silmittömästi huomatessaan, että toiset jumalat olivat käyttäneet hänen poissaoloaan salliakseen Odysseuksen palata kotiaan, mutta päätteli mielessään, ettei uros niinkään helpolla näkisi toiveittensa täyttyvän. Hän tarttui kolmikärkeensä, hämmensi meren ja yllytti kaikki tuulet rajuiksi myrskyiksi. Valtavat aallot hyökyivät Odysseuksen kehnon lautan yli, masto katkesi, peräsin pirstoutui ja purje lensi kauas mereen. Itse uros singahti pois lautaltaan ja Kalypsolta saamainsa vaatteitten painamana pääsi vain mitä suurimmilla ponnistuksilla pinnalle. Vähän matkan päässä hän näki lauttansa yhä aalloilla kelluvan ja aaltojen poikki uiden saavutti sen.

Odysseuksen siinä istuessa lautallaan surkeana ja säälittävänä huomasi hänet merennymfi Leukothea, jota myös sanotaan Inoksi, riensi syvyydestä pinnalle ja sanoi hänelle: »Poseidon sinua noin vainoaa, mutta ota tämä minun jumalallinen huntuni ja sido se lujaan rintasi alle, niin ei sinun tarvitse pelätä Poseidonin vihaa, vaan pääset uimalla phaiaakkien maahan. Mutta kun maihin pääset, tulee sinun irroittaa huntu ja toisaanne katsoen heittää se takaisin mereen.» Niin sanottuaan Leukothea sukelsi takaisin syvyyteen.

Odysseus oli kahden vaiheilla, vyöttääkö itsensä hunnulla ja koettaako uimalla päästä rantaan. Hän päätti kuitenkin

Odysseus ja seirenit. Lukanolainen maljakkokuva.

Troijan hävitys. Maljakkokuva Napolin museossa.

jäädä lautalle niin kauan kuin se pysyi koossa ja vasta, jos se särkyisi säpäleiksi koettaa uimalla saavuttaa rannan. Mutta nyt Poseidon häntä vastaan vyörytti uuden hirmuisen aallon ja lautan palkit irtaantuivat ja murtuivat. Silloin Odysseus älysi, että oli välttämätöntä totella Leukotheaa. Hän riisui vaatteensa ja sitoi hunnun rintansa alle, hyppäsi päistikkaa mereen ja ui tarmokkaasti maata kohti.

Kaksi päivää ja kaksi yötä aallot heittelivät häntä, mutta kolmannen päivän aamuna hän huomasi, että ranta olikin lähellä. Mutta se ranta oli kallioinen, karien, luotojen ja jyrkkäin nokkain ympäröimä, ja hyökyaallot tyrskyivät korkealle, niin että oli vaarallista lähestyä rantaa. Raju aalto nakkasi hänet samalla rosoista rantaa vastaan. Hänen täytyi käsillään tarttua terävään kallioon, nahka repeytyi käsistä ja kiviin jäi nahkan kappaleita. Ja jälleen vesi vetäisi hänet kauas merelle ja hän koetti nyt uimalla päästä leppoisemmalle rannalle. Vähän ajan kuluttua hän huomasikin joen suun, joka oli aalloilta ja tuulilta turvassa. Siihen hän ui ja tapasi jaloillaan pohjan. Mutta koko ruumis oli turvoksissa ja suusta ja sieraimista pursui vettä. Vedestä kuivalle päästyään uros vaipui tajuttomana maahan. Hetken kuluttua jälleen toivuttuaan hän muisti merenneidolta saamansa hunnun, ja päästeli sen irti ja heitti mereen.

Sitten hän horjuvin askelin astui läheiseen lehtoon, kokosi kuivia lehtiä vuoteeksi ja laskeutui levolle, ja samassa jo vaipui mitä sikeimpään uneen.

12. *Phaiakilaisten maassa.*

Phaiakilaisten maassa hallitsi Alkinoos kuninkaana, Arete rinnallaan kuningattarena. Heillä oli Nausikaa-niminen tytär, joka oli kaunis kuin jumalatar. Unessa immelle ilmestyi Athene-jumalatar ystävättären hahmossa ja kehoitti häntä heti aamun sarastaessa valjastuttamaan muulivaljaikkonsa ja lähte-

mään joelle pesemään kaikkia niitä upeita vaatteita, jotka siellä viruivat oman onnensa nojassa, kenenkään pitämättä niistä huolta. Ja aamulla impi todella pyysikin ja sai vanhemmiltaan vaunut ja ajoi neitojensa keralla joelle, missä pyykkilampareet olivat. Vaatteet virutettuaan ja ne perusteellisesti liasta pestyään immet itsekin uivat ja istahtivat sitten rannalle päivällistä syömään. Sitten he riisuivat huntunsa ja rupesivat lyömään palloa, mutta kerran pallo sattui putoamaan keskelle virtaavaa jokea ja tytöt huudahtivat kimakasti. Silloin heräsi Odysseus, joka oli nukkunut pensaikossa, kuuli naisten huudot ja naurun ja näki heidän kisansa niityllä. Hän oli alasti ja surkeassa kunnossa eikä ymmärtänyt, miten hänen oikeastaan oli meneteltävä. Hän taittoi itselleen kuitenkin muutamia lehteviä oksia verhotakseen itseään niillä ja astui sitten hämmästyneitten tyttöjen eteen. Kamala oli uros nähdä, eikä ollut ihme, että immet kauhistuen juoksivat mikä minnekin. Nausikaa vain seisoi urheana paikallaan, ja hänen puoleensa Odysseus kääntyi rukoilevin sanoin. Hän kertoi, kuinka hän monta päivää merellä harhailtuaan oli vihdoin ajelehtinut tälle tuntemattomalle rannalle. Hän pyysi kuninkaantyttäreltä, että tämä antaisi hänelle rievun vyötäisille ja sitten näyttäisi hänelle tien kaupunkiin. Nausikaa vastasi hänelle ystävällisin sanoin, lupasi antaa hänelle vaatteita ja näyttää tien. Hän huusi piikasensa luokseen, ja nämä veivät Odysseuksen joen rannalle suojaiseen paikkaan ja antoivat hänelle sekä viitan että ihotakin ja impien taas poistuttua Odysseus pesi vedellä ruumiinsa, hieroi ihoonsa öljyä ja pukeutui Nausikaan antamiin vaatteisiin. Ja nyt hän oli muodoltaan kuin toinen mies. Jumalatar Athene itse valoi hänen muotoonsa ja hartioihinsa suloa, ja immet hämmästyivät uljasta muukalaista, joka astui heidän luokseen. He kantoivat hänelle syötävää ja juotavaa, ja kun hän oli kunnollisesti syönyt, nousi Nausikaa vaunuihinsa ja käski Odysseuksen tulla perässä. Hän ei muka tahtonut antaa phaiakeille juoruamisen aihetta ajamalla niin kauniin ja uljaan muukalaisen keralla kaupunkiin. Tarkkaan neu-

vottuaan tien, jota Odysseuksen tuli kulkea, hän toivotti uroon tervetulleeksi kuninkaanlinnaan.

Tultuaan Alkinooksen kartanoon Odysseus seisoi kotvan ja ihmetteli kaikkea sitä kaunista, mitä hän täällä näki. Korkeat huoneet hohtivat ja loistivat kuin aurinko, seinät olivat kiiltävää vaskea ja korkea sininen kuvavyö kulki niiden ympäri. Pariovet, jotka sulkivat miessalin, olivat kultaa, pielet hopeata ja kynnykset vaskea. Oven kahden puolen oli hopeaiset ja kultaiset koirat, jotka Hephaistos itse oli takonut linnan vartijoiksi. Miessaliin astuessaan hän näki istuimia rivin, joka kiersi miessalin ympäri, istuimilla verhot mitä hienointa kangasta. Linnassa oli viisikymmentä palvelustyttöä, jotka olivat perehtyneet kaikenlaisiin taitoihin ja osasivat sekä myllyllä jauhaa että värttinällä kehrätä. Ulkona pihassa oli jonkin matkan päässä suuri puutarha, neljää auranalaa laaja, jossa kasvoi mitä ihanimpia hedelmäpuita, omena-, päärynä-, viikuna- ja öljypuita, ja puutarhan kautta luikerteli kaksi kaunista puroa. Kun Odysseus oli kaikki nähnyt ja ihaillut, astui hän kiirein askelin kautta linnan sinne, missä kuningas istui kuningattarensa kanssa. Hän kääntyi ensinnä kuningatar Areten puoleen ja pyysi, että tämä auttaisi häntä, joka oli niin kauan harhaillut hädän ja kurjuuden alaisena, pääsemään pian kotiaan. Sekä kuningas ja kuningatar että kaikki kansakin otti kuin yksimielisesti tuntemattoman muukalaisen mitä ystävällisimmin vastaan, kestiten häntä mitä parhaiten. Seuraavana päivänä toimeenpantiin loistava juhla ja suurenmoiset urheilukisat, ja vierasta kehoitettiin phaiakeille kertomaan, kuka hän oli ja mitä seikkailuja hän oli kokenut. Ja Odysseus ilmaisi heille nimensä ja kertoi seikkaperäisesti kaikki, mitä hänelle oli tapahtunut sen jälkeen kuin hän Troiasta lähti. Ja phaiakit kuulivat ihmetellen ja ihastellen urhean vieraan sankaritöitä.

Sillä välin varustettiin laiva, jonka tuli viedä Odysseus kotiin Ithakaan. Phaiakit antoivat kantaa laivaan runsaasti ruokaa ja viiniä, ja kannelle levitettiin liinainen patja, jotta Odysseus saisi kotimatkalla levätä.

Hyvästeltyään Alkinooksen ja Areten ja lämpimästi kiitettyään heitä vieraanvaraisuudesta Odysseus nousi laivaan ja vaipui pian syvään ja virkistävään uneen, laivan nopeasti ja varmasti kiitäessä merta kotia päin. Aamun koittaessa laiva laski Ithakan rantaan. Phaiakit tunsivat saaren hyvin. He olivat ohjanneet semmoiseen paikkaan, että laiva samalla vauhdillaan juoksi puolen mittaansa hiekkarannalle. Odysseus, joka vielä makasi ja nukkui vuoteellaan, nostettiin varovaisesti ylös ja laskettiin hiekalle, ja hänen viereensä pantiin ne runsaat ja jalot kestilahjat, joita phaiakien kaikki mahtimiehet olivat hänelle jäähyväisiksi antaneet. Ja sitten he taas nousivat laivaansa ja lähtivät paluumatkalle.

Poseidon vihastui kuitenkin kauheasti siitä, että phaiakit olivat kuljettaneet Odysseuksen onnellisesti kotiaan ja antaneet hänelle niin runsaat ja jalot lahjat, ja hän valitti katkerasti Zeukselle. Ja Zeus salli hänen noudattaa omaa mielihaluaan ja rangaista laivaa miten tahtoi. Kun siis phaiakit paluumatkallaan olivat päässeet niin lähelle kotimaataan, että laiva näkyi sinne, muutti Poseidon laivan kallioksi ja kiinnitti sen pohjaan. Ja hämmästyen ja pelästyen phaiakit kotirannalla näkivät, kuinka heidän laivansa oli ulapalla muuttunut kallioksi ja kiinnitetty pohjaan.

13. *Odysseus kostaa kosijoille.*

Kun Odysseus lähti sotaretkelle Troiaa vastaan, täytyi hänen jättää kotiin nuori puolisonsa Penelope ja pienoinen Telemakhos-poikansa. Järkähtämättömän uskollisena oli Penelope miehelleen pysynyt ja suuri oli hänen surunsa, kun Troian kukistuttua muista uroista useimmat jo olivat kotiin päässeet, mutta Odysseus vielä viipyi. Kului vuosi toisensa jälkeen, mutta ei kukaan tuonut edes pientä tietoa siitä, kuinka Odysseuksen oli käynyt. Mutta sen sijaan kuningattaren vieraaksi saapuivat kaikki ruhtinaat, joita oli muilla saarilla, ja

vielä Ithakankin ruhtinaat, pyytäen häntä puolisokseen. Ja kun kuningatar hylkäsi kaikki heidän tarjouksensa, jäivät he hänen linnaansa kuokkavieraiksi, eläen mukavasti ja hauskasti ja kuluttaen hänen tavaroitaan. Lopulta hänen alkoi käydä yhä vaikeammaksi ja vaikeammaksi hylätä kaikki nämä kosijat, joita oli toista sataa. Mutta kun hän ei vielä ollut lakannut toivomasta, että Odysseus lopulta kuitenkin palaisi, koetti hän viihdyttää kosijoita tyhjillä lupauksilla. Hän sanoi, että hänen oli kudottava kääreliina Odysseuksen iäkkäälle isälle Laerteelle, jonka aika pian on täyttynyt. Kansa vihastuisi, hän lausui, jos hänen kaltaisensa mies pantaisiin paareille ilman kääreliinaa. Penelope sen vuoksi asetti kangaspuut yläkerran huoneeseen ja siellä päivin kutoi pitkää kangastaan, mutta yöllä soihtujen valossa purki, mitä oli päivällä kutonut. Näin hän jatkoi kolme vuotta kosijoita petellen, mutta neljännen vuoden alkaessa muutamat piikatytöistä antoivat hänet ilmi, ja yöllä kosijat äkkiarvaamatta yllättivät hänet ja hän sai heiltä kuulla paljon moitetta ja pahaa puhetta.

Hänen poikansa Telemakhos ei puolestaan muistanut isäänsä ensinkään, hän kun oli ollut vielä aivan pieni Odysseuksen purjehtiessa Troiaan. Mutta kasvettuaan nyt kauniiksi, uljaaksi nuorukaiseksi hän mielessään harmitteli kaikkia näitä kuokkavieraita, jotka hänen isänsä omaisuutta hävittivät. Hän päätti lähteä matkalle hankkiakseen tietoja isästään. Kosijain vastarinnasta huolimatta hänen onnistui hankkia laiva, jolla hän lähti ensin vanhan Nestorin luo Pylokseen ja sitten Sparttaan Menelaos-kuninkaan luo. Molemmat ottivat hänet vastaan mitä vieraanvaraisimmin, mutta isästään hän ei saanut mitään varmaa tietoa. Menelaos kuitenkin kertoi hänelle ennustuksen, jonka hän oli saanut kuulla merenjumalalta Proteukselta, että nimittäin Odysseus oleskeli meren saarella Kalypso-jumalattaren palatsissa ja että jumalatar pidätti häntä siellä, laskematta häntä lähtemään. Mukanaan nämä tiedot Telemakhoksen täytyi palata Ithakaan. Siellä olivat kosijat sillä välin asettaneet hänelle väijytyksen, he kun sekä pelkäsivät että vihasivat häntä.

Telemakhoksen onnistui kuitenkin välttää heidän salajuonensa ja päästä onnellisesti takaisin äitinsä luo.

Odysseus, jonka jätimme Ithakan rannalle unia vetämään, heräsi vihdoin. Athene muutti hänet vanhaksi ryysyiseksi kerjäläisukoksi, ja tämänmuotoisena hän nyt lähti uskollisen sikopaimenensa Eumaioksen luo yöpyen hänen majaansa. Siellä hän tapasi poikansa Telemakhoksen ja ilmaisi hänelle, kuka hän on. Isä ja poika suunnittelivat nyt, kuinka he helpoimmin kukistaisivat kosijat. Eri teitä he sitten lähtivät kaupunkiin ja linnaan.

Penelope oli sillä välin suuressa ahdingossaan keksinyt sen hätäkeinon, että pani kosijain kesken kilpailun toimeen. Kotona eläessään oli Odysseuksen tapana ollut asettaa pihassaan kaksitoista kirvestä peräkkäin pystyyn ja ampua nuoli kaikkien kirveitten silmän läpi. Penelope nyt ilmoitti suostuvansa rupeamaan sen kosijan vaimoksi ja lähtemään hänen kerallaan talosta, joka helpoimmin jännittäisi jousen ja ampuisi nuolen kaikkien riviin asetettujen kirveitten läpi. Telemakhoksen vuoksi hän ei enää voinut sietää sitä, että linnassa asusti sadoittain kosijoita syöden talon tavaroita. Seuraavana päivänä piti kilpailun tapahtua. Telemakhos oli saapuvilla ja auttoi äitiään valmistuksissa. Hän asetti kirveet pitkään riviin ja oikaisi nuoralla rivin. Itse hän mielellään olisi ensin koettanut jousta, mutta Odysseus, joka oli läsnä kerjäläisen asussa, viittauksella esti sen.

Kosijat sen sijaan koettivat toinen toisensa jälkeen jännittää jousen. Ensimmäisenä nousi yrittämään Antinoos, joka oli kosijoista ylhäisin. Hän koetti jännittää jousen, mutta sitä mukaa kuin hän veti, hänen hienot, veltostuneet kätensä raukesivat, ja häpeissään hän luovutti jousen seuraavalle miehelle. Toinen toisensa jälkeen koetti sitä, mutta silloin huomattiin, ettei ainoakaan heistä kyennyt edes jousta jännittämään, saatikka sitten nuolta ampumaan kahdentoista kirveensilmän läpi.

Odysseus astui silloin esiin ja kysyi, eikö hänenkin sallittaisi koettaa, voisiko hän ehkä ampua jousella nuolen. Kosi-

jat suuttuivat kovasti kerjäläisen julkeudesta, mutta Penelope sanoi, että jousi on annettava hänelle, jotta saadaan nähdä, miten tuo hänelle onnistuisi. Samalla kun Odysseus sai jousen, kehoitti Telemakhos äitään menemään yläkertaan, ja hän noudatti poikansa kehoitusta.

Saatuaan jousen käsiinsä Odysseus ensin tarkasti sitä perusteellisesti, sitten hän helposti, vaivatta, jännitti sen. Ottaen nuolen, joka siinä oli lähinnä, hän asetti sen jänteelle ja jännitti jousen. Sitten hän ampui nuolen niin tarkkaan kuin taisi, eikä se sivuuttanut ainoankaan kirveen silmää, vaan suhahti niiden kaikkien läpi.

Odyseus viittasi sitten pojalleen, ja Telemakhos ripusti miekkansa sivulleen ja tarttui keihääseensä ja asettui valmiiksi isänsä viereen.

Äkkiä Odysseus nyt heitti ryysyt yltään ja asettaen jänteelle uuden nuolen ampui sen suoraan Antinookseen, niin että kärki lensi hänen kaulansa läpi ja hän vaipui kuolleena maahan. Huutaen sitten kosijoille, ken hän oli, hän ilmoitti heille, että he nyt kaikki ovat kuoleman omat. Ja toisen toisensa jälkeen surman nuoli heistä kaataa. Turhaan petollinen palvelija yläkerrasta kantaa kosijoille aseita. Yhdessä muutaman uskollisena pysyneen palvelijan kanssa Odysseus ja Telemakhos surmasivat kosijain koko suuren joukon eikä ainoakaan heistä päässyt hengissä heidän käsistään.

Penelope kutsuttiin nyt yläkerrasta. Hänen oli vaikea alussa uskoa, että hänen oma puolisonsa todella oli palannut kotiin. Hän pelkäsi viekkautta ja petosta. Mutta Odysseuksen hänelle mainittua salaisuuden, jota ei tuntenut kukaan muu kuin he kahden, uskoi Penelope ja riemastui. Hänen uskollinen rakkautensa oli tullut palkituksi. Kaksikymmentä vuotta erossa oltuaan Odysseus ja Penelope vihdoinkin pääsivät yhteen.

Aineiaan harharetket.

Troian kukistuttua Aineias vanhan isänsä Ankhiseen kanssa pakeni Ida-vuorelle, jonne vähitellen muutkin henkiin jääneet troialaiset kokoontuivat. Hän päätti nyt rakentaa Ida-vuoren puista laivoja. Kesän tultua Aineas troialaisineen nousi laivoihin ja lähti vieraasta maasta hakemaan uutta kotia. Ensin he laskivat Traakian rannalle ja päättivät rakentaa sinne kaupungin, jolle Aineias itsensä mukaan aikoi antaa nimeksi Ainos. Käydessään metsässä hakemassa alttarinsa koristamiseksi lehtiä Aineias kuitenkin näki peloittavan enteen. Kun hän tempasi maasta pensaan juurineen, tippui juurista mustaa verta. Tämän uudistuessa kerran toisensa jälkeen Aineias pelästyi. Ja nyt hän kuuli syvyydestä valittavan äänen: »Säästä minua, Aineias, minä Polydoros tässä lepään, Priamoksen nuorin poika, jonka isäni, pelastaakseen minut, lähetti tänne Traakiaan kestiystävänsä Polymestorin luo vihollisten hyökätessä. Mutta ahnas Polymestor murhasi minut monella peitsellä ja keihäällä, ja näistä on kasvanut tämä metsä.» Kun Aineias tämän kuuli, päätti hän väkensä keralla lähteä pois tästä rikollisesta maasta ja Polydoroksen hautajaisjuhlan vietettyään he purjehtivat satamasta kohti uusia tuntemattomia kohtaloita.

He tulivat Apollonille pyhitettyyn Delos-saareen, jossa kuningas Amos, Apollonin pappi, otti heidät ystävällisesti vastaan. Kun Aineias Apollonin temppelissä pyysi jumalaa antamaan heille kodin, jossa he ja heidän jälkeläisensä voisivat asua, käski jumala heitä etsimään entisen äitinsä, toisin sanoen sen maan, josta Troian kansa oli alkuaan lähtenyt. »Siellä Aineiaan jälkeläiset vielä kerran hallitsevat kaikkia maita.» Muistellen kansansa vanhoja sankaritaruja Aineiaan isä Ankhises selitti oraakkelin sanojen tarkoittavan Kretaa, jossa hänen käsityksensä mukaan troialaisten kehto oli ollut. Iloisina ja toiveikkaina troialaiset nyt laskivat meren poikki etelään Kretan suureen ja rikkaaseen saareen. Sinne he perustivat

Pergamoksen kaupungin. Talot olivat jo valmiiksi rakennetut, kun kansan keskuudessa äkkiä alkoi raivota kauhea, tuhoisa rutto. Unessa Aineias sai semmoisen tiedon, että hänen tulee lähteä Kretasta ja laskien länttä kohti etsiä Italiasta uudet asuinsijat. Sieltä muka ovat troialaisten esi-isät lähteneet.

Troialaiset siis lähtivät uudelleen merelle. Vaikean, myrskyisen matkan jälkeen he astuivat maihin Strophadien saarille. Siellä he teurastivat muutamia uhkeita raavaita, jotka paimenetta kävivät siellä laitumella, ja rakensivat runsaan aterian. Saarella asustivat kuitenkin katalat harpyiat, jotka olivat sinne paenneet, kun ne Phineuksen valtakunnasta karkoitettiin. Kamalasti siipiään räpytellen ja kiljuen ne lensivät vuorilta alas ja likasivat kaiken ruoan. Troialaiset pakenivat kallioluolaan ja valmistivat siellä uudet ruoat, mutta heti saapui siihen ilkeästi elämöiden joukko samoja hirviöitä. Troialaiset tarttuivat aseihinsa ja säikyttivät harpyita pois, vaikk'eivät voineetkaan niitä vahingoittaa. Mutta yksi harpyioista istahti siihen viereen kallionnokkaan ja kirosi Aineiaan ja hänen kansansa. Pelko mielessään troialaiset lähtivät tältä katalalta saarelta. Matkallaan he nyt tulivat Epeiroksen rannikolle ja tapasivat siellä ihmeekseen troialaisia asumassa. Helenos, Primoksen poika, oli sotavankina saapunut Hellaaseen. Siellä hän oli mennyt naimisiin Hektorin puolison Andromakhen kanssa, joka niinikään oli tuotu Hellaaseen sotavankina ja päässyt Epeiroksen kuninkaaksi. Helenos otti Aineiaan ja hnäen joukkonsa mitä sydämellisimmin vastaan, ja Helenos, jolla oli tietäjän lahjat, antoi hänelle tietoja siitä, mitkä kohtalot häntä odottavat, ennenkuin hän pääsee siihen maahan, jonka kohtalo oli hänen kodikseen määrännyt.

Epeiroksesta troialaiset purjehtivat Italian rantaa pitkin Sisiliaan. Siellä maihin poiketessaan he tapasivat kurjan olennon, likaisen ja naarmuisen miehen, joka tuli metsästä. Tämä mies oli helleeni, eräs Odysseuksen seuralaisista, joka oli unohdettu kykloopin luolaan toverien suurella kiireellä siitä paetessa. Siitä pitäen hän oli kierrellyt metsissä, kaiken aikaa kar-

tellen jättiläismäisiä kyklooppeja. Troialaiset säälivät häntä ja ottivat hänet mukaansa, mutta samalla he näkivät Polyphemoksen, kamalan hirviön, jonka silmä oli soaistu, tulevan alas rantaan. Tietään hän tunnusteli taittamallaan petäjällä, ja suuret lammaslaumat seurasivat häntä. Rannassa hän pesi kasvoistaan silmästä vuotaneen veren. Mutta troialaiset iskivät hiljaa poikki köydet, joilla laivat oli rantaan kiinnitetty, ja lähtivät merelle. Polyphemos kuulee kuitenkin airojen äänen ja hurjasti huutaen kutsuu muita kyklooppeja paikalle. Mutta troialaiset ovat jo päässeet siksi kauas, ettei heillä ole mitään hätää. Matkaa jatkaessaan Aineias suureksi surukseen kuoleman kautta menetti iäkkään isänsä, Ankhiseen.

Hera-jumalatar oli kuitenkin Olympoksen korkeuksista huomannut, että troialaisten laivasto alkoi lähestyä matkanmääräänsä. Leppymättömässä vihassaan kaikkia troialaisia kohtaan hän lähti Aioloksen, tuulten haltian luo ja käski hänen laskea myrskyt telkien takaa valloilleen ja lähettää ne troialaisten laivastoa vastaan. Aiolos noudatti hänen pyyntöään. Tuulet ja aallot ajelivat laivoja mitä minnekin, ja useat niistä ajautuivat kallioille ja kärsivät haaksirikon. Poseidon huomasi kuitenkin vihdoin, mikä melske hänen valtakunnassaan oli syntynyt. Hän kohotti aalloista päätään, ajoi mereltä vimmastuneet tuulet ja tasoitti merenpinnan. Ja merenjumala Tritonin hän käski päästellä irti kallioille ajautuneet laivat.

Koko suuresta laivastosta Aineiaalle jäi vain seitsemän alusta, ja niillä hän nyt ohjasi Libyan rannikkoa kohti. Sieltä hän löysi tyynen ja suojaisen ankkuripaikan pitkän lahden perukasta ja laski siihen väkensä keralla lepäämään. Uskollisen Akhates-ystävänsä seurassa Aineias sitten lähti seutua tutkimaan. Keskellä metsää hän tapasi äitinsä Aphroditen metsästäjättäreksi puettuna ja sai häneltä kuulla olevansa lähellä Karthagon kaupunkia, jossa Dido hallitsi, ja jumalatar vakuutti pojalleen, että tämä Karthagossa otettaisiin vieraanvaraisesti vastaan. Ja Aphrodite verhosi molemmat uroot pilveen, jottei kukaan heitä näkisi matkalla kaupunkiin.

Aineias ja Akhates siis käänsivät askelensa Karthagoon ja sinne tultuaan piankin löysivät kuningatar Didon. Hän oli Hera-jumalattarelle pyhitetyssä temppelissä. Hämmästykseksen ja ilokseen uroot tapasivat täällä nekin maanmiehensä, joista hirmuinen meri oli heidät erottanut. Nämä olivat juuri päässeet kuningattaren puheille ja pyysivät häneltä suojaa ja apua. Ja kuningatar otti mitä ystävällisimmin heidät vastaan. Huhu oli hänelle kertonut upeasta Troiasta ja sen surullisesta kohtalosta, ja huhu oli hänelle myös puhunut suuresta Aineiasuroosta. Hän vain olisi toivonut, että tämäkin olisi tullut heidän seurassaan. Tuskin oli Dido nämä sanat sanonut, kun pilvi, johon Aphrodite oli Aineiaan ja Akhateen verhonnut, hajosi ja troialaisten johtaja koko ylväässä, uljaassa kauneudessaan seisoi kuningattaren edessä. Ilomielin Dido häntä tervehti ja vei hänet ja hänen toverinsa linnaansa.

Vahvistaakseen yhä enemmän poikansa Aineiaan asemaa ja saadakseen Didon hänelle suosiollisemmaksi Aphrodite käski Eros-poikaansa ampumaan lemmennuolensa Didon sydämeen ja herättämään siinä Aineiasta kohtaan rakkautta. Eros teki, kuten äiti käski, ja vähän ajan kuluttua Didossa heräsi palava rakkaus troialaista vierasta kohtaan.

Hera-jumalatar, joka ei voinut unhottaa vihaansa troialaisia vastaan, teki nyt uuden suunnitelman. Hän koetti saada avioliiton aikaan Didon ja Aineiaan välillä, estääkseen täten Aineiasta pääsemästä Italiaan. Ja vähällä hänen suunnitelmansa olivat onnistua, sillä sekä Dido että Aineias olivat jo halukkaat avioliittoon. Mutta Zeus ei voinut sallia sitä, että kohtalon päätöksiä näin muuteltiin, ja hän lähetti sen vuoksi sanansaattajansa Hermeen Aineiaan luo käskemään urosta kiireimmiten lähtemään Karthagosta ja purjehtimaan Italiaan. Raskain sydämin Aineias totteli. Turhat olivat kaikki Didon kyyneleet ja soimaukset. Mutta kun kuningatar sitten näki laivaston loittonevan merelle ja jättävän hänet linnaansa hylättynä ja petettynä, antoi hän rakentaa rovion linnanpihaan ja

sytyttää sen, ja roviolla seisten hän, liekkien jo päästyä hänen ruumistaan lipomaan, syöksi rintaansa miekan.

Karthagosta lähdettyään täytyi Aineiaan ankarien myrskyjen ajamana uudelleen poiketa Sisiliaan. Taivaanvaltijatar Hera koetti siellä jälleen ehkäistä hänen tuumansa. Heran yllytyksestä troialaiset naiset, jotka pitkällinen hedelmätön harhailu oli saanut suunniltaan, sytyttivät rantaan kiinnitetyt laivat palamaan. Kun troialaiset eivät itse kyenneet paloa sammuttamaan, lähetti Zeus Aineiaan pyynnöstä rankkasateen ja pelasti siten laivaston. Aineias kuitenkin sai tästä aihetta jättää Sisiliaan sekä naisia että heikoimmat miehet, jottei heidän pelkuruutensa estäisi matkaa. Hän rakensi heille Akestan (Segestan) kaupungin.

Matkaa edelleen jatkettaessa pitkin Italian länsirantaa sattui se onnettomuus, että Aineiaan perämies Palinurus yöllä maatessaan vierähti mereen ja hukkui.

Palinuruksen niemi sai hänestä nimensä.

Kauempana pohjoisessa kuljettiin seireenien saarien ohi. Nämä olivat aina ennen lumolaulullaan houkutelleet turmioon ohipurjehtivia laivoja, mutta Odysseuksen päästyä vahingoittumatta heidän rannikkonsa ohi he olivat vimmoissaan hypänneet kalliolta mereen ja hukkuneet.

Kymen satamassa alkoi syvästä rotkosta tie manalaan. Aineias, erään sibyllan seuraamana, lähti sieltä Hadeen valtakuntaan. Siellä hän muun muassa näki Didon haamun. Hän näki myös Tartaroksen, manalan syvimmän osan, jossa suurimpia rikoksentekijöitä kidutettiin ja rangaistiin. Isänsä Ankhiseenkin hän tapasi. Tämä selitti hänelle, kuinka sielut puhdistetaan rikoksistaan, ennenkuin ne pääsevät Elysionin kentille.

Kymen pohjoispuolella oli se saari, jossa loitsijavaimo Kirke asui. Troialaiset laskivat yöllä saaren sivu, mutta merelle kuului loitsijattaren kartanoilta leijonain, karhujen ja susien peloittavaa kiljunaa ja möryä; se oli niiden onnettomien ihmisten ääntä, jotka Kirke oli eläimiksi muuttanut.

Vihdoin Aineias saapui matkansa määrään, Tiber-joen

suulle. Siellä troialaiset huomasivat tulleensa kohtalon heille määräämälle asuinpaikalle. Ja Aineias perusti siihen linnoitetun leirin.

Mutta vielä oli jäljellä monta kovaa taistelua, ennenkuin Aineias saattoi antautua rauhan töihin. Siinä seudussa, johon hän oli noussut maihin, hallitsi Laurentumin kaupungissa vanha Latinus, jolla oli vain yksi tytär, Lavinia nimeltään. Hänestä kilpailivat kaikki seudun etevimmät ruhtinaat, ja hän oli luvattu Turnukselle, rutulien kuninkaalle, kauneimmalle kaikista. Ihmeelliset enteet olivat kuitenkin Latinukselle ilmoittaneet, että hänen tulikin naittaa tyttärensä vieraalle, joka sitten jatkaisi suvun nimeä kautta sukupolvien. Kun siis Aineias saapui, muisti Latinus nämä lupaukset ja tarjosi hänelle tyttärensä avioksi.

Nyt alkoivat kuitenkin tuimat taistelut Turnuksen ja Aineiaan välillä, ja Aineias joutui mitä suurimpaan vaaraan. Hän sai apua sekä arkadialaiselta Evanderilta, joka oli maahan muuttanut ja asettunut Palatinukselle, että myös etruskeilta, jotka oraakkelin antaman neuvon mukaan juuri hakivat muukalaista johtajakseen. Suuressa ankarassa tappelussa Turnus ja Aineias tapasivat toisensa ja Turnus kaatui Aineiaan lyömänä.

Orpheus ja Eurydike.

Orpheus, laulun jumalattaren Kalliopen poika, oli Traakiassa laajalti tunnettu laulaja. Hänen laulullaan, jota hän lyyryllänsä säesti, oli niin ihmeellinen voima, että joet herkesivät juoksemasta ja metsän pedot kokoontuivat hänen ympärilleen sovussa ja rauhassa kuuntelemaan.

Ottaessaan aviokseen kauniin Eurydiken Orpheus kutsui häävieraakseen itse Hymenaioksen, häiden jumalan, ja jumala tuli Kretasta Traakiaan saakka. Mutta vaikka hän olikin itse

läsnä, ei hän kuitenkaan antanut avioliitolle onnellisia enteitä. Hän tosin kantoi hääsoihtua, mutta se ei palanut kirkkain liekein, vaan tuprutti vain kitkerää savua. Hän ei myöskään lausunut nuorelle pariskunnalle siunaavia sanoja eikä edes luonut heihin ystävällistä katsetta.

Kauan ei kestänytkään, ennenkuin kävi ilmeiseksi, mitä tämä häidenjumalan käytös merkitsi. Kun Eurydike jonkin ajan kuluttua lähellä kotiaan kulki kukkaniityn poikki, puri kyy häntä kantapäähän ja hän siitä vähän ajan kuluttua heitti henkensä.

Sydäntä särkevä oli laulajan suru, kun hän täten menetti rakastettunsa. Vihdoin hän päätti lähteä pitkälle kamalalle retkelle itse manalaan koettaakseen saada sen luovuttamaan takaisin hänen puolisonsa. Hadeen valtakuntaan tultuaan hän meni suoraan Persephonen luo ja lauloi hänelle ja manalan mustalle kuninkaalle lyyrynsä säestyksellä ihanan laulun sanomattomasta surustaan, hartaan rukouksen korkeille jumalille, jotka mahdillaan manalaa hallitsevat. Hän rukoili heitä, että he säälisivät häntä ja antaisivat hänelle takaisin hänen puolisonsa, jota ilman hän ei voi elää. Kertomuksen mukaan itkivät vainajain haamutkin hänen surullista kohtaloaan. Suuret rikoksentekijätkin, jotka manalassa kärsivät rangaistusta pahoista töistään, saivat hetkiseksi levon vaivoistaan. Se pyörä, joka kieputti Iksionia ympäri, seisahtui, ja Sisyphokselta pysähtyi kivi, jota hän oli tuomittu iäksi vierittämään, ja danaidit unohtivat vähäksi aikaa veden ammentamisen seuloillaan. Hades ja Persephone heltyivät Orpheuksen sydämeen käyvästä laulusta, ja Persephonen pyynnöstä Hades lupasi, että Eurydike saisi lähteä laulajan keralla takaisin maan päälle, kuitenkin vain sillä ehdolla, ettei Orpheus kääntyisi häntä katsomaan, ennenkuin he ovat päässeet päivänvaloon. Iloisen, toivehikkaan ahdistuksen valtaamana Orpheus kulki pitkän, synkän tien takaisin päivänvaloon. Hän alkoi jo olla lähellä maanpintaa. Mutta kaiken aikaa oli hänen mieltään kalvanut halu saada nähdä lemmittynsä ollakseen varma siitä, että tämä todella seurasi

häntä. Lopulta hän mielenahdistuksessaan unohti lupaukseen liittyvän ehdon ja kääntyi rakastettuaan katsomaan. Mutta tämä vaipui paikalla takaisin syvyyteen. Epätoivossaan Orpheus ojensi häntä kohti käsivartensa, mutta vain viimeisen silmäyksen hän sai Eurydikeltä, sitten oli kaikki lopussa. Hermes, joka saatteli vainajat manalan majoille, oli jo tarttunut Eurydiken käteen viedäkseen hänet takaisin.

Orpheus kääntyy takaisin vaeltaakseen uudelleen saman tien vainajain majoille. Mutta nyt hän ei enää pääse perille. Kharon ei enää suostu kuljettamaan häntä veneellään manalan joen poikki ja seitsemän päivää rannalla istuttuaan surusta jähmettyneenä hän jälleen palaa omaan maahansa. Orpheus sai surmansa siten, että bakkantit repivät hänet kappaleiksi.

Daidalos ja Ikaros.

Atheenalaista Daidalosta mainittiin taruajan etevimmäksi taiteilijaksi. Hän teki ihmisistä niin mainioita kuvapatsaita, että oli tapana sanoa niiden näkevän, hengittävän ja elävän. Taiteilijakateus oli kuitenkin kerran houkutellut hänet häpeälliseen ilkityöhön. Hänellä oli Talos-niminen oppilas, joka oli niin taitava, että näytti siltä kuin hän voittaisi oman mestarinsakin. Häpeällisen kateuden valtaamana Daidalos silloin salaa surmautti Taloksen. Tämä tuli kuitenkin ilmi, ja kuolemanrangaistuksen välttääkseen Daidaloksen täytyi paeta kuningas Minoksen luo Kretaan. Verrattoman kätevyytensä vuoksi hän Kretassa kohosi suureen kunniaan. Knossokseen hän muun muassa rakensi kuulun labyrintin, jossa oli niin taidokkaat kiertelevät käytävät, ettei kukaan, joka siihen kerran joutui, enää päässyt siitä pois. Tähän labyrinttiin minotauros teljettiin, sama hirviö, jonka sitten atheenalainen Theseus surmasi.

Minos vartioi sitä tarkimmin, ettei Daidalos päässyt Kretasta pois. Hän tahtoi yksin käyttää mestarin erinomaista taitoa hyväkseen. Siten tämä oikeastaan olikin Minoksen vanki. Mutta kuta enemmän aika kului, sitä enemmän Daidalos kyllästyi vieraaseen maahan ja koti-ikävä valtasi hänet. »Sulkekoon Minos vain minulta maat ja meret», hän sanoi, »onhan ainakin taivas vapaa, ja sitä tietä aion yrittää.» Hän alkoi nyt asettaa sulkia pitkiin riveihin, liittäen ne langalla ja vahalla yhteen, niin että siitä syntyi oikeitten siipien näköiset lentimet. Hänen pieni poikansa Ikaros seisoi vieressä ja säihkyvin silmin katseli, kun isä siten muodosti kahdet siivet.

Saatuaan siivet valmiiksi Daidalos niillä kohosi helposti ilmaan ja lenteli edestakaisin. Sitten hän opetti poikansakin lentämään. Ennenkuin hän kuitenkin lähti tämän keralla pitkälle matkalleen, varoitti hän poikaansa: »Neuvon sinua lentämään keskitietä taivaan ja meren välillä; jos lennät alempaa, painavat aallot siipiäsi alas, jos taas korkeammalta, polttaa aurinko tulellaan ne. Pysy tarkkaan minun perässäni, minä näytän tietä.» Sitten hän syleili ja suuteli poikaansa ja nousi edeltä ilmaan. Huolestuneena hän katsoo taakseen ja kerran toisensa jälkeen kehoittaa poikaansa pysymään tarkkaan perässään. Hämmästyen kalastajat rannalla ja paimenet kentillä katselivat molempia ilmassa lentäviä ihmisiä, luullen heitä jumaliksi, jotka lentävät taivaaseen.

He olivat jo lentäneet pitkiä matkoja meren poikki, kun poika, matkan menestymisestä innostuneena, alkoikin unohtaa isänsä ohjeet ja nopein siiveniskuin pyrkiä yhä korkeammalle taivasta kohti. Hän nousi yhä lähemmä ja lähemmä aurinkoa, mutta ylhäällä kuumuus pehmitti vahan, jolla sulat olivat kiinnitetyt, se suli ja siivet irtaantuivat ja poika epätoivossaan räpylöi ilmassa paljailla käsillään. Mutta se oli vielä tehottomampaa kuin seipäällä soutaminen. Ikaros putosi aaltoihin ja isä vain kuuli epätoivoisen hätähuudon. Daidalos huomasi sulkia aalloilla kellumassa ja ymmärsi siitä, mitä oli tapahtunut. Nyt hän kirosi oman taitonsa ja laskeutui lähimpään

saareen. Siellä hän rannalla harhaili, kunnes aallot ajoivat maihin hänen poikansa ruumiin. Daidalos hautasi sen saareen, jota siitä pitäen on sanottu Ikariaksi. Ja merta, johon Ikaros putosi, sanottiin Ikarian mereksi.

Phaeton.

Phaeton oli auringonjumalan Helioksen tytär, mutta hänen äitinsä Klymene oli kuolevainen. Toisin ajoin Phaeton oli isänsä keralla tämän kultaisessa palatsissa, toisin ajoin taas asui maassa äitinsä luona. Maassa leikkitoverit aina ihailivat hänen kaunista kasvuaan, viehättävää kauneuttaan ja etevyyttään kaikenlaisissa urheiluissa. Mutta kaikki toverit eivät ottaneet uskoakseen, kun hän väitti olevansa auringonjumalan Helioksen poika. Toverien epäusko koski häneen kovasti, ja kerran hän sanoi isälleen Heliokselle, että jos tämä todella on hänen isänsä, niin suostukoon siihen, mitä hän nyt aikoo pyytää. Ainoastaan siten hän sanoi saavansa toverit uskomaan häneen.

Helios, joka suuresti rakasti poikaansa, vannoi kalliin ja pyhän valan suostuvansa, pyysipä poika mitä tahansa. Phaeton ihastui ja sanoi: »Anna minun, isä, yksi päivä ohjata aurinkovaunujasi niiden matkalla maan ympäri, sitten ihmiset kerrankin oppivat pitämään minua sinun poikanasi.» Helios pelästyi poikansa pyynnöstä ja katui katkerasti antamaansa lupausta. Hän koetti kaikin tavoin saada Phaetonia luopumaan aikeestaan ja kuvaili hänelle, mihin kauheihin onnettomuuksiin ja vaaroihin hän aikoi antautua, sillä vain hänellä, Helioksella, oli riittävästi voimia ohjata niitä raisuja hevosia, jotka vetävät auringonjumalan vaunuja. Mutta Phaeton kävi vain innokkaammaksi ja itsepäisemmäksi. Hän pysyi pyynnössään ja

vaati lupauksen täyttämistä. Ja Helioksen, jota annettu vala sitoi, täytyi vihdoin suostua, koska jumala ei millään ehdolla voi antamaansa valaa rikkoa.

Helios opetti nyt poikansa, miten hän parhaiten voisi auringonvaunuja ohjata, minkä jälkeen hän aamunkoiton lähetessä valjastutti hevosensa kultavaunujen eteen ja antoi Phaetonille ohjakset. Phaeton nousi vaunuihin, ja tuliset hevoset lähtivät niitä vetämään taivankannen poikki. Hevoset huomasivat kuitenkin heti, ettei ohjaksissa ollutkaan sama voimakas käsi kuin tavallisesti. Ne hyppivät pystyyn ja poikkesivat oikealta tieltä, ja yhä yltyvä kauhu sydämessään Phaeton huomasi voimattomuutensa. Yhä lähemmäksi maata auringonvaunut painuivat. Hevosten sieraimet suitsuttivat tulikipinöitä. Monessa kohden vuorenkukkulat syttyivät palamaan ja alkoivat savuta. Kuumuus kuivatti lähteet, joet alkoïvat kiehua ja paljon ihmisiä kärventyi mustiksi. Ihmiset ja karjat koroittivat hurjan kauhun valtaamina huutonsa taivasta kohti.

Zeus, joka istui Olympoksessa valtaistuimellaan, huomasi nyt, mikä vaara maata ja ihmisiä uhkasi. Hän näki, että tuota pikaa koko maa tuhoutuisi ja kaikki elävät olennot saisivat surmansa, ja hän otti salamansa ja sinkautti sen alas siihen paikkaan, missä Phaeton parhaillaan kiiti vaunuillaan. Ja salama sattui keskelle pojan rintaa ja hän putosi aurinkovaunuista suoraan Eridanos-jokeen, ja putoaminen oli kuin tähdenlento. Niin sai Phaeton surmansa, mutta hurjistuneet hevoset palasivat nyt takaisin radalleen ja saapuivat vihdoin iltamyöhällä takaisin auringonjumalan talliin. Mutta Helios suri katkerasti poikansa onnetonta kohtaloa.

Vainajalla oli kolme sisarta, Heliadit eli Helioksen tyttäret. Kauan nämä itkivät veljeään eivätkä tahtoneet ensinkään heretä suremasta ja valittamasta. Mutta Athene-jumalatar sääli heitä ja muutti heidät poppeleiksi, jotka siitä pitäen ovat varjostaneet Eridanoksen rantoja. Ja näistä puista kihoavat kyyneleet aurinko muuttaa meripihkaksi.

Ystävätkin surivat haikeasti Phaetonia. Yksi näistä oli

Kyknos. Hänen surunsa oli niin syvä, että jumalat säälistä muuttivat hänet joutseneksi.

Mutta Heliokseen koski pojan kuolema niin kipeästi, että hän alussa uhkasi lakata auringonvaunuja ohjaamasta. Muut jumalat kuitenkin tulivat häntä rukoilemaan ja kauneilla puheilla saivatkin hänet jälleen tointaan hoitamaan ja ohjaamaan auringonvaunuja taivaankannen poikki.

Narkissos ja Ekho.

Narkissos, joenjumalan Kephissoksen poika, oli niin ihmeteltävän kaunis, että jokainen nähdessään rakastui häneen. Mutta itse hän vieroi kaikkea rakkautta. Boiotialainen Ekho-nymfi näki hänet kerran eikä siitä pitäen voinut ajatella muuta kuin häntä. Ekho oli kerran Heraa vastaan rikottuaan saanut sen rangaistuksen, ettei hän voinut ensimmäisenä ketään puhutella eikä toisten puhuessa koskaan vaieta. Nyt hän herkeämättä ajoi nuorta Narkissosta takaa, ja joka kerta, kun nuorukainen metsässä huusi ääneensä, vastasi nymfi samalla huudolla. Mutta nuorukaista vain harmittivat hänen vastauksensa ja yhä hän hylkäsi nymfin lemmen. Nymfiä tämän johdosta kalvoi yhä yltyvä mielen apeus, ja häpeä ja epätoivo saivat hänet kätkeytymään. Hänen ruumiinsa kuihtui, iho kävi kurttuiseksi, veri kuivui jäsenistä, eikä hänestä lopulta ollut jäljellä mitään muuta kuin ääni. Ja semmoisena hän vieläkin elää metsissä ja vuorilla. Ei kukaan näe häntä, mutta hänen äänensä kuulevat kaikki.

Rakkauden jumalatar Aphrodite suuttui kuitenkin Narkissokseen siitä, että tämä oli hylännyt sekä Ekhon että muitten nymfien lemmen. Kerran Narkissos mestästysretkellä tuli hopeankirkkaalle lähteelle ja kumartui juomaan. Mutta

samalla hän näkikin vedessä ihmeen kauniin nuorukaisen. Se oli hänen oma kuvansa. Jumalatar antoi hänen rakastua omaan kuvaansa, joka lähteessä näkyi. Hänen silmänsä eivät milloinkaan väsy katselemaan tätä säteilevää kuvaa, hän koettaa tavoittaa sen, kaihomielin ojentaa käsivartensa syleilläkseen rakasta haahmoaan, mutta ei koskaan saa siitä kiinni. Näin häntä kalvaa ikuinen kaiho, ja hän tuntee, että kuolema on lähellä. Väsynyt pää nuokkuu maata kohti, ja kun hän viimeisen hengähdyksensä huokaisee, seisoo siinä kukka, jonka kauneus on kylmä, jäykkä, sydämetön, valkokukkainen narsissi.

Philemon ja Baukis.

Taivaanvaltiaan Zeuksen tapana oli usein käydä maassa ihmishahmossa hankkimassa tietoja ihmisistä ja heidän käytöksestään. Niinpä hän kerran Hermes-poikansa keralla saapui Phryygian maahan ja halusi siellä koetella ihmisten vieraanvaraisuutta ja muita avuja. Hän kulki talosta taloon ja kolkutti tuhansien asukkaitten ovelle. Mutta kaikkialla olivat talot anojilta ja avunpyytäjiltä suljetut, kaikkialla vallitsi tylyys ja kunnioituksen puute jumalia kohtaan.

Yksi ainoa talo poikkesi muista. Philemon ja Baukis, iäkäs, alhaissäätyinen parikunta, asuivat köyhässä majassa ja palvoivat hurskaasti jumalia. Talossa ei ollut ainoatakaan palvelijaa, vaan molemmat vanhukset toimittivat yhdessä askareet, ja onnellista oli heidän elämänsä. Jumalain astuessa ovesta sisään otti Philemon mitä herttaisimmin heidät vastaan. Molemmat vanhukset koettivat laittaa vieraittensa toimeentulon niin mukavaksi ja viihtyisäksi kuin heidän yksinkertaisessa tuvassaan suinkin oli mahdollista, ja aterian he valmistivat oliiveista, maidosta ja munista, ja maljaan he sekoittivat viiniä ja vettä.

Sanomattomaksi ihmeekseen molemmat vanhukset kuitenkin huomasivat, että joka kerta kun sekomalja tyhjennettiin, täyttyi se heti itsestään. Kätensä kohottaen he sopersivat rukouksia ja pyysivät anteeksi kestityksensä yksinkertaisuutta. He käsittivät nyt, että vieraat mahtoivatkin olla jumalia, ja innossaan ja huolissaan he koettivat ottaa kiinni ainoan hanhensa. Mutta hanhi pakenee molempain vieraitten turviin ja nämä kieltävät isäntiään koskemasta eläimeen.

Jumalat ilmaisevat nyt heille aikomuksensa ja tahtonsa. He sanovat olevansa jumalia ja aikovansa rangaista koko tätä jumalatonta seutua sen pahuuden vuoksi. Philemon ja Baukis vain säästyvät tuhosta.

He käskevät molempia vanhuksia tulemaan mukanaan. Sauvoihinsa nojaten nämä kulkevat pitkän tien vuorenkukkulaa kohti. Vuorelle päästyään ja taakseen katsoessaan he huomaavat, että vuoren juurella suuri tulva on peittänyt koko seudun ja muuttanut sen suureksi järveksi. Heidän oma mökkinsä vain on säilynyt, mutta muuttuneena upeaksi temppeliksi, jossa on kauniita pylväistöjä, loistavia ovia ja kalliita kultakattoja. Zeus puhutteli heitä nyt mitä ystävällisimmin ja lupasi heille antaa, mitä ikinä he pyytävät. Philemon neuvottelee hetkisen vaimonsa kanssa, minkä jälkeen he jumalille ilmoittavat rukouksensa: »Me haluamme päästä temppeliisi papiksi ja papittareksi ja elää siinä yhdessä ja hetkemme tultua pyydämme saada kuolla yhdessä.»

Heidän pyyntönsä kuultiin. Pappina ja papittarena molemmat vanhukset vuodesta vuoteen vartioivat temppeliä. Monen vuoden vierittyä Philemon äkkiä näki, kuinka vihannat lehvät verhoavat hänen vaimonsa, ja Baukis puolestaan näki, kuinka Philemon alkaa olla lehtien peitossa. He ymmärsivät silloin aikansa tulleen. Hellästi ja rakkaasti he hyvästelivät toisensa ja vaihtoivat keskenään rakkaita sanoja niin kauan kuin taisivat puhua, kunnes lopulta taajenevat lehdet samalla haavaa sulkivat kummankin suun. Philemonista oli tullut tammi, Baukiista lehmus.

Ja vuosisatoja myöhemminkin kasvoi Phryygian kunnailla vierekkäin vanha tammi ja vanha lehmus, joiden oksia hurskaat kädet olivat koristaneet lukemattomilla kauniilla seppeleillä. Jonkin matkan päässä tästä paikasta näkyi laaja järvi, joka ennen oli ollut ihmisten asumaa maata.

Polyphemos ja Galateia.

Galateia oli kaunis merennymfi, jonka oli vallannut vastustamaton rakkaus nuoreen, vain kuudentoista ikäiseen Akiiseen, Taunoksen poikaan, ja tämä puolestaan rakasti kaikesta sydämestään ihanaa nymfiä.

Akiilla kuitenkin oli pelättävä kilpakosija, kyklooppi Polyphemos, hurja ja hillitön jättiläinen, joka asui merenrannalla yksinäisessä luolassaan ja lähiseudussa syötteli lukemattomia karjojaan. Sillä ainoalla silmällään, joka hänellä oli keskellä otsaa, hän oli ihaillut Galateian kauneutta ja hänessä oli nymfiä kohtaan syttynyt rakkaus. Villiytensäkin hän unhotti ja vieraat laivatkin saattoivat joskus vaaratta poiketa hänen rantaansa. Niinpä Telemoskin, kuulu tietäjä, sattui hänen luolalleen tulemaan ja ennustamaan hänelle, että Odysseus tulee ja riistää häneltä silmän valon. Kyklooppi hymyili silloin leikillisesti ja vastasi: »Sinuas houkkaa, toinenhan jo, nainen, on minulta silmän ryöstänyt.»

Usein valtava kyklooppi lampaineen nousi vuorelle ja tähyili rantoja, eikö sattuisi näkemään rakasta Galateiaansa. Hän tiesi nymfin ja Akiin välisen rakkaussuhteen ja oli lujasti päättänyt ruhjoa nuorukaisen maata vasten ja kerrassaan tuhota hänet, jos hänet vain käsiinsä saisi. Ja usein hän istuskeli vuorellaan ja soitti paimenpillillään ja lauloi lemmenlauluja houkutellakseen Galateian luokseen. Nymfi kuitenkin pysyi rakkaalle Akiilleen uskollisena.

Mutta kerran Polyphemos onnettomalla hetkellä sattui näkemään, kuinka Galateia ja Akis huolettomina lepäsivät rinnakkain alhaalla rannalla vaaraa aavistamatta. Polyphemos äkkiä hyppäsi pystyyn ja syöksyi vuorelta kuin villipeto. Galateia pelästyneenä sukeltaa aaltoihin. Akiin on mahdoton pelastua. Turhaan hän rukoilee lemmittyään pelastamaan hänetkin, raivostunut kyklooppi repäisee vuoresta kappaleen kalliota ja nakkaa sen hänen päälleen. Kallion kärki sattuu nuorukaiseen ja tappaa hänet.

Mutta Galateia muutti nyt lemmittynsä joeksi. Vuolaana virtana punainen veri kumpusi kallion alta. Yhä enemmän punaväri haalistui ja joki muuttui saman väriseksi kuin rankkasateen samentama vesi. Mutta vähitellen se kävi yhä puhtaammaksi ja puhtaammaksi. ja kalliosta kumpusi esiin kristallinkirkas joki. Ja kas, joen keskeltä sukelsi esiin nuorukainen, pään ympärillä ruokoseppele. Se oli Akis. Ihmisnuorukaisesta oli tullut joenjumala.

Daphne.

Kun Apollon-jumala nuolillaan oli surmannut hirmuisen Python-lohikäärmeen, tuli hän suurelle Peneios-joelle ja tapasi siellä nuoren Eros-jumalan, joka istui joen rannalla lepäämässä. Eros leikki jousellaan ja nuolillaan. Toisissa nuolissa oli kultainen, toisissa lyijyinen kärki.

Nähdessään Eroksen Apollon muisteli lohikäärmeestä saamaansa kunniakasta voittoa ja pilkkasi pikku Erosta ja hänen leikkinuoliaan. Eros suuttui ja harmistuneena uhkasi Apollonille näyttää, mihin hänen nuolensa kelpaavat. Hän otti kultakärkisen nuolen ja ampui sen Apollonin sydämeen. Ja samassa hän katosi.

Eros lähti eräälle Parnassoksen kukkuloista ja näki sieltä

Daphnen, joenjumalan Peneioksen kauniin tyttären. Nyt hän otti lyijykärkisen nuolen ja ampui sen Daphneen. Mutta nuolien laita oli semmoinen, että jokainen, johon kultanuoli sattui, paikalla rakastui ensimmäiseen vastaantulijaan, kun taas se, johon lyijykärkinen nuoli sattui, kammoksui ja inhosi rakkautta ja mieluummin vaelsi maita metsiä vapaudessa Artemis-jumalattaren lailla.

Edelleen kulkiessaan Apollon kohtasi Daphnen, ja heti hänessä syttyi tätä kohtaan sanomaton lempi. Ja hän ilmaisi paikalla lempensä. »Minä rakastan sinua, Daphne, älä pelkää, minä olen Apollon, Zeuksen poika, ja minä vien nyt sinut morsiamenani Olympokseen.» Mutta Daphne ei suostunutkaan lähtemään mukaan, vaan pelon valtaamana pakeni hänen näkyvistään. Mutta Apollon lähti hänen jälkeensä. Yhä nopeammaksi ja nopeammaksi kiihtyi takaa-ajo. Jumalaa peläten Daphne kiitää pakoon, minkä suinkin pääsee, mutta Apollon on häntä nopeampi eikä suo hänelle hetkenkään lepoa. Apollon on jo saavuttamaisillaan hänet, ja Daphne tuntee niskassaan hänen lämpimän hengityksensä. Hän luo silloin epätoivossaan katseensa Peneios-jokeen, jossa hänen isänsä asunto on, ja huutaa tälle: »Auta minua, isäni, pelasta lapsesi, minun on parempi kuolla tai muuttua muuksi kuin joutua Apollonin käsiin.»

Isä kuuli hänen rukouksensa. Tuskin hän on saanut sen sanotuksi, kun hän tuntee ihonsa muuttuvan niineksi, hiuksensa muodostuvan lehdiksi, käsivarsien oksina kohoavan taivasta kohti. Jalat jäykistyvät maahan kiinni ja niistä haaraantuu syvälle tunkeutuvat juuret, ja kasvot muuttuvat latvukseksi. Mutta ihmeteltävä kauneus säilyy puussakin ja Apollonin lempi kohdistuu tähän puuhun. Se on laakeri, joka siitä pitäen on jumalan pyhä puu, ja laakerin lehviä hän siitä pitäen kietoo päänsä ympäri.

Prokne ja Philomela.

Atheenan kuningas Pandion oli kerran vaarallisessa sodassa saanut apua Tereukselta, joka oli kuninkaana Dauliissa, thraakialaisten maassa, ja palkaksi hän oli Tereukselle antanut tyttärensä Proknen vaimoksi. Tämä synnytti Tereukselle Itys-nimisen pojan.

Muutaman vuoden kuluttua Proknen kuitenkin tuli ylen ikävä Philomela-sisartaan, joka sillä välin oli kasvanut säteilevän kauniiksi immeksi. Noudattaakseen puolisonsa toivomusta kuningas Tereus itse lähti Atheenaan Philomelaa hakemaan. Mutta siellä Tereuksessa syttyi kiihkeä himo ja lempi Philomelaan. Hän kertoi tälle, kuinka kiihkeästi Prokne häntä ikävöi, ja saikin immen lähtemään kanssaan matkalle pohjoista kohti. Laivan päästyä perille Dauliiseen hän kuitenkin sulki Philomelan eri huoneeseen ja teki hänelle häpeällistä väkivaltaa ja estääkseen impeä mitään virkkamasta sisarelleen hän leikkasi häneltä kielen, jottei hän sen koommin voisi maailmalle mitään sanoa. Mutta Proknelle hän ilmoitti sisaren kuolleen, ja sydäntäsärkevällä tavalla Prokne suri rakkaan sisarensa kuolemaa.

Kokonaisen vuoden Philomela nyt vankilassa hautoi Tereukselle kostoa. Hän oli niin taitava kutoja, että hän kankaassa saattoi kertoa, mitä hänelle oli tehty, ja sitten hän lähetti uskollisen palvelijan viemään Proknelle kangastaan. Ja siitä Prokne sai tietää totuuden hirmuisuuden.

Kerran Thraakian naiset taas viettivät Dionysos-jumalan juhlaa juoksennellen yöllä joukoittain vuorilla. Proknekin lähti ja kulki naisparven seurassa siihen yksinäiseen vankilaan, johon Philomela oli kätketty. Hän mursi oven, ryösti sisarensa yhteen joukkoon ja hyökäsi sitten hänen kanssaan kuninkaan linnaan. Siellä sisarukset kostivat kauheasti Tereukselle. Prokne teurasti oman poikansa, jonka nimi oli Itys, paloitteli hänen ruumiinsa ja valmisti siitä ruokia. Sitten hän

kutsui pahaa aavistamattoman Tereuksen syömään tätä katalaa ateriaa. Kun hän oli kyllikseen syönyt, syöksyi Philomela hänen eteensä ja näytti hänelle pojan verisen pään. Tereus ponnahti pystyyn ja ajoi miekallaan takaa molempia sisaruksia, mutta juuri kun hän oli iskemäisillään heidät kuoliaaksi, muuttuivat he kaikki linnuiksi: Prokne satakieleksi, Philomela pääskyksi ja Tereus harjalinnuksi.

Ja vielä tänä päivänä harjalintu ajaa takaa satakieltä ja pääskystä, ja satakieli herkeämättä valittaa »Itys, Itys», ja pääsky visertää niin kumman sekavasti.

Kuningas Midas.

Midas, Kybelen poika, oli Phryygian kuningas. Eräänä päivänä oli päihtynyt Silenos, jonka tapana oli kulkea Dionysoksen seurassa, eksynyt muusta joukosta ja joutunut Midaskuninkaan ruusutarhoihin. Muutamat Midaan miehistä olivat ottaneet hänet sieltä kiinni ja tuoneet kuninkaan luo. Midas tunsi kuitenkin paikalla Dionysoksen ystävän ja kumppanin, otti hänet mitä vieraanvaraisimmin vastaan ja kestitsi häntä runsaasti kymmenen päivää ja kymmenen yötä. Yhdentenätoista päivänä hän vei hänet Dionysokselle takaisin. Kiitokseksi tästä ystävyydenosoituksesta Dionysos nyt lupasi Midaalle täyttää yhden hänen lausumansa toivomuksen, olipa tämä mikä tahansa. Midas silloin ilmoitti toivovansa, että kaikki, mihin hän koskee, muuttuisi kullaksi. Dionysos lupasi täyttää tämän toivomuksen, vaikka valittikin sitä, että hän oli niin huonosti valinnut.

Erottuaan jumalasta kuningas halusi paikalla koettaa, toteutuisiko tämän lupaus. Hän taittoi tammesta oksan ja paikalla se muuttui hänen kädessään kullaksi. Hän poimi

omenia puusta ja kiviä maasta ja kaikki muuttui kullaksi. Hänen sydämensä vavahti riemusta, kun hänen ympärilleen täten kokoontui määrättömät rikkaudet. Kotia tullessaan hän käski kattamaan hänelle herkullisen aterian loistavine viineineen. Mutta kun hän otti leivän käteensä, oli se kohta kiiltävää kultaa, ja kun hän kaatoi viinin suuhunsa, muuttui sekin juoksevaksi kullaksi. Vasta nyt hän käsitti, minkä kauhean tyhmyyden hän oli tehnyt ja kuinka kamala hänen lausumansa toivomus oli. Hän ei voinut tyydyttää nälkäänsä eikä sammuttaa janoansa ja hän vihasi nyt kultaa, jota hän vast'ikään oli itselleen toivonut. Kohottaen taivasta kohti kätensä hän epätoivoissaan rukoili Dionysosta, että tämä armahtaisi häntä ja palauttaisi asiat entiselleen. Jumala kuuli katuvan kuninkaan rukouksen ja käski häntä menemään Paktolo-joen rantaan ja kastamaan päänsä sen veteen huuhtoakseen siten pois syyllisyytensä. Ja se kultaa luova voima, joka Midaassa oli, siirtyi nyt jokeen, ja siitä pitäen Paktolo on virtauksessaan kuljettanut kultahiekkaa. Mutta siitä pitäen Midas vihasi kultaa ja rikkauksia ja mieluimmin vaelteli maaseudun yksinkertaisissa oloissa ja palvoi maalaista Pan-jumalaa.

Mutta mieleltään Midas pysyi yhtä yksinkertaisena ja houkkamaisena kuin ennenkin, ja tämä houkkamaisuus hänelle piankin tuotti uuden onnettomuuden. Pan, Midaan mieluisin jumala, joka paimenpillillään soitteli nymfeille, oli niin julkea, että haastoi itse Apollonin, kitharan jumalan, kanssaan soitannossa kilpailemaan. Vanha Tmolos, vuorijumala, joka tuomariksi kutsuttiin, tuomitsi voitonseppeleen Apollonille, ja kaikki läsnäolevat nymfit ja muut jumalat yhtyivät häneen. Midaalla vain oli toinen käsitys, ja hän väitti, että Tmolos oli langettanut väärän tuomion. Apollonia kuninkaan tyhmyys ja houkkamaisuus suututti, ja kostoksi hän Midaan päähän kasvatti kaksi aasinkorvaa.

Midas koetti salata tämän häpeänsä siten, että hän aina piti päässään tiaraa, samaa päähinettä, joka oli Persian kuninkaiden hallitsijamerkki. Yhdeltä ainoalta hän ei voinut häpeäänsä

salata, nimittäin parturiltaan. Mutta tätä hän kielsi mitä ankarimmin virkkamasta asiasta mitään kenellekään. Puheliaalle parturille kävi suunnattoman vaikeaksi pitää niin merkillistä salaisuutta, mutta kun hän ei uskaltanut rikkoa kuninkaan kieltoa eikä siis ainoallekaan ihmiselle kertoa, mitä tiesi, niin hän lähti joen rantaan, kaivoi kuopan ja kuiskasi kuoppaan: »Kuningas Midaalla on aasinkorvat.» Kuoppaan alkoi tuota pikaa kasvaa ruovostoa, ja aina kun tuuli ruovostossa humisee, voi tarkkaavainen kuulija kuulla, mitä ruovosto kuiskaa: »Kuningas Midaalla on aasinkorvat. Kuningas Midaalla on aasinkorvat.» Ja pian tietää salaisuuden koko maailma.

Pyramos ja Thisbe.

Kaukana idässä asuivat Babylonin kaupungissa Pyramos ja Thisbe kahdessa talossa, jotka olivat vierekkäin, seinä seinässä kiinni. Pyramos oli kaupungin kaunein nuorukainen, Thisbe immistä ihanin. He rakastivat toisiaan mitä hellimmin, mutta kummankin vanhemmat vastustivat heidän liittoaan. Molempain talojen välisessä seinässä oli kuitenkin rako, jonka kautta he saattoivat keskustella ja vaihtaa rakkaudenvakuutuksia. Eräänä päivänä he sopivat siitä, että illalla tapaavat toisensa kaupungin ulkopuolella Ninos-kuninkaan hautapatsaan vieressä, jossa kasvoi korkea silkkiäispuu lumivalkeine hedelmineen. Iltahämyssä Thisbe siis hiljaa ja kenenkään huomaamatta hiipi ulos isänsä talosta ja kasvonsa peittäen riensi sovitulle paikalle. Mutta tuskin hän oli sinne päässyt, kun siihen ilmestyi naarasleijona janoaan sammuttamaan lähellä olevasta lähteestä. Impi näki tämän kauhean pedon kuutamossa ja hädissään pakeni vuorenluolaan. Mutta paetessaan hän pudotti ison huntunsa maahan. Kun leijona näki sen, repi se hunnun

repaleiksi käpälillään ja leuoillaan, jotka olivat veriset, se kun vast'ikään oli päässyt karjaa repimästä.

Vähän myöhemmin Pyramos tuli paikalle. Kauhistuen hän hiekassa näki pedon jäljet. Kun hän pian sen jälkeen keksi verisen hunnun, valtasi hänet mitä syvin epätoivo ja hän syytti itseään siitä, että oli aiheuttanut rakastettunsa kuoleman. Itkien hän suuteli huntua ja lopuksi otti miekkansa ja survaisi sen rintaansa. Hänen punainen verensä suihkui silkkiäispuun oksille, ja tämän valkoiset hedelmät muuttuivat tummiksi.

Vähän ajan kuluttua Thisbe palasi piilopaikastaan, hän kun oli nähnyt jalopeuran poistuvan. Hän etsi katseillaan rakastettuaan. Hämmästyksekseen hän pitkän matkan päästä näki, että puussa hedelmäin väri oli muuttunut, mutta siitä huolimatta hän lähestyi puuta ja näki nyt kauhean näyn. Hänen rakastettunsa makasi maassa kuolevana ja muutaman silmänräpäyksen kuluttua huokui viimeisen hengähdyksensä. Nähdessään verisen hunnun Thisbe käsitti, kuinka kaikki oli tapahtunut. Hän päätti kuolla rakastettunsa viereen ja tarttui Pyramoksen miekkaan, syösten sen omaan rintaansa. Kuolemassa nämä molemmat siten saavuttivat sen, mikä heiltä elämässä oli kielletty. He pääsivät yhtymään, ja heidän tuhkansa kätkee sama uurna.

Mutta siitä pitäen silkkiäispuun hedelmä kypsyttyään on tumma.

Eros ja Psykhe. (Amor ja Psykhe.)

Kreetan saarella hallitsi eräässä kaupungissa kuningas ja kuningatar, joilla oli kolme ihanaa tytärtä. Mutta nuorin oli kaikista kaunein. Hänen kauneutensa ei ollut ihmiskielin kuvattavissa, ja häntä pidettiin toisena Aphroditena. Joka suunnalta, läheltä ja kaukaa, tuli ihmisiä ihailemaan hänen kauneuttaan, ja häntä palvottiin, ikäänkuin hän olisi ollut

jumalatar Aphrodite itse. Ja Aphroditen temppelit jäivät autioiksi eikä kukaan enää viitsinyt jumalatarta palvella.

Ei siis ihme, että tämä herätti Aphrodite-jumalattaren kateutta. Harmistuneena hän kutsuu poikansa Eroksen (Amorin) luokseen. Hän vaatii tätä kostamaan hänen kärsimänsä häpeän: »Anna tuon tytön rakastua kehnoon ja halveksittavaan ihmiseen, jota köyhempää ja kurjempaa ja puutteenalaisempaa ei maailmassa ole.»

Nuorella Psykhellä — se oli immen nimi — ei omasta puolestaan ollut kauneudestaan muuta kuin kärsimyksiä ja tuskaa. Hänen molemmat vanhemmat sisarensa olivat jo aikoja sitten joutuneet ylhäisten ja kuninkaallisten kosijain avioiksi. Mutta Psykheä ei vielä kukaan ollut uskaltanut lähestyä häntä omakseen pyytääkseen. Hänen isänsä kääntyy silloin Apollonin oraakkelin puoleen ja kysyy häneltä neuvoa. Mutta jumala antaakin hänelle kauhean käskyn: hänen tulee juhlallisessa surusaatossa viedä tyttärensä korkean vuoren laelle. Hirmuisen näköinen siivellinen lohikäärme, jota yksin jumalatkin pelkäävät, tulee sinne ilman kautta lentäen noutamaan hänet morsiamekseen.

Surren ja vavisten kuningas kuuli ennussanat. Hän ei kuitenkaan uskaltanut niitä uhmata, vaan pakostakin noudatti käskyä. Juhlallisessa saatossa impi vietiin korkeimmalle kukkulalle ja jätettiin sinne, ja masentunein mielin vanhemmat sulkeutuivat linnaansa ja antautuivat epätoivon valtoihin. Mutta kun Psykhe oli jäänyt vuorelle yksikseen, ympäröi hänet äkkiä pilvi ja lauhkea lännen henkäys kantoi hänet hiljaa syvään laaksoon.

Impi lepäsi kauan suloisessa unessa. Herätessään hän näki edessään uhkean kuninkaanlinnan, joka ei kuitenkaan ollut ihmiskäsien rakentama, vaan jumalan taidolla kyhätty. Psykhe astui siihen ja ihaili linnan kultaisia pylväitä, jalokivillä laskettua lattiaa, hopeasta hohtavia seiniä ja kaiken uskomatonta upeutta. Hän kulki huoneesta huoneeseen, ja kaikkialla oli kosolta äärettömiä aarteita. Ei ainoatakaan elävää olentoa hän nähnyt, mutta kirkas, selvä ääni sanoi: »Tämä kaikki on sinun

omaasi; mene nyt makuuhuoneeseesi ja lepuuta uupuneita jäseniäsi. Me, palvelijattaresi, olemme täällä sinua auttamassa, mitä ikinä tarvinnet ja halunnet.»

Kun Psykhe ensin oli virkistänyt itseään kylvyllä ja unella, kannettiin hänen eteensä erinomainen ateria ihmeellisiä ruokia ja suloisia viinejä, mutta hän ei vieläkään nähnyt ketään, kuuli vain henkiäänien puhuvan. Ja aterian aikana kuului laulua ja kielisoittimien soittoakin.

Illalla Psykhe meni makuuhuoneeseensa käydäkseen yöksi levolle. Silloin hän kuuli korvassaan äänen: se oli hänen tuntemattoman puolisonsa. Mutta ennen aamun koittoa hän jälleen lähti tiehensä. Ja sama uudistui monet yöt kauan aikaa. Puoliso tuli hänen luokseen herkeämättä, mutta hän ei saanut koskaan nähdä häntä.

Psykhe kuitenkin alkoi pitää tätä elämää ilman ihmisseuraa tukalana ja ikävänä. Hän alkoi ikävöidä rakkaita sisariaan. Usein hän puolisoltaan rukoili, että sisaret saisivat käydä palatsissa hänen luonaan ja että hän saisi antaa heille lahjaksi linnan aarteita. Kauan puoliso tätä vastusteli, sillä hän avisti, mitä vaikeuksia siitä koituisi. Lopulta hän kuitenkin myöntyi. Mutta hän pyysi ja vannotti vaimoaan, ettei hän koskaan antaisi houkutella itseään utelemaan, kuka hän oli, sillä siinä tapauksessa hänen täytyisi ikipäiviksi erota hänestä.

Kun sisaret lähtivät' Psykheä tapaamaan ja nousivat sille korkealle vuorelle, kantoi hivelevä länsituuli heidätkin alas laaksoon, jossa Psykhe mitä herttaisimmin heitä tervehti näyttäen heille linnan kaikki aarteet ja ihmeet. Mutta rikkaudet herättivätkin kateutta sisarten sydämessä. Sydämensä pahuudessa he nyt koettivat kaikin tavoin yllyttää häntä utelemaan, kuka hänen puolisonsa oli. He sanoivat, että hänen luonaan varmaan kävikin yöllä kamala lohikäärme, sillä niin oli oraakkeli ennustanut ja lähiseutujen asukkaat olivat usein nähneet hirviön illalla tulevan. Sisaret neuvoivat nyt Psykheä, että hän astian alle kätkisi palavan lampun voidakseen sitten yöllä puolisonsa nukuttua hiljaa ottaa lampun esiin nähdäkseen,

kuka hänen rinnallaan lepäsi. Lisäksi hänen oli otettava varalle terävä veitsi pistääkseen sen lohikäärmeen ruumiiseen ja pelastaakseen itsensä siten varmasta kuolemasta.

Molempain sisarten pahat sanat, joiden tarkoitus vain oli kukistaa Psykhe onnensa kukkuloilta, tekivät tähän niin syvän vaikutuksen, että hän lopulta päätti ryhtyä työhön. Puolison maatessa hänen rinnallaan mitä sikeimmässä unessa hän ottaa esille lampun, tarttuu veitseen ja valaisee lampulla makaajan päätä. Ja kenet hän nyt näkee? Ei suinkaan kamalaa, julmaa lohikäärmettä, vaan itse kauniin Eros-jumalan, kaikista olennoista suloisimman, joka siinä nukkuu hänen rinnallaan. Kun Psykhe hämmästyksissään kumartui makaavan ääreen, tipahti lampusta tippa kuumaa öljyä hänen paljaalle olkapäälleen, niin että jumala kivun tunnosta heräsi. Huomatessaan Psykhen uskottoman uteliaisuuden hän paikalla jätti hänet ja pakeni pois.

Psykhe oli kuitenkin ihaillessaan nukkuvaa Erosta sattunut saamaan sormeensa naarmun yhdestä hänen nuolestaan ja samalla hänet valtasi mitä kiihkein rakkaus nuolien omistajaan. Kun tämä nyt lensi pois hänen luotaan, tarttui hän molemmilla käsillään hänen oikeaan jalkaansa ja Eros siten kantoi häntä pitkät matkat ilmassa mukanaan. Lopulta Psykhe kuitenkin uupui ja putosi maahan. Hän vaelsi nyt kaikki maat rakastettuaan etsien. Tällä matkallaan hän tuli kaupunkiin, jossa toinen hänen sisaristaan asui. Vihoissaan sisarensa antamasta ilkeästä neuvosta Psykhe päätti rangaista tätä. Hän meni hänen luokseen ja sanoi, että Eros-jumala oli vihastunut häneen ja hylännyt hänet: »Nyt hän sensijaan haluaa saada sinut vaimokseen ja hän haluaa viedä sinut vuoren laelta linnaansa.»

Tämän kuullessaan sisar paikalla lähti vuoren laelle. Mutta siellä tulikin toinen tuuli kuin länsituuli ja heitti hänet kalliolta alas, niin että hän ruhjoutui ja sai hengellään maksaa ilkeytensä. Pian sen jälkeen Psykhe lähti toisen sisaren luo ja toimitti hänelle saman kohtalon.

Käännyttyään turhaan muitten jumalattarien puoleen saadakseen suruunsa apua Psykhe lähti Aphroditen temppeliin häneltä armoa anomaan. Mutta jumalatar vastaanottikin hänet mitä vihamielisimmin ja käski Surua ja Tuskaa, kahta palvelijatartaan, kaikin tavoin piiskamaan ja kiduttamaan Psykhe parkaa. Sitten hän pani hänet mitä vaikeimpiin töihin. Ensin hän kannatti luokseen kosolta vehnää, ohraa, hirssiä, herneitä ja papuja, sekoitti kaikki suureen kasaan ja käski Psykheä ennen iltaa erottamaan eri siemenlajit toisistaan. Kun jumalatar illalla tuli katsomaan, oli tämä mahdottomalta näyttävä työ tehty. Muurahaiset olivat käyneet Psykheä auttamassa.

Aphrodite käski hänen nyt tuoda villoja laumasta, jonka lampailla oli kultaiset villat. Nämä lampaat kuitenkin puskivat sarvillaan ja purivat, joten ne olivat hengenvaarallisia. Joen ruo'osto kuitenkin kuiskasi Psykhelle hyvän neuvon: hänen tuli odottaa, kunnes eläimet ovat käyneet levolla. Hänen tulee silloin kierrellä pensaikossa lampaitten makuupaikalla, niin hän löytäisi kultaisia villoja, joita eläinten kierrellessä pensaissa on niihin tarttunut. Näin Psykhen onnistui täyttää toinenkin käsky.

Aphrodite lähetti nyt hänet alas manalan äärimmäiselle rajalle. Hänen tuli nyt noutaa astialla vettä Kokytoksesta, manalan joesta. Vettä vartioi hirmuinen lohikäärme, joka ei sallinut kenenkään lähestyä jokea. Zeuksen kotka kuitenkin auttoi Psykheä. Se lensi alas taivaasta kultainen uurna nokassaan ja täytti sen Kokytoksen vedellä ja toi Psykhelle, joka iloisesta hämmästyksestään toinnuttuaan kiireesti vei sen Aphroditelle.

Katkerasti hymyillen jumalatar otti sen vastaan: »Vielä yksi työ sinun tulee minulle tehdä. Mene manalaan, astu Persephonen eteen ja sano hänelle: 'Aphrodite pyytää sinua lähettämään hänelle rasian kauneusvoidetta, sillä hänen entinen kauneutensa on kuihtunut hänen sairasta Eros-poikaansa hoitaessaan.'» Psykhe piti tätä vaikeaa tehtävää niin mahdottomana, että hän nousi korkeaan torniin hypätäkseen siitä alas ja saadakseen surmansa. Mutta tornista hän kuulikin äänen,

joka neuvoi, miten hänen tulee menetellä. Hänen muka tulee hakea se eteläinen niemi, josta tie menee Tartarokseen. »Mutta käsissäsi sinulla tulee olla vehnä- ja hunajaleipäsiä ja suussasi kaksi rahaa. Kun tulet sille joelle, jonka poikki Kharon vie lautallaan, tulee sinun antaa hänelle toinen rahoista. Ja kun kuljet sen suuren, kauhean, kolmipäisen koiran ohi, niin heitä sille muutamia leipäsiä suun tukkeeksi. Kun sitten olet Persephonelta saanut pyytämäsi, niin anna paluumatkalla koiralle loput leipäsistä ja Kharonille toinen raha. Siten toimitat onnellisesti tehtäväsi. Mutta pidä tarkkaan varasi, ettet paluumatkalla avaa lipasta ja utele jumalten kauneusaarretta.»

Psykhe noudatti neuvoa tarkkaan ja oli kalliine tavaroineen jo päässyt takaisin päivänvaloon, kun uteliaisuus kävi ylivoimaiseksi. Hän ei voinut olla hiukan raottamatta rasian kantta ja ottamatta itselleen hiukan sen kallisarvoisesta sisällyksestä. Mutta rasiassa ei ollutkaan kauneutta, vaan manalan unta, joka paikalla tunkeutui kätköstään ja huumaten ympäröi hänen ruumiinsa. Huumaantuneena Psykhe vaipui maahan ja makasi siinä kuin kuollut.

Mutta Eros ei ollutkaan hylännyt lemmittyään. Nopeaan hän lensi alas tätä auttamaan ja unen hänen jäsenistään pyyhkäistyään ja sen jälleen rasiaan kätkettyän hän herätti Psykhen ja moitti hänen onnetonta uteliaisuuttaan. Sitten hän katosi, ja Psykhe kiirehti viemään Persephonen lahjaa Aphroditelle.

Mutta Eros lensi nopeilla siivillään taivaaseen ja kävi itse Zeuksen eteen uskomaan asiansa hänen käsiinsä. Zeus lupasi täyttää hänen toivomuksensa ja antaa hänelle puolisoksi tytön, jota hän niin lämpimästi rakasti. Hän kutsutti paikalla kokoon kaikki jumalat ja jumalattaret ja käski Aphroditea suostumaan hänen tahtoonsa. Sitten hän lähetti Hermeksen tuomaan Psykhen taivaaseen, jossa hän itse ojensi immelle ambrosiamaljan ja samalla kuolemattomuuden.

Siten Psykhestä tuli Eroksen puoliso. Ja heille syntyi tytär, jonka nimi oli Autuus.

Hinta 35 mk.